
मुद्रक तथा प्रकाशक- घ. श्री. सातयळेकर, बी. ए.
भारत-मुद्रणालय, स्वाध्याय-मंडळ, नौघ (जि. सातारा)

लेठिया ठेक प्रयाग्य,
पीकानेर ।

अथ वेद-विषयकः

प्रस्तावकः ।

तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।
छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥

(ऋग्वेदः १०।९०।९; वा० य० १।१७)

यस्मादृचो अपातक्षन्त्यजुर्यस्मादपाकपन् ।
सामानि यस्य लोमान्यथर्वाङ्गिरसो मुखं
स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्वित्देव सः ॥

(अथर्व० १०।७।२०)

अस्य महतो भूतस्य निःश्वसितमेतद्
यदृग्वेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्वाङ्गिरसः ॥

(बृ० उ० २।४।१०)

सनातनस्याऽस्य महतो भूतस्य निःश्वसितमेवैतद्यदृग्वेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्ववेद इति ध्रुतिस्मृतिपुराणेतिहासानां
सनातन एव रादान्तो, निखिलैः शास्त्रदर्शिभिः स्वीकृतश्च । यथैतन्महद्भूतं सर्वत्र सर्वथा सर्वदा परिपूर्णं तथैव तस्मा-
देवोत्पन्नोऽयं वेदराशिः सर्वत्र सर्वथा सर्वदा परिपूर्ण एव भवितुं योग्य इति सुतरां सङ्गतमेव—

‘ पूर्णात्पूर्णमुदचति ’ (अथर्व० १०।८।२९)

इति न्यायात् । संभवत्येव पूर्णस्य प्रकाशः पूर्णादेव, कथं नाम स्वयं परिपूर्णमपूर्णात्प्रकाशितं भवेत् ? भवेद्येत् कथं नाम
तत्पूर्णमित्याख्यायेत । एवं सनातनमहद्भूतनिःश्वासभूतोऽयं सनातनो वेदराशिर्मानवानामार्याणां सम्मानयोग्यो भर्मप्रन्य
आत्रहणःकालादघावाधि वर्णाधर्मधर्ममार्गावलम्बिभिः सर्वैरपि स्वतःप्रमाणत्वेन स्वीकृतम् । मनुरप्याह—

वेदोऽखिलो धर्ममूलम् । (मनु० २।६)

इति । सोऽयं सनातनो वेदराशिर्वस्तुतः—

एक एव पुरा वेदः प्रणवः सर्ववाङ्मयः ।

(धीमन्नागवते १।१।४९)

इत्युक्त्वादेकः सन्नपि विज्ञान-कर्म-समुपासना-ग्रहसाक्षात्काररूपचतुर्विधप्रयोजनभेदेन ऋग्यजुःसानाथर्ववेदसंहितासु
चतुर्धा संविभक्तोऽपि, परापरसोपानस्थितानां धर्मानिष्ठावतां मनुष्याणामधिकारभेदतोऽवस्थाभेददृष्ट्या तत्रतत्रानुष्ठानयोग्य-
कर्तव्योपदेशेन सनातनमेकमेव मानवधर्मं सर्वेभ्यो मानवेभ्यः समुपदिशति । अत एवोक्तं—

“ (३) तैत्तिरीयका नाम द्विभेदा भवन्ति = औख्याः, खाण्डिकेयाश्चेति । (१)

तत्र खाण्डिकेया नाम पञ्च भेदा भवन्ति = आपस्तम्बाः,

वौधायनाः, सत्यापाढाः, हैरण्यकेशाः, काठ्यायनाश्चेति ॥ (५)

“तत्र कठानां.....चतुश्चत्वारिंशदुपग्रन्थाः ॥” (४४)

(चरणव्यूहे २)

ध्याकरणमहाभाष्ये पस्पशाह्निके भगवता पतञ्जलिना कथितमस्ति यद्यजुर्वेदस्यैकशतं भेदास्तदेव कूर्मपुराणादिषु दृश्यते । परन्तु चरणव्यूहरचनासमये केवलं तेषां पठशीतिभेदा एवावशिष्टाः स्युः । अथवा कठानामुपग्रन्थनामलेखनाभावात्तेषां शाखापरिगणने गणनमपि कर्तुं न योग्यं, येन केवलं द्विचत्वारिंशदेव शाखास्तस्मिन्काल आसन्निति वक्तुं समीचीनम् । अन्य एकोनपष्टिशाखाभेदाश्चरणव्यूहरचनासमयात्पूर्वमेव प्रनष्टाः ।

तास्वपि द्विचत्वारिंशच्छाखासु केवलमिदानीं पञ्चैव शाखासंहिताग्रन्था उपलभ्यन्तेऽन्ये सप्तत्रिंशद्ग्रन्था लुप्तप्राया एव । उपलब्धयजुःसंहितानां नामानि काठकसंहिता, मैत्रायणीसंहिता, काण्वसंहिता, वाजसनेयिसंहिता, तैत्तिरीयसंहिता इति । तत्रेदं वाजसनेयिसंहिताया मुद्रणं कृतम् ।

वाजसनेयिसंहिताया अद्यावधि कतिपयानि पुस्तकानि मुद्रितानि सन्ति, तेषु कति पत्रात्मकानि, कति च पुस्तकरूपाणि, कति संपूर्णस्वरचिन्हयुतानि, कति च केवलमुदात्तादिस्वरचिन्हयुतानि सन्ति । परन्तु सर्वेष्वपि तेषु पुस्तकेषु बहूनि प्रमादस्खलितानि दृश्यन्ते, अतस्तेषां दोषस्थानप्रमाणन्यूनाधिकतया स्वाध्यायोपयोगित्वं न्यूनाधिकतरं भवति । अद्यावधि मुद्रितपुस्तकेषु प्रधानान्येतानि परिगणनीयानि—

(क) पं० वेबरमहोदयेन शार्मण्यदेशे मुद्रितं महीधरभाष्ययुक्तं वाजसनेयिसंहितापुस्तकं मन्त्रपाठनिश्चयकरणे कृतबहुपरिश्रमत्वात्सर्वेषु मुद्रितपुस्तकेषु प्रधानं स्थानमर्हति । [एतत्त्विदानीं नोपलभ्यते । अस्माभिस्तु पञ्चाब्देदीप्यलवपुरीयाद् वैदिकपुस्तकालयाच्छ्रीमत्या आर्यप्रतिनिधिसभायाः कृपाप्रसादेन प्राप्तम् । तदर्थं श्रीमत्यै सभायै धन्यवादान्वितरामः ।]

(ख) मुम्बय्यां निर्णयसागरयन्त्रालये मुद्रितं भाष्यद्वययुतं वाजसनेयिसंहितापुस्तकं विद्वाद्भिः श्रीमद्विर्वासुदेवपण्डीकरशास्त्रिभिः संशोधितं तदूर्ध्वं गणनायोग्यमस्ति ।

(ग) मुम्बय्यामेव व्यङ्कटेश्वरयन्त्रालये मुद्रितानि कतिपयानि वाजसनेयिसंहितापुस्तकानि पत्रात्मकानि पुस्तकरूपाणि मूलमात्राणि भाषाटीकासंहितानि च सन्ति ।

(घ) अजमेरनगरीये वैदिकयन्त्रालये मुद्रितं मूलमात्रं वाजसनेयिसंहितापुस्तकम् । श्रीमद्वायनन्दभाष्ययुक्तमपि तत्रैव मुद्रितं, पाठाय योग्यमस्ति ।

(ङ) कलिकातानगरे मुद्रितानि कतिपयानि पुस्तकान्यत ऊर्ध्वं गणनीयानि सन्ति ।

एतेषूपरि निर्दिष्टेषु पुस्तकेषु यथाक्रममेव पूर्वसादृशस्मिन्नधिकान्यधिकानि स्खलितानि सन्ति । शार्मण्यदेशमुद्रितमेव पुस्तकं सर्वेषु न्यूनस्खलनयुक्तं वर्तते । तथाप्येतत्कण्डिकारूपेण मन्त्रान्संविभज्य मुद्रितत्वात् नित्यपाठायोपयोगीति निश्चितमेव ।

नित्यपाठाय स्खलनादिदोषरहितमेव पुस्तकमावश्यकमिति मत्वाऽस्माभिर्व्यावच्छेद्यं तावद्विदोषमुद्रणार्थैवैव यतः कृतः । तथापि न कथ्यतेऽत्रैकमपि स्खलनं नास्तीति, परन्तूपलब्धमुद्रितपुस्तकापेक्षयात्रातिन्यूनस्खलनानि भवेयुरिति निश्चयोऽस्ति । यावच्छेद्यं तावदस्याभिर्निर्दोषमुद्रणाय महान्यतः कृतः । प्रथमं तावद्व्याचीनहस्तलिखितविविधपुस्तकानि समवलोक्य मन्त्रपाठनिश्चयः कृतः । एतदर्थं काशी-जनस्थान-न्यम्बकेश्वर-त्रालेराहमदनगरादिनानानगरेभ्यो वैदिकब्राह्मणेभ्यो हस्तलिखितानि बहूनि पुस्तकान्यानीय तेषां पाठतुलनया यथायोग्यमालोचनं कृतम् । अनर्थं तुलनया मुद्रितपुस्तकानां बहूनि दोषस्थलानि स्वयमेव ध्यत्वाभूतानि । प्रायशो यथा घणितानां रोगिणानां वाऽद्रसंशोधनं वैद्यैः क्रियते, तथैव वैदिकवैदपुस्तकानां संशोधनं क्रियते । अतो येषां कृते परम्परया वेदाध्ययनं भवति, तेषां वेदपुस्तकानि पाठनिश्चयाय

यद्गुरुशिष्यः सर्वानुक्रमणीयुक्तौ कथयामास । यया च-

एकविंशतिभेदेन ऋग्वेदं कृतवान्पुरा ।
शाखानां तु शतेनाथ यजुर्वेदमथाकरोत् ॥
सामवेदं सहस्रेण शाखानां च विभेदतः ।
आथर्वणमथो वेदं विभेद नयकेन तु ॥

(कूर्मपुराणे ४०।५१-५२)

नेकाविधे शाखाविस्तारे सत्यपि चतसृणामेव संहितानां ऋचिष्वाठभेदेन, ऋचिदानुपूर्वभिदेन ऋचिदन्यैर्वा कैश्चिद्भेदे शाखासुपस्थितत्वाच्चतसृणामासां संहितानां वेदराशित्वमित्युच्यते वैदिकैर्न च तत्केनाप्यद्यावध्यवचीरितमवलोक्य प्रमाणीकर्मः ।

वेदो ब्राह्मणेनाध्येतव्यो द्विजैर्वाऽवश्यं पठितव्यश्च । अनधीयानो विप्रो द्विजत्वाद्धीयत इति स्मार्तसिद्धान्तमुररीकृत स्वाध्यायसौकर्यसाधननिर्माणाय स्वाध्यायमण्डलं नाम विद्वत्परिपट्टं पूर्वं पश्चाद्विंशतिवर्षेभ्य औन्धनगरे स्थापितम् । मन्स्य पुनरुज्ज्वलीकरणमेव स्वाध्यायमण्डलस्य लक्ष्यम् । तत्सिद्धयर्थं चतुर्णामपि वेदानामशुद्धयादिदोषरहितं मुद्रणयकमिति निश्चितमेव । अद्यावधि वेदसंहितानां बहवो ग्रन्था भारते वर्षे यूरोपीयदेशे च मुद्रिताः सन्ति । भारततवैदिकग्रन्थापेक्षया यूरोपीयदेशमुद्रिता ग्रन्था न्यूनमुद्रणादिदोषा इत्येतद्यथा तेषां प्रदांसावहं भवति, तथैवास्मात्पि प्रकाशयति । यूरोपीयदेशमुद्रितानां पुस्तकानां बहुमूल्यत्वात् ग्रन्था असह्यनीयानामुपकाराय न भवन्तीति कृत्वानां मुद्रणं अत्रैव कर्तव्यमिति बहोः कालान्मनीषितमासीत् । अद्यावधि मुद्रिता ग्रन्था मुद्रणादिदोषयुक्ताः सन्तीपरराहित्याय विशेषं विमृश्यैवैते ग्रन्था मुद्रणीया इत्यत्र न कापि विप्रतिपत्तिर्भवितुमर्हति ।

शाखां संहितानां समुपलब्धशाखासंहितानां च स्वाध्यायसौकर्यदृष्ट्याऽशुद्धयादिदोषरहितं यावच्छक्यं तावन्मुद्रणं ते स्वाध्यायमण्डलस्यैः कर्मचारिभिः पूर्वमेव निर्धारितम् । कर्मैतत्तु विशेषेण धनापोक्षि वर्तत इति मत्वेतः पूर्वं प्रारब्धम् ।

संक्षेपेव समये श्रीमद्भिः पण्डितप्रतिनिधिकुलभूपैः श्रीभवानीरायभूपैरौन्धनरेशैः पञ्चसहस्ररौप्यमुद्रादानं केवलं कार्यमेव स्वाध्यायमण्डलाय कृतम्, येन धनेन वाजसनेयिमाध्यन्दिनशुक्लयजुर्वेदसंहिताया मुद्रणं कृतम् ।

वेदस्य शाखाभेदविषयेऽपि किञ्चिदत्रोल्लेखनीयम् । ' यजुरेकशताध्वकं ' इत्युक्तीत्याऽस्यैकशतं शाखा आसन्निति । परन्तु चरणव्यूहे पठशीतिसंख्यात्वेनैव तासां परिगणनं कृतम्—

यजुर्वेदस्य पडशीतिभेदा भवन्ति । तत्र—

“(१) चरका नाम द्वादश भेदा भवन्ति=चरकाः, आह्वरकाः, कठाः, प्राच्यकठाः, कपिष्ठलकठाः, चारायणीयाः, वारायणीयाः, वार्तान्तवेयाः, श्वेताश्वतराः, औपमन्यवः, पाताण्डिनीयाः, मैत्रायणीयाश्चेति ॥ (११)

“तत्र मैत्रायणीया नाम सप्त भेदा भवन्ति = मानवाः, दुन्दुभाः, चैकेयाः, चाराहाः, हारिद्रवेयाः, श्यामाः, श्यामायनीयाश्चेति ॥ (७)

“(२) वाजसनेया नाम सप्तदश भेदा भवन्ति = जावालाः, चौधेयाः, काण्वाः, माध्यन्दिनाः, शापीयाः, तापायनीयाः, कापालाः, पौण्ड्रवत्साः, आवटिकाः, परमावटिकाः, पाराशरीयाः, वैधेयाः, चैनेयाः, औधेयाः, गालवाः, वैजवाः, कात्यायनीयाश्चेति ॥ (१७)

वाजसनेयि-माध्यन्दिन-शुक्ल

यजुर्वेद-संहिता ।

अथ प्रथमोऽध्यायः।

॥ओ३म्॥ इषे त्वो^१—जे त्वां वायव^२ स्थ^३ देवो वः सविता प्रापयतु श्रेष्ठतमाय कर्मण^४ आप्या-
यध्व मध्न्या इन्द्राय भागं प्रजावतीरनमीवा अयक्ष्मा मा व स्तेन ईशतु माघश^५थसो ध्रुवा अस्मिन्
गोपतौ स्यातं ब्रह्मीर्यजमानस्य पशून्पाहि^६ ॥१॥

वसोः पवित्रमसि^१ द्यौरासि पृथिव्यसि^२ मातरिश्वनो यमोऽसि विश्वधा^३ असि ।

परमेण धाम्ना दृ^४थं हस्व मा ह्यर्मा ते यज्ञपतिर्ह्यर्पीतं^५ ॥२॥

वसोः पवित्रमसि शतधारं वसोः पवित्रमसि सहस्रधारम् ।

देवस्त्वा सविता पुनातु वसोः पवित्रेण शतधारेण सुप्वा^१ कामधुक्षं^२ ॥३॥

सा विश्वार्युः सा विश्वकर्मा^३ सा विश्वधायीः ।

इन्द्रस्य त्वा भाग^४थं सोमेनातनचिम् विष्णो^५ हव्य^६थं रक्षं^७ ॥४॥

अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि तच्छक्रेयं तन्मे राध्यताम् । इदमहमनृतात्सत्यमुपैमि^१ ॥५॥

कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्ति कस्मै त्वा युनक्ति तस्मै त्वा युनक्ति । कर्मणे वां वेपाय वाम् ॥६॥

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्टप्तं रक्षो निष्टप्ता अरातर्यः । उर्वन्तरिक्षमन्वोमि^३ ॥७॥

धूरसि धूर्व धूर्वन्तं धूर्व तं योऽस्मान्धूर्वीति तं धूर्व यं वयं धूर्वीमः ।

देवानामसि वह्नितमं सस्नितमं परिंतमं जुष्टतमं देवहृतमम् ॥८॥

अहुतमसि हविर्धानं दृ^४थं हस्व मा ह्यर्मा ते यज्ञपतिर्ह्यर्पीतं ।

विष्णुस्त्वा क्रमतां मुरु वातायां पहतं रक्षो यच्छन्तां पञ्च^१ ॥९॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
 अग्रे जुष्टं गृह्णाम्यग्नीषोमाभ्यां जुष्टं गृह्णामि ॥ १० ॥
 भूताय त्वा नारांतये स्वरभिविस्वेषं दृथंहस्तां दुर्याः पृथिव्यां—सुर्वन्तरिक्षमन्वेमि
 पृथिव्यास्त्वा नाभौ सादयाम्यदित्या उपस्थेऽग्ने हव्यं रक्षं ॥ ११ ॥

पवित्रे स्थो वैष्णव्यौ सवितुर्वः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रुद्रिमभिः ।
 देवीरापो अग्रेगुवो अग्रेपुवोऽग्र इममद्य यज्ञं नयताग्रे यज्ञपतिं सुधातुं यज्ञपतिं देवयुवम् ॥ १२ ॥
 युष्मा इन्द्रोऽवृणीत वृत्रतूर्ये युयमिन्द्रमवृणीध्वं वृत्रतूर्ये प्रोक्षिता स्था । अग्रे त्वा जुष्टं
 प्रोक्षाम्यग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि । देव्याय कर्मणे शुन्धध्वं देवयज्याये यद्रोऽशुन्द्राः
 पराजघ्नुरिदं वस्तच्छुन्धामि ॥ १३ ॥

शर्मास्यै—वधूतं रक्षोऽवधूता अरांतयोः ऽदित्यास्त्वगांसि प्रति त्वाऽदितिर्वेत्तु ।
 अद्रिरसि वानस्पत्यो ग्रावाऽसि पृथुवृध्नः प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्तु ॥ १४ ॥
 अग्नेस्तनूरसि वाचो विसर्जने देववीतये त्वा गृह्णामि बृहद्वाऽसि वानस्पत्यः स इदं देवभ्यो
 हविः शमीष्व सुशामि शमीष्व । हविष्कृदेहि हविष्कृदेहि ॥ १५ ॥
 कुक्कुटोऽसि मधुजिह्व इपमूर्जमावदु त्वया वयं संघातं संघातं जेष्मं वर्षवृद्धमसि प्रति
 त्वा वर्षवृद्धं वेत्तु परापूतं रक्षः परापूता अरांतयोः ऽपहतं रक्षो वायुर्वो विविनक्तु वेवो
 वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृष्णात्वच्छिद्रेण पाणिनां ॥ १६ ॥

धृष्टिरस्यै—पाऽग्ने अग्निमामादं जहि निष्क्रव्यादं सेधा देवयजं वहै ।
 ध्रुवमसि पृथिवीं दृथंह ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य वधाय ॥ १७ ॥
 अग्ने ब्रह्मं गृष्णीष्वं धरुणमस्यन्तरिक्षं दृथंह ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं सजातवन्युपदधामि
 भ्रातृव्यस्य वधाय । ध्रुवमसि दिवं दृथंह ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य
 वधाय । विश्वाभ्यस्त्वाशाभ्य उपदधामि चितं स्थोर्ध्वचितो भृगूणामङ्गिरसां तपसा
 तप्यध्वम् ॥ १८ ॥

शर्मास्यै—वधूतं रक्षोऽवधूता अरांतयोः—ऽदित्यास्त्वगांसि प्रति त्वाऽदितिर्वेत्तु ।
 धिपणाऽसि पर्वती प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्तु दिवस्कम्भनीरसि धिपणाऽसि पार्वतेयी प्रति त्वा
 पर्वती वेत्तु ॥ १९ ॥

धान्यमसि धिनुहि देवान् प्राणाय त्वो दानाय त्वा न्यानाय त्वा ।
 द्वीर्धामनु प्रसित्तियारुपे धां देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृष्णात्वच्छिद्रेण पाणिनां चक्षुषे
 त्वा महीनां पयोऽसि ॥ २० ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । सं वपामि^३ समाप ओषधीभिः
समोषधयो रसेन । स^३ रेवतीर्जगतीभिः पृच्यन्ता^३ सं मधुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यन्ताम् ॥ २१ ॥

जनयत्यै त्वा संयौमी^३ दमये^३ रिदमग्नीषोमयो^३ रिपे त्वा^३ घर्मोऽसि विश्वायु^३ रुरुप्रथा
उरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथर्ता^३ मग्निष्टे त्वचं मा हिं^३सी^३ देवस्त्वा^३ सविता श्रपयतु
वर्षिष्टेऽधि नाके^३ ॥ २२ ॥

मा मेर्मा संविक्था^३ अतमेरुर्यज्ञोऽतमेरुर्यजमानस्य प्रजा भूयाते^३ त्रिताय^३ त्वा^३ द्विताय^३
त्वै^३ कृताय^३ त्वा^३ ॥ २३ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आददेऽध्वरकृते^३ देवेभ्यं
इन्द्रस्य बाहुरासि दक्षिणः सहस्रभृष्टिः शततेजा वायुरासि तिग्मतेजा द्विपतो वधेः ॥ २४ ॥

पृथिवि देवयजन्योषध्यास्ते मूलं मा हिं^३सिपं^३ व्रजं गच्छ गोष्ठानं^३ वर्षतु ते द्यौ^३र्बधान देव
सवितः परमस्यां पृथिव्या^३ शतेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक्^३ ॥ २५ ॥

अपारुं पृथिव्यै देवयजनाद्दध्यासं^३ व्रजं गच्छ गोष्ठानं^३ वर्षतु ते द्यौ^३र्बधान देव सवितः
परमस्यां पृथिव्या^३ शतेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक्^३ । अररो दिवं
मा पतो^३ द्रुप्तस्ते द्यां मा स्कन्^३ व्रजं गच्छ गोष्ठानं^३ वर्षतु ते द्यौ^३र्बधान देव सवितः
परमस्यां पृथिव्या^३ शतेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक्^३ ॥ २६ ॥

गायत्रेण त्वा छन्दसा परिगृह्णामि^३ त्रैण्डुभेन त्वा छन्दसा परिगृह्णामि^३ जागतेन त्वा छन्दसा
परिगृह्णामि^३ । सुक्ष्मा चासि शिवा चासि^३ स्योना चासि सुपदा चास्यु^३र्जस्वती चासि
पर्यस्वती च^३ ॥ २७ ॥

पुरा क्रूरस्य^३ विसृपो^३ विरप्शिन्नदुदायं पृथिवीं जीवदानुम् । यामैर्यंश्चन्द्रमासि स्वधाभिस्तागु
धीरांसो अनुदिश्य यजन्ते^३ । प्रोक्षणीरासादयं द्विपतो वधोऽसि^३ ॥ २८ ॥

प्रत्युष्टं^३ रक्षः प्रत्युष्टा अरांतयो^३ निष्टप्तं^३ रक्षो निष्टप्ता अरांतयः ।

अनिशितोऽसि सपत्नक्षिद्वाजिनं^३ त्वा वाजेध्यायै सम्मार्जिमं ।

प्रत्युष्टं^३ रक्षः प्रत्युष्टा अरांतयो^३ निष्टप्तं^३ रक्षो निष्टप्ता अरांतयः ।

अनिशिताऽसि सपत्नक्षिद्वाजिनीं^३ त्वा वाजेध्यायै सम्मार्जिमं ॥ २९ ॥

अदियै रास्नासि^३ विष्णोर्विष्णोऽस्यु^३र्जे त्वा^३ ऽदधेन त्वा चक्षुषावपश्यामि ।

अग्नेर्जिह्वासि^३ सुहृदेभ्यो धाम्ने धाम्ने मे भव यजुषे यजुषे ॥ ३० ॥

स॒वि॒तृ॒स्त्वा॑ प्र॒स॒व॒ उ॒त्पु॑ना॒भ्य॒च्छि॑द्रेण॒ प॒वि॒त्रे॑ण॒ सूर्य॑स्य॒ र॒श्मि॑र्भिः ।

स॒वि॒तृ॒वः॑ प्र॒स॒व॒ उ॒त्पु॑ना॒भ्य॒च्छि॑द्रेण॒ प॒वि॒त्रे॑ण॒ सूर्य॑स्य॒ र॒श्मि॑र्भिः ।

ते॒जो॑ऽसि॒ शु॒क्र॒म॑स्य॒मृ॒त॑म॒सि॒ धाम॑ नामा॒सि॒ प्रि॒यं दे॒वा॒ना॒मना॑धृष्टं दे॒व॒य॒र्जन॑म॒सि॑ ॥३१॥

[अध्यायः १; कण्डिकाः ३६, संप्र-संख्या १३७]

इति प्रथमोऽध्यायः ।

—०—

अथ द्वितीयोऽध्यायः ।

मयीदमिन्द्रं इन्द्रियं दधात्वस्मान् रायो मघवानः सचन्ताम् । अस्माकं च सन्त्वाशिपः सत्या
नः सन्त्वाशिपं उपहृता पृथिवी मातोप मां पृथिवी माता ह्ययतामशिराग्नीध्रात्स्वाहा ॥ १० ॥

उपहृतो द्यौष्पितोप मां द्यौष्पिता ह्ययतामशिराग्नीध्रात्स्वाहा । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
ऽश्विनोवांहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । प्रतिगृह्णाम्यग्नेष्ट्वास्येन प्राशामि ॥ ११ ॥

एतं ते देव सवितर्यज्ञं प्राहुर्वृहस्पतये ब्रह्मणे । तेन यज्ञमव तेन यज्ञप्रतिं तेन मामव ॥ १२ ॥

मनो जूतिर्जुषतामाज्यस्य वृहस्पतिर्यज्ञमिमं तनोत्वरिष्टं यज्ञं समिमं दधातु ।

विश्वे देवास इह मादयन्तामोऽप्रतिष्ठं ॥ १३ ॥

एषा ते अग्ने समित्तया वर्धस्व चा चं प्यायस्व । वर्धिषीमहि च त्रयमा चं प्यासिषीमहि ।
अग्ने वाजजिद्वाजं त्वा ससूवाथसं वाजजित्थं सम्मार्जिम् ॥ १४ ॥

अग्नीषोमयोरुज्जितिमनूज्जेषं वाजस्य मा प्रसवेन प्रोहामि । अग्नीषोमौ तमपनुदतां
युऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो वाजस्येन प्रसवेनापोहामि । इन्द्राग्न्योरुज्जितिमनूज्जेषं वाजस्य
मा प्रसवेन प्रोहामि । इन्द्राग्नी तमपनुदतां युऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो वाजस्येन
प्रसवेनापोहामि ॥ १५ ॥

वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वा ऽऽदित्येभ्यस्त्वा संजानाथां द्यावापृथिवी मित्रावरुणौ त्वा
वृष्ट्यावताम् । व्यन्तु वयोक्तृषु रिहाणां मरुतां पृषतीर्गच्छ वशा पृथिभूत्वा दिवं गच्छ
ततो नो वृष्टिमावह । चक्षुष्पा अग्नेऽसि चक्षुर्मे पाहि ॥ १६ ॥

यं परिधिं पर्यधत्था अग्ने देव पाणिभिर्गुह्यमानः ।

तं त एतमनु जोषं भ्राम्येष नेत्त्वदपचेतयातां अग्नेः प्रियं पाथोऽपीतम् ॥ १७ ॥

सस्रवभागा स्थेया बृहन्तः प्रस्तरैषाः परिधेयाश्च देवाः ।

इमा वाचमभि विश्वे गुणन्त आसद्यास्मिन् ब्रहिषि मादयध्वं स्वःहा वारु ॥ १८ ॥

घृताचीं स्थो धुर्यो पातं सुम्ने स्थः सुम्ने मा धत्तम् ।

यज्ञ नमश्च त उषं च यज्ञस्य शिवे संतिष्ठस्व स्विष्टे मे संतिष्ठस्व ॥ १९ ॥

अग्नेऽदब्धायोऽशीतम पाहि मां द्विद्योः पाहि प्रसित्ये पाहि दुरिष्ट्ये पाहि दुरङ्गन्या अविपं नः
पितुं कृणु सुपदा योनौ स्वाहा वा अग्नये संवेशपतये स्वाहा सरस्वत्यै यशोभगिन्यै स्वाहा ॥२०॥

वेदोऽसि येन त्वं देव वेद देवेभ्यो वेदोऽभवस्तेन मह्यं वेदो भूयाः ।

देवा गातुविदो गातुं वित्त्वा गातुमित । मनसस्पत इमं देव यज्ञं स्वाहा वाते धाः ॥२१॥

संत्राह्रीरङ्काथं हविषा घृतेन समाद्रित्यैर्वसुभिः सम्मरुद्धिः ।
समिन्द्रो विश्वदेवेभिरङ्कतां दिव्यं नभो गच्छतु यत् स्वाहा^१ ॥ २२ ॥
कस्त्वा विमुञ्चति स त्वा विमुञ्चति कस्मै त्वा विमुञ्चति तस्मै त्वा विमुञ्चति ।
पोषाय रक्षसां भागोऽसि^२ ॥ २३ ॥

सं वर्चसा पर्यसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सथं शिवेन ।
त्वष्टा सुदत्रो विदधातु रायोऽनुमार्ष्टु तन्वो यद्विलिष्टम् ॥ २४ ॥

दिवि विष्णुर्व्यक्रथंस्त जागतेन छन्दसा ततो निर्भक्तो योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो^१ ऽन्तरिक्षे
विष्णुर्व्यक्रथंस्त त्रैष्टुभेन छन्दसा ततो निर्भक्तो योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मैः पृथिव्या
विष्णुर्व्यक्रथंस्त गायत्रेण छन्दसा ततो निर्भक्तो योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो^३ ऽस्मा
दन्ना-दृश्ये प्रतिष्ठायी अगन्म स्वैः सं ज्योतिषाभूमं ॥ २५ ॥

स्ययंभूर्गमि श्रेष्ठो रश्मिर्वर्चोदा असि वर्चो मे देहि^१ । सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते^२ ॥ २६ ॥

अग्नें गृहपते सुगृहपतिस्त्वयाऽग्नेऽहं गृहपतिना भूयासथं सुगृहपतिस्त्वं मयाऽग्ने गृहपतिना
भूयाः । अन्धुरि णां गाहंपत्यानि सन्तु शतथं हिमाः सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते^२ ॥ २७ ॥

अग्नें वतपते व्रतमचारियं तदशकं तन्मेऽराधी^१—दमहं य एवास्मि सोऽस्मि^२ ॥ २८ ॥

आनये कश्यवाहनाय स्वाहा^१ सोमाय पितृमते स्वाहा^२ ।

अपहता अमृगा रक्षाथसि वेद्विपर्द^३ ॥ २९ ॥

ये रुपाणि प्रतिमुञ्चमाना अमृगाः सन्तः स्वधया चरन्ति ।

एगपुगं निपुगं ये भरेन्त्यग्निर्दालोकात्प्रणुदात्यस्मान् ॥ ३० ॥

अत्र पितरो मादयध्वं यथाभागमावृपायध्वम् ।

अमीमदन्त पितरो यथाभागमावृपायिपते ॥ ३१ ॥

नमो वः पितरो र्मायं नमो वः पितरः शोषायं नमो वः पितरो जीवायं नमो वः
पितरः स्वधायं नमो वः पितरो घ्राणायं नमो वः पितरो मन्वये नमो वः पितरः पितरो नमो वो
गृहपतेः पितरो दत्त सुतो वः पितरो देर्मने—द्वेः पितरो वाम आर्धत् ॥ ३२ ॥

आर्धन्त पितरो गर्भे क्रुमां पृक्कर्मजस । यथेह पुरुषोऽसते ॥ ३३ ॥

ऊर्ध्वं वदन्तीपुत्रे वृते पर्यः कीत्यालं परिमृतेम । स्वधा स्थं तपर्यत मे पितृने ॥ ३४ ॥

[अ० २, अ० ३४, मं० मं० १५]

इति द्वितीयोऽध्यायः ।

अथ तृतीयोऽध्यायः ।

समिधाऽग्निं दुवस्यत घृतेर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतनं ॥ १ ॥

सुसामिद्धाय शोचिषे घृतं तीव्रं जुहोतन । अग्नये जातवेदसे ॥ २ ॥

तं त्वां समिद्धिरङ्गिरो घृतेन वर्धयामसि । बृहच्छोचा यविष्ठयं ॥ ३ ॥

उप त्वाऽग्ने हविष्मतीर्घृताचीर्यन्तु हर्यत । जुपस्व समिधो मम ॥ ४ ॥

मूर्मुर्वः स्वूर्द्यौरिव भूमना पृथिवीव वरिष्णा ।

तस्यास्ते पृथिवि देवयजनि पृष्ठेऽग्निर्मन्त्रादमन्त्राद्यायादधे ॥ ५ ॥

आयं गौः पृथिरकमीदसदन् मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्स्वः ॥ ६ ॥

अन्तश्चरति रोचनास्य प्राणार्दपान्ती । व्यस्यन् महिपो दिवम् ॥ ७ ॥

त्रिंशद्धाम विराजति वाक् पतङ्गाय धीयते । प्रति वस्तोरह द्युभिः ॥ ८ ॥

अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहा सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहा ।

अग्निर्वर्चो ज्योतिर्वर्चः स्वाहा सूर्यो वर्चो ज्योतिर्वर्चः स्वाहा ।

ज्योतिः सूर्यः सूर्यो ज्योतिः स्वाहा ॥ ९ ॥

सजूर्वेवेन सवित्रा सजू रात्र्येन्द्रवत्या । जुपाणो अग्निर्वेतु स्वाहा ।

सजूर्वेवेन सवित्रा सजूरुपसेन्द्रवत्या । जुपाणः सूर्यो वेतु स्वाहा ॥ १० ॥

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं बोचेमग्नये । आरे अस्मे च गृण्वते ॥ ११ ॥

अग्निर्मूर्धा विवः कृत्पतिः पृथिव्या अयम् । अपाथ रेतोथसि जिन्वति ॥ १२ ॥

उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह माद्वयर्ध्व ।

उभा वृताराविपाथ रयीणामुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् ॥ १३ ॥

अयं ते योनिर्कृत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।

तं जानन्नस्य आरोहाथा नो वर्धया रयिम् ॥ १४ ॥

अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वाद्यः ।

यस्यैवानो भृगवो विररुचुर्वनेषु चित्रं विभ्रं विशोविधे ॥ १५ ॥

अस्य प्रतामनु पुतथ शुक्रं हुद्रे अहयः । पर्यः सहस्रनामृपिम् ॥ १६ ॥

तनुपा अग्नेऽसि तन्वं मे पात्यापृदा अग्नेऽस्यापुमं देहि वचोदा अग्नेऽसि वर्चोम देहि ।

अग्ने रन्मै तन्या ऊनं तन्म आपृण ॥ १७ ॥

इन्धानास्त्वा श्रुतं हिमां द्युमन्तं समिधीमहि । वयस्वन्तो वयस्कृतं सहस्वन्तः सहस्कृतम् ।
 अग्नें सपत्नदम्भेनमदंधासो अदाभ्यम् । चित्रावसो स्वस्ति ते पारमशीर्य ॥ १८ ॥
 सं त्वमग्ने सूर्यस्य वर्चसागथाः समृषीणां स्तुतेन ।
 सं प्रियेण धाम्ना समहमार्युषा सं वर्चसा सं प्रजया संधं रायस्पोषेण ग्मिषीर्य ॥ १९ ॥
 अन्ध स्थान्धो वो भक्षीय महं स्थ महो वो भक्षीयोजं स्थोजं वो भक्षीय रायस्पोषं स्थ
 रायस्पोषं वो भक्षीर्य ॥ २० ॥
 रेवती रमध्वमस्मिन्योनावस्मिन् गोष्ठेऽस्मिल्लोक्तेऽस्मिन् क्षये । इहैव स्तु मापगातं ॥ २१ ॥

संधिहितारिं विश्वरूप्यूर्जा माविश गौपत्येन ।

उप त्वाग्ने द्विवेद्वे दोषावस्तान्द्विया वयम् । नमो भरन्त एमसिं ॥ २२ ॥

राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविम् । वर्धमानं स्वे दमे ॥ २३ ॥

स नः पितेव सूनवेऽग्रे सूपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ॥ २४ ॥

अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो मवा वरुथ्यः ।

वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमं रयिं दाः ॥ २५ ॥

तं त्वां शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नार्यं नूनमीमहे सखिभ्यः ।

स नो बोधि श्रुधी हवमुरुष्या णो अचायतः समस्मात् ॥ २६ ॥

इह एह्यदितु एहि काम्या एतं । मयि वः कामधरणं भूयात् ॥ २७ ॥

सोमानं स्वरेणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कृक्षीवन्तं य औशिर्जः ॥ २८ ॥

यो रेवान्यो अमीवहा वसुवित्पुष्टिवर्द्धनः । स नः सिपक्तु यस्तुरः ॥ २९ ॥

मा नः शंभो अररूपो धृतिः प्रणङ् मर्त्यस्य । रक्षां णो ब्रह्मणस्पते ॥ ३० ॥

महिं त्रीणामवोऽस्तु द्युक्षं मित्रस्यायम्णः । दुराधर्षं वरुणस्य ॥ ३१ ॥

नहि तेषाममा चन नाध्वंसु वाग्नेषु । ईशो रिपुरवर्षांशः ॥ ३२ ॥

ते हि पुत्रामो अदितः प्र जीवसे मर्त्याय । ज्योतिर्यच्छन्त्यजस्रम् ॥ ३३ ॥

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्रं सश्वसि वाशुषे ।

उपोपेचु मध्वन् मय इचु ते दानं देवस्यं पृच्यते ॥ ३४ ॥

तत्सदितुर्वरेण्यं मर्गो देवस्यं धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ३५ ॥

परिं ते इडमो रथोऽस्माँर अश्रोतु विश्वतः । येन रथसि दाशुषीः ॥ ३६ ॥

भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याथ सुवीरो वीरैः सुपोषः पोषैः ।

नयं प्रजां मे पाहि शथस्य पशून्मे पाह्यथयं पितुं मे पाहि ॥३७॥

आ गन्म विश्ववेदसमस्मभ्यं वसुवित्तमम् । अग्नें सम्राड्भिमि द्युम्नमभि सह आ यच्छस्व ॥३८॥

अयमग्निर्गृहपतिर्गार्हिपत्यः प्रजायां वसुवित्तमः ।

अग्नें गृहपतेऽभि द्युम्नमभि सह आ यच्छस्व ॥३९॥

अयमग्निः पुरीष्यो रयिमान् पुष्टिवर्धनः । अग्नें पुरीष्याभि द्युम्नमभि सह आ यच्छस्व ॥४०॥

गृह्ण मा विभीत मा वेपध्वमूर्जं विभ्रत एमसि ।

ऊर्जं विभ्रद्रः सुमनाः सुमेधा गृहानैमि मनसा मोदमानः ॥४१॥

येषामध्येति प्रवसन्त्येषु सौमनसो बहुः । गृहानुपह्वयामहे ते नो जानन्तु जानतः ॥४२॥

उपहृता इह गाव उपहृता अजावयः । अथो अन्नस्य क्रीलाल उपहृतो गृहेषु तैः ।

क्षेमाय वः शान्त्यै प्रपद्ये शिवथं शग्मथं शंयोः शंयोः ॥४३॥

प्रवासिनो हवामहे मरुतश्च रिशादसः । क्रमभेणं सजोपसंः ॥४४॥

यद्रामे यदरण्ये यत्सभायां यद्विन्द्रिये । यदेनश्चक्रुमा वयमिदं तदवयजामहे स्वाहा ॥४५॥

मो पू ण इन्द्रात्रं पृत्सु देवैरस्ति हि ष्मां ते शुष्मिन्नवयाः ।

महश्चिद्यस्य मीदुषो यव्या हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः ॥४६॥

अक्रन् कर्म कर्मकृतः सह वाचा मयोभुवा । देवेभ्यः कर्म कृत्वास्तं प्रेतं सचाभुवः ॥४७॥

अवभृथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः ।

अव देवैर्देवकृतमेनोऽयासिपमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुरावणो देव रिपस्पाहि ॥४८॥

पूर्णां दर्वि परां पत सुपूर्णां पुनरा पत । वस्नेव विक्रीणावहा इपसूर्जथं शतक्रते ॥४९॥

बृहि मे ददामि ते नि मे धेहि नि ते दधे । निहारं च हरासि मे निहारं नि हराणि ते स्वाहा ॥५०॥

अक्षन्नममिदन्त ह्यव प्रिया अधूपत ।

अस्तोपत स्वभानवो विप्रा नविषया मती योजा न्विन्द्र ते हरी ॥५१॥

सुसन्दृशं त्वा वयं मघवन्वान्दिषीमहि ।

प्र नूनं पूर्णवन्धुर स्तुतो यासि वशांर अनु योजा न्विन्द्र ते हरी ॥५२॥

मनो न्वाहामहे नाराशसेन स्तोमेन । पितृणां च मन्मभिः ॥५३॥

आ न एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे । ज्योक् च सूर्यं दृशे ॥५४॥

पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः । जीवं व्रातं सचेमहि' ॥५५॥
 वयं सोम व्रते तव मनस्तनूपु विभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि' ॥५६॥
 एष ते रुद्र भागः सह स्वस्त्राम्बिकया तं जुषस्व स्वाहे'—प ते रुद्र भाग आखुस्ते पशुः ॥५७॥
 अवं रुद्रमदीमद्भव वेवं त्र्यम्बकम् ।
 यथा नो वस्यसस्करद्यथा नः श्रेयसस्करद्यथा नो व्यवसाययात् ॥५८॥
 मेपजमांसि मेपजं गवेऽश्वाय पुरुषाय मेपजम् । सुखं मेपाय मेष्ट्यै' ॥५९॥
 त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ।
 त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पतिवेदनम् । उर्वारुकमिव बन्धनादितो मुक्षीय मामृतात् ॥६०॥
 एतत्ते रुद्रावसं तेन परो मूर्जवतोऽतीहि ।
 अवततधन्वा पिनाकावसः कृत्तिवासा अहिं सन्नः शिवोऽतीहि' ॥६१॥
 त्र्यायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य त्र्यायुषम् । यदेवेषु त्र्यायुषं तन्नो अस्तु त्र्यायुषम् ॥६२॥
 शिवो नामासि स्वाधितिस्ते पिता नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः ।
 नि वर्तयाभ्यायुषेऽन्नाद्याय प्रजननाय रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय ॥६३॥
 [अ० ३, कं० ६३, मं० सं० ७९]

इति तृतीयोऽध्यायः ।

अथ चतुर्थोऽध्यायः ।

एदमगन्म देवयजनं पृथिव्या यत्र देवासो अजुपन्त विश्वे ।
 ऋक्सामाभ्यां सन्तरन्तो यजुर्भी रायस्पोषेण समिषा मदेम ।
 इमा आपः शमु मे सन्तु देवी—रोषधे त्रायस्व स्वधिते मेनं हिंसीः ॥१॥
 आपो अस्मान्मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतप्लः पुनन्तु ।
 विश्वः हि रिप्रं प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि' ।
 वीक्षातपसोस्तनूंसि तां त्वां शिवां शग्मां परिं दधे भद्रं वणं पुष्यन् ॥ २ ॥
 महीनां पयोऽसि वर्चोदा असि वर्चो मे देहि' ।
 वृत्रस्यासि कुनानकश्चक्षुर्दा असि चक्षुर्मे देहि' ॥ ३ ॥
 चित्रातिमां पुनातुं वाक्पतिमां पुनातुं देवो मां सविता पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।
 तस्य ते पवित्रपते पवित्रपूतस्य यत्कामः पुने तच्छक्रेयम् ॥ ४ ॥

आ वो देवास ईमहे वामं प्रयत्यध्वरे । आ वो देवास आशिपो यज्ञियासो हवामहे ॥५॥
 स्वाहा यज्ञं मनसः स्वाहोरोरन्तरिक्षात्स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा वातादारभे स्वाहा ॥६॥
 आकूत्यै प्रयुजेऽग्नये स्वाहा मेधायै मनसेऽग्नये स्वाहा कृषायै तपसेऽग्नये स्वाहा सरस्व-
 त्यै पूष्णेऽग्नये स्वाहा । आपो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुवो द्यावापृथिवी उरो अन्तरिक्ष । बृहस्पतये
 हविषा विधेम स्वाहा ॥७॥

विश्वो देवस्य नेतुर्मतो वुरीत सख्यम् ।

विश्वो राय ईपुध्यति द्युम्नं वृणीत पुण्यसे स्वाहा ॥८॥

ऋक्सामयोः शिल्पे स्थस्ते वामारभे ते मा पातमास्य यज्ञस्योद्वचः ।

शर्मासि शर्म मे यच्छ नमस्ते अस्तु मा मा हिथसीः ॥९॥

ऊर्गस्याङ्गिरस्यूर्णाम्भ्रदा ऊर्जं मयि धेहि । सोमस्य नीविरसि विष्णोः शर्मासि शर्म यज-
 मानस्येन्द्रस्य योनिरसि सुसस्याः कृपीस्कृधि । उच्छ्रयस्व वनस्पत ऊर्ध्वो मा पाह्यथहस
 आस्य यज्ञस्योद्वचः ॥१०॥

व्रतं कृणुताग्निर्वह्नाग्निर्यज्ञो वनस्पतिर्यज्ञियः । देवी धियं मनामहे सुमृडीकामभित्ये वर्चोधां
 यज्ञवाहसथ सुतीर्था नो असद्वशे । ये देवा मनोजाता मनोयुजो दक्षकतवस्ते नोऽवन्तु ते नः
 पान्तु तेभ्यः स्वाहा ॥११॥

श्वात्राः पीता भवत यूयमापो अस्माकमन्तरुदरे सुशेवाः ।

ता अस्मभ्यमयक्ष्मा अनमीवा अनागसः स्वदन्तु देवीरमुता क्रतावृधः ॥१२॥

इयं ते यज्ञिया तन्नूपो मुञ्चामि न प्रजाम् ।

अहोमुचः स्वाहाकृताः पृथिवीमा विशतं पृथिव्या सम्भवं ॥१३॥

अग्रे त्वथ सु जागृहि वयथ सु मन्दिपीमहि । रक्षाणो अप्रयुच्छन् प्रबुधे नः पुनस्कृधि ॥१४॥

पुनर्मनः पुनरायुर्म आऽगन् पुनः प्राणः पुनरात्मा म आऽगन् पुनश्चक्षुः पुनः श्रोत्रं म आऽगन् ।

वैश्वानरो अर्दधस्तनूपा अग्निर्नः पातु दुरिताद्वद्यात् ॥१५॥

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्व । त्वं यज्ञेष्वीह्यः ।

रास्वेर्यत्सोमा भूयो भर देवो नः सविता वसोर्वाता वस्वदात् ॥१६॥

एषा ते शुक्र तनूरेतद्वर्चस्तया सम्भवं भ्राजं गच्छ ।

जूरसि धृता मनसा जुष्टा विष्णवे ॥१७॥

पुनर्नः पितरो मनो ददातु देव्यो जनः । जीवं वातं सचेमहि' ॥५५॥
 वयं सोम वृते तव मनस्तनूपु विभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि' ॥५६॥
 एष ते रुद्र भागः सह स्वसाम्बिकया तं जुपस्य स्वार्ह'—प ते रुद्र भाग आसुस्ते पशुः ॥५७॥
 अवं रुद्रमदीमह्यवं वृवं त्र्यम्बकम् ।
 यथा नो वस्यसस्करद्यथा नः श्रेयसस्करद्यथा नो व्यवसाययति ॥५८॥
 भेषजमासि भेषजं गवेऽश्वाय पुरुषाय भेषजम् । सुखं भेषाय मेध्यं ॥५९॥
 त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव ब्रन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ।
 त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पतिवेदनम् । उर्वारुकमिव ब्रन्धनाद्रितो मुक्षीय मामृताः ॥६०॥
 एतत्ते रुद्रावसं तेन परो मूर्जवतोऽतीहि ।
 अर्चततधन्वां पिनाकावसः कृत्तिवासा अर्हिंसन्नः शिवोऽतीहि' ॥६१॥
 त्र्यायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य त्र्यायुषम् । यदेवेषु त्र्यायुषं तन्नो अस्तु त्र्यायुषम् ॥६२॥
 शिवो नामासि स्वधितिस्ते पिता नमस्ते अस्तु मा मां हिंसीः ।
 नि व्रत्तयांभ्यायुषेऽन्नाद्याय प्रजननाय रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय ॥६३॥
 [अ० ३, कं० ६३, सं० सं० ७९]
 इति तृतीयोऽध्यायः ।

अथ चतुर्थोऽध्यायः ।

एदमगन्म देवयजनं पृथिव्या यत्र देवासो अर्जुपन्त विश्वे ।
 ऋक्सामाभ्यां सन्तरन्तो यर्जुर्भी रायस्पोषेण समिषा मदमं ।
 इमा आपः शमु मे सन्तु देवी'—रोषधे त्रायस्वँ स्वधिते मैनं हिंसीः ॥१॥
 आपो अस्मान्मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतपत्रः पुनन्तु ।
 विश्वं हि रिप्रं प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि' ।
 दीक्षातपसोस्तनूरसि तां त्वां शिवां शग्मां परिं दधे भद्रं वर्णं पुण्यनै ॥ २ ॥
 महीनां पयोऽसि वर्चोदा असि वर्चो मे देहि' ।
 वृत्रस्यासि कनीनकश्चक्षुर्दा असि चक्षुर्मे देहि' ॥ ३ ॥
 चित्पतिर्मा पुनार्तुं वाक्पतिर्मा पुनार्तुं देवो मां सविता पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रुश्मिभिः ।
 तस्य ते पवित्रपते पवित्रपूतस्य यत्कामः पुने तच्छकियम् ॥ ४ ॥

आ वो देवास ईमहे वामं प्रयत्यध्वरे । आ वो देवास आशिषो यज्ञियासो हवामहे ॥५॥
 स्वाहा यज्ञं मनसः स्वाहोरोरन्तरिक्षात्स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा वातादारंभे स्वाहा ॥६॥
 आकूत्यै प्रयुजेऽग्नये स्वाहा मेधायै मनसेऽग्नये स्वाहा क्रीक्षायै तपसेऽग्नये स्वाहा सरस्व-
 त्यै पूष्णेऽग्नये स्वाहा । आपो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुवो द्यावापृथिवी उरो अन्तरिक्ष । बृहस्पतये
 हविषा विधेम स्वाहा ॥७॥

विश्वो देवस्य नेतुर्मतो वुरीत सख्यम् ।

विश्वो राय इपुध्यति द्युमन् वृणीत पुण्यसे स्वाहा ॥८॥

ऋक्सामयोः शिल्पे स्थस्ते वामारंभे ते मा पातमास्य यज्ञस्योद्वचः ।

शर्मासि शर्म मे यच्छ नमस्ते अस्तु मा मा हिंसी ॥९॥

ऊर्गस्याङ्गिरस्यूर्णाम्द्रदा ऊर्जं मायि धेहि । सोमस्य नीविरसि विष्णोः शर्मासि शर्म यज्ञ-
 मानस्येन्द्रस्य योनिरसि सुसस्याः कृषीस्कृधि । उच्छ्रयस्व वनस्पत ऊर्ध्वो मा पाह्यथहंस
 आस्य यज्ञस्योद्वचः ॥१०॥

व्रतं कृणुताग्निर्ब्रह्माग्निर्यज्ञो वनस्पतिर्यज्ञियः । दैवी धियं मनामहे सुमृद्धीकाममिष्टये वर्चोधां
 यज्ञवाहसथ सुतीर्था नो असद्वज्ञे । ये देवा मनोजाता मनोयुजो दक्षकतवस्ते नोऽवन्तु तेनः
 पान्तु तेभ्यः स्वाहा ॥११॥

श्वान्नाः पीता भवत यूयमापो अस्माकंमन्तरुदरे सुशेवाः ।

ता अस्मभ्यमयुक्ष्मा अनमीवा अनागसः स्वदन्तु देवीरमृता क्रतावृधः ॥१२॥

इयं ते यज्ञिया तनुं रूपो मुञ्चामि न प्रजाम् ।

अहोमुचः स्वाहाकृताः पृथिवीमा विशतं पृथिव्या सम्भवं ॥१३॥

अग्ने त्वथ सु जागृहि वयथ सु मन्दिपीमहि । रक्षाणो अप्रयुच्छन् प्रनुधे नः पुनस्कृधि ॥१४॥

पुनर्मनः पुनरायुर्म आऽगन् पुनः प्राणः पुनरात्मा म आऽगन् पुनश्चक्षुः पुनः श्रोत्रं म आऽगन् ।
 वैश्वानरो अदधस्तनूपा अग्निर्नः पातु दुरिताद्वद्यातं ॥१५॥

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मत्येष्वा । त्वं यज्ञेष्वीह्यः ।

रास्वेर्यत्सोमा भूर्यो भर देवो नः सविता वसोर्दृता वस्वदानं ॥१६॥

एषा ते शुक्र तनूरेतद्वर्चस्तया सम्भवं भ्राजं गच्छं ।

जूरसि धृता मनसा जुष्टा विष्णवे ॥१७॥

तस्यासते सत्यसंवसः प्रसवे तन्वो यन्त्रमशीय स्वाहा ।

शुक्रमसि चन्द्रमस्यमृतमसि वैश्वदेवमसि ॥१८॥

चिदासि अनासि धीरसि दक्षिणासि क्षत्रियासि यज्ञियास्यदितिरस्युभयतःशीर्ष्णा ।

सा नः सुप्राची सुरतीच्येधि मित्रस्त्वा पदि बंधीतां पूषाऽध्वनस्प्रात्विन्द्रायाध्यक्षाय ॥१९॥

अनु त्वा ज्ञाता मन्यतामनु पिताऽनु भ्राता सगर्भ्योऽनु सखा सयूथ्यः ।

सा देवि देवमच्छेहीन्द्राय सोमं रुद्रस्त्वा वंत्तयतु स्वस्ति सोमसखा पुनरेहि ॥२०॥

वरुव्यस्यदितिरस्यादित्यासि रुद्रासि चन्द्रासि ।

बृहस्पतिष्त्वा सुम्ने रम्णातु रुद्रो वसुभिरा चके ॥२१॥

अदित्यास्त्वा भूर्ध्वजाजिघर्षि देवयजने पृथिव्या इडायास्पदमसि वृतवत् स्वाहा । अस्मे
रमस्वास्मे ते वन्धुस्त्वे रायो मे रायो मा वुयं रायस्पोपेण विर्योष्म तोतो रायः ॥२२॥

समस्ये देव्या धिया सं दक्षिणयोस्चक्षसा ।

सा म आयुः प्रमोषीमो अहं तव वीरं विदेय तव देवि सन्दृशि ॥२३॥

एष ते गात्रो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते त्रैष्टुभो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते जागते
भाग इति मे सोमाय ब्रूताच्छन्दोनामानासाप्राज्यं गच्छेति मे सोमाय ब्रूतादास्माकोऽसि
शुक्रस्ते अहो विचितस्त्वा वि चिन्वन्तु ॥२४॥

अभि त्वं देवश्च सवितारमोण्योः कविक्रतुमर्चामि सत्यसंवत् रत्नधामभि प्रियं मतिं कविम् ।

ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा अद्विद्युत्सवीमनि हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपा स्वः ।

प्रजाभ्यस्त्वा प्रजास्त्वाऽनुप्राणन्तु प्रजास्त्वमनुप्राणिहि ॥२५॥

शुक्रं त्वां शुक्रेण कीणामि चन्द्रं चन्द्रेणामृतममृतेन ।

सुग्मे ते शीरस्मे ते चन्द्राणि तपसस्तनूरसि प्रजापतेर्वणः परमेण क्रियसे

सहस्रपोषं पुषेयम् ॥२६॥

मित्रो न एहि सुमित्रश्च इन्द्रस्योरुमा विश दक्षिणं मुशन्नुशन्तं स्योनः स्योनम् ।

स्वान् धाजाहारे वन्मारे हस्त सुहस्त कृशानवेते वः सोमक्रयणास्तात्रक्षध्वं मा वो दमन् ॥२७॥

परि माऽद्ये दुश्चरिताद्वाधस्वा मा सुचरिते भर्ज ।

उदायुषा स्वायुषोदस्थाममृतार अनु ॥२८॥

प्रति पन्थामपक्रहि स्वस्तिगामनेहसम् । येन विश्वाः परि द्विपो वृणाक्ति विन्दते वसु ॥२९॥

अदित्यास्त्वगस्य दित्यै सवु आसीदं ।

अस्तभ्नाह्यां वृषभो अन्तरिक्षममिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।

आऽसीद्विद्विष्वा भुवनानि सम्राड्विश्वेत्तानि वरुणस्य व्रतानि ॥३०॥

वनेषु व्युन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पर्य उस्त्रियासु ।

हस्तु क्रतुं वरुणो विक्ष्वग्निं द्विवि सूर्यमदधात् सोममदौ ॥ ३१ ॥

सूर्यस्य चक्षुरारोहाग्रेक्षणः कनीनकम् । यत्रैतशेभिरीयसे भ्राजमानो विपश्चिता ॥३२॥

उस्त्रावेतं धूर्पाहौ युज्येथामनश्च अवीरहणौ ब्रह्मचोर्दनौ ।

स्वस्ति यजमानस्य गृहान् गच्छतम् ॥३३॥

भद्रो मेऽसि प्रच्यवस्य भुवस्पते विश्वान्याभि धामानि ।

मा त्वा परिपरिणो विदुन् मा त्वा परिपन्थिनो विदुन् मा त्वा वृका अघायवो विदुन् ।

श्येनो भूत्वा परा पत् यजमानस्य गृहान् गच्छ तन्नौ संस्कृतम् ॥३४॥

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तहृतं संपर्यत ।

दुरेदृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंभसतं ॥३५॥

वरुणस्योत्तमभनमसि वरुणस्य स्कम्भसर्जनी स्थो वरुणस्य क्रतुसदंन्यसि

वरुणस्य क्रतुसदंनमसि वरुणस्य क्रतुसदंनमा सीदं ॥३६॥

या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम् ।

गयस्फानः प्रतरंगः सुवीरोऽवीरह्वा प्र चरा सोम दुर्यान् ॥३७॥

[अ० ४, कं० ३७, मं० सं० ८२]

इति चतुर्थोऽध्यायः ।

अथ पञ्चमोऽध्यायः ।

अग्नेस्तनूरसि विष्णवे त्वा सोमस्य तनूरसि विष्णवे त्वा ऽतिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा
श्येनाय त्वा सोमभृते विष्णवे त्वाऽग्रये त्वा रायस्पोपदे विष्णवे त्वा ॥१॥

अग्नेर्जनित्रमसि वृषणौ स्थे उर्वश्यस्या युरासि पुरुरवा असि । गायत्रेण त्वा छन्दसा
मन्थामि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा मन्थामि जागतेन त्वा छन्दसा मन्थामि ॥२॥

भवतं नः समनसौ सचेतसावरेपसौ ।

मा यजथं हिंथंसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः ॥३॥

अग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अभिशस्तिपावा ।

स नः स्योनः सुयजा यजेह द्वेभ्यो हव्यथं सवृमप्रयुच्छन्त्स्वाहा ॥४॥

आपंतये त्वा परिपतये गृह्णामि तनूनपत्रे शाकराय शक्रन् ओजिष्ठाय । अनाधृष्टमस्यनाधृष्टं
वेवानामोजोऽनभिशास्त्यभिशास्तिपा अनभिशास्तेन्यमर्त्तसा सत्यमुपगोपथं स्विते मा धाः ॥५॥

अग्नें व्रतपास्त्वे व्रतपा या तव तनूरियथं सा मधि यो मम तनूरेपा सा त्वरिं ।

सह नौ व्रतपते व्रतान्यनु मे वृक्षां वृक्षार्पतिर्मन्यतामनु तपस्तपस्पतिः ॥६॥

अशुरंशुष्टे देव सोमाप्यायतामिन्द्रायैकधनविदे ।

आ तुभ्यमिन्द्रः प्यार्यतामा त्वमिन्द्राय प्यायस्व ।

आप्याययास्मान्सखीन्त्सन्या मेधया स्वस्ति ते देव सोम सुत्यामशीर्यं ।

एष्टा रायः प्रेपे भगाय ऋतमृतवाविभ्यो नमो द्यावापृथिवीभ्याम ॥७॥

या ते अग्नेऽयःशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा । उग्रं वचो अपावधीत्त्वेपं वचो अपावधीत्स्वाहा १ ।

या ते अग्ने रजःशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा । उग्रं वचो अपावधीत्त्वेपं वचो अपावधीत्स्वाहा १ ।

या ते अग्ने हरिशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा । उग्रं वचो अपावधीत्त्वेपं वचो अपावधीत्स्वाहा १ ॥८॥

तप्तार्यनी मेऽसि वित्तार्यनी मेऽस्य वतान्मा नाथिता वतान्मा व्यथिता । विदेवृग्निर्नमो

नामो ऽग्ने अङ्गिर आयुना नाम्नेहि योऽस्यां पृथिव्यामसि यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा

वधे विदेवृग्निर्नमो नामो ऽग्ने अङ्गिर आयुना नाम्नेहि यो द्वितीयस्यां पृथिव्यामसि

यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा वधे विदेवृग्निर्नमो नामो ऽग्ने अङ्गिर आयुना नाम्नेहि

यस्तृतीयस्यां पृथिव्यामसि यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा वधे । अनु त्वा द्वेवर्षीतये १ ॥९॥

सिंह्यासि सपत्नसाही द्वेभ्यः कल्पस्वं सिंह्यासि सपत्नसाही द्वेभ्यः शुन्धस्वं

सिंह्यासि सपत्नसाही द्वेभ्यः शुम्भस्वं ॥१०॥

ब्रह्मघोपस्त्वा वसुमिः पुरस्तात्पातुं प्रचेतास्त्वा रुद्रेः पश्चात्पातुं मनोजवास्त्वा पितृभिर्दक्षिणतः

पातुं विश्वकर्मा त्वाऽऽदित्यैरुत्तरतः पास्त्रिं वमहं तप्तं वार्षहिर्धा यज्ञान्निः सृजामि १ ॥११॥

सिंह्यासि स्वाहा सिंह्यास्यादित्यवनिः स्वाहा सिंह्यासि ब्रह्मवनिः क्षत्रवनिः स्वाहा

सिंह्यासि मुप्रजावनी रायस्पोषवनिः स्वाहा सिंह्यास्या बह द्वेवान् यजमानाय स्वाहा

भूतेभ्यस्त्वा १ ॥१२॥

ध्रुवोऽसि पृथिवीं हृथं हं ध्रुवक्षिदंस्यन्तरिक्षं हृथं ह्रां च्युतक्षिदासि दिवं हृथं ह्रां-शेः
पुरीषमसि ॥१३॥

युञ्जते मनं उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिधुतिः स्वाहा ॥१४॥

इदं विष्णुविं चक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् । समूहमस्य पाथंसुरे स्वाहा ॥१५॥

इरावती धेनुमती हि भूतं सूर्यवसिनी मनवे दशस्या ।

व्यस्कन्ना रोदसी विष्णवेते द्वादधं पृथिवीमभितो मयूखैः स्वाहा ॥१६॥

देवश्रुतीं देवेष्वो घोषं प्राची प्रेतमध्वरं कल्पयन्ती ऊर्ध्वं यज्ञं नयतं मा जिह्वरतम् ।
स्वं गोष्ठमा वदतं देवी दुर्व्ये आयुर्मा निवीदिष्टं प्रजां मा निवीदिष्टं मत्र रमेथां वर्मन्
पृथिव्याः ॥१७॥

विष्णोर्नुक्कं वीर्याणि प्र वीचं चः पार्थिवानि विमुमे रजाथंसि ।

यो अस्कंभायुत्तरं सुधस्यं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायो विष्णवे त्वां ॥ १८ ॥

दिवो वां विष्ण उत वां पृथिव्या महो वां विष्ण उरोरन्तरिक्षात् ।

उभा हि हस्ता वसुना पूणस्वा प्र यच्छ दक्षिणादोत सव्यां द्विष्णवे त्वां ॥ १९ ॥

प्र तद्विष्णुं स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।

यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥ २० ॥

विष्णो रराटमसि विष्णोः श्रप्त्रे स्थो विष्णोः सूरसि विष्णोर्ध्रुवोऽसि ।

वैष्णवमसि विष्णवे त्वां ॥ २१ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूणो हस्ताभ्याम् ।

आ देवु नार्यसी दमहं रक्षतां ग्रीवा अपि कृन्तामि ।

बृहन्नसि बृहद्रवा बृहतीमिन्द्राय वाचं वद ॥२२॥

रक्षोहणं वलग्रहनं वैष्णवीं मिदमहं तं वलगमुत्किरामि यं मे निदशे यममात्यो निचखानेदमहं
तं वलगमुत्किरामि यं मे समानो यमसमानो निचखानेदमहं तं वलगमुत्किरामि यं मे सर्वन्धु-
र्यमसन्धुनिचखानेदमहं तं वलगमुत्किरामि यं मे सजातो यमसजातो निचखानोत्कृत्या
किरामि ॥२३॥

स्वराडसि सपत्नर्हा संत्रराडस्यभिमातिर्हा जंनराडसि रक्षोर्हा संवराडस्यमित्रर्हा ॥२४॥

रक्षोहणो वो वलगहनः प्रोक्षामि वैष्णवान् रक्षोहणो वो वलगहनोऽर्वनयामि वैष्णवान्
 रक्षोहणो वो वलगहनोऽर्वस्तृणामि वैष्णवान् रक्षोहणो वां वलगहना उप दधामि वैष्णवीं
 रक्षोहणो वां वलगहनो पर्यहामि वैष्णवीं वैष्णवमसि वैष्णवा स्थं ॥२५॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोऽवाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
 आ देवे नार्यसी दसहं रक्षसां ग्रीवा अपि कृन्तामि । यवोऽसि यवयास्मद्रेपो यवयारती-
 दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा शुन्धन्तांल्लोकाः पितृपदनाः पितृपदनमसि ॥२६॥

उद्विधं स्तमानान्तरिक्षं पूष्ण हं हस्व पृथिव्यां द्युतानस्त्वा मारुतो मिनोतु मित्रावरुणौ ध्रुवो
 धर्मणो । ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं रायस्पोपचनि पर्यहामि । ब्रह्म हं ह क्षत्रं हं हार्युद्विधं
 प्रजां हं हं ॥२७॥

ध्रुवासि ध्रुवोऽयं यजमानोऽस्मिन्नायतने प्रजयां पशुभिर्भूयार्त् ।
 यूतेन द्यावापृथिवी पर्यथां मिन्द्रस्य ह्यदिरसि विश्वजनस्य ह्ययां ॥२८॥

परिं त्वा गिर्वणो गिरं इमा भवन्तु विश्वतः ।
 वृन्द्रायमनु वृन्द्रयो जुटा भवन्तु जुटयः ॥२९॥

इन्द्रस्य स्यूरसी न्द्रस्य ध्रुवोऽसि । ऐन्द्रमसि वैश्वदेवमसि ॥३०॥

विभूरसि प्रवाहणो वहिरसि हव्यवाहनः । श्वात्रोऽसि प्रचेतां स्तुथोऽसि विश्ववेदाः ॥३१॥
 उशिर्गसि क्वि रङ्गारिरसि वम्भारि रवस्यूरसि दुर्वस्वां अन्धुरसि मार्जालीयः
 सम्राडसि कृशानुः परिपद्योऽसि पवमानो नमोऽसि प्रतक्वा मृष्टोऽसि हव्यसूर्वन
 क्रतधामाऽसि स्वर्ग्योतिः ॥३२॥

समृष्टोऽसि विश्वव्यं चां अजोऽस्येकपां दहिरसि बुध्न्यो वागस्येन्द्रमसि सक्तोऽस्युत्तस्य
 द्वागं मा मा सन्ताप्ले मध्वनामध्वपते प्र मां तिर स्वस्ति मेऽस्मिन्पृथि देवयाने भूयार्त् ॥३३॥
 मित्रस्य मा चक्षुषेक्षध्वं मग्रयः सगराः सगरा स्थ सगरेण नाम्ना रेट्रेणानीकेन प्रात माऽग्रयः
 पिपुन माऽग्रयो गोपायत मा नमो वोऽस्तु मा मां ह्यिंसिष्टं ॥३४॥

ज्योतिर्गसि विश्वं पृथिव्यां देवानां सुमिर्त् । त्वं सोम तनूकृन्द्रयो द्वेषोऽन्यकृतेभ्य उरु
 यन्तामि वन्द्यं स्वाहा जृषाणो अप्तुराज्यस्य वेतु स्वाहा ॥३५॥

अग्ने नयं सुपथां गये अस्मान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।

युवोऽयस्मन्नुहृगणमेनो मृयिदां ते नम उक्तिं विधेम ॥३६॥

अयं नो अग्निर्वरिवस्कृणोत्वयं मृधः पुर एतु प्रभिन्दन् ।

अयं वाजाञ्जयतु वाजसातावयथं शत्रूञ्जयतु जहंपाणः स्वाहा ॥३७॥

उरु विण्णो वि क्रमस्त्रोरु क्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पिव प्रप्र यज्ञपतिं तिर स्वाहा ॥३८

देवं सचितरेष ते सोमस्तथं रक्षस्व मा त्वा दभन् ।

एतत्त्वं देव सोम देवो देवाँर उपांगा इदमहं मनुष्यान्त्सह रायस्पोषेणं

स्वाहा निर्वर्कणस्य पाशान्मुच्ये ॥३९॥

अग्नें व्रतपास्त्वे व्रतपा या तव तनूर्मय्यभूद्रेपा सा त्वयि यो मम तनूस्त्वय्यभूद्वियथं सा मयि ।

यथायथं नो व्रतपते व्रतान्यनु मे व्रीक्षां व्रीक्षार्पतिरमस्तानु तपस्तपस्पतिः ॥४०॥

उरु विण्णो वि क्रमस्त्रोरु क्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पिव प्रप्र यज्ञपतिं तिर स्वाहा ॥४१

अत्यन्यार अगां नान्यार उपांगामर्वाक् त्वा परेभ्योऽविदं पुरोऽर्वरेभ्यः ।

तं त्वा जुपामहे देव वनस्पते देवयज्यार्यै देवास्त्वा देवयज्यार्यै जुपन्ता विण्णवे त्वा ।

ओषधे त्रार्यस्व स्वधिते मेनंथं हिंथसीः ॥४२॥

द्यां मा लेखीरन्तरिक्षं मा हिंथसीः पृथिव्या सम्भवं ।

अयथं हि त्वा स्वार्धितिस्तेतिजानः प्रणिनार्यं महते सौभगायं ।

अतस्त्वं देव वनस्पते शतवल्शो वि रोह सहस्रवल्शा वि वयथं रंहमं ॥४३॥

[म० ५, कं० ४३, मं० मं० १५०]

इति पञ्चमोऽध्यायः ।

अथ षष्ठोऽध्यायः ।

द्रवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूण्णो हस्ताभ्याम् । आ द्रेदुं नार्यसीं दमहथं श्र्यांमां
ग्रीवा अपिं वृन्तामिं । यवोऽसि यवयास्मद् द्वेषो यवयारांतीं द्विव त्वाऽन्तर्दिशाय त्वा पृथिव्यं
त्वां शुन्धन्तां ह्योकाः पितृपदनाः पितृपदनमसि ॥१॥

अग्नेरीरसि स्वावेश उन्नेतृणामेतस्य वित्तादधिं त्वा स्थान्यतिं देवन्वा मदिता मध्वानक्तुं
सुपिप्पलाभ्यस्त्वौर्धम्यैः । यामयेणान्पृक्ष आन्तर्दिक्षं मध्वेनायाः पृथिवीमुपरेणाहथंहीः ॥२॥

या ते धामान्युष्मसि गर्भधै यत्र गावो मूरिशृङ्गा अयासः ।

अत्राह तदुरुगायस्य विष्णोः परमं पदमर्चं मारि मूरि । ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं
रायस्पोपवनिं पर्यहामि । ब्रह्मं ह्येह क्षत्रं ह्येहायुर्द्वेह प्रजां ह्येह ॥३॥

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतां व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥४॥

तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । द्विवीत्र चक्षुरानंतम् ॥५॥

परिवीरसि परि त्वा देवीविंशो व्ययन्तां परिमं यजमानं रायो मनुष्याणाम् ।

द्विवः सूनुरस्येप ते पृथिव्याल्लोक आरण्यस्ते पशुः ॥६॥

उपावीरस्युप देवान्देवीविंशः प्रागुरुशिजो वद्वितमान् ।

देवं त्वष्टृसु रम हव्या ते स्वदन्ताम् ॥७॥

रेवती रमध्वं बृहस्पते धारया वसूनि ।

ऋतस्य त्वा देवहविः पार्शेन प्रति मुञ्चामि धर्षा मानुषेः ॥८॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसन्नेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

अग्नीषोमाभ्यां जुष्टं नि युनजिम । अद्भ्यस्त्वौषधीभ्योऽनु त्वा माता मन्यतामनु पिताऽनु भ्राता
सगर्भ्योऽनु सखा सयूथ्यः । अग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ॥९॥

अपां पेरुरस्यापो देवीः स्वदन्तु स्वात्तं चित्सदेवहविः ।

सं ते प्राणो वार्तेन गच्छताः समङ्गानि यजत्रैः सं यज्ञपतिराशिपा ॥१०॥

घृतेनाक्तौ पशुस्त्रायिथाः रेवति यजमाने प्रियं धा आ विंशे ।

उरोरन्तरिक्षात्सजूर्देवेन वार्तेनास्य हविपस्मना यज्ञ समस्य तन्वा भवं ।

वर्षो वर्षीयसि यज्ञे यज्ञपतिं धाः स्वाहा देवेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा ॥११॥

माहिर्भूसा पृदाकुर्नमस्त आतानानुर्वा प्रेहि । घृतस्य कुल्या उप ऋतस्य पश्या अन्तु ॥१२॥

देवरीपः शुद्धा वोद्भव सुपरिविष्टा देवेषु सुपरिविष्टा वयं परिविष्टारो भूयास्म ॥१३॥

वाचं ते शुन्धामि प्राणं ते शुन्धामि चक्षुस्ते शुन्धामि श्रोत्रं ते शुन्धामि

नाभिं ते शुन्धामि मेढ्रं ते शुन्धामि पायुं ते शुन्धामि चरित्रांस्ते शुन्धामि ॥१४॥

मनस्त आ प्यायतां वाक्त आ प्यायतां प्राणस्त आ प्यायतां चक्षुस्त आ प्यायतां

श्रोत्रं त आ प्यायताम् । यत्ते क्रूरं यदास्थितं तत्त आ प्यायतां निष्ट्यायतां तत्ते शुध्यतु

शमहोभ्यः । ओपधे त्रायस्व स्वधिते मेनं ह्येसीः ॥१५॥

रक्षसां भागोऽसि^३ निरस्तः रक्ष^३ इदमहं रक्षोऽभि तिष्ठामीदमहं रक्षोऽव वाध इदमहं
रक्षोऽधमं तमो नयामि^३ । घृतेन द्यावापृथिवी प्रोर्णुवाथां^३ वायो वे स्तोक्तानां^३—मग्निराज्यस्य
वेतु स्वाहा^३ स्वाहाकृते ऊर्ध्वनभसं मारुतं गच्छतम् ॥१६॥

इदमापः प्र वहेतावद्यं च मलं च यत् । यच्चाभिदुद्रोहानृतं यच्च शोपे अभीरुणाम् ।
आपो मा तस्मादेनसुः पर्वमानश्च मुञ्चतु ॥१७॥

सं ते मनो मनसा सं प्राणः प्राणेन गच्छताम् । रेडस्यग्निष्ट्वा श्रीणात्वारपस्त्वा
समरिणन्वातस्य त्वा धाज्यै पूणो रथं ह्या ऊष्मणो व्यथिपत् प्रयुतं द्वेषः ॥१८॥

घृतं घृतपावानः पिवत् वसां वसापावानः पिवतान्तरिक्षस्य हविरसि स्वाहा^३ ।
दिशः^३ प्रदिश^३ आदिशो^३ विदिश^३ उद्दिशो^३ दिग्भ्यः स्वाहा^३ ॥१९॥

ऐन्द्रः प्राणो अङ्गे अङ्गे नि दीध्यद्वैन्द्र उदानो अङ्गे अङ्गे निर्धीतः ।

देव त्वष्टर्भूरिं ते सथं समेतु सलक्ष्मा यद्विपुरुषं भवाति ।

देवत्रा यन्तमवसे सखायोऽनु त्वा माता पितरो मदन्तु ॥२०॥

समुद्रं गच्छ स्वाहा^३ ऽन्तरिक्षं गच्छ स्वाहा^३ देवथं संवितारं गच्छ स्वाहा^३ मित्रावरुणौ
गच्छ स्वाहा^३ ऽहोरात्रे गच्छ स्वाहा^३ छन्दाथंसि गच्छ स्वाहा^३ द्यावापृथिवी गच्छ स्वाहा^३
यज्ञं गच्छ स्वाहा^३ सोमं गच्छ स्वाहा^३ दिव्यं नभो गच्छ स्वाहा^३ ऽग्निं वैश्वानरं गच्छ
स्वाहा^३ मनो मे हार्दिं यच्छं दिवं ते धूमो गच्छतु स्वज्योतिः पृथिवी भस्मनाऽऽ पूण स्वाहा^३ ॥२१

माऽपो मौपधीर्हिथसी^३—धीम्नो धाम्नो राजस्ततो वरुण नो मुञ्च ।

यदाहुरध्न्या इति वरुणोति शपामहे ततो वरुण नो मुञ्च ।

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥२२

हविष्मतीरिमा आपो हविष्मोर आ विवासति ।

हविष्मान् देवो अध्वरो हविष्मोर अस्तु सूर्यः ॥२३॥

अग्नेर्वोऽपन्नगृहस्य सदासि सादयामीन्द्राग्नयोर्भागधेयीं स्थं मित्रावरुणयोर्भागधेयीं स्थं
विश्वेषां देवानां भागधेयीं स्थं । अमूया उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह ।

ता नो हिन्वन्त्वध्वरमै ॥२४॥

हृदे त्वा मनसे त्वा ह्रिबे त्वा सूर्याय त्वा । ऊर्ध्वमिममध्वरं द्विवि देवेषु होत्रा यच्छं ॥२५॥

सोमं राजन् विश्वास्त्वं प्रजा उपावरोहं विश्वास्त्वां प्रजा उपावरोहन्तु ।

शृणोत्वग्निः समिधा हवँ मे शृण्वन्त्वापो धिपणांश्च देवीः ।

श्रोतां ग्रावाणो विदुषो न यज्ञं शृणोतु देवः साविता हवँ मे स्वाहा ॥२६॥

देवीरापो अपां नपाद्यो व ऊर्मिर्हविष्य इन्द्रियावान् मदिन्तमः ।

तं देवेभ्यो देवत्रा दंत शुक्रपेभ्यो येषां भाग स्थं स्वाहा ॥२७॥

कार्पिंसि समुद्रस्य त्वा क्षित्या उन्नयामि । समापो अन्द्रिरगमत समोर्षधीमिरोर्षधीः ॥२८॥

यमग्रं पृत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिपः स्वाहा ॥२९॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

आ देदे गवांसि गभीरमिममध्वरं कृधीन्द्राय सुपूतमम ।

उत्तमेन पविनोर्जस्वन्तं मधुमन्तं पर्यस्वन्तं निग्राभ्या स्थ देवश्रुतस्तर्पयत मां ॥३०॥

मनो मे तर्पयत वाचं मे तर्पयत प्राणं मे तर्पयत चक्षुर्मं तर्पयत श्रोत्रं मे तर्पयतात्मानं मे तर्पयत

प्रजां मे तर्पयत पशुन्मं तर्पयत गणान्मं तर्पयत गणा मे मा वि तृपन् ॥३१॥

इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवत इन्द्राय त्वा ऽऽदित्यवत इन्द्राय त्वा ऽमिमातिशे ।

इयुनार्य त्वा सोमभृते ऽग्नये त्वा रायस्पोपदे ॥३२॥

यने सोम द्विधि ज्योतिर्यत्पृथिव्यां यद्रगवन्तरिक्षे ।

तेनार्यं यजमानायोरु गयं कृध्यधि दात्रे वाचः ॥३३॥

श्वात्रा स्थं वृत्रतुरो गधोगुता अमृतस्य पत्नीः ।

ता देवादेवेषु यजं नयतोर्पृष्टताः सोमस्य पिवन् ॥३४॥

मा भर्मा मे विक्रथा ऊर्जे अन्व धिपणे वाट्टवी गुता वीडयथा मूर्जे दधाथाम ।

प्राणा हतो न सोमः ॥३५॥

प्राणसामृदंगधुगदसुर्वतस्त्वा दिज्ञ आ धावन्तु । अन्व निपेर समुगिर्विदाम ॥३६॥

त्वसुहृ प्रमंमिषो देवः अविष्ट मर्त्यम ।

न त्वदुन्यो मध्वन्नस्मि मदिनेन्द्र ववीमि ते वचः ॥३७॥

[अ० ६, वं० ३३, सं० सं० २२१]

इति षष्ठोऽध्यायः ।

अथ सप्तमोऽध्यायः ।

वाचस्पतये पवस्व वृष्णो अञ्जुभ्यां गर्भस्तिपूतः^१ ।

देवो देवेभ्यः पवस्व येषां भागोऽसि^२ ॥१॥

मधुमतीर्न इपस्कृधि यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृधि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा^३
स्वाहोर्वृन्तरिक्षमन्वेमि^३ ॥२॥

स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्य इन्द्रियेभ्यो द्वियेभ्यः पार्थिवेभ्यो मनस्त्वाप्तु स्वाहा^३
त्वा सुभव सूर्याय देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्यो^३ देवाँशो यस्मै त्वेडे तत्सत्यमुपरिपूता^३
भङ्गेन हतोऽसौ^३ फट् प्राणाय त्वा व्यानाय त्वाँ ॥३॥

उपयामगृहीतोऽस्यन्तर्यच्छ मघवन् पाहि सोमंम् । उरुप्य राय एपो यजस्व^३ ॥४॥

अन्तस्ते द्यावापृथिवी दधाम्यन्तर्दधाम्युर्वन्तरिक्षम् ।

सजूर्देवेभिरवरैः परैश्चान्तयामि मघवन् मादयस्व^३ ॥५॥

स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्य इन्द्रियेभ्यो द्वियेभ्यः पार्थिवेभ्यो मनस्त्वाप्तु स्वाहा^३
त्वा सुभव सूर्याय देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्यो^३ उद्दानाय त्वाँ ॥६॥

आ वायो भूप श्चिपा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।

उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिपे पूर्वपेयं वायवे त्वाँ ॥७॥

इन्द्रवायु इमे सुता उप प्रयोभिरागतम् । इन्द्रवो वामुशन्ति हि ।

उपयामगृहीतोऽसि वायव इन्द्रवायुभ्यां त्वै^३—प ते योनिः सजोपोभ्यां त्वाँ ॥८॥

अयं वां मित्रावरुणा सुतः सोमं ऋतावृधा । ममेद्दिह श्रुतं हवर्म^३ ।

उपयामगृहीतोऽसि मित्रावरुणाभ्यां त्वाँ ॥९॥

राया वयं संसवाँसो मदेम हव्येन देवा यवसेन गावः । तां धेनुं मित्रावरुणा
युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्ती^३—मेप ते योनिर्ऋतायुभ्यां त्वाँ ॥१०॥

या वां कशा मधुमत्यश्विना सूनृतावती । तया यज्ञं मिमिक्षतम् ।

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वैप ते योनिर्माध्वीभ्यां त्वाँ ॥११॥

तं प्रत्नथा पूर्वथा विश्वथेमथा ज्येष्ठतातिं वहिपदं स्वविदम् ।

प्रतीचीनं वृजनं दोहसे धुनिमाशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे^३ ।

उपयामगृहीतोऽसि शण्डाय त्वै^३—प ते योनिर्वीरतां पाद्यै^३—पमृष्टः शण्डो^३

देवास्त्वा शुक्रपाः प्र णयन्वन्नापृष्टासि^३ ॥१२॥

सुवीरो वीरान् प्रजनयन् परीह्यभि रायस्पोषेण यजमानम् ।

सञ्जमानो दिवा पृथिव्या शुक्रः शुक्रशोचिषा निरस्तुः शण्डः^३ शुक्रस्याधिष्ठानमसि ॥१३॥

अच्छिन्नस्य ते देव सोम सुवीर्यस्य रायस्पोषस्य ददितारः स्याम ।

सा प्रथमा संस्कृतिविश्ववारा स प्रथमो वरुणो मित्रो अग्निः^२ ॥१४॥

स प्रथमो बृहस्पतिश्चिकित्वाँस्तस्मा इन्द्राय सुतमा जुहोत स्वाहा^१ ।

तृप्पन्तु होत्रा मध्वो याः स्विष्टा याः सुप्रीताः सुहुता यत्स्वाहा^१ ऽयाडुमीतं ॥१५॥

अयं वेनश्चोदयत्पृथ्विगर्भा ज्योतिर्जरायु रजसो विमाने ।

इममपाथं सङ्गमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिर्भी रिहन्ति ।

उपयामगृहीतोऽसि मर्काय त्वां ॥१६॥

मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता ।

आ यः शर्याभिस्तुविनुम्णो अस्याथ्रीणीतादिशं गर्भस्तां वेप ते योनिः पूजाः

पाह्यपमृष्टो मर्को^१ देवास्त्वा मन्थिपाः प्र णयन्त्व^१ नाधृष्टासि ॥१७॥

सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन् परीह्यभि रायस्पोषेण यजमानम् ।

सञ्जमानो दिवा पृथिव्या मन्थी मन्थिशोचिषा निरस्तो मर्को^३ मन्थिनोऽधिष्ठानमसि ॥१८॥

ये देवासो दिव्येकादश स्थ पृथिव्यामध्येकादश स्थ ।

अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवासो यजमिमं जुषध्वम् ॥१९॥

उपयामगृहीतोऽस्याग्रयणोऽसि स्वाग्रयणः ।

पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं विष्णुस्त्वामिन्द्रियेण पातु विष्णुं त्वं पाह्यभि सर्वनानि पाहि ॥२०॥

सोमः पवते सोमः पवतेऽस्मै ब्रह्मणेऽस्मै क्षत्रायास्मै सुन्वते यजमानाय पवत इष ऊर्जे

पवतेऽद्भ्य ओषधीभ्यः पवते चावापृथिवीभ्यां पवते सुभूतार्य पवते^१ विश्वेभ्यस्त्वा

देवेभ्य^१ एष ते योनिविश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः^३ ॥२१॥

उपयामगृहीतोऽसिन्द्राय त्वा बृहद्वेते वर्यस्वत उक्थाद्यं गृह्णामि । यत्त इन्द्र बृहद्वयस्तस्मै

त्वा विष्णवे त्वे^१ प ते योनिरुक्थेभ्यस्त्वा^१ देवेभ्यस्त्वा देवाद्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामि ॥२२॥

मित्रावरुणाभ्यां त्वा देवाद्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामीन्द्राय त्वा देवाद्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामीन्द्रा-

ग्निभ्यां त्वा देवाद्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामीन्द्रावरुणाभ्यां त्वा देवाद्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामीन्द्रा-

बृहस्पतिभ्यां त्वा देवाद्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामीन्द्राविष्णुभ्यां त्वा देवाद्यं यज्ञस्यायुषे गृह्णामि ॥२३॥

मूर्धानं द्विवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।

कविंश्च सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥२४॥

उपयामगृहीतोऽसि ध्रुवोऽसि ध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां ध्रुवतमोऽच्युतानामच्युतक्षित्तमं
एष ते योनिर्वैश्वानरार्य त्वां । ध्रुवं ध्रुवेण मनसा वाचा सोममव नयामि ।

अथा न इन्द्र इद्विशोऽसपत्नाः समानसुस्करतं ॥२५॥

यस्ते इप्स स्कन्दति यस्ते अशुर्ग्रावंच्युतो धिषण्योरुपरथात् ।

अध्वर्योर्वा परि वा यः पवित्रात्तं ते जुहोमि मनसा वषट्कृतं स्वाहा देवानामृत्कर्मणमसि ॥२६॥

प्राणार्य मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व व्यानार्य मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वो दानार्य मे वर्चोदा वर्चसे
पवस्व वाचे मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व क्रतूदक्षाभ्यां मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व श्रोत्रार्य मे
वर्चोदा वर्चसे पवस्व चक्षुभ्यां मे वर्चोदसौ वर्चसे पवेथाम् ॥२७॥

आत्मने मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वो जसे मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वो युपे मे वर्चोदा वर्चसे
पवस्व विश्वाभ्यो मे प्रजाभ्यो वर्चोदसौ वर्चसे पवेथाम् ॥२८॥

कोऽसि कतमोऽसि कस्यासि को नामासि । यस्य ते नामामन्महि यं त्वा सोमेनातीतृपाम् ।

भूमुर्वः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याथ सुवीरो वीरैः सुपोः पोषिः ॥२९॥

उपयामगृहीतोऽसि माधवे त्वो उपयामगृहीतोऽसि माधवाय त्वो उपयामगृहीतोऽसि शुक्रार्य त्वो
उपयामगृहीतोऽसि शुचये त्वो उपयामगृहीतोऽसि नभसे त्वो उपयामगृहीतोऽसि नभस्याय त्वो
उपयामगृहीतोऽसि त्वो उपयामगृहीतोऽस्यूर्जे त्वो उपयामगृहीतोऽसि सहसे त्वो उपयामगृहीतो
ऽसि सहस्याय त्वो उपयामगृहीतोऽसि तपसे त्वो उपयामगृहीतोऽसि तपस्याय त्वो उपयाम-
गृहीतोऽस्यथहसस्पतये त्वो ॥३०॥

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीभिर्नभो वरेण्यम् । अस्य पातं धियेपिता ।

उपयामगृहीतोऽसिन्द्राग्निभ्यां त्वे प ते योनिरिन्द्राग्निभ्यां त्वां ॥३१॥

आ घा ये अग्निमिन्धते स्तृणन्ति बहिरानुपक् । येषामिन्द्रो युवा सखा ।

उपयामगृहीतोऽस्यग्निन्द्राभ्यां त्वे प ते योनिरग्निन्द्राभ्यां त्वां ॥३२॥

ओमांसश्र्वर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गत । दाश्वाथसो दाशुपः सुतम् ।

उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिविश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥३३॥

विश्वे देवास आ गत शृणुता म इमथ हवम् । एदं बर्हिर्निर्पीदत ।

उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिविश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥३४॥

इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शायति अपिबः सुतरस्य ।

तत्र प्रणीती तत्र शूर शर्मन्ना विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥३५॥

मरुत्वन्तं वृषभं वावृधानमकवारिं दिव्यथं शासमिन्द्रम् ।

विश्र्वासाहमवसे नूतनायोयथं संहोदामिह तथं हुवेम ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ३ ।

उपयामगृहीतोऽसि मरुतां त्वौजसे ॥३६॥

सजोपा इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिव वृत्रहा शूर विद्वान् ।

जहि जवैर्येष मूर्धा नुदुस्वाथाभयं कृणुहि विश्वतो नः ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ३ ॥३७॥

मरुत्वार इन्द्र वृषभो रणाय पिब सोममनुष्वधं मदाय ।

आ मिशम्व जठरे मध्वं ऊर्मि त्वथं राजाऽसि प्रतिपत्सुतानाम् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ३ ॥३८॥

मर्तोर इन्द्रो नृवदा नर्षणिप्रा उत द्विबर्ही अमिनः सहोभिः ।

अग्गदगुग्वावृध वीर्यायोसः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूतं ।

उपयामगृहीतोऽसि महेंद्राय त्वे एष ते योनिर्महेंद्राय त्वा ॥३९॥

मर्तोर इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमोर इव । स्तोर्मर्तुत्सस्ये वावृधे ।

उपयामगृहीतोऽसि महेंद्राय त्वे एष ते योनिर्महेंद्राय त्वा ॥४०॥

उदु न्ये जातवदयं देव्ये वदन्ति कृतवः । इमे विश्वाप सूर्येऽ स्वाहा ॥४१॥

चित्रे दुधानामृदगादनीके चक्षुमित्रस्य वर्णम्यागः ।

अपः शरानुविवा अन्तरिक्षे सूर्ये आत्मा जगतस्तस्थुषश्च स्वाहा ॥४२॥

अमे न्ये सूर्या सूर्ये अस्मान्विश्वानि देव वयुजानि विद्वान् ।

सूर्येऽस्मान्जनुगुणमेसा सूरिदा ते नम उक्ति विधेम स्वाहा ॥४३॥

अदे ने अग्निर्विश्वदृणाद्वयं सूर्यः पूर एतु प्रभिन्दन् ।

अदे वाजोऽवदु वाजसातावयथं वात्रंभवन् जहंपाणः स्वाहा ॥४४॥

राणा दे सूर्येऽस्यामो सूर्यो वा विश्ववदु वि संजतु ।

ऊरुत्सं इया प्रते ऊन्द्रदक्षिणा वि स्वः पश्य वयुन्तरिक्षं यतस्व मदस्यैः ॥४५॥

इन्द्रो नृवद विदं विदुन्ते पदुस्यमृषिसारिषथं सूर्यादुदक्षिणसे ।

ऊरुत्सं इया देव्या सक्तुन प्रदानासुमा विदते ॥४६॥

अग्रये त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमंशीयायुर्दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे' रुद्राय
त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमंशीय प्राणो दात्र एधि वयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे' बृहस्पतये त्वा
मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमंशीय त्वग्दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे' यमार्य त्वा मह्यं वरुणो
ददातु सोऽमृतत्वमंशीय हयो दात्र एधि वयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे' ॥ ४७ ॥

कोऽद्वात्कर्मा अद्वात्कामोऽद्वात्कामायादात् ।

कामो दाता कामः प्रतिग्रहीता कामैतत्ते' ॥ ४८ ॥

[अ० ७, कं० ४८, मं० सं० १४०]

इति सप्तमोऽध्यायः ।

अथाष्टमोऽध्यायः ।

उपयामगृहीतोऽस्या द्वित्येभ्यस्त्वा' । विष्णो उरुगायैष ते सोमस्तथ रक्षस्व मा त्वा दभन् ॥१॥

कदा च न स्तरीरसि नेन्द्र सश्वसि दाशुपे ।

उपोपेन्नु मघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्य पूच्यते आद्वित्येभ्यस्त्वा ॥ २ ॥

कदा च न प्र युच्छस्युभे नि पांसि जन्मनी ।

तुरीयादित्य सर्वनं त इन्द्रियमातस्थावमृतं दिव्या द्वित्येभ्यस्त्वा ॥ ३ ॥

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृडयन्तः ।

आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्वृत्त्यादुंशोश्चिद्या वरिवोवित्तरासदां द्वित्येभ्यस्त्वा ॥ ४ ॥

विवस्वन्नादित्यैष ते सोमपीथस्तस्मिन् मत्स्वं ।

श्रदस्मै नरो वचसे दधातन् यदांशीदा दम्पती वाममंश्रुतः ।

पुमान् पुत्रो जायते विन्दते वस्वधा विश्वाहारुप एधते गृहे ॥ ५ ॥

वाममद्य सवितर्वामसु श्वो द्विवे दिवे वाममस्मभ्यंसावीः ।

वामस्य हि क्षयस्य देव भूरैरया धिया वामभार्जः स्याम ॥ ६ ॥

उपयामगृहीतोऽसि सावित्रोऽसि चनोधाश्चनोधा असि चनो मयि धेहि ।

जिन्वं यज्ञं जिन्वं यज्ञपतिं भगाय देवार्य त्वा सवित्रे ॥ ७ ॥

उपयामगृहीतोऽसि सुशर्मोऽसि सुप्रतिष्ठानो बृहदृक्षाय नमः ।

विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य' एष ते योनिविश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥ ८ ॥

उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पतिसुतस्य देव सोम त इन्दोरिन्द्रियावतः पत्नीवतो ग्रही२ ऋध्यासम् ।
अहं परस्तादुहमवस्ताद्यवन्तरिक्षं तदु मे पिताऽभूत् ।

अहथ सूर्यमुभयतो ददर्शाहं देवानां परमं गुहा यत् ॥ ९ ॥

अग्रा३इ पत्नीवन्त्सजूर्देवेन त्वष्टा सोमं पिबु स्वाहा ।

प्रजापतिर्वृषाऽसि रेतोधा रेतो मायि धोहि प्रजापतेस्ते वृष्णो रेतोधसो रेतोधामशीय ॥१०॥

उपयामगृहीतोऽसि हरिरसि हारियोजनो हरिभ्यां त्वा । हर्योर्धाना स्थं सहसोमा इन्द्राय ॥११॥

यस्ते अश्वसनिर्भक्षो यो गोसनिस्तस्य त इष्टयजुष स्तुतस्तोमस्य शस्तोक्थस्योपहूतस्योपहूतो
भक्षयामि ॥१२॥

देवकृतस्यैनसोऽव्ययजनमसि मनुष्यकृतस्यैनसोऽव्ययजनमसि पितृकृतस्यैनसोऽव्ययजनमस्य
त्मकृतस्यैनसोऽव्ययजनमस्ये — नस एनसोऽव्ययजनमसि ।

यच्चाहमेनो विद्वाँश्चकार यच्चाविद्वाँस्तस्य सर्वस्यैनसोऽव्ययजनमसि ॥१३॥

सं वर्चसा पर्यसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सथं शिवेन ।

त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायोऽनुमाष्टु तन्वो यद्विलिष्टम् ॥१४॥

ममिन्द्र णो मनसा नेपि गोभिः सथं सूरिभिर्मघवन्त्सथं स्वस्त्या ।

सं व्रतणा देवकृतं यदस्ति सं देवानाथं सुमतौ यज्ञियानाथं स्वाहा ॥१५॥

सं वर्चसा पर्यसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सथं शिवेन ।

त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायोऽनुमाष्टु तन्वो यद्विलिष्टम् ॥१६॥

धाता गतिः संवितेदं जुपन्तां प्रजापतिर्निधिपा देवो अग्निः ।

त्वष्टा विष्णुः प्रजया सथंरराणा यजमानाय द्रविणं दधातु स्वाहा ॥१७॥

सुगा वीं देवाः सर्दना अकर्म य आजग्मेदथ सर्वनं जुपाणाः ।

भरमाणा वहमाना हवीथप्यस्मे धत्त वसत्रो वसूनि स्वाहा ॥१८॥

वीं आऽवह उज्ञतो देव देवाँस्तान् प्रेरयु स्वे अग्ने सुधस्थे ।

जुष्टिवाथर्मः पवित्राः संश्च विश्वेऽसुं घर्मथं स्वरातिष्ठतानु स्वाहा ॥१९॥

वृदथं हि त्वां प्रयति यजे अम्भिन्नये होतारिमवृणीमहीह ।

ऋधंयन्ता ऋधंयन्ताज्ञमिष्टाः प्रजानन यजसुषं याहि विद्वान्त्स्वाहा ॥२०॥

देवां गान्द्विदो गान्दु विन्वा गान्दुमित । मनसस्पत इमं देव यज्ञथं स्वाहा वार्ते धाः ॥२१॥

यज्ञं यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ स्वां योनिं गच्छ स्वाहा ।

एष ते यज्ञो यज्ञपते सहसूक्तवाक्ः सर्ववीरस्तं जुषस्व स्वाहा । ॥२२॥

माहिर्भूर्मा पृदाकः । उरुथं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतुवा उ ।

अपत्रे पाद्वा प्रतिघातवेऽकरुतापवक्ता हृदयाविधश्चित् ।

नमो वरुणायामिष्ठितो वरुणस्य पाशः । ॥२३॥

अग्नेरनीकमप आ विवेशापां नपात् प्रतिरक्षन्नसुर्यम् ।

दमेदमे समिधं यक्षय्ये प्रति ते जिह्वा घृतमुच्चरणयत् स्वाहा । ॥२४॥

समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः सं त्वा विशन्त्वोषधीरुतापः ।

यज्ञस्य त्वा यज्ञपते सूक्तोक्तौ नमोवाके विधेम यत् स्वाहा । ॥२५॥

देवीराप एष वो गर्भस्तथं सुप्रीतथं सुभृतं विभृत ।

वेधं सोमैष ते लोकस्तस्मिञ्छं च वक्ष्व परि च वक्ष्व । ॥२६॥

अर्वमृथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः ।

अर्व देवैर्देवकृतमेनोऽयासिपमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुरावणो देव रिपस्पाहि ।

देवानांथं समिर्दसि । ॥२७॥

एजतु दशमास्यो गर्भो जुरायुणा सह । यथाऽयं वायुरेजति यथा समुद्र एजति ।

एषायं दशमास्यो अस्रज्जुरायुणा सह । ॥२८॥

यस्यै ते यज्ञियो गर्भो यस्यै योनिर्हिरण्ययी । अङ्गान्यहुता यस्य तं मात्रा समजीगमथं स्वाहा । २९

पुरुवस्मो विपुरुप इन्दुरन्तर्महिमानमानञ्च धीरः ।

एकपदीं द्विपदीं त्रिपदीं चतुष्पदीमष्टापदीं भुवनानुं प्रथन्ताथं स्वाहा । ॥ ३० ॥

मरुतो यस्य हि क्षयं पाथा दिवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः । ॥ ३१ ॥

मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं भिमिक्षताम् । पिपृतां नो भरीमभिः । ॥ ३२ ॥

आ तिष्ठ वृत्रहन्तथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी । अर्वाचीनथं सु ते मनो ग्रावा कृणोतु वग्नुना ।

उपयामर्गृहीतोऽसीन्द्राय त्वा पोडुशिने एष ते योनिरिन्द्राय त्वा पोडुशिने । ॥ ३३ ॥

युक्त्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यप्रा । अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपंश्रुतिं चर ।

उपयामर्गृहीतोऽसीन्द्राय त्वा पोडुशिने एष ते योनिरिन्द्राय त्वा पोडुशिने । ॥३४॥

इन्द्रमिद्धरीं वहतोऽप्रतिधृष्टशवसम् । ऋषीणां च स्तुतीरुपं यज्ञं च मानुषाणाम् ।

उपयामर्गृहीतोऽसीन्द्राय त्वा पोडुशिने एष ते योनिरिन्द्राय त्वा पोडुशिने । ॥३५॥

यस्मान्न जातः परो अन्यो अस्ति य आविवेश भुव्नानि विश्वा ।

प्रजार्पतिः प्रजया सधरराणस्त्रीणि ज्योतींश्चपि सचते स षोडशी ॥३६॥

इन्द्रश्च सम्राड् वरुणश्च राजा तौ ते भक्षं चक्रतुरग्रं एतम् ।

तयोर्हमनुं भक्षं भक्षयामि वाग्देवी जुषाणा सोमस्य तृष्यतु सह प्राणेन स्वाहा ॥३७॥

अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्भयिं मयि पोषम् ।

उपयामगृहीतोऽस्यग्नेये त्वा वर्चसे एष ते योनिरग्नेये त्वा वर्चसे ।

अग्ने वर्चस्त्रिन्वर्चस्वास्त्वं देवेष्वसि वर्चस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥ ३८ ॥

उत्तिष्ठन्नोर्जसा सह पीत्वी शिप्रे अवेपयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वोर्जसे एष ते योनिरिन्द्राय त्वोर्जसे ।

इन्द्राजिष्ठाजिष्टस्त्वं देवेष्वस्योजिष्ठोऽहं मनुष्येषु भूयासम् ॥ ३९ ॥

अहश्मस्य केतवो वि रश्मयो जनाँर अनु । भ्राजन्तो अग्रयो यथा ।

उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजयेँ एष ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजाय ।

मूर्यं भ्राजिष्ठ भ्राजिष्ठस्त्वं देवेष्वसि भ्राजिष्ठोऽहं मनुष्येषु भूयासम् ॥ ४० ॥

उद् त्वं जातवदसं देवं वहन्ति केतवः । हृशे विश्वाय सूर्यम् ।

उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजयेँ एष ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजाय ॥ ४१ ॥

आ जिघ्र कृलशं मृगा त्वा विशन्त्विन्दवः ।

पुनर्जा नि वर्तस्य मा नः सहस्रं धुश्चोरुधारा पर्यस्वती पुनर्मा विशतादयिः ॥ ४२ ॥

इष्टे रन्ते हव्ये काम्ये चन्द्रे ज्योतेऽदिते सरस्वति महि विश्रुति ।

एता ते अल्प्ये नामानि देवेभ्यो मा सुकृते ब्रूतात ॥ ४३ ॥

दि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः । यो अस्माँर अभिद्रासत्यधरं गमया तमः ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विमृधेँ एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विमृधेँ ॥४४ ॥

इचम्पतिं विश्वकर्मणमग्नेये मनोजुवं वाजे अद्या हवेम ।

स नो विश्वानि हव्नानि जोषद्विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मणं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणं ॥४५॥

विश्वकर्तृ हविषा वर्धनेन ज्ञानागमिन्द्रमकृणारवुध्यम ।

तस्मै विश्वाः समनमन्त पूर्वग्यमृधो विहव्या यथाऽसते ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मणं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणं ॥४६॥

उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा गायत्रच्छन्दसं गृह्णामीन्द्राय त्वा त्रिष्टुप्छन्दसं गृह्णामि^३
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जगच्छन्दसं गृह्णाम्यनुष्टुप्तेऽभिगरः^४ ॥४७॥

ब्रेशीनां त्वा पत्सन्ना धूनोमि^३ कुकूनानां त्वा पत्सन्ना धूनोमि^३
मन्दनानां त्वा पत्सन्ना धूनोमि^३ मदिन्तमानां त्वा पत्सन्ना धूनोमि^३
सधुन्तमानां त्वा पत्सन्ना धूनोमि^३ शुक्रं त्वा शुक्र आ धूनोम्यहो रूपे सूर्यस्य रश्मिषु^६ ॥४८॥

ककुमथं रूपं वृषभस्य रोचते बृहच्छुक्रः शुक्रस्य पुरोगाः सोमः सोमस्य पुरोगाः ।
यत्ते सोमादास्यं नाम जागृवि तस्मै त्वा गृह्णामि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा^२ ॥४९॥

उशिक् त्वं देव सोमाग्नेः प्रियं पाथोऽर्पीहि^३ वृशी त्वं देव सोमेन्द्रस्य प्रियं पाथोऽर्पीह्यस्मत्सखा
त्वं देव सोम विश्वेषां देवानां प्रियं पाथोऽर्पीहि^३ ॥५०॥

इह रतिरिह रमध्वमिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा^१ ।
उपसृजन् धरुणं मात्रे धरुणो मात्रं धयन् । रायस्पोषमस्मासु दीधरत स्वाहा^१ ॥५१॥

सत्रस्य ऋद्धिरस्यगन्म ज्योतिरनृता अभूम ।
दिवं पृथिव्या अध्याऽरुहामाविदाम देवान्त्वज्योतिः^१ ॥ ५२ ॥

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तं-तमिद्धंतं वज्रेण तं-तमिद्धंतम्^१ ।
दूरे चत्तारं छन्सद्रहन्तं यदिनक्षत् । अस्माकथं शत्रुन्परि शूर विश्वतो दुर्मा दर्पीष्ट विद्वतः^३ ।
भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्वाम सुवीरा वीरैः सुपोषाः पोषैः^३ ॥५३॥

परमेष्ठ्युभिधीतः^३ प्रजापतिर्वाचि व्याहृतायां मन्धो अच्छेतः^३ ।
सविता सन्यां विश्वकर्मा व्रीक्षार्यो पृषा सोमक्षयण्यार्म^३ ॥५४॥

—इन्द्रश्च मरुतश्च क्रयायोपोत्थितो^३ ऽसुरः पण्यमानो^३ मित्रः क्रीतो^३ विष्णुः
शिपिविष्ट उरावासन्नो^३ विष्णुर्नरन्धिपः^३ ॥५५॥

प्रोह्यमाणः सोम आगतो^३ वरुण आसन्ध्यामासन्नो^३ ऽग्निगर्भी^३ इन्द्रो हविर्धानं^३
ऽथर्वोपावहियमाणः ॥५६॥

विश्वं देवा अथंशुषु न्युप्तो^३ विष्णुराग्नीतपा आप्याप्यमानो^३ यमः सूयमानो^३ विष्णुः
सम्भ्रयमाणो^३ वायुः पृथमानः^३ शुक्रः पृतः^३ शुक्रः क्षीरधी^३—मन्थी संकृत्यीः^३ ॥५७॥
विश्वे देवाश्चमसेपूत्रीतो^३ ऽसुहोमायोद्यतो^३ रुद्रो ह्ययमानो^३ वातोऽभ्यार्द्रतो^३ नृचक्षाः
प्रतिन्यातो^३ भक्षो भक्ष्यमाणः^३ पितरं नागशंभः^३ ॥५८॥

सन्नः सिन्धुरवमृथायोद्यतः समुद्रोऽभ्यवह्नियमाणः सलिलः प्रप्लुतो^३

ययोरोर्जसा स्कमिता रजांशिसि वीर्येभिर्वीरतमा शर्विष्ठा ।

या पत्येते अप्रतीता सहोभिर्विष्णू अगन्वरुणा पूर्वहृतौ ॥५९॥

देवान्दिवमग्न्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु मनुष्यान्तरिक्षमग्न्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु

पितृन्पृथिवीमग्न्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु यं कं च लोकमग्न्यज्ञस्ततो मे मद्रममृत^४ ॥६०॥

चतुस्त्रिंशत्तन्तवो ये विततिरे य इमं यज्ञं स्वधया ददन्ते ।

तेषां छिन्नं सन्वेतद्धामि स्वाहां यमो अप्येतु देवान् ॥६१॥

यज्ञस्य दोहो विततः पुरुत्रा सो अष्टधा दिवमन्वार्ततान ।

स यज्ञं धुक्ष्व महि मे प्रजायांशं रायस्पोषं विश्वमायुरशीय स्वाहां ॥६२॥

आ पवस्व हिरण्यवदश्ववत्सोम वीरवत् । वाजं गोमन्तमा मरु स्वाहां ॥६३॥

[अ० ८, कं० ६३, सं० सं० १५०]

इत्यष्टमोऽध्यायः ।

अथ नवमोऽध्यायः ।

देवं सवितुः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय ।

द्विव्यो गन्धर्वः केतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाजं नः स्वदतु स्वाहां ॥१॥

ध्रुवसदं त्वा नृपदं मनुःसदं—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये^१—प ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टं तमम् । अप्सुपदं त्वा घृतसदं व्योमसदं—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये^२—प ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टं तमम् । पृथिविसदं त्वाऽन्तरिक्षसदं दिविसदं देवसदं नाकसदं—

—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये^३—प ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टं तमम् ॥२॥

अपांशं रसमुद्रयसंशं सूर्ये सन्तंशं समाहितम् । अपांशं रसस्य यो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तमं—

—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये^४—प ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टं तमम् ॥३॥

ग्रहा ऊर्जाहुतयो व्यन्तो विप्राय मतिम् । तेषां विशिंप्रियाणां वोऽहमिपमूर्जंशं समग्रमं—

—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये^५—प ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टं तमम् ।

सम्पृचो स्थः सं मा भद्रेणं पृङ्क्तं विपृचो स्थो वि मा पाप्मना पृङ्क्तम् ॥४॥

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वाजसास्त्वयायं वाजंथं सेतं ।

वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदितिं नाम वचसा करामहे ।

यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः संविता धर्मं साविषर्त ॥५॥

अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तिष्वश्वा भवत वाजिनः' ।

देवीरापो यो व ऊमिः प्रूर्तिः ककुन्मान् वाजसास्तेनायं वाजंथं सेतं ॥६॥

वातो वा मनो वा गन्धर्वाः सप्तविंशतिः । ते अग्रेऽश्वमयुञ्जंस्ते अस्मिञ्चवमा दधुः' ॥७॥

वातरंथहा भव वाजिन्युज्यमान् इन्द्रस्येव दक्षिणः श्रियैधि ।

युञ्जन्तु त्वा मरुतो विश्ववेदस आ ते त्वष्टा पत्सु जवं दधातु ॥८॥

जवो यस्तं वाजिन्निहितो गुहा यः श्येने परीतो अचरच्च वाते ।

तेन नो वाजिन् बलवान् बलेन वाजजिच्च भव समने च पारयिष्णुः' ।

वाजिनो वाजजितो वाजंथं सरिष्यन्तो बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रते ॥९॥

देवस्याहंथं संवितुः सवे सत्यसंवसो बृहस्पतेरुत्तमं नाकंथं रुहेयम्' ।

देवस्याहंथं संवितुः सवे सत्यसंवस इन्द्रस्योत्तमं नाकंथं रुहेयम् ।

देवस्याहंथं संवितुः सवे सत्यप्रसवसो बृहस्पतेरुत्तमं नाकमरुहम् ।

देवस्याहंथं संवितुः सवे सत्यप्रसवस इन्द्रस्योत्तमं नाकमरुहम् ॥१०॥

बृहस्पते वाजं जय बृहस्पतये वाचं वदत बृहस्पतिं वाजं जापयते ।

इन्द्र वाजं जयेन्द्राय वाचं वदतेन्द्रं वाजं जापयते ॥११॥

एषा वः सा सत्या संवागंभूद्यथा बृहस्पतिं वाजमजीजपतार्जीजपत बृहस्पतिं वाजं वनस्पतयो

विमुच्यध्वम् । एषा वः सा सत्या संवागंभूद्येन्द्रं वाजमजीजपतार्जीजपतेन्द्रं वाजं वनस्पतयो

विमुच्यध्वम् ॥१२॥

देवस्याहंथं संवितुः सवे सत्यप्रसवसो बृहस्पतेर्वाजजितो वाजं जेपम् ।

वाजिनो वाजजितोऽध्वन स्कभ्नुवन्तो योजन्ता मिमानाः काष्ठां गच्छते ॥१३॥

एष स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिकक्ष आसनि ।

क्रतुं दधिक्रा अनु स्रंथंसनिप्यदत्पथामङ्कांथंस्यन्वापनीफणत् स्वाहा' ॥१४॥

उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पूर्णं न वेरनुवाति प्रगर्धिनः ।

श्येनस्येव ध्रजतो अङ्कसं परि दधिक्राव्णाः सहोर्जा तरित्रितुः स्वाहा' ॥१५॥

शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।

जम्भयन्तोऽहिं वृकथं रक्षाथंसि सनेम्यस्मद्युयवन्नमीवाः' ॥१६॥

ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।

सहस्रसा मेधसाता सनिष्यवो महो ये धनंथं समिथेषु जभ्रिरे' ॥१७॥

वाजे-वाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता क्रतज्ञाः ।

अस्य मध्वः पिबत मादयष्वं तूसा यात पृथिभिर्देव्यानैः' ॥१८॥

आ मा वाजस्य प्रसवो जगम्यादेमे द्यावापृथिवी विश्वरूपे ।

आ मा गन्तां पितरां मातरां चा मा सोमो अमृतत्वेन गम्यात् ।

वाजिनो वाजजितो वाजंथं ससूवाथंसो बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रत नियृजानाः' ॥१९॥

आपये स्वाहा' स्वापये स्वाहा' ऽपिजाय स्वाहा' क्रतवे स्वाहा' वसवे स्वाहा' ऽहर्षतं

स्वाहा' ऽह्ने मुग्धाय स्वाहा' मुग्धाय वैनंथंशिनाय स्वाहा' विनंथंशिनं आन्त्यायना

स्वाहा' ऽन्त्याय मौवनाय स्वाहा' भुवनस्य पतये स्वाहा' ऽधिपतये स्वाहा' ॥२०॥

आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतांथं श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां

पूठं यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम् । प्रजापतेः प्रजा अभूमं स्वर्देवा अगन्मा' मु

अभूमं ॥२१॥

अस्मे वो अस्त्विन्द्रियमस्मे नृम्णामुत क्रतुरस्मे वर्चांथंसि सन्तु वः' ।

नमो मात्रे पृथिव्यै नमो मात्रे पृथिव्या इयं ते राड्'

यन्ताऽसि यर्मनो ध्रुवोऽसि ध्रुणः । कृष्ये त्वा क्षेमाय त्वा र्य्ये त्वा पोगाय त्वां ॥२२॥

वाजस्येमं प्रसवः संपुवेऽग्रे सोमंथं राजानमोषधीन्वृप्सु ।

ता अस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु वयंथं राष्ट्रै जागृयाम पुरोहिताः स्वाहा' ॥२३॥

वाजस्येमां प्रसवः शिश्रिये दिवमिमा च विश्वा भुवनानि सप्रद्र ।

अदित्सन्तं दापयति प्रजानन्त्स नो र्यिथं सर्ववीरं नि यच्छतु स्वाहा' ॥२४॥

वाजस्य नु प्रसव आ वभूवेमा च विश्वा भुवनानि सर्वतः ।

सनेमि राजा परि याति विद्वान् प्रजां पुष्टिं वृधयमानो अस्मे स्वाहा' ॥२५॥

सोमंथं राजानमवसेऽग्निमन्वारंभामहे । आदित्यान्विष्णुंथं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिंथं स्वाहा' ॥२६॥

अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय ।

वाचं विष्णुंथं सरस्वतींथं सवितारं च वाजिनंथं स्वाहा' ॥२७॥

अग्ने अच्छा वदेह नः प्रति नः सुमना भव ।

प्र नो यच्छ सहस्रजित्त्वथ हि धनदा असि स्वाहा ॥२८॥

प्र नो यच्छत्वर्थमा प्र पूषा प्र बृहस्पतिः । प्र वाग्देवी ददातु नः स्वाहा ॥ २९ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रिये दधामि बृहस्पतेर्दृवा साम्राज्येनाभि वित्राम्यसौ ॥ ३० ॥

अग्निरेकाक्षरेण प्राणमुदंजयत्तमुज्जैर्षं—मश्विनौ द्व्यक्षरेण द्विपदो मनुष्यानुदंजयतां तानुज्जैर्षं
विष्णुस्त्र्यक्षरेण त्रीहोतानुदंजयत्तानुज्जैर्षं सोमश्चतुरक्षरेण चतुष्पदः पशूनुदंजयत्तानुज्जैर्षं ॥३१॥

पूषा पञ्चाक्षरेण पञ्च दिश उदंजयत्ता उज्जैर्षं सविता षडक्षरेण षड्भूतनुदंजयत्तानुज्जैर्षं मरुतः
सप्ताक्षरेण सप्त ग्राम्यान् पशूनुदंजयत्तानुज्जैर्षं बृहस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रीमुदंजयत्तानुज्जैर्षं ॥३२॥

मित्रो नवाक्षरेण त्रिवृतं स्तोममुदंजयत्तमुज्जैर्षं वरुणो दशाक्षरेण विराजमुदंजयत्तानुज्जैर्षं—
मिन्द्र एकादशाक्षरेण त्रिण्डुभमुदंजयत्तानुज्जैर्षं विश्वे देवा द्वादशाक्षरेण जगतीमुदंजयत्तानुज्जैर्षं ॥ ३३ ॥

वसवस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशं स्तोममुदंजयत्तमुज्जैर्षं रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशं
स्तोममुदंजयत्तमुज्जैर्षं—माद्वित्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशं स्तोममुदंजयत्तमुज्जैर्षं—मदितिः
षोडशाक्षरेण षोडशं स्तोममुदंजयत्तमुज्जैर्षं प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशं स्तोम-
मुदंजयत्तमुज्जैर्षम् ॥ ३४ ॥

एष ते निरंकेते भागस्तं जुषस्व स्वाहा अग्निनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पुरःसद्भ्यः स्वाहा
यमनेत्रेभ्यो देवेभ्यो दक्षिणासद्भ्यः स्वाहा विश्वदेदनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पश्चात्सद्भ्यः स्वाहा
मित्रावरुणनेत्रेभ्यो वा मरुत्त्रेभ्यो वा देवेभ्य उत्तरासद्भ्यः स्वाहा
सोमनेत्रेभ्यो देवेभ्य उपरिसद्भ्यो दुर्वस्वद्भ्यः स्वाहा ॥ ३५ ॥

ये देवा अग्निनेत्राः पुरःसद्भ्यः स्वाहा ये देवा यमनेत्रा दक्षिणासद्भ्यः स्वाहा ये देवा
विश्वदेदनेत्राः पश्चात्सद्भ्यः स्वाहा ये देवा मित्रावरुणनेत्रा वा मरुत्त्रेभ्यो वा उपरिसद्भ्यः
स्वाहा ये देवाः सोमनेत्रा उपरिसद्भ्यो दुर्वस्वन्तस्तेभ्यः स्वाहा ॥ ३६ ॥

अग्ने सहस्रं पूर्तना अग्निमातीरपास्य । हुण्टरन्तरप्रतीदयो धा एजवाहानि ॥ ३७ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । उषाश्चोर्वाहोर्वाहो हस्ताभ्याम्
स्वाहा रक्षसां त्वा सुपायां—वधिष्णु रक्षोऽदधिष्णामुमसौ हतः ॥ ३८ ॥

सविता त्वा सुवानां सुवतां—सुभिर्गृहपतीनां सोमो वरुणपतीनाम् ।
बृहस्पतिर्वायं इन्द्रो ज्येष्ठवायं रुद्रः पूषुर्वो मित्रः सुतो वरुणो यमनेत्रेभ्यः ॥३९॥

सोमस्य त्विपिरसि तवेव मे त्विपिर्भूयात् । अग्रये स्वाहा सोमाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा
सरस्वत्ये स्वाहा पूष्णे स्वाहा बृहस्पतये स्वाहेन्द्राय स्वाहा घोषाय स्वाहा श्लोकाय
स्वाहा ऽश्रुशाय स्वाहा भर्गाय स्वाहा ऽयम्णे स्वाहा ॥ ५ ॥

पवित्रे स्थो वैष्णव्यौ सवितुर्वः प्रसव उत्पन्नाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।
अनिभृष्टमसि वाचो बन्धुस्तपोजाः सोमस्य द्वात्रमसि स्वाहा राजस्वः ॥ ६ ॥

सधुमादो द्युमिनीराप एता अनाधृष्टा अप्स्यो वसानाः ।
पस्यासु चक्रे वरुणः सधस्थमपाशं शिशुर्मातृमास्वन्तः ॥ ७ ॥

क्षत्रस्योत्वमसि क्षत्रस्य जराय्वसि क्षत्रस्य योनिरसि क्षत्रस्य नाधिरसी—
न्द्रस्य वात्रिमसि मित्रस्यासि वरुणस्यासि त्वयाऽयं वृत्रं वधेत् । ह्वाऽसि
रुजाऽसि क्षुमाऽसि । पतैनं प्राञ्च पतैनं प्रत्यञ्च पतैनं तिर्यञ्च दिग्भ्यः पति ॥ ८ ॥

आविर्मया आवित्तो अग्निर्गृहपतिरावित्त इन्द्रो बृद्धश्रवा आवित्तौ मित्रावरुणौ धृतवर्ता-
वावित्तः पूषा विश्ववेदो आवित्ते द्यावापृथिवी विश्वशम्भुर्वावावित्तादितिरुरुर्मा ॥ ९ ॥

अवेष्टा दन्दुशुक्राः प्राचीमा रोह गायत्री त्वाऽवतु रथन्तरथं सामं त्रिवृत्स्तोमो वसन्त
ऋतुर्ब्रह्म द्रविणम् ॥ १० ॥

दक्षिणामा रोह त्रिणुप् त्वाऽवतु बृहत्सामं पञ्चदश स्तोमो ग्रीष्म ऋतुः क्षत्रं द्रविणम् ॥ ११ ॥

प्रतीचीमा रोह जगती त्वाऽवतु वैरुपथं सामं सप्तदश स्तोमो वर्षा ऋतुर्विद् द्रविणम् ॥ १२ ॥

उदीचीमा रोहानुष्टुप् त्वाऽवतु वैराजथं सामैकविंश स्तोमः शरद्वतुः फलं द्रविणम् ॥ १३ ॥

ऊर्ध्वामा रोह पङ्क्तिस्त्वाऽवतु शाकुरैवते सामनी त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ स्तोमौ हेमन्तशिशिरावतु
वर्चो द्रविणं प्रत्यस्तं नमुचेः शिरः ॥ १४ ॥

सोमस्य त्विपिरसि तवेव मे त्विपिर्भूयात् । मृत्योः प्राह्यो—जोऽसि सहोऽस्यमृतमसि ॥ १५ ॥

हिरण्यरूपा उपसो विरोक उभाविन्द्रा उदित्यः सूर्यश्च ।

आ रोहन्तं वरुण मित्रं गर्तं ततश्चक्षाथामादितिं दितिं च मित्रोऽसि वरुणोऽसि ॥ १६ ॥

सोमस्य त्वा द्युमनेनाभि पिञ्चाम्यं—ग्रेर्भाजसां सूर्यस्य वर्चसे—न्द्रस्येन्द्रियेण ।

क्षत्राणां क्षत्रपतिरेध्यातिं विद्वान् पाहि ॥ १७ ॥

इमं देवा असपत्नथं सुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय महते जानंराज्यायेन्द्रस्येन्द्रियाय ।

इमममुष्यं पुत्रममुष्यं पुत्रमस्यै विशं एष वोऽमी राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानाथं राजा ॥ १८ ॥

प्र पर्वतस्य वृषभस्य पृष्ठाच्चावश्ररन्ति स्वसिचं इयानाः ।

ता आऽववृत्रन्नधरागुदंक्ता अहिं बुध्न्यमनु रीर्यमाणाः ।

विष्णोर्विक्रमणमसि^३ विष्णोर्विक्रान्तमसि^३ विष्णोः क्रान्तमसि^३ ॥ १९ ॥

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता वमूव ।

यत्कांमास्ते जुहुमस्तन्नो अस्त्वयममुष्यं पितासावस्य पिता वयथं स्याम पतयो रयीणाथं स्वाहा^१ ।

रुद्र यत्ते क्रिवि परं नाम तस्मिन्हृतमस्यमेष्टमसि स्वाहा^१ ॥ २० ॥

इन्द्रस्य वज्रोऽसि^३ मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशास्त्रोः प्रशिषां युनज्मि^३ ।

अध्यथायै त्वा स्वधायै त्वाऽरिष्टो अर्जुनो^३ मरुतां प्रसवेन जयो^३ पाम मनेसां^३ समिन्द्रियेण^३ ११

मा तं इन्द्र ते वयं तुरापाडयुक्तासो अब्रह्मता विदंसाम ।

तिष्ठा रथमधि यं वज्रहस्ता रश्मीन् देव यमसे स्वश्वान् ॥ २२ ॥

अग्नये गृहपतये स्वाहा^१ सोमाय वनस्पतये स्वाहा^१ मरुतामोजसे स्वाहे^३ इन्द्रस्येन्द्रियाय स्वाहा^१ ।

पृथिवि मातर्मा मां हिथंसीर्मा अहं त्वाम् ॥ २३ ॥

हथंसः शुचिपद्मसुरन्तरिक्षसद्भोता वेद्विपदतिथिर्दुरोणसत् ।

नूपद्मसदंतसद्रथोमसदुजा गोजा क्रतुजा अद्विजा क्रतं बृहत् ॥ २४ ॥

इयं दुस्यायुंस्यायुमयिं धेहि युङ्ङसि वचोऽसि वचो मयि धेह्युं^३ गंस्यूजं मयि धेहि^३ ॥

इन्द्रस्य वां वीर्यकृतो ब्राह्म अभ्युपावहरामि^३ ॥ २५ ॥

स्योनाऽसि सुपदाऽसि^३ क्षत्रस्य योनिरसि^३ ।

स्योनामा सीद सुपदामा सीद क्षत्रस्य योनिमा सीद^३ ॥ २६ ॥

नि पंसाद् धृतवतो वरुणः पुस्त्यास्वा । साम्राज्याय सुक्रतुः^३ ॥ २७ ॥

अमिभूरस्येतास्ते पञ्च दिशः कल्पन्तां^३ ब्रह्मं^३ स्त्वं ब्रह्माऽसि सविताऽसि सत्यप्रसवो^३

वरुणोऽसि सत्योर्जा इन्द्रोऽसि विशोर्जा रुद्रोऽसि सुशेवः^३ ।

बहुकार श्रेयस्कर मूर्यस्करे^३ इन्द्रस्य वज्रोऽसि तेन मे रध्वं ॥ २८ ॥

अग्निः पृथुर्धर्मणस्पतिर्जुषाणो अग्निः पृथुर्धर्मणस्पतिराज्यस्य वेतु स्वाहा^१

स्वाहाकृताः सूर्यस्य रश्मिभिर्यतध्वथं सजातानां मध्यमेष्टयार्थं ॥ २९ ॥

सुवित्रा प्रंसवित्रा सरस्वत्या वाचा त्वष्टा रूपाः पूष्णा पशुमिरिन्द्रेणास्मे बृहस्पतिना ब्रह्मणा वरुणे-

नांजसाऽग्निना तेजसा सोमेन राजा विष्णुना दशम्या देवतया प्रसूतः प्र सर्पामि^३ ॥ ३० ॥

अश्विभ्यां पच्यस्वँ सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्णे पच्यस्वँ ॥
वायुः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ्कसोमो अतिस्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखाँ ॥ ३१ ॥

कुविदुङ्ग यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय ।
इहेहैपां कृणुहि भोजनानि ये ब्रहिपो नम उक्तिं यजन्ति ॥

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वाँ सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णेँ ॥ ३२ ॥

युवथ सुराममश्विना नमुचावासुरे सखा । विपिपाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतमँ ॥ ३३ ॥

पुत्रमिव पितरावश्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्दुथ्सनाभिः ।

यत्सुरामं व्यपिबः शर्चीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णकूँ ॥ ३४ ॥

[अ०१०, कं० ३४, मं० सं० १३९]

इति दशमोऽध्यायः ।

अथैकादशोऽध्यायः ।

युञ्जानः प्रथमं मनस्तत्त्वार्यं सविता धियः । अग्नेज्योतिर्निचाय्यं पृथिव्या अध्याऽभरतँ ॥ १ ॥

युक्तेन मनसा वयं देवस्य सवितुः सुवे । स्वर्ग्याय शक्त्याँ ॥ २ ॥

युक्त्वार्यं सविता देवान्स्त्वर्यतो धिया दिवम् । बृहज्ज्योतिः करिष्यतः सविता प्र सुवाति तान् ॥ ३ ॥

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रां दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः' ॥ ४ ॥

युजे वां ब्रह्मं पूर्यं नमोभिर्वि श्लोकं एतु पृथयेव सुरैः ।

शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि दिव्यानि तस्थुः' ॥ ५ ॥

यस्य प्रयाणमन्वन्य दृष्टयुर्देवा देवस्य महिमान्मोजसा ।

यः पार्थिवानि विममे स एतंशो रजांथसि देवः सविता महित्वर्ना ॥ ६ ॥

देवं सवितः प्र सुव युजं प्र सुव युजपतिं भगाय ।

द्विद्यो गन्धर्वः केतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदतु ॥ ७ ॥

इमं नो देव सवितर्यज्ञं प्र णय देवाद्युथं सखिविदंथं सत्राजितं धनजितंथं स्वर्जितंम ।

ऋचा स्तोमंथं समर्धय गायत्रेण रथन्तरं बृहद्रापुत्रवर्त्तन्नि स्वाहा' ॥ ८ ॥

वेवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

आ ददे गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वत्पृथिव्याः सधस्थादृग्निं
पुरीष्यमङ्गिरस्वदा भरु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वत् ॥ ९ ॥

अग्निंरसि नार्यसि त्वया वयमग्निं शक्रेम खनितुं सधस्थ आ । जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वत् १०
हस्तं आधाय सविता विभ्रदग्निं हिरण्ययीम् ।

अग्नेज्योतिर्निचाप्यं पृथिव्या अध्याऽभरदानुष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वत् ॥ ११ ॥

प्रतूर्त्तं वाजिन्ना द्रव वरिष्ठामनु संवतम् ।

विवि ते जन्म परमसन्तरिक्षे तव नाभिः पृथिव्यामधि योनिरित् ॥ १२ ॥

युञ्जाथां रासंभं युवमस्मिन् यामे वृषण्वसू । अग्निं भरन्तमस्मयुर्म ॥ १३ ॥

योगे-योगे तवस्तरं वाजे-वाजे हवामहे । सर्वाय इन्द्रमूतये ॥ १४ ॥

प्रतूर्त्तैर्हावक्रामन्नशस्ती रुद्रस्य गाणपत्यं मयोभूरेहि ।

उर्वुन्तरिक्षं वीहि स्वस्तिगव्यतिरभयानि कृण्वन् पूष्णा सयुजा सह ॥ १५ ॥

पृथिव्याः सधस्थादृग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदा भरु अग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदच्छेमो
ऽग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वद्भरिष्यामः ॥ १६ ॥

अन्वग्निरूपसामग्रमख्यदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः ।

अनु सूर्यस्य पुरुत्रा च रश्मीननु द्यावापृथिवी आ तंतन्थ ॥ १७ ॥

आगत्यं वाज्यध्वानं सर्वा मृधो वि धूनुते । अग्निं सधस्थे महति चक्षुषा नि चिक्रीपते ॥ १८ ॥

आक्रम्यं वाजिन् पृथिवीमग्निमिच्छ रुचा त्वम् । भूम्या वृत्वार्यं नो ब्रूहि यतः खनेम तं वयम् ॥ १९ ॥

द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी सधस्थमात्मान्तरिक्षं समुद्रो योनिः ।

विख्याय चक्षुषा त्वमभि तिष्ठ पृतन्यतः ॥ २० ॥

उक्ताम महते सौमंगायास्माद्वास्थानाद् द्रविणोदा वाजिन् ।

वयं स्याम मुमतौ पृथिव्या अग्निं खनेन्त उपस्थे अस्याः ॥ २१ ॥

उदकमीद् द्रविणोदा वाज्यवाकः सुलोकं सुकृतं पृथिव्याम् ।

ततः खनेम सुप्रतीकमग्निं स्वो रुहाणा अधि नार्कमुत्तमम् ॥ २२ ॥

आ त्वा जिवमि मनस्ता वृतेन प्रतिश्रियन्तं भुवनानि विश्वा ।

पृथं तिरश्वा वयसा बृहन्तं व्यचिष्टमर्द्धं रभसं दृशानम् ॥ २३ ॥

आ विश्वतः प्रत्यञ्चं जिघर्म्यर्क्षसा मनसा तज्जुपेत ।
 मर्यथी स्पृहयद्वर्णो अग्निर्नाभिमृशे तन्वा जर्भुराणः' ॥ २४ ॥
 परि वाजपतिः कविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत् । दधद्रत्वानि द्वाशुपे' ॥ २५ ॥
 परि त्वाऽग्ने पुरं वयं विप्रथं सहस्य धीमहि । धूपद्वर्णं द्विवे-दिवे हुन्तारं भङ्गुरावतामं ॥ २६ ॥
 त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि ।
 त्वं वनेभ्यस्त्वमोर्षधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः' ॥ २७ ॥
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्जाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
 पृथिव्याः सधस्थादृग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वत्सनामि' ।
 ज्योतिष्मन्तं त्वाऽग्ने सुप्रतीकमजस्रेण भानुना दीद्यतम् ।
 शिवं प्रजाभ्योऽहिंथसन्तं पृथिव्याः सधस्थादृग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वत्सनामः' ॥ २८ ॥
 अपां पृष्ठमसि चोनिग्नेः समुद्रमभितः पिन्वमानम् ।
 वर्षमानो महौर आ च पुष्करे' द्विवो मात्रया वरिष्णा प्रथस्व ॥ २९ ॥
 शर्मं च स्थो वर्मं च स्थोऽछिद्रे बहुले उभे । व्यर्चस्वती सं वसाथां भूतमग्निं पुरीष्यम् ॥ ३० ॥
 सं वसाथाथं स्वविदा समीची उरसा त्मना । अग्निमन्तमरिष्यन्तो ज्योतिष्मन्तमजस्रमितं ॥ ३१ ॥
 पुरीष्योऽसि विश्वभरा अथर्वा त्वा प्रथमो निरमन्थदग्ने' ।
 त्वमग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत । सूर्धो विश्वस्य वाघतः' ॥ ३२ ॥
 तमु त्वा दृधयद्दृग्निः पुत्र ईधे अथर्वणः । वृत्रहणं पुरन्दुरमं ॥ ३३ ॥
 तमु त्वा पाथ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तमम । धनञ्जयथं रणे-रणे' ॥ ३४ ॥
 सीदं होतः स्व उं लोके चिकित्वान्त्सादया वृज्जथं सुकृतस्य योर्ना ।
 देवावीर्देवान्हाविषा यजास्यग्ने वृहद्यजमाने वयो धाः' ॥ ३५ ॥
 नि होता होतृपर्दने विदानस्त्वेपो दीद्विवाँर असदत्सुदक्षः ।
 अदंघ्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रम्भरः शुचिजिहो अग्निः' ॥ ३६ ॥
 सथंसीदस्व महौर अग्नि शोचस्व देववीर्तमः । वि धूममग्ने अरुपं भियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतमं ३७
 अपो देवीरुपं सृज मधुमतीर्यक्षमायं प्रजाभ्यः । तासांमास्थानादुज्जिहतामोर्षधयः सुपिप्पलाः' ३८
 सं ते वायुर्मातरिश्वा दधातूत्तानाया हृदयं यद्विक्रतम् ।
 यो देवानां चरसि प्राणथेन वान्मं देव वपदस्तु तुभ्यम् ॥ ३९ ॥

सुजातो ज्योतिषा सह शर्म वरुथमाऽसद्वृत्स्वः । वासो अग्ने विश्वरूपं सं व्ययस्व विभावसो ४०
उदु तिष्ठ स्वध्वरावा नो देव्या धिया । वृशे च भासा बृहता सुशुक्वन्निराग्ने याहि सुशास्तिभिः ॥४१॥

ऊर्ध्व ऊ पु णं ऊतये तिष्ठा देवो न सविता ।
ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यद्वृश्निभिर्जावद्भिर्विह्वयामहे ॥ ४२ ॥

स जातो गर्भो असि रोदस्योऽग्ने चारुर्विभृत ओपधीषु ।
चित्रः शिशुः परि तमाथस्यक्तून्य मातृभ्यो अधि कनिकदद्दाः ॥ ४३ ॥

स्थिरो भव व्रीडवृङ्ग आशुर्भव वाज्यर्वन् । पृथुर्भव सुपदस्त्वमग्नेः पुरीषवाहेणः ॥ ४४ ॥
शिवो भव प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमङ्गिरः ।

मा यावापृथिवी अभि शोचीर्माऽन्तरिक्षं मा वनस्पतीन् ॥४५॥

धेनुं याजी कनिकदृन्नानदृद्दासंभः पत्वा । भरन्नृग्निं पुरीष्यं मा पाद्यायुपः पुरा ।
वृद्गाग्निं वृषणं भरन्नृपां गर्भेथ समुद्रियम् । अग्न आ याहि वीतये ॥ ४६ ॥

ऊर्ध्वो गन्धमन्थे गन्धमग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वद्भरामः ।
ओर्ध्वधरः प्रति मोदध्वमग्निमेतथे शिवमायन्तमभ्यत्र युष्माः ।
एग्मुन् विश्वा अनिरा अमीवा निपीदन्नो अप दुर्मतिं जहि ॥ ४७ ॥

ओर्ध्वधरः प्रति गृभ्णीत पृषवतीः सुपिप्लताः । अये वो गर्भं ऋत्विग्यः प्रतन्थे सधस्थमाऽसद्वृत् ४८
वि दारमा पृथुता शोशुचानो वाधस्व द्विषा रक्षसो अमीवाः ।

सुशर्मतो वृत्तः शर्मणि स्यामग्नेरुहथे सुहवस्य प्रणीती ॥ ४९ ॥

आपो हि वा सर्वोमृवग्ता न ऊर्ध्वे दधातन । महे रणाय चक्षसे ॥ ५० ॥

वा वः शिववेगो रमुस्वस्ये माजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥ ५१ ॥

वस्य उर्ध्वे गन्धम वा यस्य शर्याय त्रिन्वथ । आपो जनयथा च नः ॥ ५२ ॥

चित्रः सुधिसुन्द पृथिवीं सृष्टे च ज्योतिषा सह ।

सुजाते जायतेदमययजाय त्वा सथे सुजापि प्रजाभ्यः ॥ ५३ ॥

वृद्गाः सुधिसुन्द पृथिवीं वृद्वज्योतिः मर्माधिग । तेषां मानुर्जस्य इच्छुक्रो वृषेणु गचते ॥ ५४ ॥
सधिसुन्दे वसुमी वृद्वधीनिः कर्मण्यो सुदंश । हस्ताभ्यां सृष्टीं कृत्वा मिनीवादी कृणातु तामे ॥ ५५ ॥
चित्रिवादी सुकृदो सुकृदोऽस्य स्वीपुता । सा तृभ्यमदिने प्रजायां दधातु हस्तयोः ॥ ५६ ॥

उत्सो कृणोते इत्ययो वृद्वस्यमद्विद्विषा ।

उत्सो वृद्वे कृणोतेऽस्ये सपदि विवर्तु गये ओ । सुस्वस्य शिवोऽपि ॥ ५७ ॥

वसवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भुवाऽसि पृथिव्यासि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोषं
 गौपत्यथं सुवीर्यथं सजातान्यजमानाय रुद्रास्त्वा कृण्वन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भुवाऽस्यन्त-
 रिक्षमसि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोषं गौपत्यथं सुवीर्यथं सजातान्यजमानायो दित्यास्त्वा
 कृण्वन्तु जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भुवाऽसि द्यौरसि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोषं गौपत्यथं
 सुवीर्यथं सजातान्यजमानाय विश्वे त्वा देवा वैश्वानराः कृण्वन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्-
 भुवाऽसि दिशोऽसि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोषं गौपत्यथं सुवीर्यथं सजातान्यजमानाय ॥ ५८ ॥
 अदित्यै रास्नास्यं दितिहे विलं गृभ्णातु । कृत्वाय सा महीमुखां मूनमयीं योनिं सग्रये ।
 पुत्रेभ्यः प्रायच्छददितिः श्रपयानिति ॥ ५९ ॥

वसवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भुवास्त्वा धूपयन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्-
 दादित्यास्त्वा धूपयन्तु जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्द्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा धूपयन्त्वानुष्टुभेन
 छन्दसाऽङ्गिरस्वद्दिन्द्रस्त्वा धूपयन्तु वरुणस्त्वा धूपयन्तु विष्णुस्त्वा धूपयन्तु ॥ ६० ॥

अदितिद्वा देवी विश्वदेव्यावती पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत् खनत्ववटं
 देवानां त्वा पत्नीर्देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वद्दधतूखे
 धिपणास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वद्भूमिन्धतामुखे
 वरुत्रीद्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वच्छ्रपयन्तूखे
 रनास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत्पचन्तूखे
 जनयस्त्वाच्छिन्नपत्रा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत्पचन्तूखे ॥ ६१ ॥
 मित्रस्य चर्षणीधृतोऽवो देवस्य सानसि । द्युमनं चित्रश्वस्तमम् ॥ ६२ ॥
 देवस्त्वा सवितोर्द्वपतु सुपाणिः स्वद्वगुरिः सुवाहुरुत शक्त्या ।
 अव्यथमाना पृथिव्यामाशा दिश आ पूर्ण ॥ ६३ ॥

उत्थाय बृहती भवोर्दु तिष्ठ भुवा त्वम । मित्रैतां तं उखां परि दद्राम्यभित्या एषा मा भेदि ॥ ६४ ॥
 वसवस्त्वाऽऽहृन्दन्तु गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भुवास्त्वाऽऽहृन्दन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्-
 दादित्यास्त्वाऽऽहृन्दन्तु जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्द्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा आहृन्दन्त्वानु-
 ष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वत् ॥ ६५ ॥

आकृतिमग्निं प्रयुज्थं स्वाहा मनो मेधामग्निं प्रयुज्थं स्वाहा चित्तं विज्ञातमग्निं प्रयुज्थं स्वाहा
 वाचो विवृतिमग्निं प्रयुज्थं स्वाहा प्रजापतये मनवे स्वाहा अग्रये वैश्वानराय स्वाहा ॥ ६६ ॥
 विश्वो देवस्य नेतुर्मतो वुरीत सख्यम् । विश्वो राय इपुष्यति द्युमनं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥ ६७ ॥
 मा सु भित्वा मा सु रिपोऽम्ब धृणु वीर्यस्य सु । अग्निश्चेद वीरिष्यथः ॥ ६८ ॥

मृजानो ज्योतिषा सह शर्म वरुथमाऽसद्वृत्स्वः । वासो अग्ने विश्वरूपंथं सं व्ययस्व विभावसे
उर्ध्वं निद्र स्वध्वरावा नो देव्या धिया । दृशे च भासा बृहता सुशुक्वन्निराग्ने याहि सुशोस्तिभिः ।

ऊर्ध्वं ऊ पु ण ऊतये तिठा देवो न सविता ।

ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यद्वृत्तिभिर्वावर्द्धिर्विह्वयामहे ॥ ४२ ॥

म ज्ञानो गर्भो अग्नि रोदस्योरग्ने चारुर्विभूत ओपधीषु ।

निद्रः शिद्रुः परि तमाथेस्यक्तून्प्र मातृभ्यो आधि कनिक्कद्वीः ॥ ४३ ॥

शिशुमे भंग वीद्वृत्त आशुर्भव वाज्युर्वन् । पृथुर्भव सुपद्वृत्स्वमग्नेः पुरीषवाहणः ॥ ४४ ॥

शिशुः भंग पृक्तभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमङ्गिरः ।

म पृक्तभ्युपिभि अभि जोतीर्माऽन्तरिक्षं मा वनस्पतीन् ॥ ४५ ॥

देव्यो वासो कनिकद्वाननुद्गर्भः पत्वा । भवद्वाग्निं पुरीष्युं मा पाद्यायुपः पुरा ।

दृशोति दृशे भवद्वाग्निं गर्भेण समुद्रिर्भे । अग्न आ याहि वीतये ॥ ४६ ॥

मग्निं म दृशे मग्निमग्निं पुरीष्युमङ्गिरध्वङ्गमः ।

अग्ने वासो देवो सोऽग्निमग्निमन्तेऽग्निमायन्तमभ्यव्रं युष्माः ।

पृक्तभ्यो शिशुः पत्वा अर्मीवा निपीद्वीना अर्गं दुर्मतिं जहि ॥ ४७ ॥

पृक्तभ्यो पत्वा मृजानो पुरीषतीः मृपिपत्वाः । अयं वां गर्भं कृत्स्विभ्यः प्रत्नथे सधस्थमाऽसर्व

विद्वान्वा दृशुः सोऽग्निं वासो धारण्य त्रिणा उदासा अर्मीवाः ।

मृजानो दृशो अग्नेण स्वावन्तस्ये मृजानस्य प्रणीता ॥ ४८ ॥

मृजानो दृशो मृजानस्य न अग्ने देवातन । मृजानो रणाय चक्षुर्भे ॥ ४९ ॥

मृजानो दृशो मृजानस्ये मृजानस्ये नः । पृक्तभ्यो वि मातरेः ॥ ५० ॥

मृजानो दृशो मृजानस्ये मृजानस्ये मृजानस्ये । आपो ज्ञानयथा च नः ॥ ५१ ॥

मृजानो दृशो मृजानस्ये मृजानस्ये मृजानस्ये ।

मृजानो दृशो मृजानस्ये मृजानस्ये मृजानस्ये ।

मृजानो दृशो मृजानस्ये मृजानस्ये मृजानस्ये ।

मृजानो दृशो मृजानस्ये मृजानस्ये मृजानस्ये ।

मृजानो दृशो मृजानस्ये मृजानस्ये मृजानस्ये ।

मृजानो दृशो मृजानस्ये मृजानस्ये मृजानस्ये ।

मृजानो दृशो मृजानस्ये मृजानस्ये मृजानस्ये ।

वसवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भ्रुवाऽसि पृथिव्यासि धारया मयि प्रजाथं
 गौपत्यथं सुवीर्यथं सजातान्यजमानाय रुद्रास्त्वा कृण्वन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भ्रु-
 रिक्षमसि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोषं गौपत्यथं सुवीर्यथं सजातान्यजमानायो-
 कृण्वन्तु जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भ्रुवाऽसि द्यौरसि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोषं
 सुवीर्यथं सजातान्यजमानाय विश्वे त्वा देवा वैश्वानराः कृण्वन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाऽ-
 ध्रुवाऽसि दिशोऽसि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोषं गौपत्यथं सुवीर्यथं सजातान्यजमानाय
 अदित्यै रास्नास्यं दितिष्टे विलं गृभ्णातु । कृत्वाय सा महीमुखं मृन्मयीं योनिमग्र्यं
 पुत्रेभ्यः प्रार्यच्छददितिः श्रपयानिति ॥ ५९ ॥

वसवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भ्रुवास्त्वा धूपयन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गि-
 दादित्यास्त्वा धूपयन्तु जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्द्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा धूपयन्त्वा
 छन्दसाऽङ्गिरस्वद्दिन्द्रस्त्वा धूपयन्तु वरुणस्त्वा धूपयन्तु विष्णुस्त्वा धूपयन्तु ॥ ६० ॥

अदितिष्ठा देवी विश्वदेव्यावती पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत् खनत्ववटं
 देवानां त्वा पत्नीर्दुर्वीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वदधतूखे
 धिपर्णास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वदुभीन्धतामुखे
 वरुञ्जीष्ठा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वदूर्ध्वपयन्तूखे
 ग्नास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत्पंचन्तूखे
 जनयस्त्वाच्छन्नपत्रा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत्पंचन्तूखे ॥ ६१
 मित्रस्य चर्पणीधृतोऽवो देवस्य सानसि । द्युमं चित्रश्वस्तमर्ष ॥ ६२ ॥

देवस्त्वा सवितोर्द्वेषतु सुपाणिः स्वङ्गुरिः सुवाहुरुत शक्रया ।
 अव्यथमाना पृथिव्यामाशा दिश आ पूर्णं ॥ ६३ ॥

उत्थाय वृहती भवोर्दु तिष्ठ ध्रुवा त्वम । मित्रैतां तं उखां परिं ददाभ्यमित्या एया मा भो
 वसवस्त्वाऽऽहृन्दन्तु गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भ्रुवास्त्वाऽऽहृन्दन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽ-
 दादित्यास्त्वाऽऽहृन्दन्तु जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्द्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा आहृ-
 ष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वत् ॥ ६५ ॥

आकूतिमग्निं प्रयुज्जथ स्वाहा मनो मेधामग्निं प्रयुज्जथ स्वाहा चित्तं विज्ञातमग्निं प्रयुज्ज-
 वाचो विधृतिमग्निं प्रयुज्जथ स्वाहा प्रजापतये मनवे स्वाहा अग्र्ये वैश्वानराय स्वाहा
 विश्वो देवस्य नेतुर्मतो वुरीत सख्यम् । विश्वो राय इपुध्यति द्युमं वृणीत पुष्यसे स्वाहा
 मा सु भित्था मा सु रिपोऽम्ब्रं धृष्णु वीर्यस्य सु । अग्निश्चेदं करिष्यथः ॥ ६८ ॥

दृथं हस्व देवि पृथिवि स्वस्तय आसुरी माया स्वधया कृताऽसि ।

जुष्टं द्वेषेभ्य इदमस्तु हव्यमरिष्टा त्वमुदिहि यज्ञे अस्मिन् ॥ ६९ ॥

द्वृन्नः सर्पिरासुतिः प्रनो होता वरेण्यः । सहसस्पुत्रो अद्भुतः ॥ ७० ॥

परस्या अधि संवतोऽवराँर अभ्या तर । यत्राहमस्मिं ताँर अवं ॥ ७१ ॥

परमस्याः परावतो रोहिदंश्च इहा गंहि । पुरीष्युः पुरुप्रियोऽग्रे त्वं तरा मृधः ॥ ७२ ॥

यदग्ने कानि कानि चिदा ते दारूणि दूधमसि । सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुपस्व यविष्ठर्यं ॥ ७३ ॥

यदच्युपजिह्विका यद्वग्नो अतिसर्पति । सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुपस्व यविष्ठर्यं ॥ ७४ ॥

अहरहरप्रयावं भरन्तोऽश्वीयेव तिष्ठते घासमस्मै ।

रायस्पोषेण समिषा मदन्तोऽग्रे मा ते प्रतिवेशा रिषाम् ॥ ७५ ॥

नाभा पृथिव्याः समिधाने अग्नौ रायस्पोषाय बृहते हवामहे ।

इरम्मदं बृहदुक्थं यजत्रं जेतारमाग्निं पृतनासु सासहिर्म ॥ ७६ ॥

याः सेना अभीत्वरीराव्याधिनीरुगणा उत ।

ये स्तेना ये च तस्करास्ताँस्ते अग्रेऽपि दधाम्यास्ये ॥ ७७ ॥

दंष्ट्राभ्यां मलिम्लूअभ्यैस्तस्कराँर उत ।

हनुभ्याथं स्तेनान् भगवस्ताँस्त्वं खादु सुखादितान् ॥ ७८ ॥

ये जनेषु मलिम्लव स्तेनासस्तस्करा वने । ये कक्षेण्वद्यावस्ताँस्ते दधामि जम्भयोः ॥ ७९ ॥

यो अस्मभ्यमरातीयाद्यश्च नो द्वेषते जनः । निन्द्राद्यो अस्मान्धिप्ताँच्च सर्वं तं मस्मसा कुरु ॥ ८० ॥

सथंशितं मे ब्रह्म सथंशितं वीर्यं बलम् । सथंशितं क्षत्रं जिष्णु यस्याहमस्मि पुरोहितः ॥ ८१ ॥

उदेषां बाहू अतिरमुद्रचो अथो बलम् । क्षिणोमि ब्रह्मणाऽमित्रानुन्नयामि स्वाँर अहम् ॥ ८२ ॥

अन्नपतेऽन्नस्य नो देह्यनमीवस्य शुष्मिणाः ।

प्र-प्र द्वातारं तारिष ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे ॥ ८३ ॥

[अ० ११, कं० ८३, मं० सं० १११]

इत्येकादशोऽध्यायः ।

अथ द्वादशोऽध्यायः ।

हृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौद्र दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।

अग्निरमृतो अमवद्वयोभिर्घदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः ॥ १ ॥

नक्तोपासा समनसा विरूपे धापयेति शिशुमेकंथ समीची ।

द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तावि भाति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः ॥ २ ॥

विश्वा रूपाणि प्रति मुञ्चते कृविः प्रासावीन्द्रं द्विपदे चतुष्पदे ।

वि नाकमख्यत्सविता वरेण्योऽनुं प्रयाणंमुषसो वि राजति ॥ ३ ॥

सुपर्णोऽसि गरुत्मौखिवृत्ते शिरो गायत्रं चक्षुर्वृहद्रथन्तरे पक्षौ । स्तोमं आत्मा छन्दार्थं

यजूंथपि नाम । सामं ते तनूर्वीमद्वेव्यं यज्ञायज्ञियं पुच्छं धिष्ण्याः शृफाः ।

सुपर्णोऽसि गरुत्मान्दिवं गच्छ स्वः पतं ॥ ४ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा गायत्रं छन्द आ रोह पृथिवीमनु वि क्रमस्व

विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहा त्रैष्टुभं छन्द आ रोहान्तरिक्षमनु वि क्रमस्व

विष्णोः क्रमोऽस्यरातीयतो हन्ता जागतं छन्द आ रोह दिवमनु वि क्रमस्व

विष्णोः क्रमोऽसि शत्रूयतो हन्ताऽऽनुष्टुभं छन्द आ रोहं दिशोऽनु वि क्रमस्व ॥ ५ ॥

अक्रन्ददुग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रोहिहृदीरुधः समञ्जन् ।

सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्वो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥ ६ ॥

अग्नेऽभ्यावत्तिन्निमि मा नि वर्तस्वायुषा वर्चसा प्रजया धनेन । सन्या मेधया रुय्या पोषेणं

अग्ने अङ्गिरः ज्ञतं ते सन्त्वावृतः सहस्रं त उपावृतः ।

अथा पोषस्य पोषेण पुनर्नो नष्टमा कृधि पुनर्नो रुचिमा कृधि ॥ ८ ॥

पुनरुजा नि वर्तस्व पुनरग्न इपाऽऽयुषा । पुनर्नः पाह्यार्थं हंसः ॥ ९ ॥

सह रुय्या नि वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया । विश्वण्य्या विश्वतस्परि ॥ १० ॥

आ त्वाऽहार्पमन्तरंभूर्धुवस्तिष्ठाविचाचलिः । विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्वाप्तमधिभ्रशा

उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाध्रमं वि मध्यमंथ श्रथाय ।

अथा वयमादित्य वृते तवानागसो अदितये स्याम ॥ १२ ॥

अग्ने बृहन्नूपसामूर्ध्वो अस्थान्निर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषा ऽऽ ऽगात् ।

अग्निर्भानुना रुशता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सद्गान्यप्राः ॥ १३ ॥

हंथसः शूचिपद्मसुरन्तरिक्षसद्भोता वेद्विपदतिथिर्दुरोणसत् ।

नूपद्मसदंतसद् व्योमसद्रुजा गोजा ऋतजा अद्विजा ऋतं बृहत् ॥ १४ ॥

सीद् त्वं मातुरस्या उपस्थे विश्वान्यग्ने वयुर्नानि विद्वान् ।

मैता तपसा माऽर्चिपाऽभि शोचीरन्तरस्यांथ शुक्रज्योतिर्वि भाहि ॥ १५ ॥

अन्तरंगे रुचा त्वमुखायाः सदेने स्वे । तस्याग्नवत्त्वं हराम्ना तपुश्चातवेदः शिवो भवे ॥ १६ ॥
 शिवो भुत्वा महामग्ने अथो सीद शिवस्त्वम । शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं यानिमिहामर्दः ॥ १७ ॥
 द्विवस्परिं प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद द्वितीयं परिं जातवेदाः ।
 तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः ॥ १८ ॥
 विद्वा ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्वा ते धाम विभृता पुरुत्रा ।
 विद्वा ते नाम परमं गुहा यद्विद्वा तमुत्सं यत आजगन्थ ॥ १९ ॥
 समुद्रे त्वा नृमणा अप्स्वन्तर्नृचक्षा ईधे द्विवो अग्र ऊर्ध्वन् ।
 तृतीये त्वा रजसि तस्त्रिवात्संमृषामुपस्थे महिषा अवर्धन् ॥ २० ॥
 अक्रन्दद्गनि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहृद्वीरुधः समञ्जन् ।
 सद्यो जज्ञानो वि हीमिन्द्रो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥ २१ ॥
 श्रीणामुद्गुरो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रार्पणः सोमगोपाः ।
 वसुः सनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्र उपसामिधानः ॥ २२ ॥
 विश्वस्य केतुर्भुवन्स्य गर्भ आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ।
 वीडुं चिदद्रिमभिनत् परायञ्जन्ता यद्गनिमयजन्त पथ ॥ २३ ॥
 उशिक्रपात्रको अरतिः सुमेधा सतेष्वग्निरमृतो नि धायि ।
 इयन्ति धूममरुषं भरिभ्रदुच्छुक्तेण शोचिषा द्यामिन्क्षन् ॥ २४ ॥
 हृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौर्दुर्मर्पमायुः श्रिये रुचानः ।
 अग्निरमृतो अभवद्द्रयोभिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः ॥ २५ ॥
 स्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचेऽपूपं देव घृतवन्तमग्ने ।
 प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छाभि सुम्नं देवभक्तं यविष्ठ ॥ २६ ॥
 आ तं भज सौश्रवसेष्वग्र उक्थ उक्थ आ भज जस्यमानि ।
 सूर्ये प्रियो अग्ना भवात्युज्जातेन भिनद्दुज्जनिस्त्वैः ॥ २७ ॥
 यजमाना अन्तु द्यून् विश्वा वसुं इधरे वार्याणि ।
 सह द्रविणमिच्छमाना ब्रजं गोमन्तमुशिजो वि वव्रुः ॥ २८ ॥
 स्युः प्रिनरं सुशेवो वैश्वानर ऋषिमिः सोमगोपाः ।
 द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् ॥ २९ ॥
 समिधाऽग्निं दुवस्यत घृतैर्वाधयतातिथिम् । आऽस्मिन् हव्या जुहोतनं ॥ ३० ॥

उदु त्वा विश्वे देवा अग्ने भरन्तु चित्तिभिः । स नो भव शिवस्त्वथ सुप्रतीको विभावंसुः ॥ ३१ ॥

प्रेदग्ने ज्योतिष्मान् याहि शिवेभिरुचिभिष्टम् ।

बृहद्भिर्भानुभिर्भासन्मा हिंसीस्तन्वा प्रजाः ॥ ३२ ॥

अक्रन्ददुग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहृद्दीरुधः समृत्तन् ।

सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥ ३३ ॥

प्र-प्रायमुग्निर्भरतस्य गृण्वे वि यत्सूर्यो न रोचते बृहद्भाः ।

अभि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ व्रीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नः' ॥ ३४ ॥

आपो देवीः प्रति गृष्णीत भस्मैतत्स्योने कृणुध्वथ सुरभा उ लोके ।

तस्मै नमन्तां जनयः सुपत्नीमातेव पुत्रं विभृताप्स्वेनर्त् ॥ ३५ ॥

अप्स्वग्ने सधिष्टव सौर्षधीरनुं रुध्यसे । गर्भे सञ्जायसे पुनः' ॥ ३६ ॥

गर्भो अस्योपधीतां गर्भो वनस्पतीनाम् । गर्भो विश्वस्य भूतस्याग्ने गर्भो अपामसि' ॥ ३७ ॥

प्रसद्य भस्मना योनिमपश्च पृथिवीर्भग्ने । सुथंसृज्य मातृमिष्टं ज्योतिष्मान् पुनरा ऽसदः' ॥ ३८ ॥

पुनरासद्य सदनमपश्च पृथिवीर्भग्ने । शोपे मातुर्यथोपस्थेऽन्तरस्याथ शिवतर्मः ॥ ३९ ॥

पुनरूर्जा नि वर्तस्व पुनरग्न इवाऽऽयुषा । पुनर्नः पाह्यथर्हसः ॥ ४० ॥

सह रय्या नि वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया । विश्वप्स्व्या विश्वतुस्परि' ॥ ४१ ॥

वोधा मे अस्य वचंसो यविष्ठ मथर्हिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।

पीयति त्वो अनु त्वो गृणाति वन्दारुष्टे तन्वं वन्दे अग्ने' ॥ ४२ ॥

स वोधि सूरिर्मघवा वसुपते वसुदावन् । युयोध्युस्मद् द्वेषाथसि विश्वकर्मणे स्वाहा' ॥ ४३ ॥

पुनस्त्वाऽऽदित्या रुद्रा वसवः समिन्धतां पुनर्ब्रह्मणो वसुनीथ युज्ञे ।

घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व सत्याः संन्तु यजमानस्य कामाः' ॥ ४४ ॥

अपेतं वीत वि च सपतातो येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः ।

अदाद्यमोऽवसानं पृथिव्या अक्रन्निमं पितरो लोकमस्मै' ॥ ४५ ॥

संज्ञानमसि कामधरणं मयि ते कामधरणं भूयार्त् ।

अग्नेर्भस्मास्यग्नेः पुरीपमासि चितं स्थ परिचितं ऊर्ध्वचितं श्रयध्वम् ॥ ४६ ॥

अथथ सो अशिर्यन्मिन्सोममिन्द्रः सुतं दृधे जटरे वावज्ञानः ।

सहस्रिचं वाजमत्यं न सतिथं ससवान्तसन्तृतयसे जातवेदः' ॥ ४७ ॥

अग्ने यत्ते द्विवि वर्धः पृथिव्यां यद्वोर्धीष्वा यजत्र ।
 येनान्तरिक्षमुर्वाततन्त्रं त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः ॥ ४८ ॥
 अग्नें द्विवो अणमच्छा जिगास्यच्छा देवाँर ऊचिणे धिष्ण्या ये ।
 या रोचने परस्तात सूर्यस्य याश्चावस्ताद्वपतिष्ठन्त आपः ॥ ४९ ॥
 पुरीष्यासो अग्रयः प्रावणेभिः सजोपसः । जुपन्तां यज्ञमद्भृतेऽनमीवा इयो महीः ॥ ५० ॥
 इडांमग्ने पुरुदं सन्नि गोः शंश्वत्तमं हर्षमानाय साध ।
 स्यान्नः सूनस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥ ५१ ॥
 अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः । तं जानन्नग्र आ रोहाथां नो वर्धया रयिम् ॥ ५२ ॥
 चिर्दसि तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीदं पश्चिर्दसि तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीदं ॥ ५३ ॥
 लोकं पृण छिद्रं पूणार्थो सीद ध्रुवा त्वम् । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिर्गस्मिन् योनावसीपदन् ॥ ५४ ॥
 ता अस्य सूददोहसः सोमं श्रीणन्ति पृथयः । जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्वा रोचने द्विर्वः ॥ ५५ ॥
 इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमं रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिर्म् ॥ ५६ ॥
 समितं सं कल्पेथां संप्रियौ रोचिष्णू सुमनस्यमानी । इपमूर्जमभि संवसानौ ॥ ५७ ॥
 सं वां मनांति सं व्रता समु वित्तान्याकरम् ।
 अग्नें पुरीष्याधिपा भव त्वं न इपमूर्जं यजमानाय धेहि ॥ ५८ ॥
 अग्ने त्वं पुरीष्यो रयिमान् पुष्टिर्माँर असि । शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं योनिर्मिहाऽसदं ॥ ५९ ॥
 भवतं नः समनसौ सचेतसावरेपसाँ ।
 मा यज्ञं हिंसिहं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः ॥ ६० ॥
 मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमग्निं स्वे योनावभारुखा ।
 तां विश्वैर्वैऋतुभिः संविद्वानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा वि मुञ्चतु ॥ ६१ ॥
 असुन्वन्तमयजमानमिच्छ स्तेनस्येत्यामन्विहि तस्करस्य ।
 अन्यमस्मदिच्छ सा तं इत्या नमो देवि निर्ऋते तुभ्यमस्तु ॥ ६२ ॥
 नमः सु ते निर्ऋते तिग्मतेजोऽयस्मयं वि चृता बन्धमेतम् ।
 यमेन त्वं श्रम्या संविद्वानोत्तमे नाके अधि रोहयैनम् ॥ ६३ ॥
 यस्यास्ते घोर आसञ्जुहोम्येषां बन्धानामवसर्जनाय ।
 यां त्वा जनो भूमिरिति प्रमन्दते निर्ऋतिं त्वाऽहं परिवेद विश्वतः ॥ ६४ ॥

यं ते देवी निर्ऋतिराब्रुवन्ध पाशं ग्रीवास्वविचूत्यम् ।

तं ते वि व्याम्यायुषो न मध्यादथैतं पितुर्मद्भिः प्रसूतः । नमो भूतै येदं चकार' ॥ ६५ ॥

निवेशनः सङ्गमनो वसूनां विश्वा रूपाऽभि चष्टे शचीभिः ।

देव इव सविता सत्यधर्मैन्द्रो न तस्थौ समरे पथीनाम् ॥ ६६ ॥

सीरा युञ्जन्ति कवयो युगा वि तन्वते पृथक् । धीरा देवेषु सुमनया ॥ ६७ ॥

युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह बीजम् ।

गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्सृण्युः पृक्मेयात् ॥ ६८ ॥

शुनथ सु फाला वि कृपन्तु मूर्मिथं शुनं कीनाशा अभि यन्तु वहैः ।

शुनासीरा हविषा तोशमाना सुपिप्पला ओषधीः कर्तनास्मै' ॥ ६९ ॥

घृतेन सीता मधुना समज्यतां विश्वैर्देवैरनुमता मरुद्भिः ।

ऊर्जस्वती पर्यसा पिन्वमानास्मान्तीति पर्यसाऽभ्या ववृत्स्व ॥ ७० ॥

लाङ्गलं पर्वीरवत्सुशेवथ सोमपित्सरु । तदुद्रपति गामविं प्रफुर्च्यं च पीर्वरीं प्रस्थावद्रथचाहणम् ७१

कामं कामदुषे धुश्व मित्राय वरुणाय च । इन्द्रायाश्विभ्यां पूष्णे प्रजाभ्य ओषधीभ्यः ॥ ७२ ॥

वि मुच्यध्वमध्या देवयान्ता अगन्तु तमसस्पारमस्य । ज्योतिरापाम ॥ ७३ ॥

सजूरवदो अयवोभिः' सजूरुपा अरुणीभिः' ।

सजोपसावश्विना दथसोभिः' सजूरः सूर एतशेन सजूर्वैश्वानर इडया घृतेन स्वाहा' ॥ ७४ ॥

या ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा । मनै नु वभूणामहथ ज्ञातं धामानि सप्त च' ॥ ७५ ॥

ज्ञातं वो अम्व धामानि सहस्रमुत वो रुहः । अधा शतक्रत्वो यूयमिमं मे अगदं कृतं ॥ ७६ ॥

ओषधीः प्रति मोदध्वं पुष्पवतीः प्रसूर्वरीः । अश्वा इव सजित्वरीर्वीरुधः पारयिष्णवः' ॥ ७७ ॥

ओषधीरिति मातरस्तद्वो देवीरुपं ब्रुवे । सनेयमश्वं गां वासं आत्मानं तव पूरुपं ॥ ७८ ॥

अश्वस्थे वो निपदेनं पूर्णे वो वसतिष्कृता । गोभाज इत्किलासथ यत्सनवथ पूरुपम् ॥ ७९ ॥

यत्रौषधीः सुमर्गतं राजानः समिताविव । विप्रः स उच्यते भिप्रग्रक्षोहामीवचातनः ॥ ८० ॥

अश्ववतीथं सोमावतीमूर्जयन्तुमुदोजसम् । आऽवित्ति सर्वा ओषधीरस्मा अरिष्टतातये' ॥८१॥

उच्छृष्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिवेरेते । धनथं सनिष्यन्तीनामात्मानं तव पूरुपं ॥ ८२ ॥

इष्कृतिर्नाम वो माताऽथो यूयथं स्थ निष्कृतीः । सीराः पतत्रिणीं स्थन यदामयति निष्कृथं ॥८३॥

अति विश्वाः परिष्ठा स्तेन इव ब्रजमक्रमुः । ओषधीः प्राचुच्यवुर्यत्किं च तन्वो रपः' ॥८४ ॥

यद्दिमा वाजयन्तहमोर्षधीर्हस्त आदृधे । आत्मा यक्ष्मस्य नश्यति पुग जीवगृभो यथा ॥ ८५ ॥
 यस्यापधीः प्रसर्पथाङ्गमङ्गं परुष्परुः । ततो यक्ष्मं वि बोधध्व उग्रो मध्यमजीरिर्वे ॥ ८६ ॥
 साकं यक्ष्म प्र पंत चापेण किकिद्रीविना । साकं वानस्य धाज्यां साकं नश्य निहाकयो ॥ ८७ ॥
 अन्या वो अन्यामवत्वन्यान्यस्या उपावत । ताः सर्वाः संविदाना इदं मे प्रावता वचः ॥ ८८ ॥
 याः फुलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः । बृहस्पतिप्रसूतास्ना नी मृञ्चन्त्वथेहंसः ॥ ८९ ॥
 मुञ्चन्तु मा शपथ्युद्धथो वरुण्यादुत । अथो यमस्य पद्वीशान्सर्वस्मादेवकिल्विवाने ॥ ९० ॥
 अवपतन्तीरवदन्दिव ओर्षधयस्पर् । ये जीवमश्रवांमहे न स रिष्याति पूरुषः ॥ ९१ ॥
 या ओर्षधीः सोमराज्ञीर्वृहीः शतविचक्षणाः । तासामसि त्वमुत्तुमात्रं कामाय शथे हृदे ॥ ९२ ॥
 या ओर्षधीः सोमराज्ञीर्विष्ठिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसूता अस्ये संदत्त वीर्यम् ॥ ९३ ॥
 याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगत्य वीरुधोऽस्ये संदत्त वीर्यम् ॥ ९४ ॥
 मा वो रिपत् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपाचचतुष्पादुस्माकृथे सर्वमस्त्वनातुरम् ॥ ९५ ॥
 ओर्षधयः सर्ववदन्त सोमेन सद् राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तथे राजन् पारयामसि ॥ ९६ ॥
 नाशयित्री ब्रह्मासस्याशीस उपचितामसि । अथो शतस्य यक्ष्माणां पाकारोरेसि नाशनी ॥ ९७ ॥
 त्वां गन्धर्वा अखनैस्त्वामिन्नुस्त्वां बृहस्पतिः । त्वामोपधे सोमो राजा विद्वान् यक्ष्मादमुच्यते ॥ ९८ ॥
 सहस्व मे अरांतीः सहस्व पूतनायुतः । सहस्व सर्वे प्राग्मानुथे सहमानास्योपधे ॥ ९९ ॥
 द्वीर्वायुस्त ओपधे खनिता यस्मै च त्वा खनाम्यहम् ।
 अथो त्वं द्वीर्वायुर्भूत्वा शतवल्शा विरोहतातं ॥ १०० ॥
 त्वमुत्तुमास्योपधे तव वृक्षा उपस्तयः । उपस्तिरस्तु स्रुऽस्माकं यो अस्माँर अभिदासति ॥ १०१ ॥
 मा मा हिथसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवथे सत्यधर्मा न्यानद् ।
 यश्चापश्चन्द्राः प्रथमो जजान् कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ १०२ ॥
 अभ्या वर्तस्व पृथिवि युजेन पर्यसा सह । वृषां ते अग्निरिपितो अरोहन् ॥ १०३ ॥
 अग्ने यत्ते शुक्रं यच्चन्द्रं यत्पूतं यच्च यज्ञिर्यम् । तद्देवेभ्यो भरामसि ॥ १०४ ॥
 इपमूर्जमहमित आदमूतस्य योनिं महिषस्य धाराम् ।
 आ मा गोषु विशत्वा तनूषु जहामि मेदिमनिराममीवाम् ॥ १०५ ॥
 अग्ने तव श्रवो वयो महिं भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
 बृहद्भानो शर्वसा वाजमुक्थ्युं दर्धासि द्वाशुषे कवे ॥ १०६ ॥

पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियर्षि भानुना ।
 पुत्रो मातरा विचरन्नुपावसि पूणक्षि रोदसी उभे ॥ १०७ ॥
 ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व धीतिभिर्हितः ।
 त्वे इषः सन्दधूर्भूरिवर्षसश्चित्रोर्तयो वामजाताः ॥१०८॥
 इरज्यन्नग्रे प्रथयस्व जन्तुभिर्स्मे रायो अमर्त्य ।
 स दर्शतस्य वपुषो वि राजसि पूणक्षि सानसिं क्रतुम् ॥ १०९ ॥
 इष्कृत्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षर्यन्तथं राधसो महः ।
 रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधांसि सानसिथं रथिम् ॥११०॥
 क्रतावानं महिषं विश्वदर्शतमग्निथं सुम्नाय दधिरे पुरो जनाः ।
 श्रुत्कर्णथं सप्रथस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगां ॥१११॥
 आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्णयम् । भवा वाजस्य सङ्गथे ॥११२॥
 सं ते पयाथसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्णयान्यभिमातिपाहः ।
 आप्यायमानो अमृताय सोम द्विवि श्रवाथस्युत्तमानि धिष्वं ॥११३॥
 आ प्यायस्व मदिन्तम सोम विश्वेभिरथशुभिः । भवा नः सप्रथस्तमः सर्वा वृधे ॥११४॥
 आ ते वत्सो मनो यमत्परमाच्चित्सधस्थात् । अग्ने त्वाङ्कामया गिरां ॥११५॥
 तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्ने कामाय येभिरे ॥११६॥
 अग्निः प्रियेषु धामसु कामो भूतस्य भव्यस्य । सम्राडेको वि राजति ॥११७॥

[अ०१२, कं० ११७, मं० सं० १२९]

इति द्वादशोऽध्यायः ।

अथ त्रयोदशोऽध्यायः ।

मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निथं रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय । मामु वृवताः सचन्ताम् ॥ १ ॥
 अपां पृष्ठमसि योनिर्ग्रेः समुद्रमभितः पिन्वमानम् ।
 वर्धमानो मुहूर्त्त आ च पुष्करे द्विवो मात्रया वरिष्णा प्रथस्वं ॥ २ ॥

ब्रह्मं जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमितः सुरुचो वेन आवः ।
 स बुध्न्या उपमा अस्य विठाः सुतश्च योनिमसंतश्च वि वः' ॥ ३ ॥
 हिरण्यगर्भः समवर्तताये भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
 स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ४ ॥
 द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।
 समानं योनिमनु सञ्चरन्तं द्रप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः' ॥ ५ ॥
 नमोऽस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तरिक्षे ये द्विवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः' ॥ ६ ॥
 या इपवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीँ रन्तु । ये वावटेपु शेरेते तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः' ॥ ७ ॥
 ये ग्रामी रोचने द्विवो ये वा सूर्यस्य रश्मिषु । येपामप्सु सदैस्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः' ॥ ८ ॥
 कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवाँर इभेन ।
 तूष्णीमनु प्रसितिं द्रूणानोऽस्ताऽसि विध्यं रक्षसस्तपिष्ठैः' ॥ ९ ॥
 तव भ्रमास आशुया पतन्त्यनुस्पृश धृपता शोशुंचानः ।
 तपूँधये जुहु पतङ्गानसन्दिदतो वि सृज विष्वगुल्काः ॥१०॥
 प्रति स्पशो वि सृज तूष्णीतमो भवा पायुर्विशो अस्या अर्द्धधः ।
 यो नो दुरे अवशंमो यो अन्त्यये मा किष्टे व्यथिरा दधर्षिते ॥११॥
 उदये निष्ट प्रत्या तनुष्व न्युमिञ्चैँर ओपतात्तिग्महेते ।
 यो नो अगतिंथि समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम् ॥१२॥
 ऊर्ध्वं भव प्रनि विध्याध्यस्मद्वाविष्कृणुष्व देव्यान्यये ।
 अबं स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमर्जामि प्र मृणीहि शत्रूँ ।
 अग्नेद्वा तेजसा सादयामि ॥१३॥
 अग्निमूर्धा द्विवः ककुपतिः पृथिव्या अयम । अपांथे रतांथिसि जिन्वति ।
 इन्द्रस्य त्वौजसा सादयामि ॥१४॥
 मूर्धो वृजस्य रजसश्च नेना यत्रा नियुद्धिः सचमे शिवाभिः ।
 द्विवि मूर्धानं दधिषे स्वपां जिह्वामेग्रे चकृषे ह्ययवाहमं ॥१५॥
 ध्रुवऽसि ध्रुवणाऽऽस्मृता विश्वकर्मणा ।
 ना त्वां समुद्र उद्वेक्षिन्मा मृण्मोऽव्यथमाना पृथिवीं दृँह ॥१६॥
 पुनरन्दिवा सादयन्तुं दृष्टे समुद्रस्येभेन । व्यदस्वतीं प्रथस्वतीं प्रथस्व पृथियुसि ॥१७॥

भूर्सि भूमिरस्यादितिरसि विश्वधाया विश्वस्य भुवनस्य धर्त्री ।

पृथिवीं यच्छ पृथिवीं ह्यंशह पृथिवीं मा हिंशसीः' ॥१८॥

विश्वस्मै प्राणायानार्य व्यानायोदानार्य प्रतिष्ठायै चरित्राय ।

अग्निद्वाऽभि पांतु महा स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीदं ॥१९॥

काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती परुषः-परुषस्परि । एवा नो हूर्वे प्र तनु सहस्रेण शतेन च ॥२०॥

या शतेन प्रतनोषि सहस्रेण विरोहसि । तस्यास्ते देवीष्टके विधेम हविषा वयम् ॥२१॥

यास्ते अग्रे सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रश्मिभिः ।

ताभिर्नो अद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि ॥२२॥

या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः । इन्द्राग्नी तामिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते' ॥२३॥

विराड्ज्योतिरधारयत्स्वराड्ज्योतिरधारयत् । प्रजापतिष्वा सादयतु पृष्ठे पृथिव्या ज्योतिष्मतीम् ।

विश्वस्मै प्राणायानार्य व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।

अग्निष्टेऽधिपतिस्तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीदं ॥२४॥

मधुश्च माधवश्च वासन्तिकावृतू अग्रेऽन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप

ओषधयः कल्पन्तामग्रयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सर्वताः ।

ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

वासन्तिकावृतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् २५

अपादाऽसि सहमाना सहस्वारांतीः सहस्व पृतनायतः । सहस्रवीर्थाऽसि सा मा जिन्व ॥२६॥

मधु वातां क्रतायते मधुं क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीर्नः सन्वोषधीः' ॥२७॥

मधु नक्तमुतोपसो मधुमत्पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पितां ॥२८॥

मधुमात्रो वनस्पतिर्मधुमांर अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः ॥२९॥

अपां गम्भन्तीवृ मा त्वा सूर्योऽभि ताप्सीन्माऽग्निर्वैश्वानरः ।

अच्छिन्नपत्राः प्रजा अनुवीक्षस्वानुं त्वा द्विव्या वृष्टिः सचताम् ॥३०॥

त्रीन्समुद्रान्तसमसृपत् स्वर्गानपां पतिर्वृषभ दृष्टकानाम् ।

पुरीषं वसानः सुकृतस्य लोके तत्र गच्छ यत्र पूर्वे परेताः' ॥३१॥

मती द्यौः पृथिवी च न इमं युजं मिमिक्षताम् । पिपतां नो भर्गमभिः' ॥३२॥

विष्णोः कर्माणि परयत यतो हतानि परपशे । इन्द्रस्य सुज्यः ससां ॥३३॥

ध्रुवाऽसि धरुणेतो जज्ञे प्रथममेभ्यो योनिभ्यो अधि जातवेदाः ।

स गायत्र्या त्रिष्टुभाऽनुष्टुभा च देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ॥३४॥

इपे राये रमस्व सहसे द्युम्न ऊर्जे अपत्याय । सम्राडसि स्वराडसि सारस्वती त्वोत्सौ प्रावताम ॥३५॥

अग्नें युक्ष्वा हि ये तवाश्वासो देव साधवः । अरुं वहन्ति मन्यवे ॥३६॥

युक्ष्वा हि देवहूतमाँर अश्वीँर अग्ने रथीरिव । नि होता पूच्यः संदः ॥३७॥

सम्यक् स्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः ।

वृतस्य धारा अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्ये अग्नेः ॥३८॥

ऋचे त्वाँ रुचे त्वाँ मासे त्वाँ ज्योतिषे त्वाँ ।

अभूद्विदं विश्वस्य भुवनस्य वाजिनमग्नेर्वैश्वानरस्य चै ॥३९॥

अग्निज्योतिषा ज्योतिष्मान् रुक्मो वर्चसा वर्चस्वान् । सहस्रदा असि सहस्राय त्वाँ ॥४०॥

आदित्यं गभँ पर्यसा समङ्गधि सहस्रस्य प्रतिमां विश्वरूपम् ।

परिं वृद्धधि हरसा माऽभि मथंस्थाः शतारुपं कृणुहि चीयमानः ॥४१॥

वातस्य जूतिं वरुणस्य नाभिमश्वं जज्ञानथं सरिरस्य मध्ये ।

शिङ्गुं नदीनाथं हरिमद्रिबुध्नमग्ने मा हिंथसीः परमे व्योमन् ॥४२॥

अजस्रमिन्दुमरुपं भुरण्युमग्निमीडे पूर्वचित्तिं नमोभिः ।

स पर्वभिर्कृतुशः कल्पमानो गां मा हिंथसीरादितिं विराजम् ॥४३॥

वरुन्त्रीं त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमविं जज्ञानाथं रजसुः परस्मात् ।

महीथं साहस्रीमसुरस्य मायामग्ने मा हिंथसीः परमे व्योमन् ॥४४॥

यो अग्निरेरध्यजायत शोकात्पृथिव्या उत वां द्विवस्परिं ।

येन प्रजा विश्वकर्मा जज्ञान तमग्ने हेडुः परिं ते वृणक्तुं ॥४५॥

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।

आऽग्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्यं आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥४६॥

इमं मा हिंथसीर्द्विपादं पशुंथं सहस्राक्षो मेधाय चीयमानः ।

म्युं पशुं मेघमग्ने जुपस्व तेन चिन्वानस्तन्वो नि पीद ।

म्युं ते शुगृच्छतु यं द्विप्मस्तं ते शुगृच्छतुं ॥४७॥

इमं मा हिंसीरेकशफं पशुं कनिक्रदं वाजिनं वाजिनेषु ।
गौरमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो नि पीद ।
गौरं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥४८॥

इमंशं साहस्रंशं शतधारमुत्सं व्यच्यमानंशं सरिरस्य मध्ये ।
घृतं दुहानामदितिं जनायाग्रे मा हिंसीः परमे व्योमन् ।
गव्यमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो नि पीद ।
गव्यं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥४९॥

इममूर्णायुं वरुणस्य नाभिं त्वचं पशूनां द्विपदुं चतुष्पदाम् ।
त्वष्टुः प्रजानां प्रथमं जनित्रमग्रे मा हिंसीः परमे व्योमन् ।
उष्ट्रमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो नि पीद ।
उष्ट्रं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥५०॥

अजो ह्यग्रेरजनिष्ट शोक्तात्सो अपश्यज्जनितारमग्रे ।
तेन देवा देवतामग्रमार्यस्तेन रोहमायन्नप मेध्यासः ।
शरभमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो नि पीद ।
शरभं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥५१॥

त्वं यविष्ठ द्वाशुषो नूः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षां तोकमुत त्वनां ॥५२॥

अपां त्वेमन्त्सादयाम्यं—पां त्वोन्नन्त्सादयाम्यं—पां त्वा भस्मन्त्सादयाम्यं—
पां त्वा ज्योतिषि सादयाम्यं—पां त्वाऽयने सादयाम्यं—ण्वे त्वा सदर्ने सादयामि^६
समुद्रे त्वा सदर्ने सादयामि^७ सरिरे त्वा सदर्ने सादयाम्यं—पां त्वा क्षये सादयाम्यं—
पां त्वा सधिषि सादयाम्यं—पां त्वा सदर्ने सादयाम्यं—पां त्वा सुधस्थे सादयाम्यं—
पां त्वा योनौ सादयाम्यं—पां त्वा पुरीषि सादयाम्यं—पां त्वा पार्थसि सादयामि^८
गायत्रेण त्वा छन्दसा सादयामि^९ त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि^{१०}
जागतेन त्वा छन्दसा सादयाम्यं—नुष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि^{११}
पाङ्केन त्वा छन्दसा सादयामि^{१२} ॥५३॥

अयं पुरो भुवँ—स्तस्य प्राणो भौवायनो वंसन्तः प्राणायनो गायत्री वासन्ती^{१३}
गायत्र्यं गायत्रं^{१४} गायत्रादृपांशुं^{१५}—रुपांशुंशोस्त्रिवृतं त्रिवृतो रथन्तरं वसिष्ठ ऋषिः^{१६}
प्रजापतिगृहीतया त्वया प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्यः^{१७} ॥५४॥

अयं दक्षिणा विश्वकर्मा' तस्य मनो वैश्वकर्माणं' ग्रीष्मो मानसो त्रिदशैर्गर्मा'
त्रिष्टुभः स्वारथं' स्वारादन्तर्यामो' ऽन्तर्यामात्पञ्चदशैः पञ्चदशैश्च बृहद्
भरद्वाज ऋषिः' प्रजापतिगृहीतया त्वया मनो गृह्णामि प्रजाभ्यः' ॥५५॥
अयं पश्चाद्विश्वव्यचा'स्तस्य चक्षुर्विश्वव्यचसं' वर्षाश्चाक्षुष्यो' जगती वर्षा'
जगत्या ऋक्समै' मृक्समाच्छुक्रः' शुक्रात्सप्तदशैः सप्तदशाद्वैरूपं जमदग्निर्ऋषिः'
प्रजापतिगृहीतया त्वया चक्षुर्गृह्णामि प्रजाभ्यः' ॥५६॥

इदमुत्तरात् स्व'स्तस्य श्रोत्रं सौवथं' शरच्छ्रीव्यै' नुदृप् शरथ्यै' नुदृभं ऐडे'
मैडान्मन्थी' मन्थिनं एकविंशं' एकविंशं शरद्वैरुजं' विश्वामित्र ऋषिः'
प्रजापतिगृहीतया त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्यः' ॥५७॥

इयमुपरि मति'स्तस्यै वाङ्मात्यां हेमन्तो वाच्यः' पङ्क्तिर्हेमन्ती'
पङ्क्त्यै निधनवै' निधनवत् आग्रयणं' आग्रयणात् त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ'
त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ शाभ्यां' शाक्वरैर्वते' विश्वकर्म ऋषिः'
प्रजापतिगृहीतया त्वया वाचं गृह्णामि प्रजाभ्यो' लोकं ता इन्द्रम् ॥५८॥

[अ० १३, कं० ५८, मं० सं० १३२]

इति त्रयोदशोऽध्यायः ।

अथ चतुर्दशोऽध्यायः ।

ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवाऽसि ध्रुवं योनिमा सीद साधुया ।
उर्यस्य केतुं प्रथमं जुषाणाऽश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा' ॥ १ ॥
कुलायिनी घृतवती पुरुन्धिः स्योने सीदु सदर्ने पृथिव्याः ।
अभि त्वा रुद्रा वसवो गृणन्त्रिमा ब्रह्म पीपिहि सौभगायाश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा' ॥ २ ॥
स्वैर्दक्षैर्दक्षपितेह सीद देवानां सुम्ने बृहते रणाय ।
पितेवैधि सूनव आ सुशेवा स्वावेशा तन्वा सं विशस्त्राश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा' ॥ ३ ॥
पृथिव्याः पुरीषमस्यप्सो नाम तां त्वा विश्वे अभि गृणन्तु देवाः ।
स्तोमंपृष्ठा घृतवतीह सीद प्रजावदुस्मे द्रविणा ऽऽ यजस्त्राश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा' ॥ ४ ॥

प्रदित्यास्त्वा पृष्ठे सादयाम्यन्तरिक्षस्य धृत्रीं विष्टम्भनीं विशामधिपत्नीं भुव्नानाम् ।

ऋमिर्दृप्तो अपामसि विश्वकर्मा त ऋषिरश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा' ॥ ५ ॥

गुक्रश्च शुचिश्च ग्रैष्मावृतु अग्रेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप

ओषधयः कल्पन्तामग्रयः पृथुङ्मम् ज्यैष्ठ्याय सवताः ।

ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

ग्रैष्मावृतु अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् भुवे सीदतम् ॥ ६ ॥

सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्देवैः सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्रये त्वा वैश्वानरायाश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह

त्वा' सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्वसुभिः सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्रये त्वा वैश्वानरायाश्विनाऽध्वर्यू

सादयतामिह त्वा' सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजू रूद्रैः सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्रये त्वा वैश्वा-

नरायाश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा' सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूरादित्यैः सजूर्देवैर्वयोना-

धैरग्रये त्वा वैश्वानरायाश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा' सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्विश्वैर्देवैः

सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्रये त्वा वैश्वानरायाश्विनाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा' ॥ ७ ॥

प्राणं मे पाह्यं पानं मे पाहि^३ व्यानं मे पाहि^३ चक्षुर्म उवर्था वि भाहि^३ श्रोत्रं मे श्लोकथं ।

अपः पिन्वौ^१ पंधीर्जिन्वं द्विपादर्वं चतुष्पात् पाहि^३ द्विवो वृष्टिमेर्यं ॥ ८ ॥

सूर्धा वयः प्रजापतिश्छन्दः^१ क्षत्रं वयो मयन्दं छन्दो^१ विष्टम्भो वयोऽधिपतिश्छन्दो^१

विश्वकर्मा वयः परमेष्ठी छन्दो^१ वस्तो वयो विवलं छन्दो^१ वृष्णिर्वयो विशालं छन्दुः^१

पुरुषो वयस्तन्द्रं छन्दो^१ व्याघ्रो वयोऽनाधृष्टं छन्दः^१ सिंथहो वयश्छदिश्छन्दः^१

पशुवाङ्गवयो बृहती छन्द^१ उक्षा वयः क्रकुप् छन्द^१ ऋषभो वयः सतो बृहती छन्दः^१ ॥ ९ ॥

अनुङ्गवान्वयः पङ्क्तिश्छन्दो^१ धेनुर्वयो जगती छन्दु^१ स्यविर्वयस्त्रिष्टुप् छन्दो^१

दित्यवाङ्गवयो विराट् छन्दुः^१ पञ्चाविर्वयो गायत्री छन्द^१ श्वित्तो वय उष्णिक् छन्द^१—

स्तुर्गवाङ्गवयोऽनुष्टुप् छन्दो^१ लोकं ता इन्द्रमं ॥ १० ॥

इन्द्राग्नी अव्यथमानामिष्टकां हथंहतं युवम् । पृष्ठेन द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं च वि बाधसे' ॥ ११ ॥

विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीमन्तरिक्षं यच्छान्तरिक्षं हथंहान्तरिक्षं

मा हिंथसीः ।

विश्वस्मै प्राणायोपानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय ।

वापुस्वाऽमि पांतु मद्या स्वस्त्या ह्यदिपा शन्तमेन तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् भुवा सीदं ॥ १२ ॥

राज्यसि प्राची दि^१ ग्विराडसि दक्षिणा दिक्^१ सम्राडसि प्रतीची दिक्^१

स्वराडस्युदीची दि^१ गधिपत्न्यासि बृहती दिक्^१ ॥ १३ ॥

आशुस्त्रिवृद्भ्रान्तः पञ्चदशो^१ द्यामा सप्तदशो^३ ध्रुवो एकविंशो^३ प्रतीतिरष्टादशो^३
 स्तपो नवदशो^६ ऽभीवर्तः सविंशो^३ वर्चो द्वाविंशो^३ सम्भरणस्त्रयोविंशो^३
 योनिश्रतुर्विंशो^३ गर्भाः पञ्चविंशो^३ ओजस्त्रिणवो^३ क्रतुरेकत्रिंशो^३
 प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिंशो^३ ब्रह्मस्य विष्टपं चतुस्त्रिंशो^३ नाकः पद्मत्रिंशो^३
 विवर्त्तोऽष्टाचत्वारिंशो^३ ध्रुवो चतुष्टोमः ॥ २३ ॥

अग्नेर्भागोऽसि द्वािक्षाया आधिपत्यं ब्रह्म स्पृतं त्रिवृत्स्तोमं
 इन्द्रस्य भागोऽसि विष्णोराधिपत्यं क्षत्रं स्पृतं पञ्चदश स्तोमो^३
 नृक्षसं भागोऽसि धातुराधिपत्यं जनित्रं स्पृतं सप्तदश स्तोमो^३
 मित्रस्य भागोऽसि वरुणस्याधिपत्यं द्विवो वृष्टिर्वातं स्पृतं एकत्रिंश स्तोमः^३ ॥ २४ ॥

वसूनां भागोऽसि रुद्राणामाधिपत्यं चतुष्पात् स्पृतं चतुर्विंश स्तोमो^३
 आदित्यानां भागोऽसि मरुतामाधिपत्यं गर्भो स्पृताः पञ्चविंश स्तोमो^३
 ऽदित्ये भागोऽसि पूष्ण आधिपत्यमोजं स्पृतं त्रिणव स्तोमो^३
 वैवस्यं सवितुर्भागोऽसि बृहस्पतेराधिपत्यं समीचीर्दिशं स्पृताश्चतुष्टोम स्तोमः^३ ॥ २५ ॥

यवानां भागोऽस्यवानामाधिपत्यं प्रजा स्पृताश्चतुश्चत्वारिंश स्तोमो^३
 ऋभूणां भागोऽसि विश्वेषां देवानामाधिपत्यं भूतं स्पृतं त्रयस्त्रिंश स्तोमः^३ ॥ २६ ॥

सहस्रं सहस्यश्च हैमन्तिकावृतं अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप
 ओषधयः कल्पन्तामग्रयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सर्वताः ।
 ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।
 हैमन्तिकावृतं अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तथा देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् । २७ ॥

एकयाऽस्तुवत प्रजा अधीयन्त प्रजापतिराधिपतिरासीत्
 तिसृभिरस्तुवत् ब्रह्मासृज्यत् ब्रह्मणस्पतिराधिपतिरासीत्
 पञ्चभिरस्तुवत् भूतान्यसृज्यन्त भूतानां पतिराधिपतिरासीत्
 सप्तभिरस्तुवत् सप्त ऋषयोऽसृज्यन्त धाताऽधिपतिरासीत् ॥ २८ ॥

नवभिरस्तुवत् पितरोऽसृज्यन्तादितिरधिपत्न्यासीत्—
 देकादशभिरस्तुवत् ऋतवोऽसृज्यन्तात्वा आधिपतय आसं—
 स्त्रयोदशभिरस्तुवत् मासां असृज्यन्त संवत्सरोऽधिपतिरासीत्
 पञ्चदशभिरस्तुवत् क्षत्रमसृज्यन्तेन्द्रोऽधिपतिरासीत्
 सप्तदशभिरस्तुवत् ग्राम्याः पशवोऽसृज्यन्त बृहस्पतिराधिपतिरासीत् ॥ २९ ॥

नवदृशभिर्स्तुवत शूद्रार्यावसृज्येतामहोरात्रे अधिपत्नी आस्ता—
 मेकंविंशत्यास्तुवतैकशफाः पशवोऽसृज्यन्त वरुणोऽधिपतिरासीत्
 त्रयोविंशत्यास्तुवत क्षुद्राः पशवोऽसृज्यन्त पूषाऽधिपतिरासीत्
 पञ्चविंशत्यास्तुवतारण्याः पशवोऽसृज्यन्त वायुरधिपतिरासीत्
 सप्तविंशत्यास्तुवत द्यावापृथिवी ज्यैतां वसवो रुद्रा अद्रित्या अनुव्यायँस्त एवाधिपतय आसन् ३०।
 नवविंशत्यास्तुवत वनस्पतयोऽसृज्यन्त सोमोऽधिपतिरासी—
 देकत्रिंशतास्तुवत प्रजा असृज्यन्त यत्राश्रायवाश्राधिपतय आसँ—
 स्रयस्त्रिंशतास्तुवत भूतान्यशाम्यन् प्रजापतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासी—
 लोकं तौ इन्द्रर्म ॥ ३१ ॥

[अ० १४, कं० ३१, मं० सं० १३५]

इति चतुर्दशोऽध्यायः ।

अथ पञ्चदशोऽध्यायः ।

अग्नें ज्ञानान् प्र णुदा नः सपत्नान् प्रत्यजातान् नुद जातवेदः ।
 अधिं नो वृहि सुमना अहेडँस्तव स्याम शर्मँ खिवरुथ उर्दी ॥ १ ॥
 महसा ज्ञानान् प्र णुदा नः सपत्नान् प्रत्यजाताञ्जातवेदो नूदस्व ।
 अधिं नो वृहि सुमनस्यमानो वयथे स्याम प्र णुदा नः सपत्नान् ॥ २ ॥
 पोट्ठ्या स्तोम ओजा द्रविणं चनुश्चन्वारिंश स्तामो वर्चा द्रविणमं ।
 अग्नेः पूर्णपुमस्यप्सो नाम तां त्वा विश्वे अग्नि गृणन्तु वृवाः ।
 स्तोमं पृष्टा वृत्तवतीह मीदि प्रजावदुस्मं द्रविणा यजस्व ॥ ३ ॥
 एवुच्छन्दां वरिदुच्छन्दः शम्भुच्छन्दः परिभुच्छन्दं आच्छच्छन्दां मतुच्छन्दां
 ववुच्छन्दः मिन्युच्छन्दः समुद्रुच्छन्दः सरिं छन्दः ककुच्छन्दं—
 निरुकुच्छन्दः कान्यं छन्दां अदुकुपं छन्दां उक्षरपद्विच्छन्दः पदपद्विच्छन्दां
 विदुग्गं छन्दः दुग्गं भ्रजुच्छन्दः ॥ ४ ॥

आच्छच्छन्दः^१ प्रच्छच्छन्दः^२ संयच्छन्दो^३ वियच्छन्दो^४ बृहच्छन्दो^५ रथन्तरच्छन्दो^६
 निकायश्छन्दो^७ विवधश्छन्दो^८ गिरश्छन्दो^९ भजश्छन्दः^{१०} सथस्तुच्छन्दो^{११} ऽनुष्टुप्छन्दु^{१२}
 एवश्छन्दो^{१३} वरिवश्छन्दो^{१४} वयश्छन्दो^{१५} वयस्कृच्छन्दो^{१६} विष्पर्धाश्छन्दो^{१७}
 विशालं छन्द^{१८}—श्छदिश्छन्दो^{१९} दूरोत्तपं छन्द^{२०}—स्तन्द्रं छन्दो^{२१} अङ्गाङ्कं छन्दः^{२२} ॥ ५ ॥

रश्मिना सत्याय सत्यं जिन्वै प्रेतिना धर्मणा धर्मं जिन्वां—न्वित्या दिवा दिवं जिन्वै
 सन्धिनाऽन्तरिक्षेणान्तरिक्षं जिन्वै प्रतिधिना पृथिव्या पृथिवीं जिन्वै
 विष्टम्भेन वृष्ट्या वृष्टिं जिन्वै प्रवयाऽह्लासहर्जिन्वां—नुया रात्र्या रात्रीं जिन्वो—
 शिजा वसुभ्यो वसून्जिन्वै प्रकेतेनादित्येभ्य आदित्याञ्जिन्वै ॥ ६ ॥

तन्तुना रायस्पोषेण रायस्पोषं जिन्वै सथ्सर्पेण श्रुताय श्रुतं जिन्वै—डेनौपधीभिरोपधीजिन्वो^३—
 तमेन तनूभिस्तनूजिन्वै वयोधसार्धीतेनाधीतं जिन्वां—मिजिता तेजसा तेजो जिन्वै ॥ ७ ॥

प्रतिपदसि प्रतिपदे त्वां ऽनुपदस्यनुपदे त्वां सम्पदसि सम्पदे त्वां तेजोऽसि तेजसे त्वां ॥ ८ ॥

त्रिवृदसि त्रिवृते त्वां प्रवृदसि प्रवृते त्वां विवृदसि विवृते त्वां सवृदसि सवृते त्वां
 ऽऽक्रमोऽस्याक्रमाय त्वां संक्रमोऽसि संक्रमाय त्वां—त्क्रमोऽभ्युत्क्रमाय त्वां—
 त्कान्तिरस्युत्कान्त्यै त्वां ऽधिपतिनोजीं जिन्वै ॥ ९ ॥

रात्र्यसि प्राची दिग्बसवस्ते देवा अधिपतयोऽग्निर्हेतीनां प्रतिधतां त्रिवृत् त्वा स्तोमः पृथिव्याथ
 श्रयत्वाज्यमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु रथन्तरथं साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षं ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु
 द्विवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधतां चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वं संविद्वाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे
 लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ १० ॥

विगाडसि दक्षिणा दिग्द्वारस्ते देवा अधिपतय इन्द्रो हेतीनां प्रतिधतां पञ्चदशस्य स्तोमः पृथिव्याथ
 श्रयतु प्र उगमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु बृहत्साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षं ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु
 द्विवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधतां चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वं संविद्वाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे
 लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ ११ ॥

सध्राडसि प्रतीची दिगादित्यास्ते देवा अधिपतयो वरुणो हेतीनां प्रतिधतां संतदृशस्य स्तोमः
 पृथिव्याथ श्रयतु मरुत्वतीयमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु वैरुपथं साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षं ऋषयस्त्वा
 प्रथमजा देवेषु द्विवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधतां चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वं संविद्वाना नाकस्य
 पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ १२ ॥

स्वराडस्युदीची दिङ्मरुतस्ते देवा अधिपतयः सोमो हेतीनां प्रतिधर्तैर्कविथंशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याथ
श्रयतु निष्केवल्यमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु वैराजथं साम् प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षं ऋषयस्त्वा प्रथमजा
देवेषु द्विवो मात्रया वरिष्णा प्रथन्तु विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविद्वाना नाकस्य पृष्ठे
स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ १३ ॥

अधिपत्यासि बृहती दिग्विश्वे ते देवा अधिपतयो बृहस्पतिर्हेतीनां प्रतिधर्ता त्रिणवत्रयस्त्रिंशो त्वा
स्तोमो पृथिव्याथं श्रयतां वैश्वदेवाग्निमारुते उक्थे अव्यथायै स्तभ्नीताथं शाक्वरैरिवते सामनी
प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षं ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु द्विवो मात्रया वरिष्णा प्रथन्तु विधर्ता चायमधि-
पतिश्च ते त्वा सर्वे संविद्वाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ १४ ॥

अयं पुरो हरिकेशः सूर्यरश्मिस्तस्य रथगृत्सश्च रथीजाश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
पृथिव्यश्चन्द्रा च क्रतुस्थला चाप्सरसां दृक्ष्णवः पशवो हेतिः पौरुषेयो वधः प्रहेतिस्तेभ्यो
नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥ १५ ॥

अयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य रथस्वनश्च रथोच्चित्रश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
मेनहा च महजन्या चाप्सरसां यानुधाना हेती रक्षाथसि प्रहेतिस्तेभ्यो नमो अस्तु
ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥ १६ ॥

अयं पथाद्विश्वव्यं चास्तस्य रथप्रोत्श्रामांशश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
मृग्योर्चन्ती चानुम्योर्चन्ती चाप्सरसां व्याघ्रा हेतिः सर्पाः प्रहेतिस्तेभ्यो नमो अस्तु
ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥ १७ ॥

अयमंशुगन्धर्वस्य तस्य तादर्यश्चारिष्टनेमिश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
पिन्धारी च धनारी चाप्सरसावपां हेतिर्वातः प्रहेतिस्तेभ्यो नमो अस्तु
ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥ १८ ॥

अयमर्यशर्वस्य मेतृजिज्ञे सुषणश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
तुर्वरी च पूर्वचिन्ध्याप्सरसाववृत्तजने हेतिर्धियुः प्रहेतिस्तेभ्यो नमो अस्तु
ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥ १९ ॥

अग्निर्धो द्विवः कुक्ष्यतिः पृथिव्या अयम् । अपाथं वेताथमि जिन्वति ॥ २० ॥
अवृष्टिः महृष्टिः वातस्य इतिनुस्वतिः । मृवां कृवा र्याणामे ॥ २१ ॥
वृष्ये पृष्ण्यद्वयं निरुपयत । मूर्ध्ने विश्वस्य वातवः ॥ २२ ॥

नृवां वृजस्तु स्तमश्च हेता वृवां नियुष्टिः मर्चनं डिवाभिः ।
द्विर्नि मूर्ध्ने वृषि स्वर्गे जित्वाग्नेः च द्रुपे इत्यवाहं ॥ २३ ॥

अर्धोध्यग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीसुपासंग ।
 यद्वा इव प्र घ्यागुजिहानाः प्र भानवः सिस्रते नाकगच्छं ॥ २४ ॥
 अर्धोचाम क्ववये मेधाय वचो वन्दारुं धृपभाय धृष्णे ।
 गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नीं द्विवीव रुक्मसुरुव्यश्रमशेत ॥ २५ ॥
 अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेण्वीर्जः ।
 यमप्रवानो भृगवो विरुरुचूर्धनेषु चित्रं विश्वं विशे-विशे ॥ २६ ॥
 जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृविरग्निः सुदर्शः सुविताय नव्यसे ।
 घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमाद्भि भाति भरतेभ्यः शुचिः ॥ २७ ॥
 त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहां हितमन्वविन्दञ्जिष्ठश्रियाणं वने-वने ।
 स जायसे मथ्यमानः सहो महत्त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः ॥ २८ ॥
 सखायः सं व्रः सम्यञ्चमिपथं स्तोमं चाग्रये । वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो नप्त्रे सहस्वते ॥ २९ ॥
 सथं समिद्युवसे वृषन्नग्ने विश्वान्यर्य आ । इडस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या भरं ॥ ३० ॥
 त्वां चित्रश्रवस्तम हवन्ते विक्षु जन्तवः । ज्ञोचिष्केशं पुरुप्रियाग्ने हव्याय वोढवे ॥ ३१ ॥
 एना वो अग्निं नमसोर्जो नपात्मा हुवे । प्रियं चेतिष्ठमरतिथं स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतं ॥ ३२ ॥
 विश्वस्य दूतममृतं विश्वस्य दूतममृतं । स योजते अरूपा विश्वभोजसा स दुद्रवत्स्वाहुतः ॥ ३३ ॥
 स दुद्रवत्स्वाहुतः स दुद्रवत्स्वाहुतः । सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देवथं राधो जनानाम् ॥ ३४ ॥
 अग्ने वाजस्य गोमत् ईशानः सहसो यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ॥ ३५ ॥
 स ईधानो वसुष्कविरग्निरीडेन्यो गिरा । रेवदुस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ॥ ३६ ॥
 क्षपो राजन्वृत त्मनाग्ने वस्तोरुतोपसः । स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति ॥ ३७ ॥
 भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः ॥ ३८ ॥
 भद्रा उत प्रशस्तयो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये । येनां समत्सु सासहः ॥ ३९ ॥
 येनां समत्सु सासहोऽव स्थिरा तनुहि भूरि शर्धताम् । वनेमा ते अभिष्टिभिः ॥ ४० ॥
 अग्निं तं मन्ये यो वसुरस्तं यं यन्ति धेनवः ।
 अस्तमर्वन्त आशवोऽस्तं नित्यासो वाजिन इपथं स्तोतृभ्य आ भरं ॥ ४१ ॥
 सो अग्निर्यो वसुर्गुणे सं यमायन्ति धेनवः ।
 समर्वन्तो रघुद्वः सथं सुजातासः सूरय इपथं स्तोतृभ्य आ भरं ॥ ४२ ॥

उभे सुश्रन्द्र सर्पिषो दर्वी श्रीणीप आसनि ।

उतो न उत्पुंपूया उक्थेषु शवसरपत इपथं स्तोतृभ्य आ भरं ॥ ४३ ॥

अग्रे तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रथं हृद्विस्पृशम् । ऋध्यामा त ओहैः ॥ ४४ ॥

अधा ह्यग्रे क्रतोर्भद्रस्य दक्षस्य साधोः । रथीर्ऋतस्य बृहतो बभूथ ॥ ४५ ॥

एभिर्नो अकैर्भवा नो अर्वाद्भः स्वर्ण ज्योतिः । अग्रे विश्वेभिः सुमना अनीकैः ॥ ४६ ॥

अग्निथं होतारं मन्ये दास्वन्तं वसुथं सूनुथं सहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।

य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ।

यूतस्य विभ्राष्टिमनुं वाष्टि शोचिषाऽऽजुह्वानस्य सर्पिषः ॥ ४७ ॥

अग्रे त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरुथ्युः ।

वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमथं रुथिं दाः ३ ।

तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नार्यं नूनमीमहे सखिभ्यैः ॥ ४८ ॥

- येन ऋषयस्तपसा सत्रमायन्निन्धाना अग्निथं स्वराभरन्तः ।

तस्मिन्नहं नि दधि नाकं अग्निं यमाहुर्मनव स्तीर्णवर्हिषम् ॥ ४९ ॥

तं पत्नीभिरनु गच्छेम देवाः पुत्रैर्भ्रातृभिरुत वा हिरण्यैः ।

नाकं गृभ्णानाः सुकृतस्य लोके तृतीयं पृष्ठे अधि रोचने द्विवं ॥ ५० ॥

आ वाचो मध्यमरुहन्दुरण्युरयमग्निः सत्पतिश्चेकितानः ।

पृष्ठे पृथिव्या निहितो दविद्युतदधस्पदं कृणुतां ये पूतन्ववः ३ ॥ ५१ ॥

अयमग्निर्वरितमो वयोधाः सहस्रियो द्योततामप्रयुच्छन् ।

विभ्राजमानः सरिरस्य मध्य उप प्र याहि द्विव्यानि धाम ३ ॥ ५२ ॥

सम्प्रच्यवध्वमुप सम्प्रयाताग्रे पथो देवयानान् कृणुध्वम् ।

पुनः कृण्वाना पितरा युवानाऽन्वाताथसीत् त्वयि तन्तुमेतम् ॥ ५३ ॥

उदबृध्यस्वाग्रे प्रति जागृहि त्वमिष्टापूर्ते सथं सृजेथामयं च ।

अस्मिन्सधस्थे अध्यक्षतरस्मिन् विश्वे देवा यजमानश्च सीदते ॥ ५४ ॥

येन वहसि सहस्रं येनाग्निं सर्ववेदसम् । तेनेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे ॥ ५५ ॥

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथा । तं जानन्नग्र आ रोहाथा नो वर्धया रुयिम् ॥ ५६ ॥

तर्पश्च तपस्यश्च शैशिरावृतू अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप
 ओर्षधयः कल्पन्तामग्रयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।
 ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।
 शैशिरावृतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवे सीदितम् ॥ ५७ ॥
 परमेष्ठी त्वा सादयतु क्विवस्पृष्टे ज्योतिष्मतीम् ।
 विश्वस्मै प्राणार्यापानार्य व्यानार्य विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।
 सूर्यस्तेऽधिपतिस्तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् भुवा सीद ॥ ५८ ॥
 लोकं पृण छिद्रं पूणार्थो सीद भुवा त्वम् । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिरस्मिन्योनावसीपदन् ॥ ५९ ॥
 ता अस्य सूददोहसः सोमंथ श्रीणन्ति पृथ्वयः । जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्वा रोचने क्विवः' ॥ ६० ॥
 इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमंथ रथीनां वार्जानांथ सत्पतिं पतिम् ॥ ६१ ॥
 प्रोथदश्वो न यवसेऽविष्यन्यदा महः संवरणाद्व्यस्थात् ।
 आदस्य वातो अनुवाति शोचिरर्धं स्म ते ब्रजनं कृष्णमस्ति ॥ ६२ ॥
 आयोह्वा सदेने सादयाम्यवतश्छायायांथ समुद्रस्य हृदये ।
 रश्मीवतीं भास्वतीमा या द्यां भास्यापृथिवीमोर्वन्तरिक्षम् ॥ ६३ ॥
 परमेष्ठी त्वा सादयतु क्विवस्पृष्टे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं दिवं यच्छ दिवं हृथंह दिवं मा हिंथसीः ।
 विश्वस्मै प्राणार्यापानार्य व्यानार्योदानार्य प्रतिष्ठार्यै चरित्राय ।
 सूर्यस्त्वाऽभि पांतु मह्या स्वस्त्या हृदिषा शन्तमेन तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् भुवे सीदितम् ॥ ६४ ॥
 सहस्रस्य प्रमाऽसि सहस्रस्य प्रतिमाऽसि सहस्रस्योन्माऽसि साहस्रोऽसि सहस्राय त्वा ॥ ६५ ॥

[अ० १५, कं० ६५, मं० सं० १३६]

इति पञ्चदशोऽध्यायः ।

अथ षोडशोऽध्यायः ।

नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः । बाहुभ्यामुत ते नमः' ॥ १ ॥
 या ते रुद्र शिवा तनूरयोराऽपापकाशिनी । तया नस्तन्वा शन्तमया गिरिशन्ताभि चाकशीहि' ॥ २ ॥
 यामिषुं गिरिशन्त हस्ते विभर्ष्यस्तवे । शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिंथसीः पुरुषं जगत् ॥ ३ ॥

शिवेन वचसा त्वा गिरिशान्छा वदामसि । यथा नः सर्वमिज्जगदयक्ष्मथे सुमना असते ॥ ४ ॥

अर्ध्वोचदधिवक्ता प्रथमो देव्यो भिषक् ।

अहींश्चि सर्वांश्चम्भयन्त्सर्वांश्च यातुधान्योऽधराचीः परा सुर्व ॥ ५ ॥

असौ यस्ताम्रो अरुण उत वभुः सुमङ्गलः ।

ये चैनथ रुद्रा अभितो विश्वु श्रिताः सहस्रशोऽर्वपाथ हेड ईमहे ॥ ६ ॥

असौ योऽवसर्पति नीलग्रीवो विलोहितः । उतैने गोपा अद्वश्नद्वश्नद्वह्युः स दृष्टो मृडयति ने ॥ ७ ॥

नमोऽस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय मीढुगे । अथो ये अस्य सत्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः ॥ ८ ॥

प्रमुञ्च धन्वंनस्त्वमुभयोरान्योर्ज्याम् । याश्च ते हस्त इर्षवः परा ता भंगवो वर्ष ॥ ९ ॥

विज्यं धनुः कपर्दिनो विशलयो वाणवाँर उत ।

अनेशन्नस्य या इर्षव आभुरस्य निपङ्गाधिः ॥ १० ॥

या ते हेतिर्मीढुष्टम् हस्ते वभूर्व ते धनुः । तयाऽस्मान्निश्चतस्त्वमयक्ष्मया परि भुज ॥ ११ ॥

परि ते धन्वंनो हेतिरस्मान्ब्रूणक्तु विश्वतः । अथो य इंपुधिस्तत्रारे अस्मन्नि धेहि तम् ॥ १२ ॥

अवतत्य धनुष्टथे सहस्राक्ष शतेषुषे । निशीर्यं शल्यानां मुखां शिवो नः सुमना भव ॥ १३ ॥

नमस्तु आयुंधायानातताय धृष्णवे । उभाभ्यांमुत ते नमो ब्राहुभ्यां तव धन्वने ॥ १४ ॥

मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।

मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरियः ॥ १५ ॥

मा नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।

मा नो वीरान् रुद्र भामिनो वधीर्हविष्मन्तः सद्रुमित् त्वां हवामहे ॥ १६ ॥

नमो हिरण्यवाहवे सेनान्ये विश्वां च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यः

पशूनां पतये नमो नमः शप्पिअंराय त्विपीमते पथीनां पतये नमो

नमो हरिकेशायोपवीतिने पुटानां पतये नमः ॥ १७ ॥

नमो बभ्रुशाय व्याधिने ऽन्नानां पतये नमो नमो भवस्य हेत्ये जगतां पतये नमो

नमो रुद्रायान्तायिने क्षत्राणां पतये नमो नमः सूतायाहन्त्ये वनाणां पतये नमः ॥ १८ ॥

नमो रोहिंताय स्थपतये वृक्षाणां पतये नमो नमो सुवन्तये वारिवस्कुतार्यो

पंथीनां पतये नमो नमो मन्त्रिणां वाणिजाय कक्षाणां पतये नमो

नम उच्चैर्वापायाकृन्दयते पत्नीनां पतये नमः ॥ १९ ॥

नमः कृत्स्नायतया धावते^१ सत्त्वनां पतये नमो^२ नमः सहमानाय निव्याधिन^३
आव्याधिनीनां पतये नमो^४ नमो निपङ्क्तिणे ककुभाय^५ स्तेनानां पतये नमो^६
नमो निचेरवे परिचुराय^७ रणयानां पतये नमः^८ ॥ २० ॥

नमो वञ्चते परिवञ्चते^१ स्तायूनां पतये नमो^२ नमो निपङ्क्तिण इषुधिमते^३
तस्कराणां पतये नमो^४ नमः सूक्तायिभ्यो जिघांशसद्भ्यो^५ मुष्णतां पतये नमो^६
नमोऽसिमद्भ्यो नक्तञ्चरद्भ्यो^७ विकृन्तानां पतये नमः^८ ॥ २१ ॥

नम उष्णीपिणे गिरिचुराय^१ कुलुञ्चानां पतये नमो^२ नम इषुमद्भ्यो^३ धन्वायिभ्यश्च वो नमो^४
नम आतन्वानेभ्यः^५ प्रतिदर्धानेभ्यश्च वो नमो^६ नम आयच्छद्भ्यो^७ ऽस्यद्भ्यश्च वो नमः^८ ॥ २२ ॥

नमो विसृजद्भ्यो^१ विध्यद्भ्यश्च वो नमो^२ नमः स्वपद्भ्यो^३ जाग्रद्भ्यश्च वो नमो^४
नमः शयानेभ्यः^५ आसीनेभ्यश्च वो नमो^६ नमस्तिष्ठद्भ्यो^७ धावद्भ्यश्च वो नमः^८ ॥ २३ ॥

नमः सभाभ्यः^१ सभापतिभ्यश्च वो नमो^२ नमोऽश्वेभ्यो^३ ऽश्वपतिभ्यश्च वो नमो^४
नम आव्याधिनीभ्यो^५ विविध्यन्तीभ्यश्च वो नमो^६ नम उर्गणाभ्यः^७ स्तुं हतीभ्यश्च वो नमः^८ ॥ २४ ॥

नमो गणेभ्यो^१ गुणपतिभ्यश्च वो नमो^२ नमो वार्तेभ्यो^३ वार्तपतिभ्यश्च वो नमो^४
नमो गृत्सेभ्यो^५ गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो^६ नमो विरूपेभ्यो^७ विश्वरूपेभ्यश्च वो नमः^८ ॥ २५ ॥

नमः सेनाभ्यः^१ सेनानिभ्यश्च वो नमो^२ नमो रथिभ्यो^३ अरथेभ्यश्च वो नमो^४
नमः क्षत्रुभ्यः^५ संग्रहीतृभ्यश्च वो नमो^६ नमो महद्भ्यो^७ अर्भकेभ्यश्च वो नमः^८ ॥ २६ ॥

नमस्तक्ष्मभ्यो^१ रथकारेभ्यश्च वो नमो^२ नमः कुलालेभ्यः^३ कुमारेभ्यश्च वो नमो^४
नमो निपादेभ्यः^५ पुञ्जिष्ठेभ्यश्च वो नमो^६ नमः श्वनिभ्यो^७ सृग्युभ्यश्च वो नमः^८ ॥ २७ ॥

नमः श्वभ्यः^१ श्वपतिभ्यश्च वो नमो^२ नमो भवार्य च^३ रुद्राय च^४ नमः शर्याय च^५
पशुपतये च^६ नमो नीलग्रीवाय च^७ शितिकण्ठाय च^८ ॥ २८ ॥

नमः कपर्दिने च^१ द्युप्तकेशाय च^२ नमः सहस्राक्षाय च^३ शतधन्वने च^४
नमो गिरिशाय च^५ शिपिविष्टाय च^६ नमो मीढृष्टमाय च^७ पुंसं च^८ ॥ २९ ॥

नमो ह्रस्वाय च^१ वामनाय च^२ नमो बृहते च^३ वर्षासि च^४ नमो वृद्धाय च^५
सवर्धे च^६ नमोऽग्न्याय च^७ प्रथमाय च^८ ॥ ३० ॥

नम आशवे चा^१ जिराय च^२ नमः शीघ्र्याय च^३ शीभ्याय च^४ नम ऊर्भ्याय चा^५
वस्वन्वाय च^६ नमो नाट्ट्याय च^७ द्वीप्याय च^८ ॥ ३१ ॥

नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च नमो मध्यमाय चापगलभाय च नमो जघन्याय च बुध्न्याय च ॥ ३२ ॥
 नमः सोभ्याय च प्रतिसूर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नम उर्वर्याय च खल्याय च ॥ ३३ ॥
 नमो वन्याय च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च नम आशुषेणाय चाशुरथाय च नमः शूराय चावभेदिने च ॥ ३४ ॥
 नमो विलिम्बे च कवचिने च नमो वर्मिणे च वरुथिने च नमः श्रुताय च श्रुतसेनाय च नमो दुन्दुभ्याय चाहनन्याय च ॥ ३५ ॥
 नमो धृष्णवे च प्रमृशाय च नमो निपङ्क्तिणे च पुधिमते च नमस्तीक्ष्णेषवे चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च ॥ ३६ ॥
 नमः सुत्याय च पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः कुल्याय च सरस्याय च नमो नाडेयाय च वैशन्ताय च ॥ ३७ ॥
 नमः कूप्याय चावृष्ट्याय च नमो वीध्याय चातप्याय च नमो मेध्याय च विद्युत्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्याय च ॥ ३८ ॥
 नमो वात्याय च रेष्म्याय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय च नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च ॥ ३९ ॥
 नमः शङ्गवे च पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च नमोऽश्वेवधाय च दूरेवधाय च नमो हन्त्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमस्ताराय ॥ ४० ॥
 नमः शम्भवाय च मयोभवाय च नमः शङ्कराय च मयस्कुराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥ ४१ ॥
 नमः पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च नमस्तीर्थ्याय च कूल्याय च नमः शष्प्याय च फेन्याय च ॥ ४२ ॥
 नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च नमः क्रिंशिलाय च क्षयणाय च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च ॥ ४३ ॥
 नमो ब्रज्याय च गोष्ठ्याय च नमस्तल्प्याय च गेह्याय च नमो हृदय्याय च नित्रेप्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय च ॥ ४४ ॥

मः शुक्ल्याय च हरित्याय च नमः पाथ्सव्याय च रजस्याय च नमो लोप्याय चो-
लप्याय च नम ऊर्व्याय च सूर्याय च ॥ ४५ ॥

नमः पूर्णाय च पर्णशदाय च नम उद्गुरमाणाय चोभिघ्नते च नम आखिदृते च
प्रखिदृते च नम इपुकुद्भयो धनुक्कुद्भयश्च वो नमो नमो वः किरिकेभ्यो देवानाथ
हृदयेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो नमो विक्षिणत्केभ्यो नमो आनिर्हतेभ्यः ॥ ४६ ॥

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्र नीललोहित ।

आसां प्रजानामेषां पशूनां मा भेर्मा रोद्धमो च नः किञ्चनाममर्त ॥ ४७ ॥

इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्र भ्रामहे मतीः ।

यथा शमसद् द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् ॥ ४८ ॥

या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा विश्वाहा भेषजी । शिवा रुतस्य भेषजी तथा नो मृड जीवसे ॥ ४९ ॥

परि नो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु परि त्वेषस्य दुर्मतिरघायोः ।

अव स्थिरा मघर्वद्भयस्तनुष्व मीद्वस्तोकाय तनयाय मृड ॥ ५० ॥

मीद्वष्टम शिवतम शिवो नः सुमना भव ।

परमे वृक्ष आयुधं निधाय कृत्तिं वसान आ चंद्र पिनांकं विश्रदा गहि ॥ ५१ ॥

विकिरिद्र विलोहित नमस्ते अस्तु भगवः । यास्ते सहस्रंथ हेतयोऽन्यमस्मान्नि वपन्तु तां ॥ ५२ ॥

सहस्राणि सहस्रशो ब्राह्मोस्तव हेतयः । तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि ॥ ५३ ॥

असंख्याता सहस्राणि ये रुद्रा अधि भूम्याम् । तेषांथ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५४ ॥

अस्मिन् महत्पुण्ये ऽन्तरिक्षे भवा अधि । तेषांथ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५५ ॥

नीलग्रीवाः शितिकण्ठा दिवंथ रुद्रा उपथिताः । तेषांथ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५६ ॥

नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः क्षमाचराः । तेषांथ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५७ ॥

ये वृक्षेषु शाण्डिश्चरा नीलग्रीवा विलोहिताः । तेषांथ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५८ ॥

ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः । तेषांथ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५९ ॥

ये पथां पथिरक्षय ऐलवृदा आयुयुधः । तेषांथ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ६० ॥

ये तीर्थानि प्रचरन्ति सूकारहस्ता निपाङ्गिणः । तेषांथ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ६१ ॥

येऽन्नेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिवन्तो जनान् । तेषांथ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ६२ ॥

य एतावन्तश्च भूयांथसश्च दिशो रुद्रा वितास्थिरे । तेषांथ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ६३ ॥

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो ये द्विवि येषां वर्षमिषवः । तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश
प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः । तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो
यश्च नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥ ६४ ॥

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो येऽन्तरिक्षे येषां वात इषवः । तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश
प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः । तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो
यश्च नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥ ६५ ॥

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां येषामन्नमिषवः । तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश
प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः । तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो
यश्च नो द्वेष्टि तमेपां जम्भे दध्मः ॥ ६६ ॥

[अ० १६, कं० ६६, मं० सं० १८७]

इति षोडशोऽध्यायः ।

अथ सप्तदशोऽध्यायः ।

अश्मत्तृजं पर्वतं शिथियाणामन्द्र्य ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्यो अधि सम्भृतं पर्यः ।
तां न इषमृजं धत्त मरुतः सत्स्रगाणां अश्मस्ते क्षु^३न्मयि त उर्य^३
द्विष्मन्ते ते शुगृच्छर्तु ॥ १ ॥

इमा मे अग्न इष्टका धेनवः सन्वेका च दश च दश च ज्ञतं च ज्ञतं च सहस्रं च सहस्रं चायुतं
चायुतं च नियुतं च नियुतं च प्रयुतं चार्बुदं च न्युवुदं च समुद्रश्च मध्यं चान्तश्च परार्धश्चेता
मे अग्न इष्टका धेनवः सन्वेमुत्रामुष्मिल्लोके ॥ २ ॥

ऋतवं म्य ऋतावृधं ऋतुश म्य ऋतावृधः ।

युतश्रुतो मधुश्रुतो विगजो नाम कामदृवा अर्क्षियमाणाः ॥ ३ ॥

समुद्रस्य स्वाऽवंकुयामि परि व्ययाममि । पावकां अस्मभ्यं शिवो भवे ॥ ४ ॥

विन्मर्त्वा जगयुणाऽग्ने परि व्ययाममि । पावकां अस्मभ्यं शिवो भवे ॥ ५ ॥

उरु जगदुप वेतुमेऽवं तर नदीष्वाम् । अग्ने पितृमपाममि मण्डूकि ताभिग गति

समे नो सुजे पावकावर्णं शिवं कृधि ॥ ६ ॥

इतामिदं न्यवन्तं समुद्रस्य त्रिवर्जतम ।

इन्वोस्ते अस्मन्तंस्तु हेतवः पावकां अस्मभ्यं शिवो भवे ॥ ७ ॥

अग्नें पावक रोचिषां मन्द्रयां देव जिह्वया । आ देवान् वक्षि यक्षि चं ॥ ८ ॥

स नः पावक दीदिवोऽग्नें देवाँर इहा वह । उप यज्ञं हविश्वं नः ॥ ९ ॥

पावकया यश्चितरयन्त्या कृपा क्षामन् रुरुच उपसो न भानुना ।
तूर्वन न यामन्नेतेशस्य नू रण आ यो घृणे न तंतृपाणो अजरः' ॥ १० ॥

नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वर्चिषे ।

अन्याँस्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यंश्च शिवो भवं ॥ ११ ॥

नृपदे वै —डंप्सुपदे वेदं बर्हिपदे वेदं वनसदे वेदं स्वर्विदे वेदं ॥ १२ ॥

ये देवा देवानां यज्ञिया यज्ञियानां संवत्सरीणमुप भागमासते ।

अहुतादो हविषो यज्ञे अस्मिन्स्वयं पिबन्तु मधुनो घृतस्य' ॥ १३ ॥

ये देवा देवेष्वधि देवत्वमायन् ये ब्रह्मणः पुर एतारो अस्य ।

येभ्यो न क्रते पवते धाम किञ्चन न ते दिवो न प्रथिष्या अधि स्नुषु' ॥ १४ ॥

प्राणदा अपानदा व्यानदा वर्चोदा वरिवोदाः ।

अन्याँस्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यंश्च शिवो भवं ॥ १५ ॥

अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यासद्विश्वं न्युत्रिणम् । अग्निना वनते रयिम' ॥ १६ ॥

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वदपिहोता न्यसीदत् पिता नः ।

स आशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छदवरोँर आ विवेश' ॥ १७ ॥

किंश्चिदासीदधिष्ठानमारम्भणं कतमस्त्विक्कथाऽऽसीत् ।

यतो भूमिं जनयन् विश्वकर्मा वि द्यामीणांन्माहिना विश्वचक्षाः ॥ १८ ॥

विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात ।

सं बाहुभ्यां धमति सं पतत्रैर्यावाभूमी जनयन् देव एकः' ॥ १९ ॥

किंश्चिद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।

मनीषिणो मनसा पृच्छतेद तद्यद्व्यतिष्ठद्वनानि धारयन् ॥ २० ॥

या ते धामानि परमाणि याऽवमा या मध्यमा विश्वकर्मावृतेमा ।

शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः ॥ २१ ॥

विश्वकर्मन् हविषां वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमन् द्याम ।

मुह्यन्त्वन्ये अभितः सपत्नी इहाग्माकं गमयां सरिरंस्ते ॥ २२ ॥

वाचस्पतिं विश्वकर्माणामूतये मनोजुघं वाजे अद्या हुवेम ।
 स नो विश्वानि हवेनानि जोषद्विश्वशम्भुश्वसे साधुर्कर्म ॥ २३ ॥
 विश्वकर्मन् हविषा वर्धनेन त्रातामिन्द्रमक्रुणोरवध्यम ।
 तस्मै विश्वाः समनमन्त पूर्वाग्र्यमुग्रो विह्वयो यथाऽसने ॥ २४ ॥
 चक्षुषः पिता मनसा हि धीरां घृतमेने अजनन्नमर्माने ।
 यदेदन्ता अदृष्टहन्त पूर्व आदिद आत्रापृथिवी अपथेतामं ॥ २५ ॥
 विश्वकर्म विमन्ता आद्विहाया धाता विधाता परमोत सन्दृक् ।
 तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रां सप्त ऋषीन् पर एकमाहुः ॥ २६ ॥
 यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेदु भुव्नानि विश्वा ।
 यो देवानां नामधा एक एव तथं सम्प्रश्रं भुवना यन्त्यन्यो ॥ २७ ॥
 त आऽयजन्त द्वविणथं समस्मा ऋषयः पूर्व जरितारो न भूना ।
 असूर्ते सूर्ते रजसि निपत्ते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि ॥ २८ ॥
 परो दिवा पर एना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।
 कथंस्विद् गर्भं प्रथमं दध्न आपो यत्र देवाः समपश्यन्त पूर्व ॥ २९ ॥
 तमिद्गर्भं प्रथमं दध्न आपो यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे ।
 अजस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मिन् विश्वानि भुव्नानि तस्थुः ॥ ३० ॥
 न तं विदाथ य इमा जजानान्यद्युप्माकमन्तरं चभूव ।
 नीहारेण प्रावृता जल्प्यां चासुतृष उक्थशासंश्चरन्ति ॥ ३१ ॥
 विश्वकर्म ह्यजनिट देव आदित्त्रन्धर्वो अभवद् द्वितीयः ।
 तृतीयः पिता जनितापधीनामपां गर्भं व्यदधात् पुरुत्रां ॥ ३२ ॥
 आशुः शिशानो वृषभो न भीमो र्वनावनः क्षोभणश्चर्षणीनाम् ।
 संक्रन्दनोऽनिमिप एकवीरः ज्ञातथं सेना अजयत् साकमिन्द्रः ॥ ३३ ॥
 संक्रन्दनेनानिमिपेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्च्यवनेन धूष्णुना ।
 तदिन्द्रेण जयत् तत्सहध्वं युधो नर इपुहस्तेन वृष्णा ॥ ३४ ॥
 स इपुहस्तैः स निपङ्गिभिर्वशी सथंस्तथा स युध इन्द्रो गणेन ।
 सथंसृष्टजित्सोमपा बाहुशर्धुग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ॥ ३५ ॥

बृहस्पते परिं दीया रथेन रक्षोहाऽमित्रौरे अपचाधमानः ।
 प्रभञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्नस्माकमेध्यविता रथानाम् ॥ ३६ ॥
 बलविज्ञाय स्थविरः प्रवीरिः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।
 अभिवीरो अभिसत्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित् ॥ ३७ ॥
 गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्मं प्रमृणन्तमोजसा ।
 इमं संजाता अनुं वीरयध्वमिन्द्रं सखायो अनु संधं रभध्वम् ॥ ३८ ॥
 अभि गोत्राणि सहसा गार्हमानोऽद्भ्यो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।
 दुश्च्यवनः पृतनापाड्युध्योऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सुं ॥ ३९ ॥
 इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।
 देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम् ॥ ४० ॥
 इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुतां शर्धं उग्रम् ।
 महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थार्त् ॥ ४१ ॥
 उद्धर्षय मघवन्नायुधान्युत्सत्स्वनां मामकानां मनांथसि ।
 उद्वृत्रहन् वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयतां यन्तु घोषाः ॥ ४२ ॥
 अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।
 अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्मांर उ देवा अवता हवेषु ॥ ४३ ॥
 अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्येष्वे परेहि ।
 अभि प्रेहि निर्देह हृत्सु शोकेरन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम् ॥ ४४ ॥
 अवसृष्टा परा पतु शरंव्ये ब्रह्मसंधिशिते । गच्छामित्रान् प्र पथस्त्र माऽमीषां कं चनोच्छिर्षः ॥ ४५ ॥
 प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्मं यच्छतु । उग्रा वः सन्तु बाहवोऽनाधृष्या यथाऽसंथं ॥ ४६ ॥
 असौ या सेना मरुतः परेषामभ्यैति न ओजसा स्पर्धमाना ।
 तां गूहत् तमसाऽपवतेन यथाऽमी अन्यो अन्यं न जानन् ॥ ४७ ॥
 यत्र वाणाः सुम्पतन्ति कुमारा विशिखा इव ।
 तत्र इन्द्रो बृहस्पतिरदितिः शर्मं यच्छतु विश्वाहा शर्मं यच्छतु ॥ ४८ ॥
 मर्माणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजाऽमृतेनानुवस्ताम् ।
 उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वाऽनु देवा मदन्तु ॥ ४९ ॥
 उदेनमुत्तरां नयाग्रं घृतेनाहुत । रायस्पोषेण संधं सृज प्रजयां च इहं कृधि ॥ ५० ॥

इन्द्रं प्रवृत्तं नय सज्जानानामसदृशी । समेनं वर्चसा सृज देवानां भागदा असत् ॥ ५१ ॥
 यस्यं कुर्मो गृहं हविस्तमये वर्धया त्वम । तस्मै देवा अधि बुवन्नयं च ब्रह्मणस्पतिः ॥ ५२ ॥
 उदं त्वा विश्वे देवा अग्रे भरन्तु चित्तिभिः । स नो भव शिवस्त्वथ सुप्रतीको विभावंयुः ॥ ५३ ॥
 यत्र दिशो देवीर्यजमवन्तु देवीरपामतिं दुर्मतिं बार्धमानाः ।
 गयस्यो देव यजपतिमाभजन्ती गयस्योपे अधि यज्ञो अस्थारत ॥ ५४ ॥
 ममिच्छे अजायधि मामग्न उस्थपद्य ईश्वरो गृभीतः ।
 तमे तमी पीमगुणां यजन्तीजा ययजमयजन्त देवाः ॥ ५५ ॥
 इत्येते एते तेषु देवाभिः श्रीमन्नाः अतर्पयाः ।

पृथिव्या अहमुदन्तरिक्षमाऽरुहमन्तरिक्षादिवमारुहम् ।
 द्विवो नाकस्य पृष्ठात् स्वर्ज्योतिरगामहम् ॥ ६७ ॥
 स्वर्यन्तो नापेक्षन्त आ द्यां रोहन्ति रोदसी ।
 यज्ञं ये विश्वतोधारं सुविद्वांसो वितेनिरे ॥ ६८ ॥
 अग्ने प्रेहिं प्रथमो देवयतां चक्षुर्वैवानामुत मर्त्यानाम् ।
 इयक्षमाणा भृगुभिः सजोषाः स्वर्यन्तु यजमानाः स्वस्ति ॥ ६९ ॥
 नक्तोपासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकं समीची ।
 द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्वि माति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाः ॥ ७० ॥
 अग्ने सहस्राक्ष शतमूर्धच्छतं ते प्राणाः सहस्रं व्यानाः ।
 त्वं साहस्रस्य राय ईशिषे तस्मै ते विधेस वार्जाय स्वाहा ॥ ७१ ॥
 सुपर्णाऽसि गरुत्मान् पृष्ठे पृथिव्याः सीद ।
 भासाऽन्तरिक्षमा पृण ज्योतिषा दिवमुत्तमान तेजसा दिश उद्वंथं ॥ ७२ ॥
 आजुह्वानः सुप्रतीकः पुरस्तादग्ने स्वं योनिमा सीद साधुया ।
 अस्मिन्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥ ७३ ॥
 तां संवितुर्वरेण्यस्य चित्रामाऽहं वृणे सुमतिं विश्वजन्याम् ।
 यामस्य कण्वो अर्दुहत्प्रपीनां सहस्रधारां पर्यसा महीं गाम् ॥ ७४ ॥
 विधेम ते परमे जन्मन्नग्ने विधेम स्तोमैरवरे सधस्थे ।
 यस्माद्योनेरुदारिथ्या यजे तं प्र त्वे हवींषि जुहुरे समिद्धे ॥ ७५ ॥
 प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो नोऽजस्रया सूर्या यविष्ठ । त्वां शश्वन्त उप यन्ति वार्जाः ॥ ७६ ॥
 अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रं हृदिस्पृशम् । ऋध्यामां त ओहैः ॥ ७७ ॥
 चित्तिं जुहोमि मनसा घृतेन यथा देवा इहागमन्वीतिहोत्रा क्रतावृधः ।
 परये विश्वस्य भूमनो जुहोमि विश्वकर्मणे विश्वाहाऽदाभ्यं हविः ॥ ७८ ॥
 सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः सप्त ऋषयः सप्त धाम प्रियाणि ।
 सप्त होत्राः सप्तधा त्वा यजन्ति सप्त योनीरा पृणस्व घृतेन स्वाहा ॥ ७९ ॥
 शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च सत्यज्योतिश्च ज्योतिष्मांश्च । शुक्रश्च क्रतुपाश्चात्यंहाः ॥ ८० ॥
 ईद्वद् चान्याद्वद् च सद्वद् च प्रतिसद्वद् च । मितश्च सम्मितश्च समराः ॥ ८१ ॥
 क्रतश्च सत्यश्च ध्रुवश्च ध्रुणश्च । धर्ता च विधर्ता च विधारयः ॥ ८२ ॥

ऋतजिच्च सत्यजिच्च सेनाजिच्च सुषेणश्च । अन्तिमित्रश्च दुरे-अमित्रश्च गुणः ॥ ८३ ॥

ईदृक्षास एतादृक्षास ऊ पु णः सदृक्षासः प्रतिसदृक्षास एतन ।

मितासश्च सम्मितासो नो अद्य सभरसो मरुतो युज्ञे अस्मिन् ॥ ८४ ॥

स्वतवाँश्च प्रघासी च सान्तपनश्च गृहमेधी च । क्रीडी च शाकी चोज्जेपी ॥ ८५ ॥

इन्द्रं दैवीविंशो मरुतोऽनुवर्त्मानोऽभवन्त्यथेन्द्रं दैवीविंशो मरुतोऽनुवर्त्मानोऽभवन् ।

एवमिमं यजमानं दैवींश्च विंशो मानुषीश्चानुवर्त्मानो भवन्तु ॥ ८६ ॥

इमं स्तनमूर्जस्वन्तं धयापां प्रपीनमग्ने सरिरस्य मध्ये ।

उत्सं जुपस्व मधुमन्तमर्वन्तसमुद्रियं सदनमा विशस्व ॥ ८७ ॥

वृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनिर्वृते श्रितो घृतम्वस्य धाम ।

अनुष्वधमा वह मादयस्व स्वाहाकृतं वृषभ वक्षि ह्ययम् ॥ ८८ ॥

समुद्राद्गर्मिर्मधुमाँर उदारदुपाँशुना सममृतत्वमानद् ।

घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभिः ॥ ८९ ॥

वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्यास्मिन् युज्ञे धारयामा नमोभिः ।

उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद्वैर एतत् ॥ ९० ॥

चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य ।

त्रिधा वृद्धो वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्याँर आ विवेश ॥ ९१ ॥

त्रिधा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गविं देवासो घृतमन्वविन्दन् ।

इन्द्र एकं सूर्य एकं जजान वेनादेकं स्वधया निष्टतक्षुः ॥ ९२ ॥

एता अर्पन्ति दृद्यात्समुद्राच्छतव्रजा रिपुणा नावचक्षे ।

घृतस्य धारां अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्य आसाम् ॥ ९३ ॥

सम्यक् संवन्ति सरितो न धेना अन्तर्दृदा मनसा पूयमानाः ।

एते अर्पन्त्युर्मयो घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीषमाणाः ॥ ९४ ॥

सिन्धोरिव प्राध्वने शूचनासो वातप्रमियः पतयन्ति यद्वाः ।

घृतस्य धारां अरूपो न बाजी काठां मिन्द्राभिः पिन्वमानः ॥ ९५ ॥

अभि प्रवन्त समनेत्र योपाः कल्याण्युः स्मर्यमानासो अग्निम् ।

घृतस्य धागः समिधो नसन्त ता जुषाणो हर्यति जातवेदाः ॥ ९६ ॥

कन्या इव बहुतुमेतवा उ अञ्ज्यञ्चाना अभि चाकशीमि ।
यत्र सोमः सूयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत्पवन्ते ॥ ९७ ॥
अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यंमाजिमस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।
इमं यज्ञं नयत वेवता नो घृतस्य धारा मधुमत्पवन्ते ॥ ९८ ॥
धामं ते विश्वं भुवंनमधि श्रितमन्तः समुद्रे ह्य्यन्तरायुषि ।
अपामनीके समिथे य आभृतस्तमश्याम् मधुमन्तं त ऊर्मिम् ॥ ९९ ॥

[अ० १७, कं० ९९, मं० सं० १०६]

इति सप्तदशोऽध्यायः ।

अथाष्टादशोऽध्यायः ।

वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे
ध्रुवश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे स्वश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १ ॥
प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आधीतं च मे वाक् च मे मनश्च मे चक्षुश्च मे
श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २ ॥
ओजश्च मे सहश्च म आत्मा च मे तनूश्च मे शर्म च मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थीनि च मे
परुंथपि च मे शरीराणि च म आयुश्च मे जरा च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ३ ॥
ज्यैष्ठ्यं च म आर्धिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मेऽर्मश्च मेऽर्मश्च मे जेमा च मे महिमा च मे
वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्षिमा च मे द्राघिमा च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ४ ॥
सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च मे धनं च मे विश्वं च मे महश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे
जातं च मे जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ५ ॥
क्रतुं च मेऽमृतं च मे ऽयुक्ष्मं च मे ऽनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं च मेऽनमित्रं च मे
ऽभयं च मे सुखं च मे शयनं च मे सूपार्श्वं मे सुदिनं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ६ ॥
यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च मे महश्च मे संविच्च मे ज्ञात्रं च मे
सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लयश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ७ ॥

ज्ञं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च मे भगश्च मे द्विविणं च मे
मदं च मे श्रेयश्च मे वसीयश्च मे यशश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ८ ॥

ऊर्ध्वं च मे सूनृता च मे पर्यश्च मे रस्यश्च मे घृतं च मे मधुं च मे सर्गिधश्च मे सर्पीतिश्च मे
कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च मे औद्भिद्यं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ९ ॥

युधिश्च मे गर्वश्च मे पुष्टं च मे पृष्टिश्च मे विभु च मे प्रभु च मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मे
कृषवं च मेऽश्विनं च मेऽन्नं च मेऽक्ष्वन्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १० ॥

दिनं च मे वेद्यं च मे भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथ्यं च मे ऋद्धं च मे ऋद्धिश्च मे
दत्तं च मे कल्पिश्च मे मृतिश्च मे समृतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ११ ॥

विपश्च मे पार्श्वं मे मागश्च मे तिलाश्च मे मुद्गाश्च मे खल्वाश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽणायश्च मे
पञ्चपञ्च मे शीतार्श्वं मे गोभ्रुमाश्च मे मसूराश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १२ ॥

पदश्च मे सुविता च मे गिर्यश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च मे वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च
मदश्च मे दणमं च मे त्वां च मे गीमं च मे त्रपुं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १३ ॥

कृष्टिश्च मे आपश्च मे कीर्यश्च मे आपभयश्च मे कृष्टपच्याश्च मेऽकृष्टपच्याश्च मे ग्राम्याश्च मे
पदश्च मेऽणयश्च मे विनं च मे विनिश्च मे भूतं च मे भृतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १४ ॥

दृष्टं च मे दण्विश्च मे क्रमं च मे शक्तिश्च मे दर्थश्च मे पर्मश्च मे इत्या च मे गतिश्च मे
यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १५ ॥

द्विष्टं च मे इन्द्रं मे सान्द्रं मे इन्द्रं मे सविता च मे इन्द्रं च मे सर्वस्वती च मे इन्द्रं मे
दुष्टं च मे इन्द्रं मे कुश्वरिणं मे इन्द्रं मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १६ ॥

द्विष्टं च मे इन्द्रं मे वसवश्च मे इन्द्रं मे धामा च मे इन्द्रं मे त्वष्टा च मे इन्द्रं मे
द्विष्टं च मे इन्द्रं मे विष्टं च मे देवा इन्द्रं मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १७ ॥

द्विष्टं च मे इन्द्रं मे इन्द्रं मे यज्ञेन मे यज्ञेन मे यज्ञेन मे यज्ञेन मे यज्ञेन मे
द्विष्टं च मे इन्द्रं मे इन्द्रं मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १८ ॥

द्विष्टं च मे इन्द्रं मे इन्द्रं मे यज्ञेन मे यज्ञेन मे यज्ञेन मे यज्ञेन मे यज्ञेन मे
द्विष्टं च मे इन्द्रं मे इन्द्रं मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १९ ॥

द्विष्टं च मे इन्द्रं मे इन्द्रं मे यज्ञेन मे यज्ञेन मे यज्ञेन मे यज्ञेन मे यज्ञेन मे
द्विष्टं च मे इन्द्रं मे इन्द्रं मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २० ॥

सुचंश्च मे चमसाश्च मे वायुव्यानि च मे द्रोणकलशश्च मे ग्रावाणश्च मेऽधिपवणे च मे पूतभृच्च
 म आधवनीर्यश्च मे वेदिश्च मे बृहिश्च मेऽवभृथश्च मे स्वगाकारश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २१ ॥
 अग्निश्च मे घर्मश्च मेऽर्कश्च मे सूर्यश्च मे प्राणश्च मेऽश्वमेधश्च मे पृथिवी च मेऽदितिश्च मे
 दितिश्च मे द्यौश्च मेऽङ्गुलयः शक्ररयो दिशश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २२ ॥

व्रतं च म ऋतवश्च मे तपश्च मे संवत्सरश्च मेऽहोरात्रे ऊर्वष्टीवे बृहद्रथन्तरे च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् । २३ ।
 एका च मे तिस्रश्च मे तिस्रश्च मे पञ्च च मे पञ्च च मे सप्त च मे सप्त च मे नव च मे नव च म
 एकादश च म एकादश च मे त्रयोदश च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश
 च मे सप्तदश च मे नवदश च मे नवदश च म एकविंशतिश्च म एकविंशतिश्च मे त्रयो-
 विंशतिश्च मे त्रयोविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे सप्तविंशतिश्च
 मे सप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च म एकत्रिंशच्च म एकत्रिंशच्च मे
 त्रयस्त्रिंशच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २४ ॥

चतस्रश्च मेऽष्टौ च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे द्वादश च मे षोडश च मे षोडश च मे विंशतिश्च
 मे विंशतिश्च मे चतुर्विंशतिश्च मे चतुर्विंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मे
 द्वात्रिंशच्च मे द्वात्रिंशच्च मे षट्त्रिंशच्च मे षट्त्रिंशच्च मे चत्वारिंशच्च मे चत्वारिंश-
 शच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मेऽष्टाचत्वारिंशच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् । २५ ।

त्र्यविश्च मे त्र्यवी च मे दित्यवाद् च मे दित्यौही च मे पञ्चाविश्च मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च
 मे त्रिवत्सा च मे तुर्यवाद् च मे तुर्यौही च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २६ ॥

पृष्ठवाद् च मे पृष्ठीही च म उक्षा च मे वृशा च म ऋषभश्च मे वेहच्च मेऽनुड्वौश्च मे धेनुश्च मे
 यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २७ ॥

वाजाय स्वाहा प्रसवाय स्वाहाऽपिजाय स्वाहा क्रतवे स्वाहा वसवे स्वाहाऽहर्पतये स्वाहाऽह्ने मुग्धाय
 स्वाहा मुग्धाय वैनंश्रिनाय स्वाहा विनंश्रिनं आन्त्यायनाय स्वाहाऽऽन्त्याय भौवनाय स्वाहा
 भुव्नस्य पतये स्वाहाऽधिपतये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा । इयं ते रापिमित्राय युन्ताऽसि यमन ऊर्जे
 त्वा वृष्ट्यै त्वा प्रजानां त्वाऽऽधिपत्याय ॥ २८ ॥

आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतांश्च श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां वाग्यज्ञेन
 कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां ब्रह्मा यज्ञेन कल्पतां ज्योतिर्यज्ञेन कल्पतांश्च
 स्वयं यज्ञेन कल्पतां पृष्ठं यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम् ।

स्तोमश्च यजुश्च ऋक् च सामं च बृहच्च रथन्तरं च ।

स्वर्देवा अगन्मामृता अभूम प्रजापतेः प्रजा अभूम वेद् स्वाहा ॥ २९ ॥

वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीगदितिं नाम वचसा करामहे ।

यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः सविता धर्म साविपते ॥ ३० ॥

विश्वे अद्य मरुतो विश्वं ऊती विश्वे भवन्त्वग्रयुः समिन्द्राः ।

विश्वे नो देवा अवसाऽऽगमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे ॥ ३१ ॥

वाजो नः सप्त प्रदिशश्चतस्रो वा परावतः । वाजो नो विश्वं देवैर्धनसाताविहावतु ॥ ३२ ॥

वाजो नो अद्य प्र सुवाति दानं वाजो देवाँर ऋतुभिः कल्पयाति ।

वाजो हि मा सर्ववीरं जजान विश्वा आशा वाजपतिर्जयेयम् ॥ ३३ ॥

वाजः पुरस्तादुत मध्यतो नो वाजो देवान् हविषा वर्धयाति ।

वाजो हि मा सर्ववीरं चकार सर्वा आशा वाजपतिर्भवेयम् ॥ ३४ ॥

सं मा सृजामि पर्यसा पृथिव्याः सं मा सृजाम्यङ्घ्रिरोपधीभिः । सोऽहं वाजं सनेयमग्ने ॥ ३५ ॥

पर्यः पृथिव्यां पय ओर्षधीषु पर्यो द्विव्यन्तरिक्षे पर्यो धाः । पर्यस्वतीः प्रदिशः सन्तु मह्यम् ॥ ३६ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेणाग्नेः साम्राज्येनाभिर्पिञ्चामि ॥ ३७ ॥

ऋतापाडुतधामाऽग्निर्गन्धर्वस्तस्यौपधयोऽप्सरसो मुद्गो नाम ॥

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाद ताभ्यः स्वाहा ॥ ३८ ॥

संथहितो विश्वसामा सूर्यो गन्धर्वस्तस्य मरीचयोऽप्सरस आयुवो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाद ताभ्यः स्वाहा ॥ ३९ ॥

सुपुष्णः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमा गन्धर्वस्तस्य नक्षत्रायप्सरसो भेकुरंशो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाद ताभ्यः स्वाहा ॥ ४० ॥

इषिरो विश्वव्यं चा वातो गन्धर्वस्तस्यापो अप्सरस ऊर्जो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाद ताभ्यः स्वाहा ॥ ४१ ॥

भुज्युः सुष्णो यज्ञो गन्धर्वस्तस्य दक्षिणा अप्सरस स्तावा नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाद ताभ्यः स्वाहा ॥ ४२ ॥

प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो गन्धर्वस्तस्य ऋक्सामान्यप्सरस एट्यो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाद ताभ्यः स्वाहा ॥ ४३ ॥

स नो भुवनस्य पते प्रजापते यस्य त उपरि गृहा यस्य वेह ।

अस्मै ब्रह्मणेऽस्मै क्षत्राय महि शर्म यच्छ स्वाहा ॥ ४४ ॥

समुद्रोऽसि नभस्वानार्द्रदानुः शम्भूर्मयोभूरभि मां वाहि स्वाहा मारुतोऽसि मरुतां गणः
शम्भूर्मयोभूरभि मां वाहि स्वाहाऽत्रस्यूरसि दुवस्वाञ्छम्भूर्मयोभूरभि मां वाहि स्वाहा ॥ ४५ ॥

यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रुश्मिभिः ।
ताभिर्नो अद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि ॥ ४६ ॥

या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः ।
इन्द्राग्नी तामिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते ॥ ४७ ॥

रुचं नो धेहि ब्राह्मणेपु रुचं राजसु नस्कृधि । रुचं विश्वेषु शूद्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम् ॥ ४८ ॥

तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।

अहेडमानो वरुणेह बोध्युरुशंस्त मा न आयुः प्र मोषीः ॥ ४९ ॥

स्वर्ण घर्मः स्वाहा स्वर्णार्कः स्वाहा स्वर्ण शुक्रः स्वाहा स्वर्ण ज्योतिः स्वाहा
स्वर्ण सूर्यः स्वाहा ॥ ५० ॥

अग्निं युनज्मि शर्वसा घृतेन दिव्यं सुपर्णं वयसा ब्रूहन्तम् ।

तेन वयं गमेम ब्रध्नस्य विष्टपुं स्वो रुहाणा अधि नार्कमुत्तमम् ॥ ५१ ॥

इमौ ते पक्षावजरो पत्त्रिणौ याम्यां रक्षांस्यप्रहंस्यग्ने ।

ताभ्यां पतेम सुकृतामु लोकं यत्र ऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः ॥ ५२ ॥

इन्दुर्दक्षः श्येन क्रतावा हिरण्यपक्षः शकुनो भुरण्युः ।

महान्तस्रस्थे ध्रुव आ निपत्तो नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः ॥ ५३ ॥

दिवो मूर्धाऽसि पृथिव्या नामिर्गुणामोर्षधीनाम् । विश्वायुः शर्म सप्रथा नमस्पथे ॥ ५४ ॥

विश्वस्य मूर्धन्नधि तिष्ठसि श्रितः समुद्रे ते हृदयमस्वायुरपो दत्तोदधि भिन्त ।

दिवस्पुर्जन्यादुन्तारिक्षात्पृथिव्यास्ततो नो वृष्ट्याव ॥ ५५ ॥

इष्टो यज्ञो भृगुभिराशीदा वसुभिः । तस्य न इष्टस्य प्रीतस्य द्रविणेहा गमेः ॥ ५६ ॥

इष्टो अग्निराहुतः पिपर्तु न इष्टं हविः । स्वगेदं देवेभ्यो नमः ॥ ५७ ॥

यदाकृतात्समसुस्रोद्ध्रुदो वा मनसो वा सम्मृतं चक्षुषो वा ।

तदनु प्रेत सुकृतामु लोकं यत्र ऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः ॥ ५८ ॥

एतं संधस्थ परि ते ददामि यमावहाच्छेवाधि जातवेदाः ।

अन्वागन्ता यज्ञपतिर्वा अत्र तं स्म जानीत परमे व्योमन् ॥ ५९ ॥

एतं जानाथ परमे व्योमन् देवाः सधस्था विद रूपमस्य ।

यद्भागच्छात्पृथिभिर्देवयानैरिष्टापूर्ते कृणवाथाविरस्मै' ॥ ६० ॥

उद्धृध्यस्वाग्ने प्रति जागृहि त्वमिष्टापूर्ते सध सृजिथामयं च ।

अस्मिन्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥ ६१ ॥

यन् बर्हसि महस्रं येनाग्ने सर्ववेदुसम् । तेनेमं यज्ञं नो नय स्वर्द्वेषु गन्तवे' ॥ ६२ ॥

प्रस्तरेण परिधिना स्रुचा वेद्या च बर्हिषा । ऋचेमं यज्ञं नो नय स्वर्द्वेषु गन्तवे' ॥ ६३ ॥

यजुनं यन्पगदानं यत्पूर्ते याश्च दक्षिणाः । तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्द्वेषु नो दधत ॥ ६४ ॥

यद्य धाग अनपिता मधोवृतस्य च याः । तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्द्वेषु नो दधत ॥ ६५ ॥

अद्विर्मग्नि जन्मना जातयेथा यतं मे चक्षरमतं म आसन ।

धामच्छदुग्निरिन्द्रो ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः । सर्वतसो विश्वे देवा यज्ञं प्रावन्तु नः शुभे ॥ ७६ ।
त्वं यविष्ठ वृशुषो नूः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षां तोकमुत त्मना ॥ ७७ ॥

[अ० १८, कं० ७७, मं० सं० ८

इत्यष्टादशोऽध्यायः ।

अथैकोनविंशोऽध्यायः ।

स्वाद्वां त्वां स्वादुना तीवां तीवेणाभृतामभृतेन । मधुमतीं मधुमता सूजामि सथं सोमेन ।
सोमोऽस्यै—श्विभ्यां पच्यस्वै सरस्वत्यै पच्यस्वै—न्द्राय सुत्राम्णो पच्यस्वै ॥ १ ॥

परीतो पिञ्चता सुतथं सोमो य उक्तमथं हविः ।

दृधन्वा यो नयो अप्स्वन्तरा सुपाव सोममद्रिभिः ॥ २ ॥

वायोः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ्क्सोमो अतिद्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा १ ।

वायोः पूतः पवित्रेण प्राङ्क्सोमो अतिद्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा २ ॥ ३ ॥

पुनाति ते परिस्वुतथं सोमथं सूर्यस्य दुहिता । वारेण शश्वता तना ३ ॥ ४ ॥

ब्रह्म क्षत्रं पवते तेज इन्द्रियथं सुरया सोमः सुत आसुतो मदाय ।

शुकेर्णा देव देवताः पिपृग्धि रसेनाह्नं यजमानाय धेहि ॥ ५ ॥

कुविदृङ्ग यवमन्तो चवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूर्य ।

इहेहीं कृणुहि भोजनानि ये ब्रह्मियो नम उक्तिं यजन्ति ।

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वे—

न्द्राय त्वा सुत्राम्ण एष ते योनिस्तेजसे त्वा वीर्याय त्वा बलाय त्वा ३ ॥ ६ ॥

नाना हि वां देवहितथं सदस्कृतं मा सथं सूक्ष्मां परमे व्योमन् ।

सुरा त्वमसिं शुष्मिणी सोम एष मा मा हिथंसीः स्वां योनिमाविशन्ती ३ ॥ ७ ॥

उपयामगृहीतोऽस्याश्विनं तेजः १ सारस्वतं वीर्यमैन्द्रं बलम ३ ।

एष ते योनिं—मोदाय त्वां ऽऽनन्द्राय त्वां महसे त्वां ॥ ८ ॥

तेजोऽसि तेजो मयि धेहि वीर्यमसि वीर्यं मयि धेहि बलमसि बलं मयि धेह्यो—

जोऽस्योजो मयि धेहि मन्धुरसि मन्धुं मयि धेहि सहोऽसि सहो मयि धेहि ॥ ९ ॥

या व्याघ्रं विपूचिकोभौ वृकं च रक्षति । श्वेनं पंतत्रिणथं सिथंहथं सेमं पात्वथंहमः ॥ १० ॥

यद्वापिपेपं मातरं पुत्रः प्रमुदितो धर्यन् । एतत्तदग्ने अनुणो भवाम्यहंतौ पितरौ मया ।
सम्पृचं स्थ सं मा भद्रेण पृङ्क्तं विपृचं स्थ वि मा पाप्मना पृङ्क्तं ॥ ११ ॥

देवा यज्ञमंतन्वत भेषजं भिषजाऽश्विना । वाचा सरस्वती भिषगिन्द्रायेन्द्रियाणि दधंतः ॥ १२ ॥
द्रीक्षार्यै रूपं शष्पाणि प्रायणीयस्य तोक्मानि ।

क्रयस्य रूपं सोमस्य लाजाः सोमाथंशवो मधु ॥ १३ ॥

आतिथ्यरूपं मासरं महावीरस्य नृग्नहुः । रूपमुपसदामितत्सो राज्ञीः सुराऽऽसुता ॥ १४ ॥

सोमस्य रूपं क्रीतस्य परिस्रुत्परि पिच्यते । अश्विम्यां दुग्धं भेषजमिन्द्रायैन्द्रं सरस्वत्या ॥ १५ ॥

आसन्दी रूपं राजासन्द्यै वेद्यै कुम्भी सुराधानी ।

अन्तर उत्तरवेद्या रूपं कारोतुरो भिषक् ॥ १६ ॥

वेद्या वेद्विः समाप्यते वर्हिषा वर्हिरिन्द्रियम् । यूपेन यूपं आप्यते प्रणीतो अग्निरग्निः ॥ १७ ॥

हविधानं यदश्विनाऽऽर्गिभ्रं यत्सरस्वती । इन्द्रायैन्द्रं सदर्स्कृतं पत्नीशालं गार्हपत्यं ॥ १८ ॥

प्रंथोमः प्रंपानाप्रोत्याप्रीभिराप्रैर्यज्ञस्य । प्रयाजेभिरनुयाजान् वंपद्कारेभिराहुतीः ॥ १९ ॥

पशुभिः पशुनाप्रोति पुरोडाशंहीवीथंष्या । छन्दोभिः सामिधेनीर्याज्याभिर्वपद्कारान् ॥ २० ॥

धानाः कर्मभः सक्तवः परीवापः पयो दधि । सोमस्य रूपं हविषं आमिक्षा वाजिनं मधु ॥ २१ ॥

धानानां रूपं कुर्वलं परीवापस्य गोधूमाः । सक्तूनां रूपं वर्दरमुपवाकाः करुमस्य ॥ २२ ॥

पर्ययो रूपं यद्यवा दुग्धो रूपं कर्कन्धूनि । सोमस्य रूपं वाजिनं सौम्यस्य रूपमामिक्षा ॥ २३ ॥

आ श्रावयेति स्नोत्रियाः प्रत्याश्रवो अर्नुरूपः । यजेति धाय्यारूपं प्रगाथा येयजामुहोः ॥ २४ ॥

अर्धं ऋचं कथानां रूपं पदैराप्नोति निविदः । प्रणवः शष्पाणां रूपं पर्यसा सोमं आप्यते ॥ २५ ॥

अश्विम्यां प्रातःसवनमिन्द्रेणैन्द्रं माध्यन्दिनम् । वैश्वदेवथं सरस्वत्या तृतीयमातथं सर्वनम् ॥ २६ ॥

वायुर्वैवायवान्याप्नोति सतेन द्रोणकलशम् । कुम्भीभ्याममृणो सुते स्थालीभिः स्थालीराप्नोति ॥ २७ ॥

यदुभिराप्नन्ते यद्वा यद्दे स्नोमाश्च विद्वतीः । छन्दोभिरुक्थशास्त्राणि सामनावमूथ आप्यते ॥ २८ ॥

इदंमिधंक्षानाप्नोति सुक्त्वाकेनाग्निः । शंयुना पत्नीसंयाजान्त्समिद्वयजुषा मथंश्चाम ॥ २९ ॥

इतेन द्रीक्षानाप्नोति द्रीक्षयाऽऽप्नोति दक्षिणाम । दक्षिणा श्रद्धामाप्नोति श्रद्धया मृत्यमाप्यते ॥ ३० ॥

पुनर्वद्वरं यज्ञस्य यद्वैर्वद्वरणा कृतम् । तदेतन्मर्वमाप्नोति यजे सौत्रामणी सुते ॥ ३१ ॥

सुरावन्तं बर्हिषदं सुवीरं यज्ञं हिन्वन्ति महिषा नमोभिः ।
दधानाः सोमं द्विवि देवतासु मदेमेन्द्रं यजमानाः स्वर्काः ॥ ३२ ॥
यस्ते रसः सम्भृत ओषधीषु सोमस्य शुष्मः सुरया सुतस्य ।
तेन जिव्व यजमानं मदेन सरस्वतीमश्विनाविन्द्रमग्निम् ॥ ३३ ॥
यमश्विना नमुचेरासुरादधि सरस्वत्यसुनोदिन्द्रियार्थ ।
इमं तथं शुक्रं मधुमन्तमिन्दुं सोमं राजानमिह भक्षयामि ॥ ३४ ॥
यदत्र रिसं रसिनः सुतस्य यद्विन्द्रो अपिबुच्छर्चीभिः ।
अहं तदस्य मनसा शिवेन सोमं राजानमिह भक्षयामि ॥ ३५ ॥
पितृभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः १ पितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः
प्रपितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः ३ । अक्षन् पितरो ऽमीमदन्त पितरो
ऽतीतृपन्त पितरः ५ पितरः शुन्धध्वम् ॥ ३६ ॥
पुनन्तु मा पितरः सोम्यासः पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रपितामहाः । पवित्रेण ज्ञातारुषा ।
पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रपितामहाः । पवित्रेण ज्ञातारुषा विश्वमायुर्व्यश्वै ॥ ३७ ॥
अग्र आयुं पिव पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे बांधस्व दुच्छुनाम् ॥ ३८ ॥
पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मनसा धियः ।
पुनन्तु विश्वां भूतानि जातवेदः पुनीहि मां ॥ ३९ ॥
पवित्रेण पुनीहि मा शुक्लेण देव दीद्यत् । अग्ने क्रत्वा क्रतूँश्नु ॥ ४० ॥
यते पवित्रमर्चिष्यग्ने विततमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनातु मां ॥ ४१ ॥
पर्वमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु मां ॥ ४२ ॥
उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च । मां पुनीहि विश्वतः ॥ ४३ ॥
वैश्वदेवी पुनती देव्याभाद्यस्यामिमा ब्रह्मशस्तन्वो वीतपृष्ठाः ।
तया मर्दन्तः सधुमादेषु वयं स्याम पर्यो रयीणाम् ॥ ४४ ॥
ये समानाः समनसः पितरो यमराज्ये । तेषाँल्लोकः स्वधा नमो यज्ञो देवेषु कल्पताम् ॥ ४५ ॥
ये समानाः समनसो जीवा जीवेषु मामकाः ।
तेषां श्रीर्मपि कल्पतामस्मिल्लोके ज्ञतं समाः ॥ ४६ ॥
द्वे सृती अंशृणवं पितृणामहं देवानामृत मर्त्यानाम् ।
ताभ्यामिदं विश्वमेजत्समेति यदन्तरा पितरं मातरं च ॥ ४७ ॥

इदं हविः प्रजननं मे अस्तु दर्शवीरुं सर्वगणं स्वस्तये ।
 आत्मसनिं प्रजासनिं पशुसनिं लोकसन्त्यभयसनिं ।
 अग्निः प्रजां बहूलां मे करोत्वन्नं पयो रेतो अस्मासु धत्त ॥ ४८ ॥
 उदीरतामवर उत्परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।
 असुं य इयुरवृका क्रतुज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु ॥ ४९ ॥
 अङ्गिरसो नः पितरो नवगवा अर्थवाणो भृगवः सोम्यासः ।
 तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सोमनसे स्याम ॥ ५० ॥
 ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।
 तेभिर्ममः संधरराणो हवींष्युशच्छुशान्दिः प्रतिक्राममत्तु ॥ ५१ ॥
 त्वं सोम प्र चिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेपि पन्थाम् ।
 तव प्रणीती पितरो न इन्दो देवेषु रत्नममजन्त धीराः ॥ ५२ ॥
 त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।
 बन्वन्नवातः परिधीरपोर्णु वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः ॥ ५३ ॥
 त्वं सोम पितृभिः संविद्वानोऽनु द्यावापृथिवी आ तंतन्थ ।
 तस्मै त इन्दो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रथिणाम् ॥ ५४ ॥
 बर्हिषद्ः पितर ऊत्युर्वागिमा वो हव्या चक्रुमा जुपध्वम् ।
 त आ गुतावसा शन्तमेनाथा नः शं योररपो दधात ॥ ५५ ॥
 आऽहं पितृन्सुविदत्राँ २ अवित्ति नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।
 बर्हिषद्दो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहार्गमिष्ठाः ॥ ५६ ॥
 उपहृताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।
 त आ गमन्तु त इह श्रुवन्त्वधिं ब्रुवन्तु तेऽवन्त्वस्मान् ॥ ५७ ॥
 आ यन्तु नः पितरः सोम्यासोऽग्निष्वात्ताः पृथिभिर्देवयानैः ।
 अस्मिन् यज्ञे स्वधया मनुन्तोऽधिं ब्रुवन्तु तेऽवन्त्वस्मान् ॥ ५८ ॥
 अग्निष्वात्ताः पितर पृह गच्छत सद्ः-सद्ः सद्द सुप्रणीतयः ।
 अत्ता हवींषि प्रयतानि बर्हिष्यथा रयिं सर्ववीरं दधातन ॥ ५९ ॥
 ये अग्निष्वात्ता ये अनग्निष्वात्ता मध्ये द्विवः स्वधया मादयन्ते ।
 तेभ्यः स्वराडसुनीतिमेतां यथावशं तन्त्रं कल्पयाति ॥ ६० ॥

अग्निष्वात्तानृतुमतो हवामहे नाराशंसे सोमपीथं य आशुः ।
 ते नो विप्रांसः सुहवा भवन्तु वयथं स्यांस पतयो रयीणाम् ॥ ६१ ॥
 आच्या जानुं दक्षिणतो निपद्येयं यज्ञमभि गृणीति विश्वे ।
 मा हिंथसिष्ट पितरः केन चित्तो यद्वा आगः पुरुपता कराम् ॥ ६२ ॥
 आसीनासो अरुणीनांमुपस्थे रथिं धत्त द्वाशुपे मर्त्याय ।
 पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जं दधार्तं ॥ ६३ ॥
 यमग्ने कव्यवाहन त्वं चिन्मन्यसे रयिम् । तन्नो गीर्भिः श्रवाभ्यं देवत्रा पनया युजम् ॥ ६४ ॥
 यो अग्निः कव्यवाहनः पितृन् यक्षहतावृधः ।
 प्रेहृ हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आं ॥ ६५ ॥
 त्वमग्न ईडितः कव्यवाहनावाद्ब्रह्मव्यानि सुरभीणि कृत्वी ।
 प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षन्नाद्धि त्वं देव प्रयता हवीथ्यिं ॥ ६६ ॥
 ये चेह पितरो ये च नेह यँश्च विद्व यँर उं च न प्रविद्व ।
 त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधाभिर्यज्ञं सुकृतं जुपस्व ॥ ६७ ॥
 इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वीसो य उपरास ईयुः ।
 ये पार्थिवे रजस्या निपत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु विश्वं ॥ ६८ ॥
 अधा यथा नः पितरः परांसः प्रत्नासो अग्न क्रतमांशुपाणाः ।
 शुचीदयन् दीर्घितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरपं व्रनं ॥ ६९ ॥
 उशनतस्त्वा नि धीमह्युशन्तः समिधीमहि । उशन्तुशत आ वंह पितृन् हविषे अत्तवे ॥ ७० ॥
 अपां फेनेन नमुचेः शिरं इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदज्य स्पृधः ॥ ७१ ॥
 सोमो राजामृतं सुत ऋजीपिणाजहान्मृत्युम् ।
 ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधुं ॥ ७२ ॥
 अद्भ्यः क्षीरं वपिबत् क्रुङ्ङाङ्गिरसो धिया ।
 ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधुं ॥ ७३ ॥
 सोममद्भ्यो वपिबच्छन्दसा हथंसः शुचिपत् ।
 ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधुं ॥ ७४ ॥
 अन्नात्परिसृतो रसं ब्रह्मणा व्यपिबत् क्षत्रं पयः सोमं प्रजापतिः ।
 ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधुं ॥ ७५ ॥

रेतो मूत्रं वि जहाति योनिं प्रविशदिन्द्रियम् । गर्भो जरायुणाऽऽवृत उल्वं जहाति जन्मना ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धसु इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥ ७६ ॥

दृष्ट्वा रूपे व्याकरोत् सत्यानुते प्रजापतिः । अश्रद्धामनुतेऽदधाच्छृद्धांथं सत्ये प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धसु इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥ ७७ ॥

वेदेन रूपे व्यपिबत् सुतासुतौ प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धसु इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥ ७८ ॥

दृष्ट्वा परिश्रुतो रसंथं शुक्रेण शुक्रे व्यपिबत् पयः सोमं प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धसु इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥ ७९ ॥

सीसेन तन्त्रं मनसा मनीषिणं ऊर्णासूत्रेण कृवयो वयन्ति ।

अश्विना यज्ञंथं सविता सरस्वतीन्द्रस्य रूपं वरुणो भिषज्यन् ॥ ८० ॥

तदस्य रूपममृतंथं शचीभिस्त्रिस्रो दधुर्देवताः संधरणाः ।

लोमानि शण्पैवहुधा न तोक्मभिस्त्वर्गस्य मांथं समभवन्न लाजाः ॥ ८१ ॥

तदश्विना भिषजा रुद्रवर्तनी सरस्वती वयति पेशो अन्तरम् ।

अस्थि मज्जानं मासरैः कारोतरेण दधतो गवां त्वचि ॥ ८२ ॥

सरस्वती मनसा पेशलं वसु नासत्याभ्यां वयति दशतं वपुः ।

रसं परिश्रुता न रोहितं नग्रहूर्धिरस्तसरं न वेम ॥ ८३ ॥

पर्यसा शुक्रममृतं जनित्रंथं सुरया मूत्राज्जनयन्त रेतः ।

अपामतिं दुर्मतिं बाधमाना ऊर्वधुं वार्तंथं सञ्जं तद्वारात् ॥ ८४ ॥

इन्द्रः सूत्रामा हृदयेन सत्यं पुरोडाशेन सविता जजान ।

यकृत् क्लोमानं वरुणो भिषज्यन् मर्तस्ने वायुव्यैर्न मिनाति पित्तम् ॥ ८५ ॥

आन्त्राणि स्थालीर्मधु पिन्वमाना गुदाः पात्राणि सुदुद्या न धेनुः ।

श्येनस्य पत्रं न प्लीहा शचीभिरासन्दी नाभिरुदरं न माता ॥ ८६ ॥

कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता शचीभिर्यस्मिन्नग्रे योन्यां गर्भो अन्तः ।

प्लाशिव्यक्तः शतधार उत्सो दुहे न कुम्भी स्वधां पितृभ्यः ॥ ८७ ॥

मुखंथं सदस्य शिर इत् सतेन जिह्वा पवित्रमश्विनासन्त्सरस्वती ।

चप्यं न पायुर्भिपर्गस्य वालो वस्तिर्न शेषो हरसा तरस्वी ॥ ८८ ॥

अश्विभ्यां चक्षुरमृतं ग्रहाभ्यां छागेन तेजो हविषां शूतेन ।
 पक्ष्माणि गोधूमैः कुवलैरुतानि पेशो न शुक्रमसितं वसाते ॥ ८९ ॥
 अविर्न मेषो नसि वीर्याय प्राणस्य पन्था अमृतो ग्रहाभ्याम् ।
 सरस्वत्युपवाकैर्व्यानं नस्यानि बर्हिर्वदरैर्जजान ॥ ९० ॥
 इन्द्रस्य रूपमूपमो बलाय कर्णाभ्यांश्च श्रोत्रममृतं ग्रहाभ्याम् ।
 यवा न बर्हिर्भ्रुवि केसराणि कर्कन्धु जज्ञे मधु सारघं सुखात् ॥ ९१ ॥
 आत्मन्नुपस्थे न वृकस्य लोम मुखे श्मश्रूणि न व्याघ्रलोम ।
 केशा न शीर्षन्यशसे श्रियै शिखा सिंध्यहस्य लोम त्विषिरिन्द्रियाणि ॥ ९२ ॥
 अङ्गान्यात्मन् भिषजा तदश्विनात्मानमङ्गैः समधात् सरस्वती ।
 इन्द्रस्य रूपंश्च शतमानमायुश्चन्द्रेण ज्योतिरमृतं दधानाः ॥ ९३ ॥
 सरस्वती योन्यां गर्भमन्तरश्विभ्यां पत्नी सुकृतं विभर्ति ।
 अपांश्च रसेन वरुणो न साम्नेन्द्रंश्च श्रियै जनयन्नप्सु राजा ॥ ९४ ॥
 तेजः पशूनांश्च हविरिन्द्रियावत् परिस्रुता पर्यसा सारघं मधु ।
 अश्विभ्यां दुग्धं भिषजा सरस्वत्या सुतासुताभ्याममृतः सोम इन्दुः ॥ ९५ ॥

[अ० १९, कं० ९५, मं० सं० १२०]

इत्येकोनविंशोऽध्यायः ।

अथ विंशोऽध्यायः ।

क्षत्रस्य योनिरसि क्षत्रस्य नाभिरसि । मा त्वा हिंसीन्मा मां हिंसीः ॥ १ ॥
 नि पसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा । साम्राज्याय सुकृतुः । मृत्योः पाहि विद्योत्पाहि ॥ २ ॥
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसुवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
 अश्विनोर्भैर्षज्येन तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभि पिञ्चामि सरस्वत्यै भैर्षज्येन वीर्यायान्नाद्यायाभि
 पिञ्चामी न्द्रस्येन्द्रियेण बलाय श्रियै यशसिऽभि पिञ्चामि ॥ ३ ॥
 कोऽसि कतमोऽसि कस्मै त्वा कार्य त्वा । सुश्लोकं सुमङ्गल सत्वर्राजन् ॥ ४ ॥

शिरो मे श्रीर्यशो मुखं त्विपिः केशाश्च श्मश्रूणि ।

राजा मे प्राणो अमृतं स्रमाद् चक्षुर्विराद् श्रोत्रम् ॥ ५ ॥

जिह्वा मे मद्दं वाङ्महो मनो मन्युः स्वराद् भामः ।

मोदाः प्रमोदा अङ्गुलीरङ्गानि मित्रं मे सहः ॥ ६ ॥

ब्राह्मे मे बलमिन्द्रियं हस्तौ मे कर्म वीर्यम् । आत्मा क्षत्रमुरो मर्म ॥ ७ ॥

पृथीर्मे राष्ट्रमुदरमंशसौ ग्रीवाश्च श्रोणी । ऊरु अरत्नी जानुनी विशो मेऽङ्गानि सर्वतः ॥ ८ ॥

नाभिर्मे चित्तं विज्ञानं पायुर्मेऽर्पचितिर्भसत् । आनन्दनन्दावाण्डौ मे भगः सौभाग्यं पसः ।

जङ्घाभ्यां पद्भ्यां धर्मोऽस्मि विशि राजा प्रतिष्ठितः ॥ ९ ॥

प्रति क्षत्रे प्रति तिष्ठामि राष्ट्रे प्रत्यश्वेषु प्रति तिष्ठामि गोपुं ।

प्रत्यङ्गेषु प्रति तिष्ठाम्यात्मन् प्रति प्राणेषु प्रति तिष्ठामि पुष्टे प्रति द्यावापृथिव्योः प्रति तिष्ठामि यज्ञे ॥ १० ॥

त्रया देवा एकादश त्रयस्त्रिंशः सुरार्धसः ।

वृहस्पतिपुरोहिता देवस्य सवितुः सवे । देवा देवैरवन्तु मां ॥ ११ ॥

प्रथमा द्वितीयैर्द्वितीयास्तृतीयैस्तृतीयाः सत्येन सत्यं यज्ञेन यज्ञो यजुर्भिर्यजूंश्चपि सामभिः

सामान्यग्भिर्ऋचः पुरोऽनुवाक्याभिः पुरोऽनुवाक्या याज्याभिर्याज्या वषट्कारैर्वपट्कारा

आहुतिभिराहुतयो मे कामान्तसमर्धयन्तु भूः स्वाहा ॥ १२ ॥

लोमानि प्रयतिर्मम त्वङ्म आनतिरागतिः । मां सं म उपनतिर्वस्वस्थि मज्जा म आनतिः ॥ १३ ॥

यद्देवा देवहेडनं देवासश्चकूमा वयम् । अग्निर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वथंहसः ॥ १४ ॥

यद्दि दिवा यद्दि नक्तमेनांथसि चकूमा वयम् । वायुर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वथंहसः ॥ १५ ॥

यद्दि जागृद्यद्दि स्वप्न एनांथसि चकूमा वयम् । सूर्यो मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वथंहसः ॥ १६ ॥

यद्ग्रामे यदरण्ये यत्सभायां यदिन्द्रिये ।

यच्छूद्रे यदये यदेनश्चकूमा वयं यदेकस्याधि धर्मणि तस्यावयजनमसि ॥ १७ ॥

यदापो अघ्न्या इति वरुणेति शर्पामहे ततो वरुण नो मुञ्च ।

अवमृथ निचुम्पुण निचेरुसि निचुम्पुणः ।

अव देवैर्देवकृतमेनोऽयुश्यत्र मर्त्युर्मर्त्यकृतं पुरुरावगो देव रिपस्पाहि ॥ १८ ॥

समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः सं त्वा विशन्त्वोपधीरुतापः ।

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥ १९ ॥

दुष्टदादिव मुमुक्षानः स्विन्नः स्नातो मलादिव । पुतं पवित्रेणैवाज्यमापः शुन्धन्तु मेनसः ॥ २० ॥

उद्वयं तमसस्परि स्तुः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ २१ ॥

अपो अद्यान्वचारिपृथं रसेन समसृक्षमहि ।

पर्यस्वानग्र आऽगमं तं मा सथं सृज वचसा प्रजया च धनेन च ॥ २२ ॥

एधोऽस्येधिपीमहि' समिदंसि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि' ।

समाववर्ति पृथिवी समुपाः समु सूर्यः । समु विश्वमिदं जगत् ।

वैश्वानरज्योतिर्भूयासं विभून् कामान् व्यश्वै भूः स्वाहा' ॥ २३ ॥

अभ्या दधामि समिधमग्ने व्रतपते त्वरि' । व्रतं च श्रद्धां चोपेमीन्धे त्वा दीक्षितो अहम् ॥ २४ ॥

यत्र ब्रह्मं च क्षत्रं च सम्यञ्चौ चरतः सह । तँल्लोकं पुण्यं प्रज्ञेपं यत्र देवाः सहाग्निना' ॥ २५ ॥

यत्रेन्द्रश्च वायुश्च सम्यञ्चौ चरतः सह । तँल्लोकं पुण्यं प्रज्ञेपं यत्र मेदिर्न विद्यते' ॥ २६ ॥

अथ्यशुनां ते अथ्यशुः पृच्यतां परुपा परुः । गन्धस्ते सोममवतु मदाय रसो अच्युतः ॥ २७ ॥

सिञ्चति परि पिञ्चन्त्युत्सिञ्चन्ति पुनन्ति च । सुरायै वभ्रुवै मदे किन्त्वो वदति किन्त्वः ॥ २८ ॥

धानावन्तं करम्भिर्णामपूपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रं प्रातर्जुपस्व नः ॥ २९ ॥

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम् । येन ज्योतिरर्जनयत्रतावृधो देवं देवाय जागृवि' ॥ ३० ॥

अध्वर्यो अद्रिभिः सुतथं सोमं पवित्र आ नय । पुनाहीन्द्राय पातवे' ॥ ३१ ॥

यो भूतानामधिपतिर्यस्मिल्लोका अधि श्रिताः ।

य ईशो महतो महास्तेन गृह्णामि त्वामहं मयि गृह्णामि त्वामहम् ॥ ३२ ॥

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे एष ते योनिर्गश्विभ्यां त्वा

सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे' ॥ ३३ ॥

प्राणपा मे अपानपाश्वक्षुष्पाः श्रोत्रपाश्व मे । वाचो मे विश्वभेषजो मनसोऽसि विलायकः ॥ ३४ ॥

अश्विनकृतस्य ते सरस्वतिकृतस्येन्द्रेण सुत्राम्णा' कृतस्य । उपहृत उपहृतस्य भक्षयामि ॥ ३५ ॥

समिन्द्र इन्द्रं उपसामनीके पुरोरुचा पूर्वकृद्रावृधानः ।

त्रिभिर्देवैस्त्रिंशता वज्रवाहुर्जघान वृत्रं वि दुरो ववार' ॥ ३६ ॥

नराशथसः प्रति शूरो मिमानस्तनूनपात्प्रति यज्ञस्य धाम ।

गोभिर्वपावान् मधुना समञ्चन् हिरण्येश्वन्दी यजति प्रचेताः ॥ ३७ ॥

ईदितो देवैर्हरिर्वार अभिटिराजुह्वानो हविषा शर्धमानः ।

पुरन्दुरो गोत्रमिद्वज्रवाहुरा यातु यज्ञमुप नो जुषाणः ॥ ३८ ॥

तस्य चयं सुमती यज्ञियस्यापि भद्रे सोमनुसे स्याम ।

स सुत्रामा स्वयोर इन्द्रो अस्मे आराच्चिद् द्वेषः सनुतर्युयोर्तु ॥ ५२ ॥

आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभियांहि मयूररोमभिः ।

मा त्वा के चिन्नि यमन् विं न पाशिनोऽति धन्वेव तौर इहि ॥ ५३ ॥

एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्केः ।

स न स्तुतो वीरवन्द्यात्तु गोमंयूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ५४ ॥

समिन्द्रो अग्निरश्विना तप्तो घर्मो विराट् सुतः । दुहे धेनुः सरस्वती सोमंश्च शुक्रमिहेन्द्रियम् ॥ ५५ ॥

तनूपा भिपजा सुतेऽश्विनोभा सरस्वती । मध्वा रजांश्चीन्द्रियमिन्द्राय प्रथिभिर्वहान् ॥ ५६ ॥

इन्द्रायेन्द्रं सरस्वती नराशंसेन नग्रहुम । अधातामश्विना मधुं भेषजं भिपजां सुते ॥ ५७ ॥

आजुह्वाना सरस्वतीन्द्रायेन्द्रियाणि वीर्यम् । इडाभिरश्विनाविपंश्च समूर्जंश्च सत्वं रयिं दधुः ॥ ५८ ॥

अश्विना नमुचेः सुतंश्च सोमंश्च शुक्रं परिस्रुता । सरस्वती तमाऽभरद्वाहिपेन्द्राय पातवे ॥ ५९ ॥

कवप्यो न व्यचस्वतीरश्विभ्यां न दुरो दिशः । इन्द्रो न रोदसी उभे दुहे कामान्तरस्वती ॥ ६० ॥

उपासानक्तमश्विना दिवेन्द्रंश्च सायमिन्द्रियैः । सञ्ज्ञानाने सुपेशसा समञ्जाते सरस्वत्या ॥ ६१ ॥

पातं नो अश्विना दिवा प्राहि नक्तंश्च सरस्वति ।

दैव्यां होतारा भिपजा पातमिन्द्रंश्च सचां सुते ॥ ६२ ॥

तिस्रस्त्रेधा सरस्वत्यश्विना भारतीडा । तीव्रं परिस्रुता सोममिन्द्राय सुपुवुर्मदम् ॥ ६३ ॥

अश्विना भेषजं मधुं भेषजं नः सरस्वती । इन्द्रे त्वष्टा यज्ञः श्रियंश्च रूपंश्च-रूपमधुः सुते ॥ ६४ ॥

ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः शशमानः परिस्रुता । कीलालमश्विभ्यां मधुं दुहे धेनुः सरस्वती ॥ ६५ ॥

गोभिर्न सोममश्विना मासरेण परिस्रुता । समधातंश्च सरस्वत्या स्वाहेन्द्रे सुतं मधुं ॥ ६६ ॥

अश्विनां हविरिन्द्रियं नमुचेर्धिया सरस्वती । आ शुक्रमासुराद्दसुं मधमिन्द्राय जभ्रिरे ॥ ६७ ॥

यमश्विना सरस्वती हविपेन्द्रमवर्धयन् । स विभेद वलं मयं नमुचावामुरे सचां ॥ ६८ ॥

तमिन्द्रं पशवः सचाश्विनोभा सरस्वती । दधाना अभ्यनूपत हविषां यज्ञ इन्द्रियैः ॥ ६९ ॥

य इन्द्रं इन्द्रियं दधुः सविता वरुणो भगः । स सुत्रामां हविर्पतिर्यजमानाय सश्रत् ॥ ७० ॥

सविता वरुणो दधुयजमानाय द्वाशुपे । आर्द्धं नमुचेर्वसु सुत्रामा वलमिन्द्रियम् ॥ ७१ ॥

वरुणः क्षत्रमिन्द्रियं भर्गेन सविता श्रियम् । सुत्रामा यज्ञसा वलं दधाना यज्ञमाशत ॥ ७२ ॥

अश्विना गोभिरिन्द्रियमश्वेभिर्वीर्यं बलेम् । हविषेन्द्रं सरस्वती यजमानमवर्धयन् ॥ ७३ ॥
 ता नार्सन्त्या सुपेशसा हिरण्यवर्तनी नरा । सरस्वती हविष्मतीन्द्र कर्मसु नोऽवर्त ॥ ७४ ॥
 ता मिपजा सुकर्मणा सा सुदुवा सरस्वती । स वृत्रहा शतक्रतुरिन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥ ७५ ॥
 युवथे सुराममश्विना नमृचावासुरे सचा । विपिपानाः सरस्वतीन्द्रं कर्मस्वावर्त ॥ ७६ ॥
 पुत्रमिव पितराश्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्दुंथेसनाभिः ।
 यन्मुरामं द्यपिंथुः शर्चाभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक् ॥ ७७ ॥
 यस्मिन्नश्वाम ऋषभाम उक्षणां वशा मेपा अंवसूटाम आहुताः ।
 कीन्दाहो मोमपृथाय वेधसे हृदा मतिं जनय चारुमग्रथे ॥ ७८ ॥
 अहान्यग्रे हविगम्ये ते सुचीव द्यूतं चम्बीव सोमः ।
 वाजमनिंथे रयिमग्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यजसे बृहन्तमे ॥ ७९ ॥
 अश्विना नेत्राणा चक्षुः प्राणेन सरस्वती वीर्यम् । वाचेन्द्रो बलेनेन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥ ८० ॥
 मोमंष्टु पृ णामन्याश्वीवद्यानमश्विना । वृती रुद्रा नृपाथ्यमे ॥ ८१ ॥
 न न पदो नान्तर आद्रुधर्पद्रुपणवम् । दुःशथेसा मर्यां रिपुः ॥ ८२ ॥
 न न आ वेष्टमश्विना रयिं पिडाङ्गमन्द्राम् । धिष्ण्यां वरिवांविदम् ॥ ८३ ॥
 न न नः सरस्वती वात्रेमिवात्रिनीवती । यजं वेदु धियाथ्यमे ॥ ८४ ॥
 मोमंष्टु सुततीनां चेतनी सुमतीनाम् । यजं दधे सरस्वती ॥ ८५ ॥
 मते अयोः सरस्वती व चेतपति केतुना । धिया विश्वा वि रजति ॥ ८६ ॥
 इन्द्रा वरिः विव्रजतेः सुधा इमे व्याथ्येः । अपवीभिष्णना पुतामः ॥ ८७ ॥
 इन्द्रा वरिः विव्रजतेः विदेतुतः सुदाथ्यतः । उप व्रज्याणि वाथतः ॥ ८८ ॥
 इन्द्रा वरिः इन्द्राव उप व्रज्याणि हविः । सुतं दधियथे नृश्वनेः ॥ ८९ ॥
 अश्विना रिचनी जपु सरस्वत्या सर्वापया । इन्द्रैः सुधामां वृत्रहा नृपन्तांथे सोम्यं मधु ॥ ९० ॥

[अ० २०, अ० ९०, अ० १००]

[अ० १००, अ० १००]

इति विद्याऽप्यायः ।

इति पूर्वोक्तिः समाप्तः ।

अथोत्तरविंशतिः ।

अथैकविंशोऽध्यायः ।

इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृडय । त्वामवस्युरा चके ॥ १ ॥

तत्त्वां यामि वज्रणा वन्दमानस्तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।

अहेडमानो वरुणेह बोध्युरुशथंसु मा न आयुः प्र मोपीः ॥ २ ॥

त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेडो अवं यासिसीषाः ।

यजिष्ठो वहितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषाथंसि प्र मुमुग्ध्यस्मर्त ॥ ३ ॥

स त्वं नो अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उपसो व्युष्टौ ।

अवं यक्ष्व नो वरुणथं रराणो वीहि मृडीकथं सुहवो न एधि ॥ ४ ॥

महीमू पु मातरंथं सुव्रतानामृतस्य पत्नीमवसे हुवेम ।

तुविक्षात्रामजरन्तीमुरुचीथं सुशर्माणमादितिथं सुप्रणीनिम ॥ ५ ॥

सुत्रामाणं पृथिवीं चामनेहसथं सुशर्माणमादितिथं सुप्रणीतिम् ।

दैवीं नावथं स्वरित्रामनांगसमस्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये ॥ ६ ॥

सुनावमा रुहेयमस्रवन्तीमनांगसम् । श्रतारित्राथं स्वस्तये ॥ ७ ॥

आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम् । मध्वा रजाथंसि सुकतू ॥ ८ ॥

प्र वाहवांसिसृतं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन ।

आ मा जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा ॥ ९ ॥

शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।

जम्भयन्तोऽहिं वृकथं रक्षाथंसि सनेम्यस्मद्युयवन्नमीवाः ॥ १० ॥

वाजे-वाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता क्रतज्ञाः ।

अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पृथिभिर्देवयानैः ॥ ११ ॥

समिद्धो अग्निः समिधा सुसमिद्धो वरेण्यः । गायत्री छन्द इन्द्रियं त्र्यविर्गोर्वयो दधुः ॥ १२ ॥

तनूनपाच्छुचिं व्रतस्तनूपाश्च सरस्वती । उष्णिहा छन्द इन्द्रियं द्वित्यवाङ्गोर्वयो दधुः ॥ १३ ॥

इडाभिर्गिरीलयः सोमो देवो अमर्त्यः । अनुष्टुप्छन्द इन्द्रियं पञ्चाविर्गोर्वयो दधुः ॥ १४ ॥

सुवर्हिः सग्निः पूषण्यान्स्तीर्णवोर्हिरमर्त्यः । वृहती छन्द इन्द्रियं त्रिवत्सो गोर्वयो दधुः ॥ १५ ॥

दुरो देवीर्दिशो महीर्नहा देवो बृहस्पतिः । पङ्क्तिश्छन्द इहेन्द्रियं तुर्यवाङ्गौर्वयो दधुः ॥ १६ ॥
 उपे बृह्नी सुपेशसा विश्वे देवा अमर्त्याः । त्रिष्टुप्छन्द इहेन्द्रियं पञ्चवाङ्गौर्वयो दधुः ॥ १७ ॥
 वैश्या होतारा भिषजेन्द्रेण सयुजा युजा । जगती छन्द इन्द्रियमनङ्गवान्गौर्वयो दधुः ॥ १८ ॥
 तिस्र इडा सरस्वती भारती मरुतो विशाः । विराद् छन्द इहेन्द्रियं धेनुर्गौर्न वयो दधुः ॥ १९ ॥
 त्वष्टा तुरीपो अद्भुत इन्द्राग्नी पुष्टिवर्धना । द्विपदा छन्द इन्द्रियमुक्षा गौर्न वयो दधुः ॥ २० ॥
 शमिता नो वनस्पतिः सविता प्रसुवन् भगम् । क्रुकुप्छन्द इहेन्द्रियं वशा वेहद्रयो दधुः ॥ २१ ॥
 स्वाहा यज्ञं वरुणः सुक्षत्रो भेषजं करत् । अतिच्छन्दा इन्द्रियं बृहद्वपुभो गौर्वयो दधुः ॥ २२ ॥
 वसन्तेन क्रतुना देवा वसवस्त्रिवृता स्तुताः । रथन्तरेण तेजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २३ ॥
 ग्रीष्मण क्रतुना देवा रुद्राः पञ्चदशे स्तुताः । बृहता यज्ञसा चलं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २४ ॥
 वर्षाभिर्क्रतुनाऽऽदित्या स्तोमे सप्तदशे स्तुताः । वैरूपेण विशीर्जसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २५ ॥
 शारदेन क्रतुना देवा एकविंश क्रमव स्तुताः । वैराजेन श्रिया श्रियं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २६ ॥
 हेमन्तेन क्रतुना देवास्त्रिणवे मरुत स्तुताः । चलं शकरीः सहो हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २७ ॥
 शशिणेण क्रतुना देवास्त्र्यश्रिंशोऽमृता स्तुताः । सत्येन रेवतीः क्षत्रं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २८ ॥
 होता यक्षन्मिधाऽग्निमिउस्पष्टेऽश्विनेन्द्रं सरस्वतीमजो धूम्रो न गोधूमैः कुर्वलंभेषजं मधु शर्षपं
 तेजं इन्द्रियं पयः सोमः परिमृता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतयज ॥ २९ ॥
 होता यक्षन्तनूतपानसरस्वतीमविर्मपो न भेषजं पथा मधुमता भरन्नश्विनेन्द्राय वीर्यं वर्द्धरूपवाक्ता-
 भिर्भेषजं तोक्मभिः पयः सोमः परिमृता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतयज ॥ ३० ॥
 होता यक्षन्नगशंभं न न्यहं पतिं सुर्या भेषजं भेषः सरस्वती भिषद्यो न चन्द्रश्विनोर्या
 इन्द्रस्य वीर्यं वर्द्धरूपवाक्ताभिर्भेषजं तोक्मभिः पयः सोमः परिमृता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य
 होतयज ॥ ३१ ॥
 होता यक्षन्दिडेहित आनुद्धानः सरस्वतीमिन्द्रं चलं वर्धयन्नृपभेण गवेन्द्रियमश्विनेन्द्राय भेषजं
 वर्धः कृकन्धुभिर्मधुं त्यजेन सामं पयः सोमः परिमृता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतयज ॥ ३२ ॥
 होता यक्षन्दिदेहित आनुद्धानः सरस्वतीमिन्द्रं चलं वर्धयन्नृपभेण गवेन्द्रियमश्विनेन्द्राय भेषजं
 वर्धः कृकन्धुभिर्मधुं त्यजेन सामं पयः सोमः परिमृता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतयज ॥ ३३ ॥
 होता यक्षन्दिदेहित आनुद्धानः सरस्वतीमिन्द्रं चलं वर्धयन्नृपभेण गवेन्द्रियमश्विनेन्द्राय भेषजं
 वर्धः कृकन्धुभिर्मधुं त्यजेन सामं पयः सोमः परिमृता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतयज ॥ ३४ ॥

होता यक्षत्सुपेशसोपे नक्तं दिवाऽश्विना समंश्नाते सरंस्वत्या त्विषिमिन्द्रे न भेषजं इयेनो न रजसा
हुदा श्रिया न मासरं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३५ ॥

होता यक्षद्वैव्या होतारा भिपजाऽश्विनेन्द्रं न जागृवि दिवा नक्तं न भेषजैः शूपथं सरंस्वती भिपक
सीसेन दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३६ ॥

होता यक्षत्सो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधार्तवोऽपसो रूमिन्द्रे हिरण्ययमश्विनेडा न भारती वाचा
सरंस्वती मह इन्द्राय दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३७ ॥

होता यक्षत् सुरेतसमूपभं नर्यापसं त्वष्टारमिन्द्रमश्विना भिपजं न सरंस्वतीमोजो न जूतिरिन्द्रियं
वृको न रभसो भिपग् यशः सुरया भेषजं श्रिया न मासरं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु
व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३८ ॥

होता यक्षद्वनस्पतिथं शमितारंथं शतक्रतुं भीमं न मन्युथं राजानं व्याघ्रं नमसाऽश्विना भामथं
सरंस्वती भिपगिन्द्राय दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३९ ॥

होता यक्षद्वगिथं स्वाहाऽऽज्यस्य स्तोक्रानाथं स्वाहा मेदसां पृथक् स्वाहा छागमश्विभ्याथं स्वाहा
मेपथं सरंस्वत्यै स्वाहा ऋषभमिन्द्राय सिंहेहाय सहस इन्द्रियथं स्वाहाऽग्निं न भेषजथं स्वाहा
सोममिन्द्रियथं स्वाहेन्द्रथं सुत्रामाणथं सवितारं वरुणं भिपजां पतिथं स्वाहा वनस्पतिं प्रियं पाथो
न भेषजथं स्वाहा देवा आज्यपा जुषाणो अग्निभेषजं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य
होतर्यजं ॥ ४० ॥

होता यक्षद्वश्विनौ छागस्य वपाया मेदसो जुपेताथं हविर्होतर्यजं ।

होता यक्षत्सरंस्वतीं मेपस्य वपाया मेदसो जुपताथं हविर्होतर्यजं ।

होता यक्षदिन्द्रसुपभस्य वपाया मेदसो जुपताथं हविर्होतर्यजं ॥ ४१ ॥

होता यक्षद्वश्विनौ सरंस्वतीमिन्द्रथं सुत्रामाणमिमे सोमाः सुरामाणश्छागं न भेषजं सुताः
शष्पेर्न तोक्मभिर्लाजैर्महस्वन्तो मद्रा मासरंण परिष्कृताः शूक्राः पर्यस्वन्तोऽमृताः प्रस्थिता वो
मधुश्रुतस्तान्श्विना सरंस्वतीन्द्रः सुत्रामा वृत्रहा जुपन्ताथं सोम्यं मधु पिबन्तु मदन्तु व्यन्तु
होतर्यजं ॥ ४२ ॥

होता यक्षद्वश्विनौ छागस्य हविष् आत्तामथ मध्यतो मेद्र उद्धृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या
गृभो यस्तां नूनं घ्रासे अजाणां यवसप्रथमानाथं सुमर्क्षराणाथं शतहृद्रियाणामग्निप्रात्तानां
पीवोपवसनानां पार्श्वतः धोणितः शितामृत उत्सादृतोऽङ्गादङ्गाद्वत्तानां करंत एवाश्विना जुपेताथं
हविर्होतर्यजं ॥ ४३ ॥

देवा देवानां भिपजा होतांराविन्द्रमश्विना ।
वपद्कारैः सरस्वती त्विपिं न हृदये मतिथं होतृभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥५३॥

देवीस्तिस्तिस्तिस्ती देवीरश्विनेडा सरस्वती ।
शूपं न मध्ये नाभ्यामिन्द्राय दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ५४ ॥

देव इन्द्रो नराशंस्त्रिवरुथः सरस्वत्यश्विभ्यामीयते रथः ।
रेतो न रूपममृतं जनित्रमिन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ५५ ॥

देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपर्णा अश्विभ्यां सरस्वत्या सुपिप्ल इन्द्राय पच्यते मधुं ।
ओजो न जूतिर्ऋपभो न भासं वनस्पतिर्नो दधदिन्द्रियाणि वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥५६॥

देवं ब्रिहिवीरितीनामध्वरे स्तीर्णमश्विभ्यामूर्णम्रदाः सरस्वत्या स्योनमिन्द्र ते सदः ।
ईशार्यै मन्युथं राजानं ब्रिहिा दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ५७ ॥

देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवान्यक्षद्यथाग्रथं होतांराविन्द्रमश्विना वाचाचाञ्चं सरस्वतीमग्निथं सोमथं
स्विष्टकृत् स्विष्ट इन्द्रः सुत्रामा सविता वरुणो भिपगिष्टो देवो वनस्पतिः स्विष्टा देवा आज्यपाः
स्विष्टो अग्निरग्निना होता होत्रे स्विष्टकृद्यज्ञो न दधदिन्द्रियमूर्जमपचितिथं स्वधां वसुवने वसुधेर्यस्य
व्यन्तु यज' ॥ ५८ ॥

अग्निमद्य होतांरमवृणीतायं यजमानः पचन् पक्तीः पचन् पुरोडाशान् वृधन्नश्विभ्यां छागं सरस्वत्यै
मेपमिन्द्राय ऋपभं सुवन्नश्विभ्यां सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सुरासोमान् ॥ ५९ ॥

सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवदश्विभ्यां छागेन सरस्वत्यै मेपेणेन्द्राय ऋपभेणाक्षंस्तान् मेदुस्तः
प्रति पचतागृभीपतावीवृधन्त पुरोडाशैरपूरश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा सुरासोमान् ॥ ६० ॥

त्वामद्य ऋप आर्षेय ऋपीणां नपादवृणीतायं यजमानो बहुभ्य आ सङ्गन्तेभ्य एप मे देवेषु वसु
वार्यायक्षयत् इति ता या देवा देव दानान्यदुस्तान्यस्मा आ च शास्वा चं गुरस्वेपितथं होतरसि
भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुपः सूक्तवाकार्य सूक्ता ब्रूहि ॥ ६१ ॥

[अ० २६, वं० ६३, मं० सं० ६१]

इत्येकविंशोऽध्यायः ।

अथ द्वाविंशोऽध्यायः ।

तेजोऽसि शुक्राममृतमायुष्वा आर्यमं पाहि ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्दाहभ्यां पृष्णो हस्ताभ्यामा दंढ' ॥ १ ॥

इमामंगृभणन् रक्षनामृतस्य पूर्वं आयुषि विदथेषु कृव्या ।

सा नो अस्मिन्सुत आ ब्रभूव ऋतस्य सामन्त्सरमारपन्ती ॥ २ ॥

अमिधा असि भुवर्नमसि यन्ताऽसि धर्ता । स त्वमग्निं वैश्वानुरथं सप्रथसं गच्छ स्वाहाकृतः ॥३॥

स्वगा त्वां देवेभ्यः प्रजापतये^१ ब्रह्मन्नश्वं मन्त्स्यामि देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्यासम् ।
तं ब्रधान देवेभ्यः प्रजापतये तेन राधुहि^२ ॥ ४ ॥

प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामी^१—न्द्राग्निभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि^२ वायवे त्वा जुष्टं प्रोक्षामि^३
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि^४ सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि^५ ।
यो अर्वन्तं जिवाथसति तमुभ्यमीति वरुणः । पुरो मर्तः पुरः श्वां ॥ ५ ॥

अग्रये स्वाहा^१ सोमाय स्वाहा^२ ऽपां मोदाय स्वाहा^३ सवित्रे स्वाहा^४ वायवे स्वाहा^५
विष्णवे स्वाहे^६—न्द्राय स्वाहा^७ बृहस्पतये स्वाहा^८ मित्राय स्वाहा^९ वरुणाय स्वाहा^{१०} ॥६॥

हिङ्गाराय स्वाहा^१ हिङ्गृताय स्वाहा^२ क्रन्दते स्वाहा^३ ऽवक्रन्दाय स्वाहा^४ प्रोथति स्वाहा^५
प्रप्रोथाय स्वाहा^६ गन्धाय स्वाहा^७ घ्राताय स्वाहा^८ निविंष्टाय स्वाहा^९—पविष्टाय स्वाहा^{१०}
सन्दिताय स्वाहा^{११} वल्गते स्वाहा^{१२} ऽऽसीनाय स्वाहा^{१३} शयानाय स्वाहा^{१४} स्वपते स्वाहा^{१५}
जायते स्वाहा^{१६} कूजते स्वाहा^{१७} प्रबुद्धाय स्वाहा^{१८} विजृम्भमाणाय स्वाहा^{१९} विवृत्ताय स्वाहा^{२०}
सथर्हानाय स्वाहा^{२१}—पस्थिताय स्वाहा^{२२} ऽऽयनाय स्वाहा^{२३} प्रार्यणाय स्वाहा^{२४} ॥ ७ ॥

यते स्वाहा^१ धावते स्वाहा^२—द्वावाय स्वाहा^३—द्वुताय स्वाहा^४ शकाराय स्वाहा^५
शुकृताय स्वाहा^६ निषण्णाय स्वाहा^७—त्थिताय स्वाहा^८ जवाय स्वाहा^९ बलाय स्वाहा^{१०}
विवर्तमानाय स्वाहा^{११} विवृत्ताय स्वाहा^{१२} विधून्वानाय स्वाहा^{१३} विधूताय स्वाहा^{१४}
शुश्रूपमाणाय स्वाहा^{१५} शृण्वते स्वाहे^{१६}—क्षमाणाय स्वाहे^{१७}—क्षिताय स्वाहा^{१८}
वीक्षिताय स्वाहा^{१९} निमेषाय स्वाहा^{२०} यदत्ति तस्मै स्वाहा^{२१} यत् पिबति तस्मै स्वाहा^{२२}
यन्मूत्रं करोति तस्मै स्वाहा^{२३} कुर्वते स्वाहा^{२४} कृताय स्वाहा^{२५} ॥ ८ ॥

तत्संवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ९ ॥

हिरण्यपाणिभूतये सवितारमुप ह्वये । स चेत्ता देवता पदम् ॥ १० ॥

देवस्य चेततो महीं प्र संवितुर्हवामहे । सुमतिथं सत्यराधसम् ॥ ११ ॥

सुष्टुतिथं सुमतीवृधो रातिथं संवितुरीमहे । प्र देवाय मतीविदे ॥ १२ ॥

रातिथं सत्पतिं महे सवितारमुप ह्वये । आसवं देववीतये ॥ १३ ॥

एकस्मै स्वाहा^१ द्वाभ्यां^२ स्वाहा^३ शताय स्वाहे^३—कशताय स्वाहा^३ व्युष्ट्यै स्वाहा^४
स्वर्गाय स्वाहा^५ ॥ ३४ ॥

[अ० २२, कं० ३४, मं० सं० २६७]

इति द्वाविंशोऽध्यायः ।

अथ त्रयोविंशोऽध्यायः ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रं भूतस्य जातः पतिरेकं आसीत् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषां विधेम ॥ १ ॥

उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये^१—प ते योनिः सूर्यस्ते महिमा ।

यस्तेऽहन्त्संवत्सरे महिमा संम्बभूव यस्ते वायावन्तारिक्षे महिमा संम्बभूव

यस्ते द्विवि सूर्ये महिमा संम्बभूव तस्मै ते महिम्ने प्रजापतये स्वाहा देवेभ्यः^२ ॥ २ ॥

यः प्राणतो निमिपतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।

य ईशे अस्य द्विपदुश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषां विधेम ॥ ३ ॥

उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये^१—प ते योनिश्चन्द्रमास्ते महिमा ।

यस्ते रात्रौ संवत्सरे महिमा संम्बभूव यस्ते पृथिव्यामग्नौ महिमा संम्बभूव

यस्ते नक्षत्रेषु चन्द्रमसि महिमा संम्बभूव तस्मै ते महिम्ने प्रजापतये देवेभ्यः स्वाहा^३ ॥ ४ ॥

युञ्जन्ति ब्रह्मरूपं चरन्तं परिं तस्थुषः । रोचन्ते रोचना द्विवि^४ ॥ ५ ॥

युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणां धृष्णू नूवाहसां ॥ ६ ॥

यद्वातो अपो अगनीगन्त्रियामिन्द्रस्य तन्वम् । एतथ स्तोत्रनेनं पथा पुनरश्रुमावर्तयासि नः ॥७॥

वसवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसां रुद्रास्त्वाञ्जन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसां ऽऽदित्यास्त्वाञ्जन्तु जागतेन

छन्दसां । भूर्भुवःस्व^५—लाजीइच्छाचीश्न्यव्ये गव्ये एतदन्नमत्त देवा एतदन्नमद्भि प्रजापते ॥८॥

कः स्विदेकाकी चरति क उं स्विजायते पुनः । किथं स्विद्धिमस्य भेषजं किम्वावपनं महर्त् ॥९॥

सूर्ये एकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः । अग्निर्हिमस्य भेषजं भूमिरावपनं महर्त् ॥ १० ॥

का स्विदासीत्पूर्वाचित्तिः किथं स्विदासीद् बृहद्वयः ।

का स्विदासीत्पिपिलिपिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला ॥ ११ ॥

द्यौरासीत्पूर्वाचित्तिरश्व आसीद् बृहद्द्वयः । अत्रिरासीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥ १२ ॥

वायुध्वा पचतैरवत्वसितग्रीवश्छार्गिन्यग्रोधश्चमसैः शल्मलिर्वृन्द्र्या ।

एष स्य राथ्यो वृषा पद्भिश्चतुर्भिरेदगन्त्रहा कृष्णश्च नोऽवतु नमोऽग्र्ये ॥ १३ ॥

सथंशितो रश्मिना रथः सथंशितो रश्मिना हयः । सथंशितो अप्सवृप्सुजा ब्रह्मा सोमपुरोगवैः ॥ १४ ॥

स्वयं वाजिस्तन्त्रं कल्पयस्व स्वयं यजस्व स्वयं जुपस्व । महिमा तेऽन्येन न सन्नर्शे ॥ १५ ॥

न वा उ एतन्म्रियसे न रिप्यसि देवाँर इदेपि पथिभिः सुगोभिः ।

यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययुस्तत्र त्वा देवः संविता दधातु ॥ १६ ॥

अग्निः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतँल्लोकमजयद्यस्मिन्नाग्निः स ते लोको भविष्यति तं जेप्यसि

पिवैता अपैः । वायुः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतँल्लोकमजयद्यस्मिन्वायुः स ते लोको भविष्यति तं

जेप्यसि पिवैता अपैः । सूर्यः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतँल्लोकमजयद्यस्मिन्सूर्यः स ते लोको

भविष्यति तं जेप्यसि पिवैता अपैः ॥ १७ ॥

प्राणाय स्वाहा^१ ऽपानाय स्वाहा^२ व्यानाय स्वाहा^३ ।

अम्बे अम्बिकेऽम्बालिके न मां नयति कश्चन । ससस्त्वश्वकः सुमद्रिकां काम्पीलवासिनीर्म ॥ १८ ॥

गणानां त्वा गणपतिथं हवामहे^१ प्रियाणां त्वा प्रियपतिथं हवामहे^२

निधीनां त्वा निधिपतिथं हवामहे वसो मर्म । आहर्मजानि गर्भधमा त्वमजासि गर्भधर्म ॥ १९ ॥

ता उभौ चतुरः पदः संप्रसारयाव स्वर्गे लोके प्रोर्णुवाथा^३ वृषा वाजी रेतोधा रेतो दधातु^४ ॥ २० ॥

उत्सकथ्या अव गुदं धेहि समञ्चिं चारया वृषन् । य स्त्रीणां जीवभोजनः ॥ २१ ॥

यकासकौ शकुन्तिकाऽऽहलगिति वञ्चति । आहन्ति गुभे पसो निर्गलगलीति धारकां ॥ २२ ॥

यकोऽसकौ शकुन्तक आहलगिति वञ्चति । विवक्षत इव ते मुखमध्वर्यो मा नस्त्वमभि मापथाः ॥ २३ ॥

माता च ते पिता च तेऽग्रं वृक्षस्य रोहतः । प्रतिलामीति ते पिता गुभे मुष्टिमंतथंसयत् ॥ २४ ॥

माता च ते पिता च तेऽग्रं वृक्षस्य क्रीडतः । विवक्षत इव ते मुखं ब्रह्मन्मा त्वं वंदो ब्रहु ॥ २५ ॥

ऊर्ध्वमेनामुच्छ्रापय गिरौ भारथं हरन्निव । अथास्यै मध्यमेधताथं शीते वाते पुनन्निव ॥ २६ ॥

ऊर्ध्वमेनमुच्छ्रयताद्विरौ भारथं हरन्निव । अथास्य मध्यमेजतु शीते वाते पुनन्निव ॥ २७ ॥

यदस्या अथंहुमेद्याः कृधु स्थूलमुपातंसत् । मुष्काविदस्या एजतो गोशफे शकुलाविवं ॥ २८ ॥

यद्देवासो ललामगुं प्र विंष्टीमिनुमार्विपुः । सक्श्ना देदिश्यते नारीं सत्यस्याक्षिभुवो यथा ॥ २९ ॥

यद्धरिणो यवमत्ति न पुष्टं पशु मन्यते । शूद्रा यदर्यजारा न पोषाय धनायति' ॥ ३० ॥

यद्धरिणो यवमत्ति न पुष्टं बहु मन्यते । शूद्रो यदर्यायै जारो न पोषमनु मन्यते' ॥ ३१ ॥

वृधिक्राव्णो अकारिपं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।

सुरभि नो मुखा करत्र ण आयुंथपि तारिपत् ॥ ३२ ॥

गायत्री त्रिष्टुजर्गत्यनुष्टुप्पङ्क्त्या सह । बृहत्सुग्णिहा ककुप्सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥ ३३ ॥

द्विपदा याश्चतुष्पदास्त्रिपदा याश्च षट्पदाः ।

विच्छन्दा याश्च सच्छन्दाः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥ ३४ ॥

महानाम्न्यो रेवत्यो विश्वा आशाः प्रभूर्वरीः । मैघीर्विद्युतो वाचः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥ ३५ ॥

नार्यस्ते पत्न्यो लोम विचिन्वन्तु मनीषया । देवानां पत्न्यो दिशः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥ ३६ ॥

रजता हरिणीः सीसा युजो युज्यन्ते कर्मभिः ।

अश्वस्य वाजिनस्त्वचि सिमाः शम्यन्तु शम्यन्तीः' ॥ ३७ ॥

क्वाविदुङ्ग यवमन्तो यवश्चिद्यथा दान्तर्यनुपूर्वं वियूर्य ।

इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नम उक्तिं यजन्ति ॥ ३८ ॥

कस्त्वा छर्यति कस्त्वा विशास्ति कस्ते गात्राणि शम्यति । क उ ते शमिता कविः' ॥ ३९ ॥

ऋतवस्त ऋतुथा पर्व शमितारो वि शासतु । संवत्सरस्य तेजसा शमीभिः शम्यन्तु त्वा ॥ ४० ॥

अर्धमासाः परुंथपि ते मासा आ च्छर्यन्तु शम्यन्तः ।

अहोरात्राणि मरुतो विलिष्टथ सूदयन्तु ते' ॥ ४१ ॥

दैव्या अध्वर्यवस्त्वा च्छर्यन्तु वि च शासतु । गात्राणि पर्वशस्ते सिमाः कृण्वन्तु शम्यन्तीः' ॥ ४२ ॥

द्यौस्ते पृथिव्यन्तरिक्षं वायुश्चिद्भ्रं पृणातु ते । सूर्यस्ते नक्षत्रैः सह लोकं कृणोतु साधुर्या ॥ ४३ ॥

शं ते परेभ्यो गात्रेभ्यः शमस्त्ववरेभ्यः । शमस्थभ्यो मज्जभ्यः शम्वस्तु तन्वै तव' ॥ ४४ ॥

कः स्वित्देकाकी चरति क उ स्वित्ज्जायते पुनः । किंथ स्वित्द्रिमस्य भेषजं किम्वावपनं महत्' ॥ ४५ ॥

सूर्य एकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः । अग्निर्हिमस्य भेषजं भूमिरावपनं महत् ॥ ४६ ॥

किंथ स्वित्सूर्यसमं ज्योतिः किंथ समुद्रसमंथ सरः ।

किंथ स्वित्पृथिव्यै वर्षीयः कस्य मात्रा न विद्यते' ॥ ४७ ॥

वत्स सूर्यसमं ज्योतिर्द्यौः समुद्रसमंथ सरः ।

इन्द्रः पृथिव्यै वर्षीयान् गोस्तु मात्रा न विद्यते' ॥ ४८ ॥

पूच्छामि त्वा चितये देवसखु यदि त्वमत्र मनसा जगन्थ ।
 येषु विष्णुस्त्रिषु पदेष्वेष्टस्तेषु विश्वं भुवनमा विवेशा ३ ॥ ४९ ॥
 अपि तेषु त्रिषु पदेष्वस्मि येषु विश्वं भुवनमा विवेश ।
 सद्यः पर्येमि पृथिवीमुत द्यामेकेनाङ्गेन दिवो अस्य पृष्ठम् ॥ ५० ॥

केष्वन्तः पुरुष आ विवेश कान्यन्तः पुरुषे अर्पितानि ।
 एतद्ब्रह्मन्नुप बलहामसि त्वा किं स्वन्नः प्रति बोचास्यत्र १ ॥ ५१ ॥
 पश्चस्वन्तः पुरुष आ विवेश तान्यन्तः पुरुषे अर्पितानि ।
 एतत्त्वात्र प्रतिमन्वानो अस्मि न मायया भवस्युत्तरो मत् ॥ ५२ ॥
 का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः किं स्विदासीद् बृहद्वयः ।
 का स्विदासीत्पिलिप्पिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला ॥ ५३ ॥

द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्व आसीद् बृहद्वयः ।
 अविंरासीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥ ५४ ॥

का ईमरे पिशङ्गिला का ई कुरुपिशङ्गिला ।
 क ईमास्कन्दमर्पति क ई पन्थां वि सर्पति ॥ ५५ ॥
 अजारं पिशङ्गिला श्वावित्कुरुपिशङ्गिला ।
 शश आस्कन्दमर्पत्यहिः पन्थां वि सर्पति ॥ ५६ ॥

कत्यस्य विष्ठाः कत्यक्षराणि कति होमांसः कतिधा समिद्धः ।
 यज्ञस्य त्वा विदथा पृच्छमत्र कति होतार ऋतुशो यजन्ति ॥ ५७ ॥

पडस्य विष्ठाः शतमक्षराण्यशीतिर्होमाः समिधो ह तिस्रः ।
 यज्ञस्य ते विदथा प्र व्रवीमि सप्त होतार ऋतुशो यजन्ति ॥ ५८ ॥

को अस्य वेद भुवनस्य नाभिं को द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् ।
 कः सूर्यस्य वेद बृहतो जनित्रं को वेद चन्द्रमसं यतोजाः ॥ ५९ ॥

वेदाहमस्य भुवनस्य नाभिं वेद द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् ।
 वेद सूर्यस्य बृहतो जनित्रमथो वेद चन्द्रमसं यतोजाः ॥ ६० ॥

पूच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पूच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः ।
 पूच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पूच्छामि वाचः परमं व्योम ॥ ६१ ॥

इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवन्स्य नाभिः ।
 अयथं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्माय वाचः परमं व्योमं ॥ ६२ ॥
 सुभूः स्वयम्भूः प्रथमोऽन्तर्महत्पुणवे । वृधे ह गर्भमूत्विद्यं यतो जातः प्रजापतिः^१ ॥ ६३ ॥
 होता यक्षत्प्रजापतिथं सोमस्य महिम्नः । जुपतां पिबंतु सोमथं होतर्यजं^१ ॥ ६४ ॥
 प्रजापते न त्वद्वेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता बभूव ।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयथं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ६५ ॥

[अ० १३, कं० ६५, मं० सं० ८३]

इति त्रयोविंशोऽध्यायः ।

अथ चतुर्विंशोऽध्यायः ।

अश्वस्तूपरो गौमृगस्ते प्राजापत्याः कृष्णग्रीव आग्नेयो रराटे पुरस्तात्सारस्वती
 मेण्युधस्ताद्धनोराश्विनावधोरामौ ब्राह्मोः सौमापौष्णः श्यामो नाभ्याथं सौर्ययामौ
 श्वेतश्च कृष्णश्च पार्श्वयोस्ताष्टौ लोमशसक्थौ सक्थयोर्वायव्यः श्वेतः पुच्छ इन्द्राय
 स्वपस्याय वेहद्वैष्णवो वामनः ॥ १ ॥
 रोहितो धूमरोहितः कर्कन्धुरोहितस्ते सौम्या बभ्रुररुणबभ्रुः शुक्रबभ्रुस्ते वारुणाः
 शितिरन्ध्रोऽन्यतःशितिरन्ध्रः समन्तशितिरन्ध्रस्ते सावित्राः शितिवाहुरन्यतःशितिवाहुः
 समन्तशितिवाहुस्ते बार्हस्पत्याः प्रपती क्षुद्रप्रपती स्थूलप्रपती ता मैत्रावरुण्यः ॥ २ ॥
 शुद्धवालः सर्वशुद्धवालो मणिवालस्त आश्विनाः श्येतः श्येताक्षोऽरुणस्ते रुद्राय पशुपतये
 कर्णा यामा अवलिता रौद्रा नमोरूपाः पार्जन्याः ॥ ३ ॥
 पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निरुर्ध्वपृश्निस्ते मारुताः फल्गूलोहितोर्णा पलक्षी ताः सारस्वत्यः प्लीहाकर्णः
 शुण्ठाकर्णोऽध्यालोहकर्णस्ते त्वाष्ट्राः कृष्णग्रीवः शितिकर्षोऽश्विसक्थस्त ऐन्द्राग्राः
 कृष्णाश्विरत्पाश्विर्महाश्विस्त उपस्याः ॥ ४ ॥
 शिल्पा वैश्वदेव्यो रोहिण्यस्त्रयवयो वाचेऽविज्ञाता अदित्यै सरूपा धात्रे वत्सतयो देवानां
 पत्नीभ्यः ॥ ५ ॥
 कृष्णग्रीवा आग्नेयाः शितिभ्रवो वसूनाथं रोहिता रुद्राणाथं श्वेता अवरोकिण आदित्यानां
 नमोरूपाः पार्जन्याः ॥ ६ ॥

उद्धृतं वृद्धमो वामनस्त ऐन्द्रवैष्णवा उद्धृतः शितिच्चाहुः शितिपुत्रस्त ऐन्द्राचार्यस्पृष्ट्याः शु
 कलिनाः कृत्वाया आग्निमाकृताः इत्यामाः पीर्णाः ॥ ७ ॥

एवं ऐन्द्राग्र दिक्षुषा अग्नीपोमीयां वामना अनद्धवाह आग्नावैष्णवा वशा मैत्रावरुण्योऽन्यत
 एवो वैष्णवः ॥ ८ ॥

कृष्णादीना अत्रेक वृद्धवः स्रीश्याः श्वेता वायव्या अर्षिजाता अर्दिश्ये सरुवा धात्रे वत्सतय्यो
 वैष्णवो वैष्णवः ॥ ९ ॥

एवम एवम शुभः अन्तरिक्षा वृद्धतो विद्याः श्रवला वैश्रुताः सिध्मास्तारुकाः ॥ १० ॥

एवम एवम शुभः अन्तरिक्षा वृद्धतो विद्याः श्रवला वैश्रुताः सिध्मास्तारुकाः ॥ ११ ॥

सोमाय लवानालभते त्वष्ट्रे कौलीकान्गोपादीर्द्वानां पत्नीभ्यः कुलीकां देवजामिभ्योऽग्रये
गृहपतये पारुष्णान् ॥ २४ ॥

अह्ने पारार्वतानालभते रात्र्यै सीचापूरहोरात्रयोः सन्धिभ्यो जतूर्मासेभ्यो दात्यौहान्तसंवत्सराय
महतः सुपर्णान् ॥ २५ ॥

भूम्यां आखूनालभतेऽन्तरिक्षाय पाङ्कत्रान्दिवे कशान्दिग्भ्यो नकुलान्वभुकानवान्तरदिशाभ्यः ॥ २६ ॥
वसुभ्य ऋश्यानालभते रुद्रेभ्यो रुरुनादित्येभ्यो न्यङ्कून्विश्वेभ्यो देवेभ्यः पूषतान्साध्येभ्यः
कुलुङ्गान् ॥ २७ ॥

ईशानाय परस्वत् आलभते मित्राय गौरान्वरुणाय महिषान्वृहस्पतये गव्यस्त्वष्टु उष्ट्रान् ॥ २८ ॥
प्रजापतये पुरुगान्वस्तिन आलभते वाचे प्लुषींश्चक्षुषे मशकाञ्छ्रोत्राय भृङ्गान् ॥ २९ ॥

प्रजापतये च वायवे च गोमूगो वरुणायारण्यो मेपो यमाय कृष्णो मनुष्यराजाय मर्कटः शार्दूलाय
रोहिर्हृषभाय गव्यी क्षिप्रश्यानाय वर्तिका नीलङ्गोः कृमिः समुद्राय शिशुमारो हिमवते हस्ती ॥ ३० ॥

मयुः प्राजापत्य उलो हलिष्णो वृषदुंशस्ते धात्रे दिशां कङ्को धुङ्गम्रियी कलविङ्को लोहिताहिः
पुंकरसादस्ते त्वाप्त्रा वाचे कुञ्जः ॥ ३१ ॥

सोमाय कुलुङ्ग आरण्योऽजो नकुलः शका ते पौष्णाः क्रोष्टा मायोरिन्द्रस्य गौरमृगः पिद्रो न्यङ्कुः
कक्कटस्तेऽनुमत्यै प्रतिश्रुत्कायै चक्रवाकः ॥ ३२ ॥

सौरी बलाका शार्गः सृजयः श्याण्डकस्ते मैत्राः सरस्वत्यै शारिः पुरुषवाक् श्वाविन्द्रौमी शार्दूलो
वृकः पृदाकुस्ते मन्यवे सरस्वते शुक्रः पुरुषवाक् ॥ ३३ ॥

सुपर्णः पर्जन्य आतिर्वाहसो दर्विदा ते वायवे बृहस्पतये वाचस्पतये पैङ्गराजोऽलज आन्तरिक्षः
प्लवो मद्रुर्मत्स्यस्ते नदीपतये द्यावापृथिवीयः कूर्मः ॥ ३४ ॥

पुरुषमृगश्चन्द्रमसो गोधा कालका दार्वाद्यादस्ते वनस्पतीनां कृकवाकुः सावित्रो हृशंसो वातस्य
नाक्रो मर्करः कुलीपयस्तेऽकूपारस्य ह्रियै शत्यकः ॥ ३५ ॥

एण्यहो मण्डूको मूर्पिका तित्तिरिस्ते सर्पाणां लोपाश आश्विनः कृष्णो रात्र्या ऋक्षो जतूः
सुपिलीका त इतरजनानां जहंका वैष्णवी ॥ ३६ ॥

अन्यवापोऽर्धमासानामृश्यों मयूरः सुपर्णस्ते गन्धर्वाणाम्पामुद्रो मासां कश्यपो रोहितकुण्डुणाची
गोलत्तिका तेऽप्सरसां मृत्यवेऽसितः ॥ ३७ ॥

वर्षाहृक्केतूनामासुः कशो मान्थालस्ते पितृणां चलायाजगरो वसूनां कृपितलः कपोत उल्लूकः
शशस्ते निर्ऋत्यै वरुणायारण्यो मेरुः ॥ ३८ ॥

श्वित्र अद्वित्यानामुष्टो घृणीवान्वार्धनिसस्ते मृत्या अरण्याय मृमरो रुरु शैत्रः कथिः
कुटरुर्दात्यीहस्ते वाजिनां कामाय पिकः ॥ ३९ ॥

खद्गो वैश्वदेवः श्वा कृष्णः कर्णो गर्दूमस्तरक्षुस्ते रक्षमाभिन्द्राय सूकरः मिथ्यो मारुतः
कृकलासः पिप्पका शकुनिस्ते शर्व्यायै विश्वेषां देवानां पुषतः ॥ ४० ॥

[अ० २४, सं० ४०, मं० सं० ४०]

इति चतुर्विंशोऽध्यायः ।

अथ पञ्चविंशोऽध्यायः ।

शादं दुद्धिरवकां दन्तमूलैर्मृदुं वस्वेस्तेगान्दथद्राभ्याथ सरस्वत्या अग्रजिह्वं जिह्वायां
उत्सादमवक्रन्देन तालु वाजथ हनुभ्यामप आस्येन वृषणमाण्डाभ्यामादित्यां श्मश्रुभिः
पन्थानं भ्रुभ्यां द्यावापृथिवी वर्तोभ्यां विद्युतं कुनीनकाभ्याथ शुक्लाय स्वाहा
कृष्णाय स्वाहा पार्याणि पक्ष्माण्यत्रार्या इक्षवोऽवार्याणि पक्ष्माणि पार्या इक्षवः' ॥ १ ॥

वातं प्राणेनापानेन नासिके उपयाममधरेणौष्ठेन सदुत्तरेण प्रकाशेनान्तरमनूकाशेन बाह्यं निवेप्यं
मूर्धा स्तनयित्तुं निर्वाधेनाशानिं मस्तिष्केण विद्युतं कुनीनकाभ्यां कर्णाभ्याथ श्रोत्रथ श्रोत्राभ्यां
कर्णौ तेदुनीमधरकण्ठेनापः शुष्ककण्ठेन चित्तं मन्याभिरदितिथं शीर्ष्णां निर्ऋतिं निर्जर्जल्येन
शीर्ष्णां संक्रोशैः प्राणान् रेष्माणथं स्तुपेन' ॥ २ ॥

शकान् केशैरिन्द्रथं स्वपसा वहेन बृहस्पतिथं शकुनिसादेन कूर्माञ्छफैराक्रमणथं
भ्यामृक्षलाभिः कृपिञ्जलाञ्चवं जङ्गाभ्यामध्वानं बाहुभ्यां जाम्बीलेनारण्यमग्निमतिरुग्भ्यां
' कुोभ्यामश्विनावथंसाभ्याथं रुद्रथं रोराभ्याम् ॥ ३ ॥

पक्षतिर्वायोनिर्पक्षतिरिन्द्रस्य तृतीया सोमस्य चतुर्थ्यादित्यै पञ्चमीन्द्रायै पृष्ठी मरुताथं
बृहस्पतैरष्टम्यर्यम्णो नवमी धातुर्दशमीन्द्रस्यैकादशी वरुणस्य द्वादशी यमस्य
॥ ४ ॥

० : पक्षतिः सरस्वत्यै निपक्षतिमित्रस्य तृतीयापां चतुर्थी निर्ऋत्यै पञ्चम्युग्नीपोमयोः
सर्पाणाथं सप्तमी विष्णोरष्टमी पूष्णो नवमी त्वष्टुर्दशमीन्द्रस्यैकादशी वरुणस्य
यम्यै त्रयोदशी द्यावापृथिव्योर्दक्षिणं पार्श्वं विश्वेषां देवानामुत्तरम् ॥ ५ ॥

मरुतांश्च स्कन्धा विश्वेषां देवानां प्रथमा कीकसा रुद्राणां द्वितीयाऽऽदित्यानां तृतीया वायोः
पुच्छमशीपोमंयोर्भासदौ कुञ्चौ श्रोणिभ्यामिन्द्राबृहस्पती ऊरुभ्यां मित्रावरुणावल्गाभ्यामाक्रमणंश्च
स्थूराभ्यां बलं कुशाभ्याम् ॥ ६ ॥

पूषणं वनिष्ठुनाऽन्धाहीन्स्खूलगुदया सर्पान्गुदाभिर्विहृतं आन्त्रैरपो वस्तिना वृषणमाण्डाभ्यां
वाजिनंश्च शोपेन प्रजांश्च रेतसा चाषान् पित्तेन प्रदुरान् पायुना कूश्माञ्छकपिण्डैः ॥ ७ ॥

इन्द्रस्य क्रोडोऽदित्यै पाजस्यं दिशां जत्रवोऽदित्यै मसज्जीसूतान् हृदयोपशेनान्तरिक्षं पुरीतता
नभं उद्वृषेण चक्रवाकौ मत्तस्ताभ्यां दिवं वृक्षाभ्यां गिरीन् प्लाशिभिरुपलान प्लीहा बल्मीकान्
क्लोमभिर्गुल्मीभिर्गुल्मान् हिरामिः सर्वन्तीर्हृदान् कुक्षिभ्यांश्च समुद्रमुदरेण वैश्वानरं भस्मनां ॥ ८ ॥

विधृतिं नाभ्यां घृतं रसेनापो यूपणा मरीचीर्विप्रुड्मिर्नाहारमूष्मणां शीनं वसंया पुष्पा
अश्रुभिर्हृदुनीर्दृषीकाभिरुसना रक्षांश्चसि मित्राण्यङ्गैर्नक्षत्राणि रूपेण पृथिवीं त्वचा
जुम्बकाय स्वाहा ॥ ९ ॥

हिरण्यगर्भः समवतताग्रं भृतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामृतेमां कर्म देवार्यं हविषा विधेम ॥ १० ॥

यः प्राणतो निमिपतो महित्वैक दृद्राजा जगतो वृमुव ।

य इमी अस्य द्विपवृश्रतुप्पवृः कर्म देवार्यं हविषा विधेम ॥ ११ ॥

यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रंश्च यस्य सहाहः ।

यस्येमाः प्रदिशो यस्य ब्राह्म कर्म देवार्यं हविषा विधेम ॥ १२ ॥

य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं लपासन्ते प्रधिपं यस्य देवाः ।

यस्य च्छायामृतं यस्य सून्युः कर्म देवार्यं हविषा विधेम ॥ १३ ॥

आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतोऽयं धारो अपरीदार नदित्यः ।

देवा नो यथा सदृमिद वृधे असन्नमायदा रक्षितानां दिवेर्यदि ॥ १४ ॥

देवानां भद्रा सुमतिर्भोजयतां देवानांश्च सतिरग्नि नो निर्वर्तवाम ।

देवानांश्च सम्पमूर्पसदिमा वयं देवा न आयुः प्रतिवत् जीवन्ते ॥ १५ ॥

तान्पृथ्या निविदां हृमो एधे भगं मिममदिदि दक्षकदियेन ।

अयमणं परेणांश्च सोममभित्ता संन्दती नः सुभमा मयंश्चरन् ॥ १६ ॥

तदुमे पातो मयोम दाहू भेषजं तन्मता पृथिवी हविषा ह्यः ।

तद धावाणाः सोमसतो मयोमपरतदभित्ता शकुने शिषया वृधन् ॥ १७ ॥

तमीशानं जगत्स्तस्थुपस्पतिं धियश्चिन्वमवसे हूमहे वयम् ।
 पूषा नो यथा वेदसामसद् वृधे रक्षिता पायुरदधः स्वस्तये ॥ १८ ॥
 स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
 स्वस्ति नस्ताक्षर्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥ १९ ॥
 पूर्षदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभंयावानो विदथ्रेषु जग्मयः ।
 अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसागमन्निह ॥ २० ॥
 भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
 स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाचं संस्तुमभिर्यशोमहि देवहितं यदायुः ॥ २१ ॥
 शतमिन्द्र शरदो अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनाम् ।
 पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिपतायुर्गन्तोः ॥ २२ ॥
 अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
 विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् ॥ २३ ॥
 मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिन्द्र ऋमुक्षा मरुतः परि ख्यन् ।
 यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तैः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि ॥ २४ ॥
 यन्निर्णिजा रेकणां प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।
 सुप्राङ्जो मेर्म्यद्विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमर्ष्येति पार्थः ॥ २५ ॥
 एष छागः पुरो अश्वेन वाजिनां पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।
 अभिप्रियं यत्पुंगोडाशमर्वता त्वष्टेदेनं सौश्रवसाय जिन्वति ॥ २६ ॥
 यद्भ्रविष्यमृतुशो देवयानं त्रिर्मानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।
 अत्रां पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवैर्भ्यः प्रतिवेदयन्नजः ॥ २७ ॥
 होताऽध्वर्युरारवया अग्निमिन्धो श्रावश्राभ उत शंथस्ता सुविप्रः ।
 तेन यज्ञेन स्वरंकृतेन स्वित्तेन वक्षणा आ पूर्णध्वम् ॥ २८ ॥
 यूपत्रस्का उत ये यूपवाहाश्चपालं ये अश्वयूपाय तक्षति ।
 ये चार्वते पर्वनं सुभ्ररन्त्युतो तेषामभिर्गूर्तिर्न इन्वतु ॥ २९ ॥
 उप प्रागात्सुमन्मेऽधायि मन्म देवानामाशा उप वीतपृष्ठः ।
 अन्वेनं विप्रा ऋषयो मदन्ति देवानां पुष्टे चक्रमा सुवन्धुम् ॥ ३० ॥

यद्वाजिनो दामं सन्दानमर्वतो या शीर्षिण्या रक्षणा रज्जुरस्य ।
 यद्वा घास्य प्रभृतमास्ये तृणं सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥ ३१ ॥
 यदश्वस्य क्रावियो मक्षिकाश्च यद्वा स्वरौ स्वधितौ रिप्तमस्ति ।
 यद्धस्तयोः शमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥ ३२ ॥
 यद्वृष्यमुदरस्यापवाति य आमस्य क्रावियो गन्धो अस्ति ।
 सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तु मेधं शृतपाकं पचन्तु ॥ ३३ ॥
 यत्ते गात्राद्गिनां पच्यमानाद्भि शूलं निहतस्यावधावति ।
 मा तद्भूम्यामाश्रिपन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तद्गशद्भ्यो रातमस्तु ॥ ३४ ॥
 ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निहरोति ।
 ये चावतो मांशमिक्षामुपासत उतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु ॥ ३५ ॥
 यन्नीक्षणं माँस्पचन्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि ।
 ऊष्मण्यापिधानां चरूणामुह्नाः सूनाः परि भूपन्त्यश्वम् ॥ ३६ ॥
 मा त्वाग्निध्वनयीन्द्रमगन्धिर्मोखा भ्राजन्त्याभि विक्तु जघ्निः ।
 इष्टं वीतमभिगूर्तिं वर्षदकृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम् ॥ ३७ ॥
 निकर्मणं निपदनं विवर्तनं यच्च पृथ्वीशमर्वतः ।
 यच्च पपौ यच्च घासिं जघास सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥ ३८ ॥
 यदश्वाय वासं उपस्तृणन्त्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै ।
 सन्दानमर्वन्तं पृथ्वीशं प्रिया देवेष्ववा यामयन्ति ॥ ३९ ॥
 यत्ते सादे महसा शुकृतस्य पाण्यं वा कशया वा तुतोदं ।
 सुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा सूदयामि ॥ ४० ॥
 चतुस्त्रिंशद्वाजिनो देवबन्धोर्वह्नीरश्वस्य स्वधितिः समेति ।
 अच्छिद्वा गात्रा वयुना कृणोत परुष्परुरनुघुष्या विशस्त ॥ ४१ ॥
 एकस्त्वहुरश्वस्या विशस्ता द्वा यन्तारा भवतस्तथं क्रतुः ।
 या ते गात्राणामृतथा कृणोमि ता-ता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नौ ॥ ४२ ॥
 मा त्वा तपत्प्रिय आत्माऽपियन्तं मा स्वधितिस्तन्वु आ तिष्ठिपत्ते ।
 मा ते गृध्नुरविशस्ताऽतिहार्यं छिद्रा गात्राण्यसिना मिथू कः ॥ ४३ ॥

ऋतावानं वैश्वानरसूतस्य ज्योतिरुत्पत्तिम् । अजस्रं शुर्मसीमहे ।
 उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैप ते योनिर्वैश्वानराय त्वां ॥ ६ ॥
 वैश्वानरस्य सुमतां स्याम राजा हि कं भुवंतानामभिथीः ।
 इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यंतते सूर्येण ॥
 उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैप ते योनिर्वैश्वानराय त्वां ॥ ७ ॥
 वैश्वानरो न ऊतय आ प्र यातु पशवतः । अग्रिकृथेन वाहसां ॥
 उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैप ते योनिर्वैश्वानराय त्वां ॥ ८ ॥
 अग्निर्ऋषिः पवमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागुयम् ॥
 उपयामगृहीतोऽस्यैग्र्ये त्वा वचसे एप ते योनिर्ऋग्र्ये त्वा वचसे ॥ ९ ॥
 महार इन्द्रो वज्रहस्तः पोडुशी शर्म यच्छतु । हन्तुं पाप्मानं श्लोऽस्मान्द्वेष्टि ॥
 उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वैप ते योनिर्महेन्द्राय त्वां ॥ १० ॥
 तं वो दृस्ममृतीपहं वसोमन्दानमन्धसः । अभि वृत्सं न स्वसेर्यु धेनव इन्द्रं गीभिर्नवामहे ॥ ११ ॥
 यद्वाहिष्टं तदुग्र्ये बृहद्वचं विभावसो । महिषीव त्वद्रयिस्त्वद्राजा उदीरते ॥ १२ ॥
 एतु पु ववाणि तेऽग्रं इत्येतं गिरः । एभिर्वधासु इन्द्रमिः ॥ १३ ॥
 ऋतवस्ते यजं वि तन्वन्तु मासां रक्षन्तु ते हविः ।
 संवत्सरस्ते यजं दधातु नः प्रजां च परि पातु नः ॥ १४ ॥
 उपह्वरे गिरीणां संदूमे च नदीनाम् । धिया विषो अजायते ॥ १५ ॥
 उचा तं जातमन्धसो द्विवि सद्मन्या वदं । उग्रं ग्रामं मति अयः ॥ १६ ॥
 स न इन्द्राय यज्ये वै वरुणाय मरुद्भयः । वृष्टिोद्विषति अयं ॥ १७ ॥
 एना विश्वान्यय आ द्युसानि मानुषाणाम् । सिदासन्तो वनामो ॥ १८ ॥
 अनु दीरन्तु पृष्यासु गोभिस्त्वध्वन्तु नदीण पृष्टः ।
 अनु द्विपदासु चतुष्पदा वयं देवा नो यजमृत्या नपवन् ॥ १९ ॥
 अग्रे पत्नीरिवा वत देवानामुक्षातीर्य । स्वर्गाग्रे सोमदीपते ॥ २० ॥
 आभि यजं गृणीति सो शयां नेष्टः विदं ब्रह्मणो । स्वपि ति न तुवा अमि ॥ २१ ॥
 इन्द्रिणोदाः पिपीपति जुहोत प्र चं तिष्ठत । देवाहृष्टमिन्द्रिणवत् ॥ २२ ॥
 तदावधे सोमस्वमेतापीदं शश्वहमोः सुमतां अन्व रति
 अरिस्त एते रतिषा निपता इन्द्रिणोः जुहो इन्द्रिणवत् ॥ २३ ॥

अमेवं नः सुहवा आ हि गन्तं नि बृहिषि सदतन्ना रणिष्टन ।
 अथा मदस्व जुजुषाणो अन्धसस्त्वष्ट्रैर्वेभिर्जनिभिः सुमद्र्णः ॥ २४ ॥
 स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया । इन्द्राय पातवे सुतः ॥ २५ ॥
 रक्षोहा विश्वर्षणिरभि योनिमयोहते । द्रोणे सधस्थमासवर्त ॥ २६ ॥

[अ० २६, कं० २६, मं० सं० ६]

इति पद्मविंशोऽध्यायः ।

अथ सप्तविंशोऽध्यायः ।

समास्त्वाग्र ऋतवो वर्धयन्तु संवत्सरा ऋषयो यानि सत्या ।
 सं द्विव्येन दीदिहि रोचनेन विश्वा आ भाहि प्रदिशश्चतस्रः ॥ १ ॥
 सं चेध्यस्वाग्ने प्र च बोधयेन्मुच्च तिष्ठ महते सौभगाय ।
 मा च रिपदुपसत्ता ते अग्ने ब्रह्माणस्ते यशसः सन्तु मान्ये ॥ २ ॥
 त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने संवरणे भवा नः ।
 सपत्नहा नो अभिमातिजिच्च स्वे गर्ये जागृह्यप्रयुच्छन् ॥ ३ ॥
 इहैवाग्ने अधि धारया रयि मा त्वा नि क्रन्पूर्वचितो निकारिणः ।
 क्षत्रमग्ने सुयममस्तु तुभ्यमुपसत्ता वर्धतां ते अनिष्टृतः ॥ ४ ॥
 क्षत्रेणाग्ने स्वायुः सथं रभस्व मित्रेणाग्ने मित्रधेये यतस्व ।
 सजातानां मध्यमस्था एधि राज्ञामग्ने विह्व्यो दीदिहीह ॥ ५ ॥
 अति निहो अति स्निधोऽत्यच्चित्तिमत्यरातिमग्ने ।
 विश्वा ह्यग्ने दुरिता सहस्वाथास्मभ्यंथ सहवीरांथ रुधि दाः ॥ ६ ॥
 अनाधृष्यो जातवेदा अनिष्टृतो विराडग्ने क्षत्रभृद्दीदिहीह ।
 विश्वा आशाः प्रमुञ्चन्मानुषीर्भियः शिवेभिरद्य परि पाहि नो वृधे ॥ ७ ॥
 बृहस्पते सवितर्षोधयेन्थं सथंशितं चित्सन्तरांथं सथं शिशाधि ।
 वर्धयेन्न महते सौभगाय विश्व एन्मनु मदन्तु देवाः ॥ ८ ॥

अमुन्नभूयादथ यद्यमस्य बृहस्पते अभिशस्तेरमुंश्चः ।

प्रत्यौहतामश्विना मृत्युमस्माद्देवानामग्ने भिपजा शचीभिः^१ ॥ ९ ॥

उद्वयं तमसुस्परि स्तुः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ १० ॥

ऊर्ध्वा अस्य समिधो भवन्त्यूर्ध्वा शुक्रा शोचीथ्यग्नेः । द्युमत्तमा सुप्रतीकस्य सूनोः^१ ॥ ११ ॥

तनूनपादसुरो विश्ववेदा देवो देवेषु देवः । पथो अनक्तु मध्वा घृतेन^१ ॥ १२ ॥

मध्वा यज्ञं नक्षसे प्रीणानो नराशथ्सो अग्ने । सुकृद्देवः संविता विश्ववारंः ॥ १३ ॥

अच्छायमेति शर्वसा घृतेनेडानो वह्निर्ममसा । अग्निथ्यं सुचो अध्वरेषु प्रयत्सु^१ ॥ १४ ॥

स यक्षदस्य महिमानमग्नेः स ईं मन्द्रा सुप्रयसः । वसुश्चेतिष्ठो वसुधातमश्च^१ ॥ १५ ॥

द्वारो देवीरन्वस्य विश्वे व्रता ददन्ते अग्नेः । उरुव्यचंसो धाम्ना पत्यमानाः ॥ १६ ॥

ते अस्य योषणे द्विव्ये न योना उपासानक्ता । इमं यज्ञमवतामध्वरं नः^१ ॥ १७ ॥

दैव्या होतारा ऊर्ध्वमध्वरं नोऽग्नेर्जिह्वामभि गृणीतम् । कृणुतं नः स्वितिर्म् ॥ १८ ॥

तिस्रो देवीर्बर्हिरेदथ संदन्तिवडा सरस्वती भारती । मही गृणानां ॥ १९ ॥

तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरुक्षु त्वष्टा सुवीर्यम् । रायस्पोषं वि ष्यंतु नाभिमस्मे^१ ॥ २० ॥

वनस्पतेऽथ सृजा रराणस्मना देवेषु । अग्निर्हव्यथं शमिता सूदयाति^१ ॥ २१ ॥

अग्ने स्वाहा कृणुहि जातवेद इन्द्राय हव्यम् । विश्वे देवा हविरिदं जुपन्ताम् ॥ २२ ॥

पीवो अन्ना रथिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिंपक्ति नियुतामभिथ्रीः ।

ते वायवे समनसो वि तस्थुर्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः^१ ॥ २३ ॥

राये नु यं जज्ञत् रोदसीमे राये देवी धिपणां धाति देवम् ।

अथ वायुं नियुतंः सश्रत् स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरुके^१ ॥ २४ ॥

आपो ह यदृहतीर्विश्वमायन् गर्भं दधाना जनयन्तीरग्निम् ।

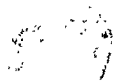
ततो देवानाथ्यं समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषां विधेम^१ ॥ २५ ॥

यश्चिदापो महिना पर्यपश्यदक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम् ।

यो देवेष्वधि देव एक आसीत् कस्मै देवाय हविषां विधेम^१ ॥ २६ ॥

प्र याभिर्यासि दाश्वाथ्यसमच्छां नियुद्धिर्वायविष्टये दुरोणे ।

नि नो रथिथ्यं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्वयं च राधः^१ ॥ २७ ॥

आ नो नियुद्धिः श्रुतिनीभिरध्वरथं सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।

वायो अस्मिन्त्सर्वने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नैः ॥ २८ ॥

नियुत्वान्वायवा गह्यथं शुक्रो अयामि ते । गन्तासि सुन्वतो गृहम् ॥ २९ ॥

वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिविष्टिषु ।

आ याहि सोमपीतये स्पर्हो देव नियुत्वर्ता ॥ ३० ॥

वायुरग्रेगा यज्ञप्रीः साकं गन्मनसा यज्ञम् । शिवो नियुद्धिः शिवाभिः ॥ ३१ ॥

वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेभिरा गहि । नियुत्वान्तसोमपीतये ॥ ३२ ॥

एकया च दृशभिश्च स्वभूते द्वाभ्यामिष्टये विथंशती च ।

तिसृभिश्च वहसे त्रिथंशता नियुद्धिर्वायविह ता वि मुञ्च ॥ ३३ ॥

तवं वायवृत्स्पते त्वर्हुर्जामातरद्भुत । अत्राथस्या वृणीमहे ॥ ३४ ॥

अभि त्वां शूर नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः । ईशानमस्य जगतः स्वर्हंशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ॥ ३५ ॥

न त्वावाँर अन्यो द्विव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।

अश्वायन्तो मधवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे ॥ ३६ ॥

त्वामिन्द्रि हवामहे सातो वाजस्य कारवः । त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः ॥ ३७ ॥

स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया मह स्तवानो अद्रिवः ।

गामश्वथं रथ्यमिन्द्र सं किंर सत्रा वाजं न जिग्युषे ॥ ३८ ॥

कया नश्चित्र आ भुवद्वृती सदावृधः सर्वा । कया शचिष्ठया वृता ॥ ३९ ॥

कस्त्वा सत्यो मदानां मथर्हिष्ठो मत्सदन्धसः । हृदा चिद्रारुजे वसु ॥ ४० ॥

अभी पु णः सर्वांनामविता जरितृणाम् । शतं भवास्यूतये ॥ ४१ ॥

यज्ञा-यज्ञा वो अग्रये गिरा-गिरा च दक्षसे ।

प्र-प्र वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शंथसिपम् ॥ ४२ ॥

पाहि नो अग्र एकया पाह्युत द्वितीयया ।

पाहि ग्रीर्भिस्तिमृभिरूर्जा पते पाहि चतसृभिर्वसो ॥ ४३ ॥

ऊर्जा नपातथ स हिनायमस्मयुर्दाशेम हव्यदातये ।

भुवद्वाजेवविता भुवद्दृध उत ज्ञाता तनूनाम् ॥ ४४ ॥

संवत्सरोऽसि परिवत्सरोऽसीदावत्सरोऽसिद्वित्सरोऽसि वत्सरोऽसि । उपसंस्ते कल्पन्तामहोरात्रास्ते
कल्पन्तामर्धमासास्ते कल्पन्तां मासास्ते कल्पन्तामृतवस्ते कल्पन्तां संवत्सरस्ते कल्पताम् ।
प्रेत्या एत्यै सं चाञ्च प्र च सारय । सुपर्णाचिदसि तया देवतायाऽङ्गिरस्वद् भुवः सीदं ॥ ४५ ॥

[अ० २७, कं० ४५, मं० सं० ४५]

इति सप्तविंशोऽध्यायः ।

अथाष्टाविंशोऽध्यायः ।

होता यक्षत्समिधेन्द्रमिडस्पदे नाभां पृथिव्या अधि ।
द्वित्रो वर्ष्मन्त्समिधयत् ओर्जिष्ठश्र्वर्षणीसहां वेत्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ १ ॥
होता यक्षत्तनूनपातमूतिभिर्जेतामपराजितम् ।
इन्द्रं देवथं स्वर्विदं पृथिभिर्मधुमत्तमैर्नराशथंसेन तेजसा वेत्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ २ ॥
होता यक्षदिडाभिरिन्द्रमीडितमाजुह्वानममर्त्यम् ।
देवो देवैः सवीर्यो वज्रहस्तः पुरन्दुरो वेत्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३ ॥
होता यक्षद्दुर्हिपीन्द्रं निपट्टरं वृषभं नर्यापसम् ।
वसुभी रुद्रैरादित्यैः सयुग्भिर्वर्हिंरासद्वेत्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ४ ॥
होता यक्षदोजो न वीर्युथं सहो द्वार इन्द्रमवर्धयन् ।
सुप्रायणा अस्मिन्यज्ञे वि श्रयन्तामृतावृधो द्वार इन्द्राय मीदुपे व्यन्त्याज्यस्य होतर्यजं ॥ ५ ॥
होता यक्षदुपे इन्द्रस्य धेनू सुदुर्वे मातरां मही ।
सवातरौ न तेजसा वत्समिन्द्रमवर्धतां वीतामाज्यस्य होतर्यजं ॥ ६ ॥
होता यक्षद्वैव्या होतारा भिषजा सखाया हविषेन्द्रं भिषज्यतः ।
कुवी देवौ प्रचेतसाविन्द्राय धत्त इन्द्रियं वीतामाज्यस्य होतर्यजं ॥ ७ ॥
होता यक्षत्स्रो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽपस इटा सरम्बती भार्गवी महीः ।
इन्द्रपत्नीर्हविष्मतीर्व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ८ ॥
होता यक्षश्चवष्टारमिन्द्रं देवं भिषजं घृतभियम् ।
पुररुथं सुरेतसं मघोत्तमिन्द्राय त्वष्टा दधंदिन्द्रियाणि वेत्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ९ ॥

देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रं मवर्धयत् ।

स्विष्टं कुर्वन्ति स्वष्टकृत्स्विष्टमद्य करोतु नो वसुवने वसुधेर्य वेतु यजं ॥ २२ ॥

अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोडाशं वृधन्निन्द्राय छार्गमं ।
सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवदिन्द्राय छार्गेन ।

अघत्तं मेदुस्तः प्रति पचताग्रमीदवीवृधत्पुरोडाशेनं । त्वामद्य ऋषे ॥ २३ ॥

होता यक्षत्समिधानं मुह्यद्यः सुसामिन्द्रं वरेण्यमग्निमिन्द्रं वयोधसम् ।

गायत्रीं छन्दं इन्द्रियं त्र्यविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतुर्यजं ॥ २४ ॥

होता यक्षत्तनूनपातमुद्दिदुं यं गर्भमदितिर्दुधे शुचिमिन्द्रं वयोधसम् ।

उष्णिहं छन्दं इन्द्रियं दित्यवाहं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतुर्यजं ॥ २५ ॥

होता यक्षद्वीडेन्यमीडितं वृत्रहन्तमभिर्डाभिरीडयुं सहः सोममिन्द्रं वयोधसम् ।

अनुष्टुभं छन्दं इन्द्रियं पञ्चाविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतुर्यजं ॥ २६ ॥

होता यक्षत्सुवृहिषं पूषण्वन्तममर्त्युं सीदन्तं वृहिषि प्रियेऽमृतेन्द्रं वयोधसम् ।

बृहतीं छन्दं इन्द्रियं त्रिवत्सं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतुर्यजं ॥ २७ ॥

होता यक्षद्यचस्वतीः सुप्रायणा ऋतावृधो द्वारो देवीर्हिरण्ययीर्ब्रह्माणामिन्द्रं वयोधसम् ।

पङ्क्तिं छन्दं इहोन्द्रियं तुर्यवाहं गां वयो दधद्वान्त्वाज्यस्य होतुर्यजं ॥ २८ ॥

होता यक्षत्सुपेशसा सुशिलपे बृहती उभे नक्तोपासा न दर्शते विश्वमिन्द्रं वयोधसम् ।

त्रिष्टुभं छन्दं इहोन्द्रियं पञ्चवाहं गां वयो दधद्वीतामाज्यस्य होतुर्यजं ॥ २९ ॥

होता यक्षत्प्रचेतसा देवानामुत्तमं यशो होतारा देव्यां कवी सयुजेन्द्रं वयोधसम् ।

जर्गतीं छन्दं इन्द्रियमनड्वाहं गां वयो दधद्वीतामाज्यस्य होतुर्यजं ॥ ३० ॥

होता यक्षत्पेशस्वतीस्तिस्रो देवीर्हिरण्ययीर्भारतीर्बृहतीर्महीः पतिमिन्द्रं वयोधसम् ।

विराजं छन्दं इहोन्द्रियं धेनुं गां न वयो दधद्वान्त्वाज्यस्य होतुर्यजं ॥ ३१ ॥

होता यक्षत्सुरेतसं त्वष्टारं पुष्टिवर्धनं रूपाणि विभ्रतं पृथक् पुष्टिमिन्द्रं वयोधसम् ।

द्विपदं छन्दं इन्द्रियमुक्षाणं गां न वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतुर्यजं ॥ ३२ ॥

होता यक्षद्वनस्पतिं शमितारं शतक्रतुं हिरण्यपर्णमुक्थिनं रक्षानां विभ्रतं वशिं

भगमिन्द्रं वयोधसम् । क्रुमुभं छन्दं इहोन्द्रियं वशां वेहतं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतुर्यजं ॥ ३३ ॥

होता यक्षत्स्वाहाकृतीरग्निं गृहपतिं पृथग्वरुणं भेषजं कविं क्षत्रमिन्द्रं वयोधसम् ।

अतिच्छन्दसं छन्दं इन्द्रियं बृहहृषभं गां वयो दधद्वान्त्वाज्यस्य होतुर्यजं ॥ ३४ ॥

देवं बर्हिर्धयोधसं देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

गायत्र्या छन्दसेन्द्रियं चक्षुरिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज' ॥ ३५ ॥

देवीर्द्वारो वयोधसं शुचिमिन्द्रमवर्धयत् ।

उष्णिहा छन्दसेन्द्रियं प्राणमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ३६ ॥

देवी उपासानक्ता देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

अनुष्टुभा छन्दसेन्द्रियं बलमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेर्यस्य वीतां यज' ॥ ३७ ॥

देवी जोष्टी वसुधिति देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

बृहत्या छन्दसेन्द्रियं श्रोत्रमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेर्यस्य वीतां यज' ॥ ३८ ॥

देवी ऊर्जाहुती दुर्घे सुदुवे पयसेन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

पङ्क्त्या छन्दसेन्द्रियं शुक्रमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेर्यस्य वीतां यज' ॥ ३९ ॥

देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

त्रिष्टुभा छन्दसेन्द्रियं त्विपिमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेर्यस्य वीतां यज' ॥ ४० ॥

देवीस्तिस्तिस्तिस्ती देवीर्वयोधसं पतिमिन्द्रमवर्धयत् ।

जगत्या छन्दसेन्द्रियं शूपमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ४१ ॥

देवो नराशंशसो देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।

विराजा छन्दसेन्द्रियं रूपमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज' ॥ ४२ ॥

देवो वनस्पतिर्देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।

द्विपदा छन्दसेन्द्रियं भगमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज' ॥ ४३ ॥

देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रं वयोधसं देवं देवमवर्धयत् ।

ककुभा छन्दसेन्द्रियं यश इन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज' ॥ ४४ ॥

देवो अग्निः स्विण्कृहेवमिन्द्रं वयोधसं देवमवर्धयत् ।

अतिच्छन्दसा छन्दसेन्द्रियं क्षत्रमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेर्यस्य वेतु यज' ॥ ४५ ॥

अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोडाशं बृध्नन्दिन्द्राय वयोधसे छार्गमे ।

सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवदिन्द्राय वयोधसे छार्गेन ।

अघृत्तं मेदुस्तः प्रतिपचताग्रभीदवीवृधत्पुरोडाशेन । त्वामद्य ऋषे' ॥ ४६ ॥

[अ० २८, कं० ४६, मं० सं० ५०]

इत्यष्टाविंशोऽध्यायः ।

अथैकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

समिद्धो अश्वान् कृदरं मतीनां घृतमग्ने मधुमत्पिन्वमानः ।
 वाजी वहन् वाजिनं जातवेदो देवानां वक्षि प्रियमा सधस्थमम् ॥ १ ॥
 घृतेनाश्वन्तसं पथो देवयानान् प्रजानन् वाज्यप्येतु देवान् ।
 अनु त्वा सप्ते प्रदिशः सचन्ताथे स्वधामस्मै यर्जमानाय धेहि ॥ २ ॥
 ईड्यश्वासि वन्द्यश्च वाजिज्ञाशुश्वासि मेध्यश्च सप्ते ।
 अग्निष्वा देवैर्वसुभिः सजोषाः प्रीतं वह्निं वहतु जातवेदाः ॥ ३ ॥
 स्तीर्णं वह्निः सुष्टरीमा जुषाणोरु पृथु प्रथमानं पृथिव्याम् ।
 देवेभिर्युक्तमर्दितिः सजोषाः स्योनं कृण्वाना सुविते दधातु ॥ ४ ॥
 एता उ वः सुभगा विश्वरूपा वि पक्षोभिः श्रयमाणा उदातिः ।
 ऋष्वाः सतीः कृवपः शुम्भमाना द्वारो देवीः सुप्रायणा भवन्तु ॥ ५ ॥
 अन्तरा मित्रावरुणा चरन्ती मुखं यज्ञानामभि संविद्वाने ।
 उपासा वाथे सुहिरण्ये सुशिल्पे ऋतस्य योनाविह सादयामि ॥ ६ ॥
 प्रथमा वाथे सप्रथिना सुवर्णा देवौ पश्यन्तौ भुवनानि विश्वा ।
 अपिप्रयं चोर्दना वां मिमाना होतांरा ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता ॥ ७ ॥
 आदित्यैर्नो भारती वष्टु यज्ञथे सरस्वती सह रुद्रेन आवीत् ।
 इडोपहूता वसुभिः सजोषा यज्ञं नो देवीरमृतेषु धत्त ॥ ८ ॥
 त्वष्टा वीरं देवकामं जजान त्वष्टुरवीं जायत आशुरश्वः ।
 त्वष्टेदं विश्वं भुवनं जजान ब्रह्मोः कर्तारमिह यक्षि होतः ॥ ९ ॥
 अश्वो घृतेन त्मन्या समक्त उप देवाँर क्रतुशः पार्थ एतु ।
 वनस्पतिर्देवलोकं प्रजानन्नाग्निना हव्या स्वद्वितानि वक्षत ॥ १० ॥
 प्रजापतेस्तपसा वावृधानः सद्यो जातो दधिपे यज्ञमग्ने ।
 स्वाहाकृतेन हविषा पुरोगा याहि साध्या हविरदन्तु देवाः ॥ ११ ॥
 यदक्रन्दः प्रथमं जायमान उद्यन्तसमुद्राद्भुत वा पुरीषात् ।
 श्येनस्य पक्षा हरिणस्य ब्राह्म उपस्तुत्यं महिं जातं ते अर्वन् ॥ १२ ॥

यमेनं वृत्तं त्रित एनमायुनगिन्द्रं एणं प्रथमो अर्ध्यतिष्ठत् ।
 गन्धर्वा अस्य रक्षानामगृभ्णात् सूर्यादश्वं वसवो निरतष्ट ॥ १३ ॥
 आसिं यमो अस्यादित्यो अर्धन्नासिं त्रितो गुह्येन व्रतेन ।
 अमि सोमेन समया विपृक्त आहुस्ते त्रीणि द्विवि बन्धनानि ॥ १४ ॥
 त्रीणि त आहुद्विवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।
 उतेवं मे वरुणश्छन्त्स्यर्वन् यत्रा त आहुः परमं जनित्रम् ॥ १५ ॥
 इमा ते वाजिन्नवमार्जनानीमा शफानांथि सनितुर्निधाना ।
 अत्रा ते मद्रा रक्षाना अपश्यमृतस्य या अभिरक्षन्ति गोपाः ॥ १६ ॥
 आत्मानं ते मनसागदजानामवो द्विवा पतयन्तं पतङ्गम् ।
 शिगं अपश्यं पथिभिः सुगेभिररेणुभिर्जेहमानं पतत्रिं ॥ १७ ॥
 अत्रा ते रूपमुत्तममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पदे गोः ।
 यदा ते मर्त्ता अनु मोगमानडादिद् ग्रसिष्ठ ओषधीरजीर्गः ॥ १८ ॥
 अन्तु त्वा रथो अनु मयो अर्धन्ननु गावोऽनु भगः कुनीनाम् ।
 अनु वातामन्तव गन्धर्वायुगन्तुं देवा ममिरे वीर्यं ते ॥ १९ ॥
 शिगपयशुद्धोऽयो अम्य पादा मनोजया अवरु इन्द्र आसीत् ।
 देवा इदम्य दद्विग्यमायन यो अर्धन्तं प्रथमो अर्ध्यतिष्ठत् ॥ २० ॥
 र्धन्तःपुः शिल्किमध्यमामुः मथं शृगणासो द्विव्यासो अत्याः ।
 तथेसा इव श्रेणिसा येनन्ते यदाशिशुर्द्विव्यमग्ममश्वः ॥ २१ ॥
 तत्र शर्मिं पतयिष्यवन्तव चिने वाने इव धर्मीमान् ।
 तत्र शृङ्गाणि द्विविंता पुरुश्राण्येषु जर्धुगणा चरन्ति ॥ २२ ॥
 इषु श्राण्यच्छमनें वृश्रवर्वा देवद्रीचा मनसा दीर्घ्यानः ।
 श्रुतः पुनो नीयन्ते नाभिरुम्यान्तुं पृश्नाक्कुवयो यन्ति रेयोः ॥ २३ ॥
 इषु श्राण्यन्तुमं यन्मुधश्चमर्वा अच्छा पितरं मानरं च ।
 श्रुत्वा देवाश्चरन्तसो हि मुन्या अथा शास्ते द्वाशुषु वार्याणि ॥ २४ ॥
 सन्दिहो इव मर्तुरे दृग्णे देवा देवान यजसि जातवेदः ।
 अ च वदं नित्रमद्विद्विद्वान्त्वं दूतः क्वदिरमि प्रचनोः ॥ २५ ॥

तन्नूनपात्पथ ऋतस्य यानान्मध्वा समञ्जन्त्स्वदया सुजिह्व ।
 मन्मानि धीभिरुत यज्ञमून्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः' ॥ २६ ॥
 नराशथ्सस्य महिमानमेपामुपं स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ।
 ये सुकर्तवः शुचयो धियन्धाः स्वदन्ति देवा उभयानि हृव्या ॥ २७ ॥
 आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्वा याह्ये वसुभिः सजोषाः ।
 त्वं देवानामसि यह होता स एनान्यक्षीपितो यजीयान् ॥ २८ ॥
 प्राचीनं ब्रह्मिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्वाम ।
 द्युं प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनम् ॥ २९ ॥
 व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुभमानाः ।
 देवीद्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्राचर्याः ॥ ३० ॥
 आ सुष्वर्यन्ती यजते उपाके उपासानक्तां सदतां नि योनीं ।
 द्विव्ये योषणे बृहती संरुक्मे अधि श्रियंथं शुक्रपिडां दधाने' ॥ ३१ ॥
 देव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्वे ।
 प्रचोदर्यन्ता विदथेषु कारु प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा द्विशन्ता' ॥ ३२ ॥
 आ नो यज्ञं भारती तूथमेत्विडा मनुष्वद्रिह चेतयन्ती ।
 तिस्रो देवीर्विहरेदथं स्योनथं सरस्वती स्वर्षसः सदन्तु ॥ ३३ ॥
 य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिथंशङ्खवनानि विश्वा ।
 तमद्य होतरिपितो यजीयान् देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान् ॥ ३४ ॥
 उपाचसृज त्मन्यो समञ्जन् देवानां पार्थ ऋतुथा हवीथिपिं ।
 वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हृव्यं मधुना पृतनं ॥ ३५ ॥
 सद्यो जातो ध्वमिमीत यज्ञमग्निर्देवानामभयन पुरांगाः ।
 अस्य होतुः प्रदिश्यतरस्य चाचि स्वाहाश्रुतथं हविरेदन्तु देवाः ॥ ३६ ॥
 वेतुं कृण्वन्वितव पेशो मर्या अपेशसे । समुपदिग्जामधाः ॥ ३७ ॥
 जीमूर्तरयेव भवति प्रतीवं यद्गर्मा याति समशामुषमधं ।
 अनाविद्धया तुन्दा जय त्वां स त्वा दमणो महिमा पिददं' ॥ ३८ ॥
 धन्दला गा धन्दलाऽऽजिं जवेम धन्दला हीवाः समदो जवेम ।
 धनुः शशोरपशामं हृणोति धन्दला नदाः प्रदिशो जवेम ॥ ३९ ॥

वृक्ष्यन्तीवेदा र्गनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिपस्वजाना ।
योषेव शिङ्क्ते वितताधि धन्वञ्ज्या इयं समने पारयन्ती ॥ ४० ॥

ते आचरन्ती समनेव योषा मातेव पुत्रं विमृतामुपस्थे ।
अप शत्रून् विध्यतां संविद्वाने आर्त्नी इमे विष्फुरन्ती अमित्रान् ॥ ४१ ॥
बृह्नीनां पिता बृहुरस्य पुत्रश्चिश्वा कृणोति समनावगत्य ।
इपुधिः सङ्का पृतनाश्च सर्वाः पृष्ठे निरन्दो जयति प्रसूतः ॥ ४२ ॥

रथे तिष्ठन् नयति वाजिनः पुरो यत्र-यत्र कामयते सुपारथिः ।
अभीशूनां महिमानं पनायत मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः ॥ ४३ ॥

तीव्रान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयोऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
अवक्रामन्तः प्रपदैरुमित्रान् क्षिणन्ति शत्रूँरनपच्ययन्तः ॥ ४४ ॥

रथवाहणं हविरस्य नाम यत्रायुधं निहितमस्य वर्म ।
तत्रा रथमुप शग्मं संदेम विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः ॥ ४५ ॥

स्वादुपथसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेथितः शक्तीवन्तो गभीराः ।
चित्रसेना इषुवला अमृधाः सतोवीरा उरवो व्रातसाहाः ॥ ४६ ॥

ब्राह्मणासुः पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
पुषा नः पातु दुरिताहतावृधो रक्षा मार्किर्नो अवशं स ईशत ॥ ४७ ॥

सुपर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः सन्नद्धा पतति प्रसूता ।
यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यथसन् ॥ ४८ ॥

ऋर्जति परि वृद्धि नोऽश्मा भवतु नस्तनूः । सोमो अधि व्रीतु नोऽदितिः शर्म यच्छतु ॥ ४९ ॥
आ जङ्घन्ति सान्नेपां जघनाँर उप जिघ्रते । अश्वाजनि प्रचेतसोऽश्वान्त्समत्सु चोदय ॥ ५० ॥

अहिरिव मोर्गः पर्येति ब्राहुं ज्यायां हेति परिचार्धमानः ।
हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुमांश्चसं परि पातु विश्वतः ॥ ५१ ॥

वनस्पते वीडवृद्धो हि मृया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।
गोभिः सन्नद्धो असि वीडयस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि ॥ ५२ ॥

द्विवः पृथिव्याः पर्याज उद्धतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः ।
अग्रामोज्मानं परि गोमिगवृतमिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज ॥ ५३ ॥

इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः ।
सेमां नो हव्यदातिं जुषाणो देवं रथं प्रति हव्या गृभार्यं ॥ ५४ ॥

उपं भ्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्टितं जगत् ।
स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्द्वाराद्वयीो अपं सेध शत्रून् ॥ ५५ ॥

आ क्रन्दय बलमोजो न आधा निष्टनिहि दुरिता वार्धमानः ।
अपं प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुना इत इन्द्रस्य मुष्टिरसि वीडयस्व ॥ ५६ ॥

आमूरज प्रत्यावर्तयेमाः केतुमदुन्दुभिर्वावदीति ।
समभ्रवणार्थाश्चरन्ति नो नरोऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु ॥ ५७ ॥

आग्नेयः कृष्णग्रीवः सारस्वती मेपी वभुः सौम्यः पौष्णः श्यामः शितिपृष्ठो चार्हस्पत्यः
शिल्पो वैश्वदेव ऐन्द्रोऽरुणो मारुतः कल्मष ऐन्द्रायः संधिहितोऽधोरांमः सावित्रो
वारुणः कृष्ण एकशितिपात्पेत्वः ॥ ५८ ॥

अग्नयेऽनीकवते रोहिताश्रिनद्वानधोरांमौ सावित्रौ पौष्णौ रंजतनाभी वैश्वदेवौ
पिशङ्गौ तूपरौ मारुतः कल्मष आग्नेयः कृष्णोऽजः सारस्वती मेपी वारुणः पेत्वः ॥ ५९ ॥

अग्नये गायत्राय त्रिवृते रथन्तरायाष्टाकपाल इन्द्राय त्रैष्टुभाय पञ्चदशाय
चार्हतापैकादशकपालो विश्वेभ्यो देवेभ्यो जागतेभ्यः सप्तदशेभ्यो वैरूपेभ्यो
द्वादशकपालो मित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकविंशशाभ्यां वैराजाभ्यां
पयस्या बृहस्पतये पाङ्काय त्रिणवाय शाकवराय चरुः सवित्र औष्णिहाय
त्रयस्त्रिंशाय रैवताय द्वादशकपालः प्राजापत्यश्चरुरदित्यै विष्णुपत्न्यै
चरुग्रये वैश्वानराय द्वादशकपालोऽनुमत्या अष्टाकपालः ॥ ६० ॥

[अ० २९, कं० ६०, मं० सं० ६०]

इत्येकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

अथ त्रिंशोऽध्यायः ।

देवं सवितुः प्र सुव यज्ञं प्र सुव यज्ञपतिं भगाय ।

दिव्यो गन्धर्वः केतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदतु ॥ १ ॥

तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ २ ॥

विश्वानि देव सवितर्दुरितानि परा सुव । यद्भद्रं तन्न आ सुर्वं ॥ ३ ॥
विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधंसः । सवितारं नृचक्षसम् ॥ ४ ॥

ब्रह्मणे ब्राह्मणं^१ क्षत्राय राजन्यं^२ मरुद्भ्यो वैश्यं^३ तपसे शुद्रं^४ तमसे तस्करं^५
नारकाय वीरहणं^६ पाप्मने क्लीवं^७ माक्रयाया अयोगं^८ कामाय पुंश्रूलं^९ मतिक्रुष्टाय मागधमं^{१०} ॥
नृत्ताय सूतं^१ गीताय शैलुपं^२ धर्माय सभाचरं^३ नरिष्ठाय भीमलं^४ नृमाय रेभं^५
हसाय कारिं^६ मानन्दाय स्त्रीपखं^७ प्रमदे कुमारीपुत्रं^८ मेधायै रथकारं^९ धैर्याय तक्षाणम् ॥ ६ ॥
तपसे कौलालं^१ मायायै कर्मारं^२ रूपाय मणिकारं^३ शुभे वपथं^४ शरव्याया इपुकारं^५
हेत्यै धनुष्कारं^६ कर्मणे ज्याकारं^७ विष्टाय रज्जुसर्जं^८ मृत्यवे मृगयुं^९ मन्तकाय श्वनिर्नम् ॥ ७ ॥

नदीभ्यः पौञ्जिष्ठं^१ मूक्षीकाभ्यो नैपादं^२ पुरुषव्याघ्राय दुर्मदं^३ गन्धर्वाप्सरोभ्यो वात्यं^४
प्रयुग्भ्य उन्मत्तं^५ सर्पदेवजनेभ्योऽप्रतिपदं^६ मयेभ्यः कितवं^७ मीर्यताया अकितवं^८
पिशाचेभ्यो विदलकारीं^९ यातुधानेभ्यः कण्टकीकारीम् ॥ ८ ॥

सन्धये जारं^१ गेहायोपपतिं^२ मार्त्ये परिवित्तं^३ निऋत्यै परिविविदानं^४ मराध्या एदिधिपुःपतिं^५
निष्कृत्यै पेशस्कारीं^६ संज्ञानाय स्मरकारीं^७ प्रकामोद्यायोपसदं^८ वर्णायानुरुधं^९
बलायोपदामं ॥ ९ ॥

उत्सादेभ्यः कुञ्जं^१ प्रमुदे वामनं^२ द्वाभ्यः स्रामं^३ स्वप्रायान्धं^४ मधर्माय बधिरं^५
पवित्राय मिषजं^६ प्रज्ञानाय नक्षत्रदर्शं^७ माशिक्षायै प्रश्निर्नं^८ मुपशिक्षाया अभिप्रश्निर्नं^९
मर्यादायै प्रश्रविवाक्रमं ॥ १० ॥

अर्भेभ्यो हस्तिपं^१ जवायाश्वपं^२ पुष्ट्यै गोपालं^३ वीर्यायाविपालं^४ तेजसेऽजपालं^५
मिरायै कीनाशं^६ कीलालाय सुराकारं^७ मद्राय गृहपथं^८ श्रेयसे वित्तधं^९
माध्यक्ष्यायानुक्षतारं ॥ ११ ॥

भार्यै दारवाहारं^१ प्रभार्या अग्नयेधं^२ ब्रध्नस्य विष्टपायाभिपेत्कारं^३ वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारं^४
देवलोकाय पेशितारं^५ मनुष्यलोकाय प्रकरितारं^६ सर्वेभ्यो लोकेभ्य उपसेत्कारं^७
मवं ऋत्यै वधायोपमन्थितारं^८ मेधाय वासःपल्पूलीं^९ प्रकामाय रजयित्रीम् ॥ १२ ॥

ऋतये स्तेनहृदयं^१ वैरहत्याय पिशुनं^२ विविक्त्यै क्षत्तारं^३ मौपद्रह्यायानुक्षत्तारं^४
बलायानुचरं^५ मूम्ने परिष्कन्दं^६ प्रियाय प्रियवादिनं^७ मरिष्ट्या अश्वसार्दं^८
स्वर्गाय लोकाय मागदुवं^९ वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारं ॥ १३ ॥

मन्यवेऽयस्तापं^१ क्रोधाय निसुरं^२ योगाय योक्तारथं^३ शोकायाभिसुतारं^४
क्षेमाय विमोक्तारं^५—मुत्कूलनिकूलेभ्यस्त्रिष्ठिनं^६ वपुषे मानस्कृतं^७ शीलायाञ्जनीकारिं^८
निक्रंत्यै कोशकारीं^९ यमायासूमं ॥ १४ ॥

यमार्य यमसू—मथर्वभ्योऽवतोकाथं^१ संवत्सराय पर्यायिणीं^२ परिवत्सरायाविजातो—
मिदावत्सरायातीत्वरीं^३—मिद्वत्सरायातिष्कद्वरीं^४ वत्सराय विजर्जराथं^५ संवत्सराय पलिकनीं^६—
सूमुभ्योऽजिनसन्धं^७ साध्येभ्यश्चर्मन्नमं ॥ १५ ॥

सरोभ्यो धेवरं^१—मुपस्थावरभ्यो दाशं^२ वैशन्ताभ्यो वैन्दं^३ नड्वलाभ्यः शौष्कलं^४
पाराय मागारं^५—मंत्रारयं कैवतं^६ तीर्थेभ्यं आन्दं^७ विषमेभ्यो मैनालथं^८ स्वनेभ्यः पर्णकं^९
गुहाभ्यः किरातं^{१०} सानुभ्यो जर्मकं^{११} पर्वतेभ्यः किम्पूरुषमं ॥ १६ ॥

बीभस्तायै पीत्कुरसं^१ वणाय हिरण्यकारं^२ तुलायै वाणिजं^३ पश्चाद्गोपाय ग्लाविनं^४
विश्वेभ्यो भूतेभ्यः सिध्मलं^५ मूर्त्यै जागरुणं^६—ममूर्त्यै स्वपनं^७—मार्त्यै जनत्रादिनं^८
व्यूद्ध्या अपगल्भं^९ संधंशरायं प्रच्छिदमं ॥ १७ ॥

अक्षराजाय कितवं^१ कृतायांदिनववृशं^२ त्रेतायै कलियनं^३ द्वापरायाधिकुल्पिनं^४—
मानकुन्दाय सभास्थायुं^५ मृत्यवे गोव्यर्च्यं—मन्तकाय गोघ्नानं^६
धुधे यो गां विक्रन्तन्तं^७ मिक्षमाण उपतिष्ठति^८ वृकृताय चर्काचार्यं^९ प्राप्सने सैलगमं ॥ १८ ॥

प्रतिश्रुत्काया अतनं^१ घोषाय भुपं—मन्ताय बहुवादिनं^२—मन्तनाय सूडुं^३
शब्दायाडम्बराघातं^४ महसि वीणाघादं^५ क्रोशाय तृणवधं^६—मन्तनाय शब्दवधं^७
वनाय वनपं—मन्यतोऽरण्याय दावपमं ॥ १९ ॥

नमार्यं पृश्नदृथं^१ हसाय कारिं^२ यादसं शाहल्यं^३ घ्राणदं^४—मन्तनाय शब्दवधं^५
तान्महसि वीणाघादं^६ पाणिघ्नं^७ तृणवधं ताडुजायां^८—मन्तनाय शब्दवधं ॥ २० ॥

अग्रये पीवानं^१ पृथिधे पीठसर्पिणं^२ सायवे चाणनालं^३—मन्तनाय शब्दवधं^४
द्विवं स्वलतिथं^५ सुयीय हर्षक्षं^६ नक्षत्रेभ्यः विर्गिरं^७—मन्तनाय शब्दवधं^८
महं शूषं पिडुताक्षं^९ राहवं घृणं पिडुताक्षमं ॥ २१ ॥

अथेतान्तां विरूपाना लभनेऽतिदीर्घं पातिहृदं^१ आतिरुपं^२—मन्तनाय शब्दवधं^३
पातिवृत्तं^४ पातिलोमशं^५ च । अक्षरा अक्षरणात्ते प्रोक्तवन्तः ।
मागधः पृश्नली विन्दयः बलीवाऽक्षरा अक्षरणात्ते प्रोक्तवन्तः । २२

द्वेभ्यश्च आतर्पति यो देवानां पुरोहितः । पूर्वी यो द्वेभ्यो जातो नमो रुचाय ब्राह्मणे ॥२०॥
 च ब्राह्मं जनयन्तो देवा अग्रे तद्वृषन् । यस्त्वेवं ब्राह्मणो विद्यात्तस्य देवा असन् वशे ॥२१॥
 श्रं ते लक्ष्मीश्च पत्न्यावहोरात्रे पार्श्वे नक्षत्राणि रूपमश्विनौ व्यात्तम् ।
 णान्निपाणामुं मं इपाण सर्वलोकं मं इपाण ॥ २२ ॥

[अ० २१, कं० २५, मं० सं० २२]

इत्येकत्रिंशोऽध्यायः ।

अथ द्वात्रिंशोऽध्यायः ।

देवाग्निस्तदादित्यस्तद्वायुस्तदु चन्द्रमाः । तदेव शुक्रं तद्ब्रह्म ता आपः स प्रजापतिः ॥ १ ॥
 र्वी निमेपा जज्ञिरे विद्युतः पुरुपादाधि । नैनमूर्ध्वं न तिर्यञ्चं न मध्ये परि जगभर्त् ॥ २ ॥
 तस्य प्रतिमा अस्ति यस्य नाम महद्यशः ।
 हेरण्यगर्भं इत्येष मा मा हिंसीदित्येया यस्मान्न जात इत्येपः ॥ ३ ॥
 एपो ह देवः प्रदिशोऽनु सर्वाः पूर्वी ह जातः स उ गर्भे अन्तः ।
 एव जातः स जनिष्यमाणः प्रत्यङ् जनास्तिष्ठति सर्वतोमुखः ॥ ४ ॥
 यस्माज्जातं न पुरा किं चुनैव य आब्रूव भुवनानि विश्वा ।
 प्रजापतिः प्रजया सञ्चरणस्त्रीणि ज्योतींश्चपि सचते स षोडशा ॥ ५ ॥
 येन द्यौरुग्रा पृथिवी च हृदा येन स्रु स्तभितं येन नाकः ।
 यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवार्य हविषा विधेम ॥ ६ ॥
 यं क्रन्दसी अवसा तस्तभाने अभ्यैक्षेतां मर्नसा रेजमाने ।
 यत्राधि सूर उदितो विभाति कस्मै देवार्य हविषा विधेम ।
 आपो ह यद्गृहती र्यश्चिदापः ॥ ७ ॥
 वेनस्तत्पश्यन्निहितं गुहा सद्यत्र विश्वं भवत्येकनीडम् ।
 तस्मिन्निदथ सं च वि चैति सर्वथ स ओतः प्रोतश्च विभूः प्रजामुं ॥ ८ ॥

७ ' हिरण्यगर्भः ' इत्येपोऽनुवाकः । (वा. य. २५।१०-१३) ; ' मा मा हिंसीन् ' इत्येया ऋक् (वा. य. १२।१००) ;

' यस्मान्न जातः ' इत्येपोऽनुवाकः । (वा. य. ८।३६-३७)

+ ' आपो ह यद्गृहतीः ' ; ' यश्चिदापः ' । (वा. य. २७।२५-२६)

प्र तद्दे॒चेद्दु॒मृतं नु वि॒द्वान् गन्ध॒र्वो धाम॒ विभृ॒तं गुहा॒ सत् ।
 त्रीणि॑ प॒दानि॑ नि॒हिता॑ गुहा॒स्य यस्तानि॑ वे॒दु स पि॒तुः पि॒ताऽस॑त् ॥ १ ॥
 स नो व॒न्धु॒र्जनि॑ता स वि॒धाता॑ धामा॒नि वे॒दु भुव॑नानि॒ विश्वा॑ ।
 यत्र॑ दे॒वा अ॒मृत॑मानशा॒नास्तृ॒तीये॑ धाम॒न्नधैर्य॑न्त ॥ १० ॥
 प॒रीत्य॑ भू॒तानि॑ प॒रीत्य॑ लो॒कान् प॒रीत्य॑ सर्वाः प्र॒दिशो॑ दि॒शश्च॑ ।
 उ॒प॒स्था॒य प्रथ॑म॒जामृ॑तस्या॒त्मना॑ऽऽत्मान॑ममि सं वि॒वेशं ॥ ११ ॥
 परि॑ द्यावा॒पृथि॒वी सद्य॑ इ॒त्वा परि॑ लो॒कान् परि॑ दि॒शः परि॑ स्वः ।
 ऋ॒तस्य॑ तन्तुं वि॒तंतं वि॒चृत्य॑ तद॒पश्य॑त्तद॒भवत्तदा॑सीत् ॥ १२ ॥
 स॒दंस॑स्पतिम॒द्भृतं॑ प्रियमिन्द्र॑स्य॒ काम्य॑म् । स॒निं मे॒धाम॑यासिप॒थं स्वाहा॑ ॥ १३ ॥
 यां मे॒धां दे॒वगु॑णाः पि॒तरंश्चो॒पास॑ते । तथा॑ मामद्य॒ मेधया॑ऽग्ने॒ मेधा॑वि॒नं कुरु॑ स्वाहा॑ ॥ १४ ॥
 मे॒धां मे॒ वरु॑णो द॒दातु॑ मे॒धामा॑ग्निः प्र॒जाप॑तिः ।
 मे॒धामिन्द्र॑श्च वा॒युश्च॑ मे॒धां धा॑ता द॒दातु॑ मे॒ स्वाहा॑ ॥ १५ ॥
 इ॒दं मे॒ ब्रह्म॑ च क्ष॒त्रं चो॒मे श्रिय॑म॒श्रुता॑म् ।
 मयि॑ दे॒वा द॑धतु श्रिय॒मुत्त॑मां तस्य॑ ते॒ स्वाहा॑ ॥ १६ ॥

[अ० ३२, कं० १६, मं० सं० १६]

इति द्वात्रिंशोऽध्यायः ।

अथ त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ।

अ॒स्याज॑गं॒गो द॒माम॑ग्निं अ॒र्चन्तु॑मासो अ॒ग्रयः॑ पाव॒काः ।
 श्वि॒तीच॑र्यः श्वा॒त्रासो॑ मृ॒गण्य॑वो वन॒र्षदो॑ वा॒यवो॑ न सोमाः ॥ १ ॥
 ह॒र्यो धूम॑के॒तवो॑ वान॒जृता॑ उप॒ द्यावि॑ । यत॑न्ते वृ॒थ्यग॑ग्रयः ॥ २ ॥
 य॒जा नो मि॒त्रावरु॑णा॒ यजा॑ दे॒वाँः ऋ॒तं ब्रू॑ह । अ॒ग्ने यश्चि॑ स्वं द॒र्मम॑ ॥ ३ ॥
 यु॒श्वा द्वि॑ दे॒वदृ॒तमाँ॑ः अ॒श्वोँः अ॒ग्ने र॒थीर्गि॑व । नि॒ हाँता॑ पृ॒थ्यः स॑र्दः ॥ ४ ॥
 द्वे वि॒तेरे॑ च॒तुः स्व॑र्थे॒ अन्या॑ऽन्या॑ द॒न्समु॑प॒ धाप॑येत् ।
 ह॒र्मिन्व॑स्यं भव॑न्ति स्व॒धावा॑द्भ॒क्तो अ॒न्यस्यो॑ दृ॒दो मु॑वर्चाः ॥ ५ ॥

अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।
 यमप्रवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विश्वं विशे-विशे' ॥ ६ ॥
 त्रीणि ज्ञाता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नवं चासपर्यन् ।
 औक्षन् घृतैरस्तृणन् वहिरेस्मा आदिन्द्रोतारं न्यसादयन्त ॥ ७ ॥
 मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।
 कविंश्च सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥ ८ ॥
 अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद्विणस्युर्विपन्यया । समिन्द्रः शुक्र आहुतः ॥ ९ ॥
 विश्वेभिः सोम्यं मध्वग् इन्द्रेण वायुना । पिवा मित्रस्य धामभिः' ॥ १० ॥
 आ यद्विषे नृपतिं तेज आनद्र शुचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीकं ।
 अग्निः शर्धमनवद्यं युवान्श्च स्वाध्यं जनयत् सूदयच्च' ॥ ११ ॥
 अग्ने शर्धं महते सौभगाय तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु ।
 सं जारुपत्यंश्च सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महांश्चि' ॥ १२ ॥
 त्वांश्च हि मन्द्रतममर्कशोकैर्वैवृमहे महि नः श्रोष्यग्ने ।
 इन्द्रं न त्वा शर्वसा देवता वायुं पृणन्ति राधसा नृतमाः ॥ १३ ॥
 त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।
 यन्तारो ये मधवानो जनानामूर्वान् दयन्त गोतामं ॥ १४ ॥
 श्रुधि श्रुत्कर्णं वह्निभिर्द्वैरग्ने सयावभिः ।
 आ सीदन्तु वहिर्षि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरम् ॥ १५ ॥
 विश्वेषामर्दितिर्यज्ञियानां विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम् ।
 अग्निर्देवानामव आवृणानः सुमृडीको भवतु जातवेदाः ॥ १६ ॥
 महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।
 श्रेष्ठे स्याम सवितुः सर्वामनि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे' ॥ १७ ॥
 आर्षश्चित्पिप्यु स्तुर्यो न गावो नक्षत्रूतं जरितारस्त इन्द्र ।
 याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छ्रा त्वंश्च हि धीभिर्दयसे वि वाजान् ॥ १८ ॥
 गाव उपवातावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णां हिरण्यया' ॥ १९ ॥
 यद्दद्य सूर उद्वितेऽनागा मित्रो अर्यमा । सुवार्ति सविता भर्गः' ॥ २० ॥

यदुद्य कच्चं वृत्रहनुद्गर्गा अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ॥ ३५ ॥
 तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचनम् ॥ ३६ ॥
 तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्विततुं सं जभार ।
 यदेदयुक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै ॥ ३७ ॥
 तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ।
 अनन्तमन्यद्गुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्हरितः सं भरन्ति ॥ ३८ ॥
 व०महौर असि सूर्य वडादित्य महौर असि ।
 महस्ते सतो महिमा पनस्यतेऽद्वा देव महौर असि ॥ ३९ ॥
 वद् सूर्य श्रवसा महौर असि सत्रा देव महौर असि ।
 महा देवानामसूर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम् ॥ ४० ॥
 शायन्त इव सूर्य विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
 वसूनि जाते जनमान ओजसा प्रति भागं न दीधिम् ॥ ४१ ॥
 अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरंशंसः पिपृता निरवद्यात् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥ ४२ ॥
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।
 हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् ॥ ४३ ॥
 प्र वावृजे सुप्रया बर्हिरेषामा विश्पतीव व्वीरिंट इयाते ।
 विशामक्तोरुपसः पूर्वहृतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान् ॥ ४४ ॥
 इन्द्रवायू नृहस्पति मित्राग्नि पूषणं भगम् । आदित्यान् मारुतं गुणम् ॥ ४५ ॥
 वरुणः प्राविता भुवन्मित्रो विश्वाभिरुतिभिः । करतां नः सुरार्धसः ॥ ४६ ॥
 अधि न इन्द्रैषां विष्णो सजात्यानाम् । इता मरुतो अश्विना ॥
 तं प्रत्नथा ऽयं वेनो ये देवास आ न इडाभि-
 विश्वेभिः सोम्यं मध्वो-मासश्र्वर्पणीधृतः ॥ ४७ ॥
 अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्त मारुतोत विष्णो ।
 उभा नासत्या रुद्रो अंध ग्राः पूषा भगुः सरस्वती जुपन्त ॥ ४८ ॥

+ तं प्रत्नथा०, ऽयं वेनः०, ये देवासः०, ओमास० । (वा. य. ७. १२, १६, १९, ३३); विश्वेभिः सोम्यं मधु० । या न इडाभिः० । (वा. य. ३. ६०, ३४)

इन्द्राग्नी मित्रावरुणादितिथं स्वः पृथिवीं द्यां मरुतः पर्वतोर अपः ।
 हुवे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं भगं नु शथंसथं सवितारमृतये' ॥ ४९ ॥
 अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये भरहृतां सजोपाः ।
 यः शथंसते स्तुवते धायिं पञ्च इन्द्रज्येष्ठा अस्मोर अचन्तु देवाः' ॥ ५० ॥
 अर्वाञ्चो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्त्विं भयमानो व्ययेयम् ।
 त्राध्वं नो देवा निजुरो वृकस्य त्राध्वं कृताद्वपदां यजत्राः' ॥ ५१ ॥
 विश्वे अद्य मरुतो विश्वं ऊती विश्वे भवन्त्वग्रयुः समिन्द्राः ।
 विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे' ॥ ५२ ॥
 विश्वे देवाः शृणुतेमथं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष ।
 ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन्वर्हिषिं मादयध्वम्' ॥ ५३ ॥
 देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्योऽमृतत्वथं सुवासिं भागमुत्तमम् ।
 आदिहामानथं सवितुर्व्यूष्णुपेऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः' ॥ ५४ ॥
 प्र वायुमच्छां बृहती मनीषा बृहद्रयिं विश्ववारथं रथप्राम् ।
 द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविमियक्षसि प्रयज्यो' ॥ ५५ ॥
 इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोमिरा गतम् । इन्द्रो वासुशान्ति हि' ॥ ५६ ॥
 मित्रथं हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादसम् । धियं घृताचीथं सार्धन्ता' ॥ ५७ ॥
 दस्रां युवाकवः सुता नासत्या वृक्तवर्हिषः । आ यातथं रुद्रवर्तनी ॥
 तं प्रत्नथा ऽयं वेनः' x ॥ ५८ ॥
 विदद्यदी सुरमा रुग्णमद्वेर्महि पार्थः पूर्वथं सध्वयुक्तः ।
 अग्रं नयत्सुपद्यक्षराणामच्छा रवं प्रथमा जानती गार्त् ॥ ५९ ॥
 नहि स्पशमविदन्नन्यमस्माद्वैश्वानरात्पुर एतारमग्नेः ।
 एमेनमबृधन्नमृता अमर्त्यं वैश्वानरं क्षैत्रजित्याय देवाः ॥ ६० ॥
 उग्रा विघनिना मृधं इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृडात ईदृशो' ॥ ६१ ॥
 उपास्मै गायता नरः पर्वमानायेन्द्रवे । अभि देवोर इयक्षते' ॥ ६२ ॥
 ये त्वाऽहिहत्ये मघवन्नवर्धन्ये शाम्बरे हरिवो ये गर्विष्ठौ ।
 ये त्वा नूनमनुमर्दन्ति विप्राः पिबेन्द्र सोमथं सर्गणो मरुद्भिः' ६३ ॥

जनिष्ठा उग्रः सहसे तुराय मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।
 अर्धधेन्निन्द्रं मरुतश्चिदत्र माता यद्दीरं वृधनन्द्रनिष्ठा ॥ ६४ ॥
 आ तू न इन्द्र वृत्रहन्नस्माकमर्धमा गहि । महान्महीभिर्रुतिभिः ॥ ६५ ॥
 त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।
 अशास्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुण्यतः ॥ ६६ ॥
 अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरा ।
 विश्वास्ते स्पृधः श्नथयन्त मन्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्धसि ॥ ६७ ॥
 यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृडयन्तः ।
 आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्वृत्यादुधेहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासतं ॥ ६८ ॥
 अर्धधेभिः सवितः पायुमिष्ट्वथं शिवेभिर्द्य परि पाहि नो गयम् ।
 हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा मार्किर्नो अघशंथस ईशतं ॥ ६९ ॥
 प्र वीर्या शुचयो दद्विरे वामध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।
 वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिवा सुतस्यान्धसो मदायं ॥ ७० ॥
 गाव उपाचतावतं मही यज्ञस्यं रप्सदा । उभा कर्णां हिरण्ययां ॥ ७१ ॥
 काव्ययोराजानेषु क्रत्वा दक्षस्य दुरोणे । रिशादसा सुधस्थ आं ॥ ७२ ॥
 दैव्याध्वर्यु आ गतंथ रथेन सूर्यत्वचा । मध्वा यज्ञंथ समश्नाथे ॥
 तं प्रत्नथा ऽयं वेनः + ॥ ७३ ॥
 तिरुश्रीनो विततो रश्मिरेपामधः स्विदासीश्दुपरिं स्विदासीश्त् ।
 रेतोधा आसन्महिमानं आसन्स्वधा अवस्तात्पर्यतिः परस्तात् ॥ ७४ ॥
 आ रोदसी अपृणदा स्वर्महज्जातं यदेनमपसो अधारयन् ।
 सो अध्वराय परि णीयते कविरत्यो न वाजसातये चनोहितः ॥ ७५ ॥
 उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्दाना चिदा गिरा । आङ्गुपैराविवांसतः ॥ ७६ ॥
 उर्ष नः सूनवो गिरं शृण्वन्त्वमृतस्य ये । सुमृड्डीका भवन्तु नः ॥ ७७ ॥
 ब्रह्माणि मे मतयः शंथ सुतासः शुष्मं ह्यति प्रमृतो मे अद्रिः ।
 आ शासते प्रति ह्यन्त्युक्थेमा हरीं वहतस्ता नो अच्छ ॥ ७८ ॥

अनुत्तमा ते मघवन्नक्रिनु न त्वावो२ अस्ति देवता विदानः ।
 न जायमानो नशते न जातो यानि करिष्या कृणुहि प्रवृद्धे ॥ ७९ ॥
 तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेपनृम्णः ।
 सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शन्नननु यं विश्वे मदन्त्यूमाः ॥ ८० ॥
 इमा उं त्वा पुरूवसो गिरो वर्धन्तु या मम ।
 पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितोऽभि स्तोमैरनूपतं ॥ ८१ ॥
 यस्यायं विश्व आयो दासः शेषधिपा अरिः ।
 तिरश्चिदुर्ये रुशमे पवीरवि तुभ्येत्सो अज्यते रयिः ॥ ८२ ॥
 अयथं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र ईव पप्रथे ।
 सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ॥ ८३ ॥
 अर्द्धधेभिः सवितः प्रायुभिद्वथं शिवेभिरद्य परि पाहि नो गयम् ।
 हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा माकिर्नो अवशथंस ईशतं ॥ ८४ ॥
 आ नो यज्ञं दिविस्पृशं वायो याहि सुमन्मभिः ।
 अन्तः पवित्रं उपरि श्रीणान्णोऽयथं शुक्रो अयामि ते ॥ ८५ ॥
 इन्द्रवायू सुसन्दृशां सुहवेह हवामहे ।
 यथा नः सर्व इज्जनोंऽनमीवः सङ्गमे सुमना असतं ॥ ८६ ॥
 ऋधंगित्था स मर्त्यः शशमे देवतातये ।
 यो नूनं मित्रावरुणावभिष्टय आचक्रे हव्यदातये ॥ ८७ ॥
 आ यातमुपं भूपतं-मध्वः पित्रतमाश्विना ।
 दुग्धं पयो वृषणा जेन्यावसू मा नो मधिष्टमा गतम् ॥ ८८ ॥
 प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता । अच्छा वीरं नयं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु न ॥ ८९ ॥
 चन्द्रमा अप्सव्वन्तरा सुपर्णो धावते द्विवि ।
 रयिं पिशङ्गं ब्रह्मं पुरुस्पृहथं हरिरेति कर्निक्रदत्तं ॥ ९० ॥
 देवं-देवं वोऽवसे देवं-देवमभिष्टये । देवं-देवथं हुवेम वाजसातये गृणन्तो देव्या धिया ॥ ९१ ॥
 द्विवि पृष्टो अरोचताग्निर्वैश्वानरो बृहन् ।
 क्षमया ब्रह्मान ओजसा चनोहितो ज्योतिषा बाधते तमः ॥ ९२ ॥
 इन्द्राग्नी अणादियं पूर्वागात् पट्टतीभ्यः ।
 हित्वी शिरो जिह्वया वावदुच्चरत्त्रिथंशत्पदा न्यक्रमीत् ॥ ९३ ॥

वेवासो हि ष्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकथं सरातयः ।
ते नो अद्य ते अपरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः' ॥ १४ ॥
अपाधमदुभिर्शस्तीरशस्तिहाथेन्द्रो द्युमन्याभवत् ।

ब्रुवास्त इन्द्र सख्याय येमिरे बृहद्भानो मरुद्गण' ॥ १५ ॥

प्र व इन्द्राय ब्रूहते मरुतो ब्रह्मार्चत । ब्रूथं हनति ब्रूहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा' ॥ १६ ॥

अस्योदिन्द्रो वावृधे वृष्णयथं शवो मदे सुतस्य विष्णावि ।

अथा तमस्य महिमानमायवोऽनु हुवन्ति पूर्वथा ।

इमा उ त्वा यस्याय मयथं सहस्रमूर्ध्व ऊ पु णः' ॥१७ ॥

[अ०३३, कं० ९७, मं० सं० ९७]

इति त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ।

अथ चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ।

यजाग्रतो द्रुमुदेति देवं तदु सुतस्य तथैवेति ।

द्रुद्गमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु' ॥ १ ॥

येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यजे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः ।

यदपूर्वं यक्षमन्तः प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु' ॥ २ ॥

यत्प्रजान्मृत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजाम् ।

परमात्र ऋते किं चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु' ॥ ३ ॥

येनेदं भूतं भुवने भविष्यत् परिगृहीतममृतं सर्वम् ।

येन यज्ञस्तायते समहोता तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु' ॥ ४ ॥

यस्मिन्मृत्युः साम यजूथपि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभादिदागः ।

यस्मिन्मृत्युः सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु' ॥ ५ ॥

सुपाश्विरेश्वानिव यन्मनुष्यान्नेनीयतेऽभीशुभिर्पाजिनं हव ।

हृत्पतिष्ठं यदजिरं जदिष्ठं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु' ॥ ६ ॥

पितुं नु स्तोत्रं मतो धर्माणं तदिषीम । यद्यं द्वितो ज्योतिमा इदं विद्वन्नुदयं' ॥ ७ ॥

अथ चतुस्त्रिंशोऽध्यायः । (अ० ३३, कं० ९७, मं० सं० ९७)

अन्विदनुमते त्वं मन्यासि शं च नस्कृधि । क्रत्वे दक्षाय नो हिनु प्र ण आर्यूथपि तारिषि' ॥ ८ ॥
 अनु नोऽद्यानुमतिर्यज्ञं देवेषु मन्यताम् । अग्निश्च हव्यवाहनो भवतं दाशुषे मर्यः' ॥ ९ ॥
 सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा । जुपस्व हव्यमार्हुतं प्रजां देवि दिदिद्धि नः' ॥ १० ॥
 पञ्च नद्युः सरस्वतीमपि यन्ति सप्तोत्तसः । सरस्वती तु पञ्चधा सो वृशेऽभवत्सरित्' ॥ ११ ॥
 त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिर्देवो देवानामभवः शिवः सखा ।
 तव व्रते क्रवयो विद्वानापसोऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः' ॥ १२ ॥
 त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
 ज्ञाता तोकस्य तनये गवामस्यनिमेपथ रक्षमाणस्तव व्रते' ॥ १३ ॥
 उत्तानायामव भरा चिकित्वान्तसद्यः प्रवीता वृषणं जजान
 अरुपस्तूपो रुशदस्य पाज इडायास्पुत्रो वयुनेऽजनिष्ट' ॥ १४ ॥
 इडायास्त्वा पदे वयं नाभा पृथिव्या अधि । जातवेदो निर्धामुह्यग्ने हव्याय वोढवे' ॥ १५ ॥
 प्र मन्महे शवसानाय शूपमाङ्गुषं गिर्वणसे अङ्गिरस्वत् ।
 सुवृक्तिभिं स्तुवत ऋग्मियायाचीमार्कं नरे विश्रुतार्यं ॥ १६ ॥
 प्र वो महे महि नमो भरध्वमाङ्गुष्यथं शवसानाय सामं ।
 येना नः पूर्वं पितरः पदुज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अर्विन्दन् ॥ १७ ॥
 इच्छन्ति त्वा सोम्यासुः सखायः सुन्वान्ति सोमं दधति प्रयाथसि ।
 तितिक्षन्ते अभिशस्तिं जनानामिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रक्रेतः' ॥ १८ ॥
 न ते दूरे परमा चिद्रजाथस्या तु प्र याहि हरिवो हरिभ्याम् ।
 स्थिराय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्ना' ॥ १९ ॥
 अषाढं युत्सु पृतनासु पप्रिथ स्वर्षामृप्सां वृजनस्य गोपाम् ।
 भरेपुजाथं सुक्षितिथं सुश्रवसं जयन्तं त्वामनु मदेम सोमं ॥ २० ॥
 सोमो धेनुथं सोमो अर्वन्तमाशुथं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
 सादृन्यं विदृश्यथं सुभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मे' ॥ २१ ॥
 त्वमिमा ओर्षधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजमयस्त्वं गाः ।
 त्वमा तंतन्योर्वन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववथ' ॥ २२ ॥
 देवेन नो मनसा देव सोम गुयो मागथं संहसावन्नभि युध्य ।
 मा त्वा तन्नदीशिषे वीर्यस्योमयेभ्यः प्राचिक्रित्सा गविष्टौ' ॥ २३ ॥

अद्यै व्यरुयत् क्रुकुभः पृथिव्यास्त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।
 हिरण्याक्षः सविता देव आगाद्दधद्दत्ता द्वाशुपे वार्याणि ॥ २४ ॥
 हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणिरुमे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।
 अपामीवां वाधते वेति सूर्यमभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति ॥ २५ ॥
 हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमृडीकः स्ववां यात्वर्वाद् ।
 अपसेधन् रक्षसां यातुधानानस्थदिवः प्रतिद्रोपं गृणानः ॥ २६ ॥
 ये ते पन्थाः सवितः पूर्व्यासोऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।
 तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगेभी रक्षां च नो अधि च ब्रूहि देव ॥ २७ ॥
 उभा पिचतमश्विनोभा नः शर्म चच्छतम् । अविद्विषाभिस्त्वितिभिः ॥ २८ ॥
 अप्रस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दत्त्वा वृषणा मनीषाम् ।
 अद्यत्येऽत्रसे नि ह्वये वा वृधे च नो भवतं वाजसातो ॥ २९ ॥
 द्युर्भिरक्तुभिः परि पातयस्मानरिष्टिभिरश्विना सौभगेभिः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥ ३० ॥
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेश्यन्नमृतं मर्त्यं च ।
 हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुव्रनानि पश्यन् ॥ ३१ ॥
 आ रत्रि पाथिद्वं रजः पितुरप्रायि धामाभिः ।
 द्विचः सदांमि ब्रूती वि तिष्ठस आ त्वेषं वदन्त तमः ॥ ३२ ॥
 उपस्तच्चित्रमा भरास्मभ्यं वाजिनीयति । येन तोकं च तमये च धाम्ने ॥ ३३ ॥
 प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं एवामहे प्रातमिन्द्रावरेणा प्रातरश्विनां ।
 प्रातभगं पूषणं बर्धणस्पतिं प्रातः सोमसुत रुद्रं हि विस्र ॥ ३४ ॥
 प्रातजितं भगमुग्रं हि देस प्रयं पूषमदित्यो विष्मतां ।
 आभाश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्विद्राजा पिष्यं भगं अरिषिवाह ॥ ३५ ॥
 भग प्रणेतर्भग तस्यराधो भगसां पिष्यमृदा हवसः ।
 भग प्र नो जतय गोभिरभ्यर्भग प्र नमिर्द्विवातः स्वानं ॥ ३६ ॥
 उनेदानीं भगदन्तः स्वामोत प्रथित्य उत मपये अश्रितं ।
 उतोदिता मधवन्तर्भग ए वदे हेवानभि तमसां स्वानं ॥ ३७ ॥

भगं एव भगवोँर अस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याज ।
 तं त्वां भगु सर्वं इज्जोहवीति रा नो भग पुग एता भोगेत् ॥ ३८ ॥
 समध्वरायोपसो नमन्त दधिकार्थेयं शुचंयं पृथ्वी ।
 अर्वाचीनं वसुविदुं भगं नो रथमिवाश्वो वाजिन आ वेहन्तु ॥ ३९ ॥
 अश्ववतीर्गोमतीर्न उपासो वीरवतीः सर्वगुच्छन्तु भद्राः ।
 घृतं द्रुहाना विश्वतः प्रपीता ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ४० ॥
 पूषन् तव वृते वयं न रिण्येम कदां चन । स्तोतारंस्त उह स्वसि ॥ ४१ ॥
 पृथस्वथः परिपति वचस्या कामेन कृतो अभ्यानहकंम ।
 स नो रासच्छ्रुधश्चन्द्राग्रा धियं-धियंथ सीपभाति प्र पृषा ॥ ४२ ॥
 व्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोवा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् ॥ ४३ ॥
 तद्विप्रासो विपन्यवो जागृवाथ्सः समिन्धते । विष्णोर्यत्परमं पदमं ॥ ४४ ॥
 घृतवती भुवनानामभिश्रियोर्वा पृथ्वी मधुदुधे सुपेजासा ।
 द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा ॥ ४५ ॥
 ये नः सपत्ना अप ते भवन्त्विन्द्राग्निभ्यामव वाधामहे तान् ।
 वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं मोग्रं चेतारमधिराजमकर्तुं ॥ ४६ ॥
 आ नासत्या त्रिभिरेकादुशैरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।
 प्रायुस्तारिष्टं नी र्वाथ्सि मृक्षतथ सेधतं द्वेषो भवतथ सचाभुवा ॥ ४७ ॥
 एष व स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्द्रार्यस्य मान्यस्य कारोः ।
 एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् ॥ ४८ ॥
 सहस्तोमाः सहच्छन्दस आवृतः सहप्रमा कर्पयः सप्त देव्याः ।
 पूर्वेपां पन्थामनुदृश्य धीरां अन्वाल्लेभिरे रथ्यो न रुदमीन् ॥ ४९ ॥
 आयुष्यं वर्चस्यथ रायसपोपमौद्धिदम् । इदथ हिरण्यं वर्चस्वज्जैत्रायाविंशतादु माम् ॥ ५० ॥
 न तद्रक्षाथ्सि न पिशाचास्तंरन्ति देवानामोर्जः प्रथमजथ ह्येतव ।
 यो विभति दाक्षायणथ हिरण्यथ स देवेषु कृणुते दीर्घमायुः स मनुष्येषु कृणुते दीर्घमायुः ॥ ५१ ॥
 यदावधन् दाक्षायणा हिरण्यथ ज्ञतानीकाय सुमनस्यमानाः ।
 तन्म आ बध्नामि ज्ञतशारवायापुंमाञ्जरदद्विथ्यासम् ॥ ५२ ॥

उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोत्वज एकपात्पृथिवी समुद्रः ।
 विश्वे देवा ऋतावृधो हुवाना स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अवन्तु^१ ॥ ५३ ॥
 इमा गिरं आदित्येभ्यो घृतस्नूः सनाद्राजभ्यो जुह्वा जुहोमि ।
 शृणोतु मित्रो अर्यमा भगो नस्तुविजातो वरुणो दक्षो अंशः^२ ॥ ५४ ॥
 सप्त ऋषयः प्रतिहिताः शरीरे सप्त रक्षन्ति सदुमप्रमादम् ।
 सप्तापः स्वपतो लोकमीयुस्तत्र जागृतो अस्वप्नजौ सत्रसर्दो च देवौ^३ ॥ ५५ ॥
 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वमेहे । उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्रं प्राशूर्भवा सचा^४ ॥ ५६ ॥
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिर्मन्त्रं वदत्युक्थयम् ।
 यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांशसि चक्रिरे^५ ॥ ५७ ॥
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।
 विश्वं तद्भद्रं यदवन्ति देवा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥
 य इमा विश्वा विश्वकर्मा यो नः पिता सन्नपतेऽन्नस्य नो देहि^६ + ॥ ५८ ॥

[अ० ३४, क० ५८, मं० सं० ५८]

इति चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ।

अथ पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ।

अप्रेतो यन्तु पणयोऽसुम्ना देवपीयवः । अस्य लोकः सुतावर्तः ।
 द्युभिरहोभिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्ववसानमस्मै^१ ॥ १ ॥
 सविता ते शरीरेभ्यः पृथिव्याँल्लोकमिच्छतु । तस्मै युज्यन्तामुस्त्रियाः^२ ॥ २ ॥
 वायुः पुनार्तु सविता पुनात्व्रेभ्राजसाँ सूर्यस्य वर्चसाँ । वि मुच्यन्तामुस्त्रियाः^३ ॥ ३ ॥
 अश्वत्थे वो निपदं पणे वो वसतिष्कृता । गोभाज इत्किलासथ यत्सुनवथ पूरुपम्^४ ॥ ४ ॥
 सविता ते शरीराणि मानुरूपस्थ आ वपतु । तस्मै पृथिवि शं भवं ॥ ५ ॥
 प्रजापतौ त्वा देवतायामृषोदके लोके नि दधाम्यसौ । अप नः शोशुचदुघम् ॥ ६ ॥
 परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते अन्य इतरो देवयानांत ।
 चक्षुष्मते शृण्वते ते ध्रवीमि मा नः प्रजांशं रीरिपो मोत वीरान् ॥ ७ ॥

+य इमा विश्वा०, विश्वकर्मा०, यो नः पिता० । (वा. च. १७:१७, २६-२७); धमपते..... देहि०
 (वा. च. ११:८६)

शं वातः शथं हि ते घृणिः शं ते भवन्त्विष्टकाः ।

शं ते भवन्त्वग्रयुः पार्थिवासो मा त्वांसि शूशुचन् ॥ ८ ॥

कल्पन्तां ते दिशस्तुभ्युमापः शिवतमास्तुभ्यं भवन्तु सिन्धवः ।

अन्तरिक्षं शिवं तुभ्यं कल्पन्तां ते दिशः सर्वाः ॥ ९ ॥

अहमन्वती रीयते सथं रंभध्वमुत्तिष्ठत प्र तरता सखायः ।

अत्रां जहीमोऽजिवा ये असञ्जिवान्व्यमुत्तरेमाभि वाजान् ॥ १० ॥

अश्रावमप किल्बिपमप कृत्यामपो रपः । अपामार्गं त्वमस्मदप दुःष्वप्न्यथ सुवं ॥ ११ ॥

मुमिञ्चिवा न आप ओपधयः सन्तु दुमिञ्चियास्तस्मै सन्तु

शोऽम्मान्देष्टि यं न वयं द्विष्मैः ॥ १२ ॥

अजन्तान्मन्वारंभामो मोरंभेयथ स्वस्तये । स न इन्द्र इव देवेभ्यो वह्निः सन्तारणो भवं ॥ १३ ॥

उदये तमेणमग्नि र्युः पश्यन्त उत्तरम । देवं देवज्ञा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ १४ ॥

इमे त्विभ्यः परिधिं दधामि मेपां नु गादपरो अर्थमेतम् ।

अपं त्विभ्यु दधुः पृथुचीरन्तर्मृत्युं दधतां पर्वतेर्न ॥ १५ ॥

अथ आपृथपि पवम आ सुयोर्जमिपं च नः । अरे चाधस्व दुच्छुनाम् ॥ १६ ॥

अपुंमालेऽहविता वृधानां घृतपतीकां घृतयोनिरेधि ।

पुन पि स मधु वाहू मधये पिथेयं पुत्रमाभि रक्षतात्रिमान्स्वाही ॥ १७ ॥

एतेऽपि मधुपयव पयोश्चिर्मदपत । देवार्थं क्रतु श्रवः क इमोऽर आ देवपति ॥ १८ ॥

अपान्दुष्टिं प्र शिजासि दुं यममार्गं मच्छतु मिप्रवाहः ।

इति श्रुत्वाऽपि जातरेऽह देवभ्यो त्वयं वेदतु प्रजानन् ॥ १९ ॥

वदं इति जातरेऽह देवभ्यो यथितान्धेयु निहितान पराकं ।

अहमं शुकुः इति तान्धेयवन्तु मया पामादिपुः सं नमन्ताथ रवाही ॥ २० ॥

अहमं शुकुः इति तान्धेयवन्तु मया पामादिपुः सं नमन्ताथ रवाही ॥ २० ॥

अहमं शुकुः इति तान्धेयवन्तु मया पामादिपुः सं नमन्ताथ रवाही ॥ २० ॥

अहमं शुकुः इति तान्धेयवन्तु मया पामादिपुः सं नमन्ताथ रवाही ॥ २१ ॥

(अ० ३०, ३१, ३२, ३३, ३४, ३५, ३६, ३७, ३८, ३९, ४०, ४१, ४२, ४३, ४४, ४५, ४६, ४७, ४८, ४९, ५०, ५१, ५२, ५३, ५४, ५५, ५६, ५७, ५८, ५९, ६०, ६१, ६२, ६३, ६४, ६५, ६६, ६७, ६८, ६९, ७०, ७१, ७२, ७३, ७४, ७५, ७६, ७७, ७८, ७९, ८०, ८१, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६, ८७, ८८, ८९, ९०, ९१, ९२, ९३, ९४, ९५, ९६, ९७, ९८, ९९, १००)

इति वाजसनेयि-माध्यन्दिन-शुक्ल-ब्राह्मण-सप्तमोऽध्यायः ॥

अथ षट्त्रिंशोऽध्यायः ।

ऋचं वाचं प्र पद्ये मनो यजुः प्र पद्ये सामं प्राणं प्र पद्ये चक्षुः श्रोत्रं प्र पद्ये ।
वागोर्जः सहौजो मयि प्राणापानौ ॥ १ ॥

यन्मे छिद्रं चक्षुषो हृदयस्य मनसो वार्तितृष्णं बृहस्पतिर्मे तद्दधातु ।
शं नो भवतु मुर्वनस्य यस्पतिः ॥ २ ॥

भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥
कर्या नश्चित्र आ भुवद्भूती सुदावृधः सर्वा । कया शचिष्ठया वृता ॥ ४ ॥

कस्त्वा सत्यो मदानां मथंहिष्ठो मत्सदन्धसः । हृढा चिद्रारुजे वसु ॥ ५ ॥

अभी पु णः सर्वांनामविता जस्तिणाम् । ज्ञतं भवास्यूतिभिः ॥ ६ ॥

कया त्वं न ऊत्याभि प्र मन्दसे वृपन् । कया स्तोतृभ्य आ भरं ॥ ७ ॥

इन्द्रो विश्वस्य राजति । शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ ८ ॥

शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वयमा । शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्रमः ॥ ९ ॥

शं नो वार्तः पवताथं शं नस्तपतु सूर्यः । शं नः कनिक्रदद्देवः पर्जन्यो अभि वर्षतु ॥ १० ॥

अहोनि शं भवन्तु नः शं रात्रीः प्रति धियताम् ।

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहंव्या ।

शं न इन्द्रापूपणा वाजसातौ शामिन्द्रासोमा सुविताय शं योः ॥ ११ ॥

शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योरभि संवन्तु नः ॥ १२ ॥

स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छां नः शर्म सप्रथाः ॥ १३ ॥

आपो हि षा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसि ॥ १४ ॥

यो वः शिवर्तमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥ १५ ॥

तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः ॥ १६ ॥

द्यौः शान्तिरन्तरिक्षं शान्तिः पृथिवी शान्तिरापः शान्तिरोर्षधयः शान्तिः ।

वनस्पतयः शान्तिर्विश्वे देवाः शान्तिर्ब्रह्म शान्तिः सर्वथ

शान्तिः शान्तिरेव शान्तिः सा मा शान्तिरोधि ॥ १७ ॥

दृते दृथं मा मित्रस्य मा चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षन्ताम् ।

मित्रस्याहं चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षे । मित्रस्य चक्षुषा समीक्षामहे ॥ १८ ॥

दृते दृधं मा । ज्योक्ते सन्द्दिशि जीव्यासं ज्योक्ते सन्द्दिशि जीव्यासेम् ॥ १९ ॥

नमस्ते हरसे गोचिपे नमस्ते अस्वचिपे ।

अन्यास्ते अस्मत्पन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो भवं ॥ २० ॥

नमस्ते अस्तु विद्युते नमस्ते स्तनयित्तवे । नमस्ते भगवन्नस्तु यतः स्वः समीहसे ॥ २१ ॥

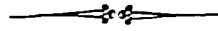
यतो-यतः समीहसे ततो नो अभयं कुरु । शं नः कुरु प्रजाभ्योऽभयं नः पशुभ्यः ॥ २२ ॥

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान् द्वेष्टियं च वयं द्विष्मः ॥ २३ ॥

तच्चक्षुर्वेवाहितं पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत् । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतं शृणुयाम
शरदः शतं प्र ववाम शरदः शतमदीनाः स्याम शरदः शतं भूर्यश्च शरदः शतार्त् ॥ २४ ॥

[अ०, ३६, कं० २४, मं० सं० १३]

इति पदत्रिंशोऽध्यायः ।

अथ सप्तत्रिंशोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आ ददे नारिरसि ॥ १ ॥

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिट्टितिः ॥ २ ॥

देवीं द्यावापृथिवी मन्त्रस्य वामद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मन्त्राय त्वा मन्त्रस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ ३ ॥

देव्यो वम्रयो भूतस्य प्रथमजा मन्त्रस्य वोऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मन्त्राय त्वा मन्त्रस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ ४ ॥

द्वयत्यग्रं आसीन्मन्त्रस्य तेऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मन्त्राय त्वा मन्त्रस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ ५ ॥

इन्द्रस्यौजं स्थ मन्त्रस्य वोऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मन्त्राय त्वा मन्त्रस्य शीर्ष्णे । मन्त्राय त्वा मन्त्रस्य त्वा शीर्ष्णे ।

मन्त्राय त्वा मन्त्रस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ ६ ॥

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनुता । अच्छा वीरं नयं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^२ । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^३ ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^४ ॥ ७ ॥

मखस्य शिरोऽसि । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^७ ।
 मखस्य शिरोऽसि । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^८ ।
 मखस्य शिरोऽसि । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^९ ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^{१०} । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^{११} ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^{१२} ॥ ८ ॥

अश्वस्य त्वा वृष्णः शकना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^१ ।
 अश्वस्य त्वा वृष्णः शकना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^२ ।
 अश्वस्य त्वा वृष्णः शकना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^३ ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^४ । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^५ ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^६ ॥ ९ ॥

ऋजवे त्वा साधवे त्वा सुक्षित्यै त्वा^३ । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^४ ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^५ । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं^६ ॥ १० ॥
 यमायं त्वा मखायं त्वा सूर्यस्य त्वा तपसे^३ । देवस्त्वा सविता मध्वानक्तु
 पृथिव्याः सथंस्पृशस्पाहि^४ । अचिरसि शोचिरसि तपोऽसि^५ ॥ ११ ॥

अनाधृष्टा पुरस्ताद्गुराधिपत्य आयुर्मे दाः पुत्रवती दाक्षिणत इन्द्रस्याधिपत्ये प्रजां मे दाः ।
 सुषदा पश्चाद्देवस्य सवितुराधिपत्ये चक्षुर्मे दाः आश्रुतिरुत्तरतो धातुराधिपत्ये रायस्पोषं मे दाः ।
 विधृतिरुपरिष्टाद्गृहस्पतेराधिपत्य ओजो मे दाः विश्वाभ्यो मा नाष्ट्राभ्यस्पाहि^६
 मनोरश्वासि^७ ॥ १२ ॥

स्वाहा मरुद्भिः परिं श्रीयस्व दिवः सथंस्पृशस्पाहि^२ । मधु मधु मधु^३ ॥ १३ ॥
 गर्भो देवानां पिता मतीनां पतिः प्रजानाम् । सं देवो देवेन सवित्रा गत सथं सूर्येण रोचते^४ ॥ १४ ॥
 समग्निग्निना गत सं देवेन सवित्रा सथं सूर्येणारोचिष्ट ।
 स्वाहा समग्निस्तपसा गत सं देव्येन सवित्रा सथं सूर्येणास्वरोचते^५ ॥ १५ ॥
 धृता दिवो वि भाति तपसस्पृथिव्या धृता देवो देवानाममर्त्यस्तपोजाः ।
 वार्चमस्मे नि यच्छ देवायुर्वर्म ॥ १६ ॥

अपश्यं गोपामन्तिपद्यमानमा च परां च पृथिमिश्चरन्तम ।

स सध्रीचीः स विपूचीर्वसान् आ वरीवति मुवनेष्वन्तः' ॥ १७ ॥

विश्वासां भुवां पते विश्वस्य मनसस्पते विश्वस्य वचसस्पते सर्वस्य वचसस्पते ।

देवभृत्त्वं देव यमं देवो देवान् पाह्यन्न प्रावीरन्तु वां देववीतये ।

मधु माध्वीभ्यां मधु माध्वीचीभ्याम्' ॥ १८ ॥

हृदे त्वा मनसे त्वा द्विचे त्वा सूर्याय त्वा । ऊर्ध्वो अर्ध्वरं द्विवि देवेषु धेहि' ॥ १९ ॥

पिना नोऽसि पिना नो बोधि नमस्ते अतु मा मा हिंसीः' ।

न्यद्रुमन्नभ्या मयेम पुत्रान्पशून्मयि धेहि प्रजामस्मासु धेह्यरिष्टाऽहथे सह पत्या भूयासम' ॥ २० ॥

अहः केतुना जपताथे मुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ।

महिः केतुना जपताथे मुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा' ॥ २१ ॥

[अ० ३७, कं० २१; मं० मं० ५५]

इति सप्तप्रिंशोऽध्यायः ।

अथाष्टात्रिंशोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा मधिनः प्रसवेऽश्विनोर्वाहृभ्यां पूष्णा हस्ताभ्याम् । आ कुदेऽदित्ये रास्ताऽसि' ॥ १ ॥

इह पश्येदिति पति' मग्स्वयेहि । अगवेह्यमावेह्यमावेहि' ॥ २ ॥

अदित्ये रास्ताऽसिन्द्रायया पुष्णीपः' । पूषाऽसिं चुमायं दीप्ये' ॥ ३ ॥

अश्विनोऽसिन्द्रस्व' मग्स्वये पिन्वस्वेन्द्राय पिन्वस्व' ।

स्वाहेन्द्रवत् स्वाहेन्द्रवत् स्वाहेन्द्रवत् ॥ ४ ॥

वसन् वसतः इन्द्रो यो मयोमृयो रन्तथा वसुविद्यः सुदत्रः ।

येन विश्वा पुष्यसि वावीसि मग्स्वति तमिह धानवेऽकैः । उवुन्तर्क्षिमन्वेमि' ॥ ५ ॥

राजवे इन्द्रोऽसिं 'त्रयं इन्द्रोऽसिं' द्यावापृथिवीभ्यां त्वा परि गृह्णाम्यैन्तर्क्षिणां पश्चात् ।

इन्द्रोऽसिं मधुनः मधुदस्य वृषे पात्रं वसवो यजंत वाट ।

स्वाहा स्वस्य इन्द्रो वृषिवस्ये' ॥ ६ ॥

इन्द्राय त्वा वसवु स्वाहा' मग्स्वये त्वा वसवु स्वाहा' ।

इन्द्राय त्वा वसवु स्वाहा' अतिकृष्याय त्वा वसवु स्वाहा' ।

इन्द्राय त्वा वसवु स्वाहा' अतिमिदये त्वा वसवु स्वाहा' ॥ ७ ॥

इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवते स्वाहे^१न्द्राय त्वाऽऽदित्यवते स्वाहे^२न्द्राय त्वाऽभिमातिने स्वाहा^३ ।
 सवित्रे त्वं ऋभुमते विभ्रुमते वाजवते स्वाहा^४ बृहस्पतये त्वा विश्वदेव्यावते स्वाहा^५ ॥ ८ ॥
 यमाय त्वाऽङ्गिरस्वते पितृमते स्वाहा^६ । स्वाहा घर्मार्थं स्वाहा घर्मः पित्रे^७ ॥ ९ ॥
 विश्वा आशा दक्षिणसद्विश्वान् देवानयाद्धिह । स्वाहाकृतस्य घर्मस्य मर्धोः पिवतमश्विनां ॥ १० ॥
 द्विवि धा इमं यज्ञमिमं यज्ञं द्विवि धाः^८ । स्वाहाऽग्रये यज्ञियायु शं यजुर्भ्यः^९ ॥ ११ ॥
 अश्विना घर्मं पातंथ हार्द्वीनमर्हाद्विवाभिर्गृतिभिः । तन्त्रायिणे नमो द्यावापृथिवीभ्याम् ॥ १२ ॥
 अपातामश्विना घर्ममनु द्यावापृथिवी अमंथसाताम् । इहैव रातयः सन्तु ॥ १३ ॥
 इपे पिन्वस्वो^{१०}—जे पिन्वस्वै ब्रह्मणे पिन्वस्वै क्षत्राय पिन्वस्वै द्यावापृथिवीभ्यां पिन्वस्वै ।
 घर्मोसि सुधर्मा^{११}मेन्यस्मे नृम्णानि धारय ब्रह्म धारय क्षत्रं धारय विशं धारय ॥ १४ ॥
 स्वाहा पूष्णे शरसे^{१२} स्वाहा ग्रावभ्यः स्वाहा प्रतिर्वेभ्यः^{१३} ।
 स्वाहा पितृभ्य ऊर्ध्वर्वाहिभ्यो घर्मपार्वभ्यः स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यो^{१४}
 स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः^{१५} ॥ १५ ॥

स्वाहा रुद्राय रुद्रहृतये^१ स्वाहा सं ज्योतिषा ज्योतिः^२ ।
 अहः केतुना जुपतांथ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा^३ ।
 रात्रिः केतुना जुपतांथ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा^४ ।
 मधु हुतमिन्द्रतमे अग्नावश्याम ते देव घर्म नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः^५ ॥ १६ ॥
 अभीमं महिमा दिवं विप्रो बभूव सुप्रथाः^६ ।
 उत श्रवसा पृथिवींथ सथं सीदस्व महौ^७ असि रोचस्व देववीतमः ।
 वि धूममग्ने अरुपं मिषेधय सृज प्रशस्त दर्शतम्^८ × ॥ १७ ॥
 या ते घर्म दिव्या शुगया गायत्र्यांथ हविर्धाने ।
 सा त आ प्यायतां निष्टयायतां तस्यं ते स्वाहा^९ ।
 या ते घर्मान्तरिक्षे शुगया त्रिष्टुभ्याग्नीध्रे ।
 सा त आ प्यायतां निष्टयायतां तस्यं ते स्वाहा^{१०} ।
 या ते घर्म पृथिव्यांथ शुगया जगत्यांथ सद्रुस्या ।
 सा त आ प्यायतां निष्टयायतां तस्यं ते स्वाहा^{११} ॥ १८ ॥
 क्षत्रस्य त्वा प्रस्पाय ब्रह्मणस्तन्वं पाहि ।
 विशस्त्वा धर्मणा वयमनु कामाम सृष्टितायु नर्व्यसे^{१२} ॥ १९ ॥

× म० सीदरव... दर्शतम् । (पा० प० ११ । ३७)

चतुःसक्तिर्नाभिर्ऋतस्य सप्रथाः स नो विश्वायुः सप्रथाः स नः सर्वायुः सप्रथाः ।
 अप द्वेषो अप ह्यरोऽन्यव्रतस्य सश्विमं ॥ २० ॥
 घर्मैतत्ते पुरीषं तेन वर्धस्व चा चं प्यायस्व । वर्धिषीमहि च वयमा चं प्यासिषीमहि ॥ २१ ॥
 अचिक्रदुद्दृषा हरिर्महान्मित्रो न दर्शतः । सथं सूर्येण द्दित्युतदुद्दुधिर्निधिः ॥ २२ ॥
 सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः
 उह्वयं तमसस्परि स्वुः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमर्गन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ २४ ॥
 एधोऽस्येधिषीमहि^१ समिदासि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि^२ ॥ २५ ॥
 यावती द्यावापृथिवी यावच्च सप्त सिन्धवो वितस्थिरे ।
 तावन्तमिन्द्र ते ग्रहमूर्जा गृह्णाम्यक्षितं मयि गृह्णाम्यक्षितम् ॥ २६ ॥
 मयि त्यर्दिन्द्रियं बृहन्मयि दक्षो मयि क्रतुः ।
 घर्मस्त्रिशुग्वि राजति विराजा ज्योतिषा सह ब्रह्मणा तेजसा सह ॥ २७ ॥
 पर्यसो रेत आभूतं तस्य दोहमशीमह्युत्तरामुत्तराथं समाम् ।
 त्विषंः संवृक् क्रत्वे दक्षस्य ते सुपुम्णस्य ते सुपुम्णाग्निहुतः ।
 इन्द्रपीतस्य प्रजापतिभक्षितस्य मधुमत उर्पहूत उर्पहूतस्य भक्षयामि^३ ॥ २८ ॥

[अ० ३८, क० २८, मं० ६]

इत्यष्टाविंशोऽध्यायः ।

अथैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ।

स्वाहा प्राणेभ्यः सार्धिपतिकेभ्यः । पृथिव्यै स्वाहा^१ ऽग्नये स्वाहा^२ ऽन्तरिक्षाय स्वा
 वायवे स्वाहा^३ । द्विवे स्वाहा^४ सूर्याय स्वाहा^५ ॥ १ ॥
 द्विग्भ्यः स्वाहा^६ चन्द्राय स्वाहा^७ नक्षत्रेभ्यः स्वाहा^८ ऽद्भ्यः स्वाहा^९ वरुणाय स्वा
 नाभ्यै स्वाहा^{१०} पूताय स्वाहा^{११} ॥ २ ॥
 वाचे स्वाहा^{१२} प्राणाय स्वाहा^{१३} प्राणाय स्वाहा^{१४} । चक्षुषे स्वाहा^{१५} चक्षुषे स्वाहा^{१६}
 श्रोत्राय स्वाहा^{१७} श्रोत्राय स्वाहा^{१८} ॥ ३ ॥

मनसुः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीय । पशूनाथं रूपमन्नस्य रसो यज्ञः श्रीः श्रयतां मयि
 प्रजापतिः सम्भ्रियमाणः सम्राट् सम्भृतो^१ वैश्वदेवः सथं सन्नो^२ घर्मः प्रवृक्तं
 स्तेज उद्यतं आश्विनः पर्यस्यानीयमानि^३ पौष्णो विप्यन्दमानि^४ मारुतः कृथन् ।
 मैत्रः शंसि सन्ताप्यमानि^५ वायव्यो ह्रियमाणं अग्नेयो ह्यमानो^६ वाग्धृतः^७ ॥ ५ ॥

सविता प्रथमेऽहं^१—त्रिमिद्वितीयं^२ वायुस्तृतीयं^३ आदित्यश्चतुर्थं^४
 चन्द्रमाः पञ्चमं ऋतुः षष्ठं मरुतः सप्तमं^५ बृहस्पतिरष्टमं^६ ।
 मित्रो नवमं^७ वरुणो दशमं इन्द्रं एकादशं^८ विश्वे देवा द्वादशं^९ ॥ ६ ॥
 उग्रश्च^१ भीमश्च^२ ध्वान्तश्च^३ धुनिश्च^४ । सास्रह्वंश्चा^५—मियुग्वा च^६ विक्षिपः स्वाहा^७ ॥ ७ ॥
 अग्निं हृदयेना^१ शानिं हृदयाग्रेण^२ पशुपतिं कृत्स्नहृदयेन^३ भवं यक्रां ।
 शर्वं मतस्नाभ्यां^४—मीशानं मन्युना^५ महादेवमन्तःपर्शव्येनो^६—ग्रं देवं वनिष्ठुनां^७
 वसिष्ठहनुः^८ शिङ्गीनि क्रोश्याभ्यामं ॥ ८ ॥
 उग्रं ह्योहितेन^१ मित्रं सौम्रत्वेन^२ रुद्रं दौर्वत्वेन^३—न्द्रं प्रक्रीडेन^४ मरुतो बलेन^५
 साध्यान् प्रमुदा^६ । भवस्य कण्ठं^७ रुद्रस्यान्तःपाश्वर्यं^८ महादेवस्य यक्रं^९—
 च्छर्वस्य वनिष्ठुः^{१०} पशुपतेः पुरीततं ॥ ९ ॥
 लोमभ्यः स्वाहा^१ लोमभ्यः स्वाहा^२ त्वचे स्वाहा^३ त्वचे स्वाहा^४
 लोहिताय स्वाहा^५ लोहिताय स्वाहा^६ मेदोभ्यः स्वाहा^७ मेदोभ्यः स्वाहा^८ ।
 माथंसेभ्यः स्वाहा^९ माथंसेभ्यः स्वाहा^{१०} स्नावभ्यः स्वाहा^{११} स्नावभ्यः स्वाहा^{१२}
 ऽस्थभ्यः स्वाहा^{१३} ऽस्थभ्यः स्वाहा^{१४} मज्जभ्यः स्वाहा^{१५} मज्जभ्यः स्वाहा^{१६} ।
 रेतसे स्वाहा^{१७} पायवे स्वाहा^{१८} ॥ १० ॥
 आयासाय स्वाहा^१ प्रायासाय स्वाहा^२ संयासाय स्वाहा^३ वियासाय स्वाहा^४—द्यासाय स्वाहा^५ ॥
 शुचे स्वाहा^६ शोचंते स्वाहा^७ शोचमानाय स्वाहा^८ शोकाय स्वाहा^९ ॥ ११ ॥
 तपसे स्वाहा^१ तप्यते स्वाहा^२ तप्यमानाय स्वाहा^३ तप्ताय स्वाहा^४ घर्माय स्वाहा^५ ।
 निष्कृत्ये स्वाहा^६ प्रायश्चित्ये स्वाहा^७ भेषज्य स्वाहा^८ ॥ १२ ॥
 यमाय स्वाहा^१ ऽन्तकाय स्वाहा^२ मृत्यवे स्वाहा^३ ।
 ब्रह्मणे स्वाहा^४ ब्रह्महत्याय स्वाहा^५ विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा^६
 आर्वापृथिवीभ्यां स्वाहा^७ ॥ १३ ॥

[अ० ३९, कं० १३, मं० मं० ११३]

इत्येवमन्तःपार्श्वोऽप्यथायः ।

वर्णानुक्रम-सूची ।

अशुना ते अशुः २०, २७
 अशुरशुष्टे देव ५, ७
 अशुश्व मे रश्मिश्च १८, १९
 अशुकर्म कर्मकृतः ३, ४७
 अशुन्ददमि स्तनयन् १२, ६; २१; ३३
 अक्षरमामदन्त ह्यव ३, ५१
 अक्षराजाय कितवं ३०, १८
 अम आयूषि पवव १९, ३८; ३५, १६
 अग्न इन्द्र वरुण ३३, ४८
 अग्नये कथ्यवाहनाय २, २९
 अग्नये कृत्स्न २४, २३
 अग्नये गायत्राय २९, ६०
 अग्नये गृहपतये १०, २३
 अग्नये त्वा मखां ७, ४७
 अग्नयेऽनीकवते २४, १६; २९, ५९
 अग्नये पीवानं ३०, २१
 अग्नये स्वाहा २२, ६; २७
 अग्ना इ पत्नीवन्त्सज्जः ८, १०
 अग्नावग्निरश्चरति ५, ४
 अग्निं युनक्ति शवसा १८, ५१
 अग्निं स्तोमेन बोधय २२, १५
 अग्निं हृदयेन ३९, ८
 अग्निं होतारं मन्ये १५, ४७
 अग्निं तं मन्ये यो १५, ४१
 अग्निं दत्तं पुरो दधे २२, १७
 अग्निः पशुशोभत २३, १७
 अग्निः पशुधर्मणस्पतिः १०, २९
 अग्निः प्रियेषु धामसु १२, ११७
 अग्निमघ होतारम् २१, ५९; २८, २३;
 ४६
 अग्निरस्मि जन्मना १८, ६६
 अग्निरेकाक्षरेण प्राणम् ९, ३१
 अग्निर्ऋषिः पवमानः २६, ९

अग्निज्योतिर्ज्योतिरग्निः ३, ९
 अग्निज्योतिषा ज्योतिष्मान् १३, ४०
 अग्निर्देवता वाता १४, २०
 अग्निर्मूर्धा दिवः ३, १२; १३, १४;
 १५, २०
 अग्निर्वृत्राणि जहानद् ३३, ९
 अग्निश्च पृथिवी च २६, १
 अग्निश्च म आपश्च १८, १४
 अग्निश्च म इन्द्रश्च १८, १६
 अग्निश्च मे धर्मश्च १८, २२
 अग्निष्वात्ताः पितरः १९, ५९
 अग्निष्वात्तान्तुमतो १९, ६१
 अग्निस्तिग्मेन शोचिषा १७, १६
 अग्नीषोमयोऽरुज्जितिम् २, १५
 अग्ने अच्छा वदेह नः ९, २८
 अग्ने अंगिरः शतं ते १२, ८
 अग्ने गृहपते सुगृहपतिः २, २७
 अग्ने जातान् प्र णुदा १५, १
 अग्ने तमद्याद्वं न १५, ४४; १७, ७७
 अग्ने तव श्रवो बधो १२, १०६
 अग्ने त्वं नो अन्तम ३, २५; १५, ४८;
 २५, ४७
 अग्ने त्वं पुरीष्यो १२, ५९
 अग्ने त्वं सु जागृहि ४, १४
 अग्नेऽदब्धायो शान्तम २, २०
 अग्ने दिवो अर्णमच्छा १२, ४९
 अग्ने नय सुपथा ५, ३६; ७, ४३;
 ४०, १६
 अग्नेः पक्षतिर्वायोः २५, ४
 अग्ने पत्नोरिष्टा वह २६, २०
 अग्ने पवस्व स्वपा ८, ३८
 अग्ने पावकः रोचिषा १७, ८
 अग्ने प्रेहि प्रथमो १७, ६९

अग्ने ब्रह्म गृभ्णीष्व १, १८
 अग्नेऽभ्यावर्तिन्नभि १२, ७
 अग्ने यत्ते दिवि वर्चः १२, ४८
 अग्ने यत्ते शुक्रं १२, १०४
 अग्ने युक्ष्वा हि ये १३, ३६
 अग्नेरनीकमप आ ८, २४
 अग्नेर्जनित्रमसि ५, २
 अग्नेर्भाऽसि दीक्षाया १४, २४
 अग्नेर्वोऽपघ्नगृहस्य ६, २४
 अग्ने वाजजिद्वाजं त्वा २, ७
 अग्ने वाजस्य गोमत १५, ३५
 अग्ने वेर्होत्रं वेर्हृत्यम् २, ९
 अग्ने व्रतपते व्रतम् १, ५; २, २८
 अग्ने व्रतपास्त्वे ५, ६; ४०
 अग्ने शर्धं महते ३३, १२
 अग्ने सहस्व पृतना ९, ३७
 अग्ने सहस्वाक्ष १७, ७१
 अग्नेस्तनूरसि वाचो १, २५
 अग्नेस्तनूरसि विष्णवे ५, १
 अग्ने स्वाहा कृणुहि २७, २२
 अग्नेषोरसि स्वावेश ६, २
 अग्ने वृहन्तुपवाम १२, १३
 अग्नायात्मन् भिपजा १९, ९३
 अग्निरेषो नः पितरो १९, ५०
 अचिक्रदद् शृषा हरिः ३८, २२
 अच्छायमेति शवसा २७, १४
 अच्छिन्नस्य ते देव ७, १४
 अजस्रमिन्दुमह्यं १३, ४३
 अजार् पिशाचिला २३, ५६
 अजीजनो हि पवमान २२, १८
 अजो अग्नेरजनिष्ट १३, ५६
 अति निदो अति सिधो २७, ६
 अति विदवाः परिष्टा १२, ८४

अलन्यो अगं नान्यो ५, ४२
 अत्र पितरो मादयध्वं २, ३१
 अत्रा ते रूपमुत्तमम् २९, १८
 अर्थतानष्टौ विरूपाना ३०, २२
 अदब्धेभिः सवितः ३३, ६९, ८४
 अदितिधौरदितिः २५, २३
 अदितिष्ट्वा देवो ११, ६१
 अदित्यास्त्वगस्यदित्यं ४, ३०
 अदित्यास्त्वा पृष्ठे १४, ५
 अदित्यास्त्वा मूर्धन्ना ४, २२
 अदित्यै रास्नासि १, ३०; ११, ५९;
 ३८, ३
 अदित्यै व्युन्दनमसि २, २
 अदथमस्य केतवो ८, ४०
 अद्भ्यः क्षीरं व्यपिवत् १९, ७३
 अद्भ्यः सम्भृतः पृथिव्यै ३१, १७
 अद्भ्यः स्वाहा चार्भ्यैः २२, २५
 अद्या देवा उदिता ३३, ४२
 अघा यथा नः पितरः १९, ६२
 अघा ह्यग्ने क्रतोः १५, ४५
 अधि न इन्द्रैषां ३३, ४७
 अधिपत्यसि बृहती १५, १४
 अध्ववोचदधिवक्त्रा १६, ५
 अध्वर्यो अद्रिभिः २०, ३१
 अनद्वान्वयः पंक्तिः १४, १०
 अनद्वान्वन्वारमामहे ३५, १३
 अनाष्टया पुरस्तात् ३७, १२
 अनाष्ट्यो जातवेदाः २७, ७
 अनु ते शुभ्रं तुरयन्तम् ३३, ६७
 अनुत्तमा ते मघवन् ३३, ७९
 अनु त्वा माता मन्यताम् ४, २०
 अनु त्वा रथो अनु २९, १९
 अनु नोऽथानुमतिः ३४, ९
 अनु वारैरनु पुष्यास्म २६, १९
 अनेजदेकं मनसो ४०, ४
 अन्तरग्ने रुचा त्वम् १२, १६
 अन्तरा मित्रावरुणा २९, ६
 अन्तश्चरति रोचनास्य ३, ७
 अन्तस्ते यावापृथिवी ७, ५

अन्धं तमः प्र विजग्नि ४०, ९, १२
 अन्ध स्यान्धो नो ३, २०
 अन्धपतेऽनस्य नो ११, ८३
 अन्धाः प्रिन्नुनो रमं १९, ७५
 अन्धदेवाहुर्विद्याया ४०, १३
 अन्धदेवाहुः सम्मवाद् ४०, १०
 अन्धवापोऽर्धमामा २४, ३७
 अन्या यो अन्यामवतु १२, ८८
 अन्वग्निरुपसामप्रम् ११, १७
 अन्विदनुमते त्वं ३४, ८
 अपश्यं गोपामनि ३७, १७
 अपा २ रघमुद्रयस २ ९, ३
 अपाघमप क्तिव्ययम् ३५, ११
 अपां गम्भन्त्योऽट मा १३, ३०
 अपातामदिवना धर्मम् ३८, १३
 अपाधमदभिशास्तोः ३३, ९५
 अपां त्वेमन्त्सादयामि १३, ५३
 अपामिदं न्ययन् १७, ७
 अपां पृष्ठमधि योनिः ११, २९; १३, २
 अपां पदरस्यापो ६, १०
 अपां फेनेन नमुचेः १९, ७१
 अपारवं पृथिव्यै १, २६
 अपि तेषु त्रिषु पदेषु २३, ५०
 अपेत वीत वि च १२, ४५
 अपेतो यन्तु पणयो ३५, १
 अपो अद्यान्वचारिप २०, २२
 अपो देवा मधुमतीः १०, १
 अपो देवीरुप सृज ११, ३८
 अप्णस्वतीमारिचना ३४, २२
 अप्स्वन्ने सधिष्टव १२, ३६
 अप्स्वन्तरसृत्तमप्सु ९, ६
 अवोध्यनिः समिधा १५, २४
 अमि गोत्राणि सहसा १७, ३९
 अमि त्यं देव २ सविता ४, २५
 अमि त्वा शूर नोलुमो २७, ३५
 अमिधा असि भुवनम् २२, ३
 अमि प्रवन्त समनेव १७, ९६
 अमिभूरस्येतास्ते १०, २८
 अमि यज्ञं गृणीहि २६, २१

अमीयं महिमा दिवं ३८, १७
 अमी पु णः पत्नीनाम् २७, ४१; ३६, ६
 अम्यपेत सुष्टिं १७, ४८
 अम्या दधामि समिधम् २०, २४
 अम्या वर्तस्व पृथिवि १२, १०३
 अमिरामि नाशमि ११, १०
 अमीयां चित्रं प्रति १७, ४४
 अनुत्रभूयादध २७, ९
 अमेव नः सुहृदा २६, २४
 अयं वां मित्रावरुणा ७, ९
 अयं वेनश्रोदयन् ७, १६
 अयं प्रदक्ष्णशुषिभिः ३३, ८३
 अयं सो अग्निर्वसिन्तु १२, ४७
 अयं ने योनिर्क्त्विवयो ३, १४;
 १२, ५२; १५, ५६
 अयं दक्षिणा विस्त्रकर्मा १३, ५५;
 १५, १६
 अयं नो अग्निर्वरिव ५, ३७; ७, ४४
 अयमग्निः पुरोष्ट्यो ३, ४०
 अयमग्निः सहस्रिणो १५, २१
 अयमग्निर्यदपतिः ३, ३९
 अयमग्निर्वारतमो १५, ५२
 अयमिह प्रथमो घायि ३, १५;
 १५, २६; ३३, ६
 अयमुत्तरात्संवद् १५, १८
 अयमुपर्यवोवसुस्तस्य १५, १९
 अयं पश्चाद्द्विष्यन्वा १३, ५६; १५, १७
 अयं पुरो भुवस्तस्य १३, ५४
 अयं पुरो हरिकेशः १५, १५
 अयं स्य राष्ट्रा १०, ३
 अर्ध-श्रुचैरुचयाना १९, २५
 अर्धमासाः परुषधि २३, ४१
 अर्धेभ्यो हस्तिप ३०, ११
 अर्धमणं बृहस्पति ९, २७
 अर्वाद्धो अद्या मवता ३३, ५१
 अवतल्य वनुद्व १६, १३
 अवपतन्तीरवदन् १२, ९१
 अवमृय निचुम्पुण ३, ४८; ८, २७
 अव रुद्रमदीमश्व ३, ५८

अथसद्यः परा पत १७,४५
 अविर्न मेवो नसि १९,९०
 अवेष्टा दन्दशकाः १०,१०
 अबोचाम कवये १५,२५
 अश्मन्नुर्जं पर्वते १७,१
 अश्मन्वती रीयते ३५,१०
 अश्मा च मे मृत्तिका १८,१३
 अश्याम तं काममग्ने १८,७४
 अश्वत्ये वो निषदनं १२,७९; ३५,४
 अश्वस्तुपरो गोमृगः २४,१
 अश्वस्य त्वा वृष्णः ३७,९
 अश्ववावती च सोमावतीम् १२,८१
 अश्ववावतीगोमतीर्न ३४,४०
 अश्विनकृतस्य ते २०,३५
 अश्विना गोभिरिन्द्रियम् २०,७३
 अश्विना घर्म पात ३८,१२
 अश्विना तेजसा चक्षुः २०,८०
 अश्विना नमुचेः सुत २०,५९
 अश्विना पिबतां मधु २०,९०
 अश्विना मेवजं मधु २०,६४
 अश्विना हविरिन्द्रियं २०,६७
 अश्विभ्यां बक्षुरमृतं १९,८९
 अश्विभ्यां पच्यस्व १०,३१
 अश्विभ्यां पिन्वस्व ३८,४
 अश्विभ्यां प्रातःसवनम् १९,२६
 अश्वो घृतेन तमन्या २९,१०
 अश्वार्थं युस्तु पृतनासु ३४,२०
 अश्वार्थासि सहमाला १३,२६
 अश्वौ व्यख्यत ककुमः ३४,२४
 अश्वेखयाता सहस्राणि १६,५४
 अश्वे स्वाहा बसवे २२,३०
 अशि यमो अस्यादित्यो २२,१४
 अश्वन्वन्तमयजमानम् १२,६२
 अश्वसुगो नाम ते ४०,३
 अश्वो यस्ताम्रो अश्वण १६,६
 अश्वो दा सेना मरुतः १७,४७
 अश्वो दोऽदधर्षति १६,७
 अश्वकर्मण देवेभ्यः २,८
 अस्ताम्यगिनर्नरा १२,२९

अस्माकमिन्द्रः समृतेषु १७,४३
 अस्मात्त्वमाधि जातो ३५,२२
 अस्मिन् महत्यर्णवे १६,५५
 अस्मे रुद्रा मेहना ३३,५०
 अस्मे वो अस्तिवन्द्रियम् ९,२२
 अस्य प्रत्नामसु युत ३,१६
 अस्याजरासो दमा ३३,१
 अस्येदिन्द्रो वाशुधे ३३,९७
 अश्वः केतुना जुपता ३७,२१
 अहरहरप्रयावं ११,७५
 अहानि शं भवन्तु ३६, ११
 अहाव्यग्ने हविरास्ये २०,७९
 अहिरिव भोगैः पर्येति २९,५१
 अहे पारावतान् २४,२५
 अहुतमसि हविर्धानम् १,९
 आकृतिमसि प्रयुज ११,६६
 आकूल्यै प्रयुजेऽमये ४,७
 आ कृष्णेन रजसा ३३,४३; ३४,३९
 आ कन्दय बलमोजो २९,५६
 आकम्प्य वाजिन् घृथिवीम् ११,२२
 आगत्य वाज्यध्वान ११,१८
 आ गन्म विश्ववेदसम् ३,३८
 आग्नेयः कृष्णप्रिवः २९,५८
 आप्रयणक्ष मे १८,२०
 आ घा ये अग्निमिन्वते ७,३२
 आच्या जानु दक्षिणतो १९,६२
 आच्छच्छन्दः प्रच्छच्छन्दः १५,५
 आ जद्दन्ति सान्नेषां २९,५०
 आ जिघ्र कलशं ८,४२
 आजुहान ईष्यो वन्यश्च २९,२८
 आजुहानः सुप्रतीकः १७,७३
 आजुहाना सरस्वती २०,५८
 आ तप्त इन्द्रायवः ३३,२८
 आ तं भज वीध्रवसा १२,२७
 आतिथ्यरूपं मासरं १९,१४
 आतिष्ठन्तं परि ३३,२२
 आ तिष्ठ वृत्रहन् रथं ८,३३
 आ तु न इन्द्रे ३३,६५
 आ ते वारुषो मनो १२,११५

आत्मशुपस्ये न वृकस्य १९,२२
 आत्मने मे वचोदा ७,२८
 आरमानं ते मनसा २९,१७
 आ त्या जिघर्मि मनसा ११,२३
 आ त्वाऽहार्हमन्तरभूः १२,११
 आदित्यं गर्भं पयसा १३,४१
 आदित्यैर्नो भारती २९,८
 आधत्त पितरो गर्भं २,३३
 आ न इन्द्रो दूरादा २०,४८
 आ न इन्द्रो हरिभिः २०,४९
 आ न एतु मनः ३,५४
 आ नासत्या त्रिभिः ३४,४७
 आ नो नियुङ्क्तिः शतिनी २७,२८
 आ नो मद्राः क्रतवो २५,१४
 आ नो मित्रावरुणा २१,८
 आ नो यज्ञं दिवस्पृशं ३३,८५
 आ नो यज्ञं भारती २९,३३
 आन्त्राणि स्थालीर्मधु १९,८६
 आपतये त्वा परि ५,५
 आपये स्वाहा स्वापये ९,२०
 आपवस्व हिरण्यवत् ८,६३
 आपश्चित्पिप्यु स्तयो ३३,१८
 आपो अस्मान्मातरः ४, २
 आपो देवीः प्रति गृभ्णीत १२,३५
 आपो ह यद्गृहतीः २७,२५
 आपो हि ष्ठा ११,५०; ३६,१४
 आप्यायस्व मदिन्तम १२,११४
 आप्यायस्व समेतु १२,११२
 आप्यायन् प्राग्गो २२,२२
 आप्यायन् इन्द्रिन्द्र हरिभिः २०,५३
 आप्यायन् वाजस्य प्रसवो ९,१९
 आप्यायन् प्रत्यावर्तय २९,५७
 आप्यायं गौः पृथिरकमीद ३,६
 आप्यायिषे दृपति ३३,११
 आप्यायन्तु नः विनरः १२,५८
 आप्यायन्तु भूयन् ३३,८८
 आप्यायन्तुऽदध २०,४७
 आप्यायान्द स्वारा ३९,६६

आयुमें पौष्टि प्राणं मे १४, १७
आयुर्ब्रह्म कल्पतां ९, २१; १८, २९;
२२, ३३

आयुष्मानमे हविषा ३५, १७

आयुष्यं वचस्यः ३४, ५०

आयोष्वा मदने सादयामि १५, ६३

आ रात्रि पार्थिवः ३४, ३२

आ रोदसी अपृणदा ३३, ७५

आ वाचो मध्यमरुहद् १५, ५१

आ वाचो भूप शुचिषा ७, ७

आविर्मर्या आवित्तो १०, २

आ विश्वतः प्रत्यघं ११, २४

आ वो देवास ईमेहे ४, ५

आशुः शिशानो वृषभो १७, ३३

आशुत्रिष्टुद्धान्तः १४, २३

आ श्रावयेति १९, २४

आसन्दी रूपः राजा १९, १६

आसानीसो अरुणीनाम् १९, ६३

आ सुते सिद्धत ३३, २१

आ सुध्वयन्ती यजते २९, ३१

आऽहं पितृन्सृवि १९, ५६

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः ३४, १८

इह एहादित एहि ३, २७; ३८, २

इहामिरमिरीष्यः २१, १४

इहामिर्मक्षानाप्रोति १९, २९

इहाममे पुरुदःसः १२, ५१

इहायास्त्वा पदे ३४, १५

इहे रन्ते हव्ये काम्ये ८, ४३

इदं विष्णुर्वि चक्रमे ५, १५

इदः हविः प्रजननं १९, ४८

इदं पितृभ्यो नमो १९, ६८

इदमापः प्र वदत ६, १७

इदमुत्तरात् स्वस्तस्य १३, ५७

इदं मे व्रतं च ३२, १६

इन्द्रदक्षः द्येन ऋतावा १८, ५३

इन्द्र आसां नेता १७, ४०

इन्द्रं दुरः क्वथ्यो २०, ४०

इन्द्रं देवाविशो १७, ८६

इन्द्रं विद्या अवीवृषन् १२, ५६;

१५, ६१; १७, ६१ -

इन्द्रः सुत्रामा स्वर्षो २०, ५१

इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन १२, ८५

इन्द्र गोमहिद्वा याहि २६, ४

इन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः ५, ११

इन्द्र मरुत् इह पाहि ७, ३५

इन्द्रमिदरी वहतो ८, ३५

इन्द्रवायू इमे सुता ७, ८; ३३, ५६

इन्द्रवायू वृहस्पति ३३, ४५

इन्द्रवायू सुसन्तशा ३३, ८६

इन्द्रश्च मरुत्श्च ८, ५५

इन्द्रश्च सप्रा इ वरुणश्च ८, ३७

इन्द्रस्य कोहोऽदित्ये २५, ८

इन्द्रस्य वज्रो मरुताम् २९, ५४

इन्द्रस्य वज्रोऽसि ९, ५; १०, २१

इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य १७, ४१

इन्द्रस्य रूपमृषभो १९, ९१

इन्द्रस्य स्यूरसि ५, ३०

इन्द्रस्यौज स्य ३७, ६

इन्द्रामो अपादियं ३३, ९३

इन्द्रामो अव्ययमाना १४, ११

इन्द्रामो आ गतः सुतं ७, ३१

इन्द्रामो मित्रावरुणा ३३, ४९

इन्द्रान्योः पक्षतिः २५, ५

इन्द्राय त्वा वसुमते ६, ३२, ३८, ८

इन्द्रा याहि चित्रमानो २०, ८७

इन्द्रा याहि तूतुजान २०, ८९

इन्द्रा याहि धियेपितो २०, ८८

इन्द्रा याहि वृत्रहन् २६, ५

इन्द्रायेन्दुः सरस्वती २०, ५७

इन्द्रेमं प्रतरां नय १७, ५१

इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो ३३, २५

इन्द्रो विश्वस्य राजति ३६, ८

इन्द्रो वृत्रमवृणोत् ३३, २६

इन्द्रानास्त्वा शतः हिमा ३, १८

इमः साहस्रः शतधारम् १३, ४९

इमः स्तनमूर्जस्वन्तं १७, ८७

इमं जीवेभ्यः परिधि ३५, १५

इमं देवा अपपत्नः ९, ४०; १०, १८

इमं नो देव मवितः ११, ८

इमं मा हिः खीरेकशकं १३, ४८

इमं मा हिः सीर्द्धिपादं १३, ४७

इमं मे वरुण भुधी २१, १

इममूर्णायुं वरुणस्य १३, ५०

इमा न त्वा पुरुवसो ३३, ८१

इमा गिर आदित्येभ्यो ३४, ५४

इमा ते वाजिभ्रवमा २९, १६

इमा तु कं सुवना २५, ४६

इमां ते धियं प्र भरे ३३, २९

इमामगृष्णन् रथना २२, २

इमा मे अप इष्टका १७, २

इमा रुद्राय तवसे १६, ४८

इमां ते पक्षावजरी १८, ५२

इयं वेदिः पगे अन्तः २३, ६२

इयलाप्र आसीत् ३७, ५

इयदस्यायुरसि १०, २५

इयं ते यज्ञिया तनुः ४, १३

इयमुपरि मतिस्तस्यै १३, ५८

इरज्यन्नने प्रथयस्व १२, १०९

इरावती धेनुमती ५, १६

इपमूर्जमहमित १२, १०५

इपथोर्जश्च शारदी १४, १६

इपिरो विश्वव्यन्ता १८, ४१

इये त्वोर्जे त्वा १, १

इये पिन्वस्तोर्जे ३८, १४

इये राये रमस्व १३, ३५

इष्कतारमध्वरस्य १२, ११०

इष्कतिर्नाम वो माता १२, ८३

इष्टो अमिराहुतः १८, ५७

इष्टो यज्ञो गृष्णिः १८, ५६

इह रतिरिह रमध्वम् ८, ५१

इहैवामे अधि धारया २७, ४

इडिनो देवैर्दरिवां २०, ३८

इड्यन्वाशि वन्द्यश्च २९, ३

इड्साय एतादसाय १७, ८४

ईष्टं चान्याहृत् च १७,८१
 ईर्मान्तासः शिल्कि २९,२१
 ईशानाय परस्वत २४,२८
 ईशा वास्यमिदं ४०,१
 उक्ताः समरा एताः २४,१५; १७,१९
 उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा ३३,७६
 उक्षा समुद्रो अरुणः १७,६०
 उक्षां कृणोतु शकत्या २१,५७
 उर्ध्वोहितेन मित्रं ३९,९
 उग्रश्च भीमश्च ध्वान्तः ३९,७
 उग्रमा विषतिना ३३,६६
 उच्चा ते जातमन्धसो २६,१६
 उच्छुष्मा ओषधीनां १२,८२
 उत नोऽद्विर्दुष्यः ३४,५३
 उत रंसास्य द्रवतः ९,१५
 उतानायामव भरा ३४,१४
 उतिष्ठन्नोजसा सह ८,३९
 उतिष्ठ ब्रह्मणस्पते ३४,५६
 उतेदानीं भगवन्तः ३४,३७
 उत्क्राम महते सौमगाय ११,२१
 उत्थाय वृहतीं भव ११,६४
 उत्सवध्या भव शुदं २३,२१
 उत्सादिभ्यः कुञ्जं प्रमुदे ३०,१०
 उदकमीदु द्रविणोदा ११,२२
 उदरने तिष्ठ प्रत्या १३,१२
 उद्विषं स्तभानान्तरिक्षं ५,२७
 उदीचीमा रोद १०,१३
 उदीरतामवर १९,४९
 उदु तिष्ठ स्वध्वरावा ११,४१
 उदुत्तमं वरुण पाशम् १२,१२
 उदु त्वं जातवेदसं ७,४१; ८,४१;
 ३३,३१
 उदु त्वा विश्वे देवा १२,३१; १७,५३
 उदेनसुत्तरां नयाम्ने १७,५०
 उदेयां बाहू अति ११,८२
 उदप्रामं च-निप्रामं १७,६४
 उदप्रय मघवन् १७,४२
 उदुषुष्यस्वामिं पति १५,५४; १८,६१

उद्वयं तमसरपरि २०,२१; २७,१०;
 ३५,१४; ३८,२४
 उन्नत ऋषभो वागनः २४,७
 उप जमन्नुप वेतसे १७,६
 उप त्वाऽग्ने दधिष्मतीः ३,४
 उप नः सूनवो गिरः ३३,७७
 उपपयन्तो अश्वरं ३,११
 उप प्रागाच्छसनं २९,२३
 उप प्रागात्परमं २९,२४
 उप प्रागात्सुमन्मे २५,३०
 उपयामगृहीतोऽसि षड्वो ७,२५
 उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये २३,२; ४
 उपयामगृहीतोऽसि वृहस्पति ८,९
 उपयामगृहीतोऽसि मध्वे ७,३०
 उपयामगृहीतोऽसि सावित्रो ८,७
 उपयामगृहीतोऽसि सुशर्मा ८,८
 उपयामगृहीतोऽसि हरिः ८,११
 उपयामगृहीतोऽसिन्द्राय ७,२२
 उपयामगृहीतोऽस्यानये ८,४७
 उपयामगृहीतोऽस्यन्तः ७,४
 उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां २०,३३
 उपयामगृहीतोऽस्याग्रयणो ७,२०
 उपयामगृहीतोऽस्यादित्येभ्यः ८,१
 उपयामगृहीतोऽस्याश्विनं १९,८
 उप श्वासय पृथिवीम् २९,५५
 उपहृता इह गाव-३,४३
 उपहृताः पितरः १९,५७
 उपहृतो यौष्वितोप २,११
 उपहरे गिरीणां २६,१५
 उपावष्टज त्मन्या २९,३५
 उपावीरस्युप देवान् ६,७
 उपास्मै गायता नरः ३३,६२
 उभा पिबतमश्विना ३४,२८
 उभाभ्यां देव सवितः १९,४३
 उभा वामिन्द्रामनीं ३,१३
 उभे सुदचन्द्र सर्षिषो १५,४३
 उरु विष्णो वि क्रमस्व ५,३८; ४१
 उहान्तरत्वा नि-धीमदि १९,७०
 उशिक्ष्वं देव सोमाम्नेः ८,५०

उशिक्षावको अरतिः १२,२४
 उशिक्षि कविः ५,३२
 उपस्तचित्रमा भर ३४,३३
 उपासानक्तमश्विना २०,६१
 उपासानक्ता वृहती २०,४१
 उपे यही सुपेशसा २१,१७
 उस्तावेतं धूर्पाही ४,३३
 ऊर्कं च मे सूत्रता १८,९
 ऊर्गस्याग्निरस्यूर्णम्भद्रा ४,१०
 ऊर्जं वहन्तीरगतं २,३४
 ऊर्जो नपाज्जातवेदः १२,१०८
 ऊर्जो नपातं स २७,४४
 ऊर्ध्वं क पु ण ऊतये ११,४२
 ऊर्ध्वमेनमुच्छ्रयताद्गिरो ३३,२७
 ऊर्ध्वा अस्य समिधो २७,११
 ऊर्ध्वामा रोह १०,१४
 ऊर्ध्वामेनामुच्छ्रापय २३,२६
 ऊर्ध्वो भव प्रति विध्या १३,१३
 ऋक्सामयोः शिल्पे ४,९
 ऋचं वाचं प्र पद्ये ३६,१
 ऋचे त्वा रुचे त्वा १३,३९
 ऋचो नामारिभ यजूंसि १८,६७
 ऋजवे त्वा साधवे ३७,१०
 ऋजीते परि वृष्टि २९,४९
 ऋतं सत्यमृतं ११,४७
 ऋतजिघ सत्याजिघ १७,८३
 ऋतं च मेऽमृतं १८,६
 ऋतये स्तेनहृदयं ३०,१३
 ऋतवस्त ऋतुया २३,४०
 ऋतवस्ते यज्ञं २६,१४
 ऋतव स्थ ऋतावृषा १७,३
 ऋतश्च सत्यश्च १७,८२
 ऋतावानं मदियं १२,११
 ऋतावाने वैश्वानरम् २६,६
 ऋतापातृतामामासिभिः १८,३८
 ऋतुधेन्द्रो वनस्पतिः २०,६५
 ऋषयिःधांस्य मरुतः ३३,८७

एकया च दशभिश्च २७, ३३
 एकयाऽस्तुवत प्रजा १४, २८
 एकस्त्वष्टुरश्चस्या २५, ४२
 एकस्मै स्वाहा द्वाभ्याम् २२, ३४
 एका च मे तिष्ठश्च १८, २४
 एजतु दशमास्यो गर्भो ८, २८
 एण्यहो मण्डूको मूषिका २४, ३६
 एतम् सधस्थ परि १८, ५९
 एतं जानाम परमे १८, ६०
 एतत्ते रुद्रावसन्तेन ३, ६१
 एता अर्षन्ति ह्यात् १७, ९३
 एता उ वः सुभगा २९, ५
 एता ऐन्द्राग्ना द्विरूपा २४, ८
 एतावद्रूपं यज्ञस्य १९, ३१
 एतावानस्य महिमा ३१, ३
 एतं ते देव सवितः २, १२
 एदमगन्म देव ४, १
 एधोऽस्थेषिर्षीमहि २०, २३; ३८, २५
 एना विश्वान्यर्य आ २६, १८
 एना वो आग्निं नमसो १५, ३२
 एभिर्नो अर्केर्भवा १५, ४६
 एवदछन्दो वरिवः १५, ४
 एवेदिन्द्रं वृषणं २०, ५४
 एष छागः पुरो २५, २६
 एष ते गायत्रो भाग ४, २४
 एष ते निर्ऋते भागः ९, ३५
 एष ते रुद्र भागः ३, ५७
 एष व स्तोमो मरुतः ३४, ४८
 एष स्य वाजी क्षिपाणि ९, १४
 एषा ते अग्ने समित्तया २, १४
 एषा ते शुक तनूः ४, १७
 एषा वः सा सत्या ९, १२
 एषो ह देवः प्रदिशो ३२, ४
 एह्यु धु ब्रवाणि २५, १३
 ऐन्द्रः प्राणो अङ्गे अङ्गे ६, २०
 ओजश्च मे सहश्च १८, ३
 ओमासश्चर्षणीधृतो विदेव ७, ३३
 ओषधयः प्रति गृह्णीत ११, ४८

ओषधयः समवदन्त १२, ९६
 ओषधीः प्रतिमोदस्यं १२, ७७
 ओषधीरिति मातरः १२, ७८
 ककुमः रूपं वृषमस्य ८, ४९
 कल्यस्य विष्टाः कल्यक्षराणि २३, ५७
 कदा चन प्र युच्छसि ८, ३
 कदा चन स्तरीरसि ३, ३४; ८, २
 कन्या इव वदतुम् १७, २७
 कया त्वं न कल्याभि ३६, ७
 कया नदिचत्र आ २७, ३९; ३६, ४
 कल्पन्तां ते दिशः ३५, ९
 कवष्यो न व्यचस्वतीः २०, ६०
 कः खिदेकाकी चरति २३, ९; ४५
 कस्त्वा छपति कस्त्वा २३, ३९
 कस्त्वा युनक्ति स त्वा १, ६
 कस्त्वा विमुद्यति २, २३
 कस्त्वा सत्यो मदानां २७, ४०; ३६, ५
 का ईमरे पिशाङ्गिला २३, ५५
 काण्डात्काण्डात् प्ररोहन्ति १३, २०
 कामं कामदुषे धुक्च १२, ७२
 काय स्वाहा कस्मै २२, २०
 कार्ष्णिंरसि समुद्रस्य ६, २८
 काव्ययोरराजानेषु ३३, ७२
 का खिदासीत् पूर्वचित्तिः २३, ११; ५३
 किम् खित्स्वर्यसमं २३, ४७
 किम् खिदासीक्षधि १७, १८
 किम् खिद्वनं क उ स १७, २०
 कुक्कुटोऽसि मधुजिह्व १, १६
 कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः ३३, २७
 कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता १९, ८७
 कुम्भेवेह कर्माणि ४०, २
 कुलायिनो घृतवती १४, २
 कुविदङ्ग यवमन्तो १०, ३२; १९, ६; २३, ३८
 कृणुम् पाजः प्रसिति १३, ९
 कृष्णाम्बा आनेयाः २४, ६; ९; १४
 कृष्णा भौमा धूम्रा २४, १०
 कृष्णोऽस्याश्वरेष्ठो २, १

केतुं कृष्णमकेतो २९, ३७
 केधन्तः पुष्य आ २३, ५१
 को अस्य वेद २३, ५९
 कोऽदात्कस्मा अदात् ७, ४८
 कोऽसि क्तमोऽसि ७, २१;
 क्रमश्चमग्निना १७, ६५
 क्रव्यादमग्निं प्र ३५, १९
 क्षत्रस्य त्वा परस्पाय ३८, १
 क्षत्रस्य योनिरसि २०, १
 क्षत्रस्योत्समसि १०, ८
 क्षत्रेणाम्ने स्वायुः स २७, १९
 क्षपो राजन्नुत त्मना १५, ३
 क्षत्रो वैश्वदेवः इवा २४, ४
 गणानां त्वा गणपतिम् २३
 गन्धर्वस्त्वा विश्वावसुः २, ३
 गर्भो अस्योषधीनां १२, ३७
 गर्भो देवानां पिता ३७, १६
 गायत्रं छन्दोऽसि ३८, ६
 गायत्री त्रिष्टुब्जगती २३
 गायत्रेण त्वा छन्दसा १, २७
 गाव उपवावतावतं ३३, १९;
 गृहा मा विभोत मा ३, ४१
 गोत्रभिदं गोविदं १७, ३८
 गोभिर्न सोममादित्रना २०, ६
 गोमदू धु णासत्या २०, ८१
 महा ऊर्जाहुतयो ९, ४
 मग्निेण ऋतुना देवा २१, २
 घर्मैततो पुरीषं ३८, २१
 घृतं घृतपावानः ६, १९
 घृतं भिमिक्षे घृतम् १७, ८
 घृतवती भुवनानाम् ३४, ४५
 घृताची स्यो धुर्यो २, १९
 घृताच्यसि जुह्वर्नात्रा २, ६
 घृतेन सीता मधुना १२, ७
 घृतेनासौ पर्वज्जायेथा ६, १
 घृतेनाञ्जनसं पयो २९, २

अक्षयः पिता मनसा १७, २५
 बतसदच मेऽष्टौ च १८, २५
 चतुःशक्तिर्नाभिः ३८, २०
 चतुर्भिः शान्तवो ८, ६१
 चतुर्भिः शद्वाजिनो २५, ४१
 चत्वारि शृङ्गा त्रयो १७, ११
 चन्द्रमा अस्वन्तरा ३३, १०
 चन्द्रमा मनसो जातः ३१, १२
 चिति जुहोमि मनसा १७, ७८
 चित्पातिर्मा पुनातु ४, ४
 चित्रं देवानामुदगा ७, ४२; १३, ४६
 चिदसि तथा देवतया १२, ५३
 चिदसि मनासि धीरसि ४, १९
 चोदयित्री सृष्टतानां २०, ८५
 जनयत्ये त्वा संयौमि १, २२
 जनस्य गोपा अजनिष्ठ १५, २७
 जनिष्ठा समः सहसे ३३, ६४
 जसो यत्ने वाजिनिहितो ९, ९
 जेद्वा मे मर्द्दं वाक्महो २०, ६
 जीमूतस्येव भवति २९, ३८
 गुणो बर्हिर्दरिवान् २०, ३९
 कौशेय्यं च म आधिपत्यं १८, ४
 कौतिरसि विश्वरूपं ५, ३५
 कर्षं बर्हिषि ३१, ९
 को दस्ममृतीषदं २६, १६
 आध्यजन्त १७, २८
 क्वचिद्वेदहितं ३६, २४
 को विराजजायत ३१, ५
 क्वा यामि ब्रह्मणा १८, ४९; २१, २
 क्वचित्तुर्वरेण्यं ३, ३५; २२, ९;
 ३०, ९
 कर्षस्य देवत्वं ३३, ३७
 क्विना मिषजा १९, ८२
 क्वस्य रूपममृतं १९, ८१
 क्वेदास भुवनेषु ३३, ८०
 क्वजति तक्वेजति ४०, ५
 क्वेमिरतदादित्यः ३३, १

तद्विप्रासो विपन्यवो ३४, ४४
 तद्विष्णोः परमं पदं ६, ५
 तन्नपाच्छुचिमतः २१, १३
 तन्नपात्पथ ऋतस्य २९, २६
 तन्नपादसुरो विश्व २७, १२
 तन्पा अमेऽसि तन्वं ३, १७
 तन्पा मिषजा सुते २०, ५६
 तन्नुना रायस्पोषेण १५, ७
 तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः ३, २६
 तं त्वा समिद्धिरिहो ३, ३
 तसस्तुरीपमन्नुतं २७, २०
 तसो वातो मयोभु २५, १७
 तन्मित्रस्य वरुणस्य ३३, ३८
 तपश्च तपस्यश्च १५, ५७
 तपसे कौलालं मायायै ३०, ७
 तपसे स्वाहा तप्यते ३९, १२
 तप्तायनीं मेऽसि ५, ९
 तमिद्रुमं प्रथमं दध १७, ३०
 तमिन्द्रं पशवः सचा २०, ६९
 तमीशानं जगतः २५, १८
 तमु त्वा दस्यृकृषिः ११, ३३
 तमु त्वा पाथ्यो शृया ११, ३४
 तं पत्नीभिरनु गच्छेम १५, ५०
 तं प्रलथा पूर्वया ७, १२
 तरणिर्विश्वदर्शतो ३३, ३६
 तव भ्रमास आशुया १३, १०
 तव वायवृतस्यते २७, ३४
 तव शरीरं पतयिष्यु २९, २२
 तवायं सोमस्त्वम् २६, २३
 तस्मा अरं गमाम ११, ५२; ३६, १६
 तस्माददवा अजायन्त ३१, ८
 तस्मादश्रासर्वहुतः ३१, ६; ७
 तस्य वयं सुमती २०, ५६
 तस्यारते सत्यसषसः ४, १८
 तां सवितुर्वरेण्यस्य १७, ७४
 ता अस्य सुदयोदसः ११, ५५;
 १५, ६०
 ता उभो चतुरः पदः ३३, ३०
 ता म आ रोचन् २०, ८६

ता नासत्या सुपेक्षा २०, ७४
 तान्पूर्वया निविदा २५, १६
 ता मिषजा सुकर्मणा २०, ७५
 तिरश्चीनो विततो ३३, ७४
 तिस्र इडा सरस्वती २१, १९
 तिस्रस्त्रेधा सरस्वती २०, ६३
 तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं २७, १९
 तिस्रो देवीर्द्विषया २०, ४३
 तीमान्घोषान्कृण्वते २९, ४४
 तुभ्यं ता अत्रिरस्तम १२, ११६
 ते अस्य योषणे २७, १७
 ते आचरन्ती समनेव २९, ४१
 तेजः पश्यात् हविः १९, ९५
 तेजोऽसि तेजो मयि १९, ९
 तेजोऽसि शुक्रममृतम् २२, १
 ते नो अर्वन्तो हवन ९, १७
 ते हि पुत्रासो अदितेः ३, ३३
 त्रया देवा एकादशः २०, ११
 त्रातारामिन्द्रपवितारम् २०, ५०
 त्रिःशद्वाम विराजति ३, ८
 त्रिधा हितं पणिभिः १७, ९२
 त्रिपादस्य उदैरुषयः ३६, ४
 त्रिवृदसि त्रिवृते त्वा १५, ९
 त्रीणि त आहुर्दिवि २९, १५
 त्रीणि पदा वि चक्रमे ३४, ४३
 त्रीणि शता त्री सदस्त्राणि ३३, ७
 त्रीन्समुदान्समघपत् १३, ३१
 त्र्यम्बकं यजामहे ३, ६०
 त्र्यवयो गायत्र्ये पत्र २४, १२
 त्र्यदिरच मे त्र्यवी च १८, ७६
 त्र्यदुर्बं जमदग्नेः ३, ६७
 त्वं दक्षिं दाशुषो १३, ५०; १८, ७७
 त्वं सोम विदुभिः १९, ५४
 त्वं सोम प्र विदुभिः १९, ५०
 त्वं नो अग्ने तव देव ३४, १३
 त्वं नो अग्ने वरुणस्य २९, ३
 त्वं नो अग्ने ३९, ६६
 त्वं नो अग्ने ३९, ६६

श्रेणि अन्वसप्तते १६, ४७
दुपदादिव सुसुचानः २०, २०

धन्वना गा धन्वना २९, ३९
धर्वा दिवो वि भाति ३७, १६
घाता रातिः सवितेदं ८, १७
घानाः करम्मः सक्तवः १९, २१
घानानां रूपं कुवर्लं १९, २२
घानानवन्तं करम्भिणम् २०, २९
धान्यमसि धिनुहि १, २०
धामच्छदमिरिन्द्रो १८, ७६
धामं ते विश्वं भुवनम् १७, ९९
धूम्रान्वसन्तायालभते २४, २१
धूम्रा बभ्रुनीकाशाः २४, १८
धूर्गधि धूर्व धूर्वन्तम् १, ८
धृष्टिरस्यपामे अग्नि १, १७
ध्रुवाक्षितिर्ध्रुवयोनिः १४, १
ध्रुवसदं त्वा नृपदं ९, २
ध्रुवाऽसि धरुणास्त्वता १३, १६
ध्रुवाऽसि धरुणेतो १३, ३४
ध्रुवाऽसि ध्रुवोऽयं ५, २८
ध्रुवोऽसि पृथिवीं दृच्छ ५, १३

नकोपासा समनसा १२, २१ १७, ७०
नक्षत्रेभ्यः स्वाहा २२, २८
न तं विदाय य इमा १७, ३१
न तदक्षाऽसि न ३४, ५१
न तस्य प्रतिमा ३२, ३
न ते दूरे परमा चित् ३४, १९
न त्वावीं अन्वयो दिव्यो २७, ३६
नदीभ्यः पौलिष्ठम् ३०, ८
नमश्च नभरदथ १४, १५
नम आरावे च १६, ३१
नम लष्णीदिणे १६, २२
नमः ऋषिर्देव च १६, २९
नमः सृष्ट्याय च १६, ३८
नमः शूरजायतया १६, २०
नमः पर्णाद च १६, ४६
नमः पादाय च १६, ४२

नमः शानवे च १६, ४०
नमः शम्भवाय च १६, ४१
नमः शुष्क्याय च १६, ४५
नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यः १६, २८
नमः सभाभ्यः १६, २४
नमः सिकत्याय च १६, ४३
नमः सु ते निर्ऋते १२, ६३
नमः सेनाभ्यः १६, २६
नमः सोभ्याय च १६, ३३
नमः सुत्याय च १६, ३७
नमस्त आगुधाय १६, १४
नमस्तक्षभ्यो १६, २७
नमस्ते अस्तु विद्युते ३६, २१
नमस्ते रुद्र मन्यव १६, १
नमस्ते हरसे शोचिषे १७, ११; ३६, २०
नमो गणेश्यो १६, २५
नमो ज्येष्ठाय च १६, ३२
नमो धृष्णवे च १६, ३६
नमो बभ्रुशाय १६, १८
नमो बिल्मिने च १६, ३५
नमो मित्रस्य वरुणस्य ४, ३५
नमो रोहिताय १६, १९
नमो वः पितरो २, ३२
नमो वज्रते परि १६, २१
नमो वन्याय च १६, ३४
नमो वात्याय च १६, ३९
नमो विष्टजङ्गयो १६, २३
नमो वज्र्याय च १६, ४४
नमोऽस्तु नीलग्रीवाय १६, ८
नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो १६, ६४-६६
नमोऽस्तु सर्वेभ्यो ये १३, ६
नमो हिरण्यवाहे १६, १७
नमो हरवाय च १६, ६०
न यत्परो नान्तर २०, ८६
नराशासः प्रति ह्यरो २०, ३७
नराशासस्य महिमामम् २९, ३७
नमोयं पुंशब्दो ह्यस्य ३०, ३०
नक्षत्राभिरस्तुवत १४, ३०
नक्षत्रिस्तुवत १४, २६

नवविंश शत्याऽस्तुवत १४, ३१
न वा उ एतन्म्रियसे २३, १६; २५, ४४
नहि तेपाममा चन ३, ३२
नहि स्पशामविदत् ३३, ६०
नाना हि वां देव १९, ७
नाभा पृथिव्याः समिधाने ११, ७६
नाभिर्मे चित्तं विज्ञानं २०, ९
नाभ्या आसीदन्तरिक्षं ३१, १३
नार्थस्ते पत्न्यो लोम २३, ३६
नाशयित्री बलासस्या १२, ९७
निक्रमणं निषदनं २५, ३८
नियुत्वान्वायवा गहि १७, २९
निवेशनः सन्नमनः १२, ६६
नि पसाद धृतवतो १०, २७; २०, २
नि होता ह्योतृपदने ११, ३६
नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः १६, ५६-५७
नृत्ताय सूतं गीताय ३०, ६
नृपदे वेङ्गसुपदे १७, १२

पञ्च दिशो देवाः १७, ५४
पञ्च नद्यः सरस्वतीम् ३४, ११
पञ्चस्वन्तः पुरुष आ २३, ५२
पथरपथः परिपति ३४, ४२
पयः पृथिव्यां पयः १८, ३६
पदमाः शुक्रमश्रुतं १९, ८४
पदमो रूपं ययवा १९, २३
पदमो रेत आश्रुतं ३८, २८
परमस्याः परावरो ११, ७०
परमेरी त्वा सादयतु १५, ५८; ६४
परमेष्ठयभिर्धामः ८, ५४
परं सृष्टीं स्युः परेहि ३५, ७
परमा अग्निं स्वन्ते ११, ७१
परि ते दूरमे रयो ३, ३६
परि ते धन्वने ह्यग्निः १६, १८
परि त्वा मिर्दो ५, ४९
परि त्वाग्निं पुंशब्दो ११, ६६
परि त्वाग्निं यतो ३६, १६
परि ते रश्मि ह्यग्निः १६, ५०
परि त्वाग्निं दृष्टिस्तु ४, ६८

परि मात्रपतिः कविः ११, २५
 परिवारसि परि एता ६, ६
 परीतो विन्वता सुगः १९, २
 परीला भूतानि परीला ३२, ११
 परीमे गामनेपत ३५, १८
 परो दिवा पर एता १७, २९
 पवमानः सो अग १९, ७२
 पविशेण पुनीदि मा १९, ४०
 पविशे एतो नैगन्धो १, २२, २०, ६
 पशुभिः पशुताप्रोति १९, २०
 पाशवत् न मे पशोही १८, २७
 पाठनाहो विराज २४, १३
 पातं नो आधिना २०, ६२
 पावकया गधितयन्वा १७, १०
 पावक्यर्चा शुक्रवर्चा १२, २०७
 पावका नः सरस्वती २०, ८४
 पाहि नो अम एकया २७, ४३
 पिता नोऽसि पिता नो ३७, २०
 पितुं नु स्वोषं महो ३४, ७
 पितृभ्यः स्वधापिभ्यः १९, ३६
 पीवो अन्ना रयिवृधः २७, २३
 पुत्रमिव पितरौ १०, ३४; २०, ७७
 पुनन्तु मा देवजनाः १९, ३२
 पुनन्तु मा पितरः १९, ३७
 पुनरास्य सदनम् १२, ३९
 पुनरूर्जा नि वर्तस्व १२, ९; ४०
 पुनर्नः पितरो मनो ३, ५५
 पुनर्मनः पुनरागुर्म ४, १५
 पुनस्त्वाऽऽदित्या ह्या १२, ४४
 पुनाति ते परिस्नुतः १९, ४
 पुरा क्रूरस्य विद्युषो १, २८
 पुरीष्यासो अग्नयः १२, ५०
 पुरीष्योऽसि विश्वभरा ११, ३२
 पुरुदस्मो विपुरुष ८, ३०
 पुरुष एवेदः सर्व ३१, २
 पुरुषमृगधन्वमसो २४, ३५
 पूर्णा दर्वि परा पत ३, ४९
 पूषणं वनिष्पुना २५, ७
 पूषन्तव व्रते वयं ३४, ४१

एता पन्थासरेण ९, ३०
 पून्तामि एता चित्तो २३, ४९
 पून्तामि एता पामन्ने २३, ६२
 पूषिषि देवतानि १, २५
 पूषिरी न म इन्द्र १८, १८
 पूषिरी सन्तोऽन्तरिक्षं १४, १९
 पूषिभ्या अद्भुतन्तरिक्षम् १७, १७
 पूषिभ्याः पुरीषमसि १४, ४
 पूषिभ्याः सधस्यादभि ११, १३
 पूषिभ्यो स्वाहाऽन्तरिक्षाय २२, २९
 पूषिभिरधीनप्रायिः २४, ४
 पूषदन्ना मरुतः २५, २०
 पूषो दिनि पूषो १८, ७३
 पूषीर्भे राश्रमुदरम् २०, ८
 प्रधापिनो हवामहे ३, ४४
 प्रजापतये न वापये २४, ३०
 प्रजापतये एता जुष्टं २२, ५
 प्रजापतये पुरुषाम् २४, २९
 प्रजापतिः सम्भ्रियमाणः ३२, ५
 प्रजापतिर्विश्वकर्मो १८, ४३
 प्रजापतिश्चरति ३१, १९
 प्रजापतिष्ट्वा सादयतु १३, १७
 प्रजापते न त्वदेतानि १०, २०;
 २३, ६५
 प्रजापतेस्तपसा २९, ११
 प्रजापतौ स्वा देवतायां ३५, ६
 प्र तद्विष्णु स्ववते ५, २०
 प्र तद्वोचेदमुतं नु ३२, ९
 प्रति क्षत्रे प्रति २०, १०
 प्रतिपदसि प्रतिपदे ८५, ८
 प्रति पन्थामपसाहि ४, २९
 प्रतिध्रुत्काया अर्तनं ३०, १९
 प्रति स्पशो वि स्रज १३, ११
 प्रतीचीमा रोह १०, १२
 प्रतूर्णं वाजिभा प्रव ११, १२
 प्रतूर्णैवेत्यवकाम ११, १५
 प्रत्युष्टः रक्षः प्रत्युष्टा १, ७; २९
 प्रथमा द्वितर्विः २०, १२
 प्रथमा वाः सरविना २९, ७

पत्न्येन महानप्रायिः ३५, ५७
 प नो पन्थासरेण २, २९
 प परीरत इवमस्तु १०, ११
 प-पागममिर्मरतरण १२, ३४
 प वाहना विष्णुं २१, ९
 प मन्मते शयसा ३४, १६
 पशुम पन्थनस्तपम् १६, ९
 प्र गाभिर्गासि दावाऽसम् २७, २७
 प्र ग इन्द्राय नृदते ३३, ९६
 प्र गागुमयसा नृदती ३३, ५५
 प्र वात्रे मुपया ३३, ४४
 प्र वीरया सुतयो ३३, ७०
 प्र वो महे मन्दमानाय ३३, २३
 प्र वो महे मदि नमो ३४, १७
 प्रथग मग्मना योनिम् १२, ३८
 प्रस्तरेण परिधिना १८, ६३
 प्रागपाशुदगधराकसर्वातः ६, ३६
 प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा २९, २९
 प्राचीमनु प्रदिशं १७, ६६
 प्राच्ये दिशो स्वाहा २२, २४
 प्राणं मे पाशुपानं १४, ८
 प्राणया अपानया १७, १५
 प्राणया मे अपानयाः २०, ३४
 प्राणश्च मेऽपानश्च १८, १
 प्राणाय मे वचोदा ७, २७
 प्राणाय स्वाहाऽपानाय २२, २३;
 २३, १८
 प्रातरमि प्रातरिन्द्रः ३४, ३४
 प्रातर्जितं मगमुप्रः ३४, ३५
 प्रेता जयता नर १७, ४६
 प्रेवने उयोतिष्मान् याहि १२, ३२
 प्रेदो अग्ने दीदिहि १७, ७६
 प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः ३३, ८२; ३७, ७
 प्रेतु वाजो कनिकदत् ११, ४६
 प्रैवेभिः प्रैवानाप्रोति १९, १२
 प्रोषदन्धो न यवसे १५, ६२
 प्रोषमाणः सोम आगतो ८, ५६

य एतानन्तश्च भूगणः २६, ६३
 यकायनां शकुन्तिका २३, २३
 यकोऽयवीं शकुन्तक २३, २३
 ये कन्दरीं शनया ३२, ७
 यः प्राणतो निमित्तो २३, ३, २५, ११
 यजा नो मिश्रावक्या ३३, ३
 यजुर्भिराप्यन्ते प्रहा १९, २८
 यज्ञाप्रतो दूरम् ३४, १
 यज्ञ यज्ञं गच्छ यज्ञपति ८, २०
 यज्ञस्य दोहो विततः ८, ६९
 यज्ञा-यज्ञा नो अग्रे २७, ४०
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त ३१, १६
 यज्ञा देवानां प्रत्येति ८, ४; ३३, ६८
 यत्ते स्वाहा धावते २२, ८
 यतो-यतः समाह्वे ३६, २२
 यत्ते गात्रादग्निना २५, ३४
 यत्ते पवित्रमार्चिषि १९, ४१
 यत्ते सादे महसा २५, ४०
 यत्ते सोम दिवि ज्योतिः ६, ३३
 यत्पुरुषं व्यदधुः ३१, १०
 यत्पुरुषेण हविषा ३१, १४
 यत्प्रज्ञानमुत् चेतो ३४, ३
 यत्र धारा अनपेता १८, ६५
 यत्र वाणाः सम्पतन्ति १७, ४८
 यत्र ब्रह्म च क्षत्रं २०, २५
 यत्रेन्द्रश्च वायुश्च २०, २६
 यत्रौषधाः समरमत १२, ८०
 यथेमां वाचं कल्याणी २६, ९
 यदक्रन्दः प्रथमं २२, १२
 यदग्ने कानि-कानि ११, ७३
 यदत्तुपाजिहिका ११, ७४
 यदत्र रिप्तः रसिनः १९, ३५
 यदद्य कच्च वृत्रहन् ३३, ३५
 यदद्य सूर उदिते ३३, २०
 यदश्वस्य कविषो २५, ३२
 यदश्याय वास २५, ३९
 यदस्या अङ्गुमेयाः २३, २८
 यदाकृतात्समसुखो १८, ५८

यदागिष मानरं १९, ११
 यदापो वाग्वा हानि २०, १८
 यदागदान वाशागणा ३४, २९
 यदि नागर्वा २०, १६
 यदि दिना यदि नक्तम् २०, १५
 यदिमा याजयज्ञम् १९, ८५
 यद्वत्पगमुदरस्य २५, ३३
 यद्वामे यदरगो ३, ४५, २०, १७
 यद्वत् यदरादानं १८, ६४
 यद्व्या देवदृष्टं २०, १४
 यद्व्यासो ल्यामगुं २३, २९
 यद्व्याजिनो दाम २५, ३१
 यद्व्यातो अपो अगनीगन् २३, ७
 यद्व्यादिष्ठं तदग्रे २६, १२
 यद्वरिणो यवमणि २३, ३०-३१
 यद्विष्यन्तुशो २५, २७
 यन्ता च मे धर्ता १८, ७
 यं ते देवी निर्गतिः १२, ६५
 यन्त्री राट् यन्त्रयसि १४, २२
 यन्निर्गिजा रेक्णसा २५, २५
 यन्नीक्षणं मौस्पचन्या २५, ३६
 यन्मे छिद्रे चक्षुषो ३६, २
 यमग्ने कश्यवाहन १९, ६४
 यमग्ने पृष्ठु मर्त्यमवा ६, २९
 यमघ्निना नमुचेरा १९, ३४
 यमघ्निना सरस्वती २०, ६८
 यमाय त्वाऽग्निरस्वते ३८, ९
 यमाय त्वा मस्त्राय ३७, ११
 यमाय यमसमथर्वथ्यो ३०, १५
 यमाय स्वाहाऽन्तक्राय ३८, १३
 यमेन दत्तं त्रित २९, १३
 यं परिधि पर्यधत्या २, १७
 यवानां भागोऽस्ययवानां १४, २६
 यश्चिदापो महिना २७, २६
 यस्तु सर्वाणि भूतानि ४०, ६

यस्ते अग्न कृणवन् १९, २६
 यस्ते अभयनिर्भयो ८, १०
 यस्ते ब्रह्म स्कन्दति ७, २६
 यस्ते रमः यमन्तः १९, ३३
 यस्ते स्तनः शशयो ३८, ५
 यस्मात्तजानं न पुरा ३९, ५
 यस्मात्त जनः परो ८, ३६
 यस्मिन्मर्वाणि भूतानि ४०, ७
 यस्मिन्मर्वाणि ऋषयाम २०, ७८
 यस्मिन्मर्वाणि नाम ३४, ५
 यस्य कुमो गृहे १७, ५२
 यस्य प्रयागमन्वस्य ११, ६
 यस्यायं विश्व आयो ३३, ८२
 यस्यास्ते घोर आसन् १२, ६४
 यस्येमे हिमवन्तो २५, १२
 यस्यै ते यशियो गर्भो ८, २९
 यस्योषधाः प्रसप्य १२, ८६
 यो आऽवद् उगतो देव ८, १२
 या द्यवो यानुधानानां १३, ७
 या ओषधाः पूर्वा जाता १२, ७५
 या ओषधाः सोमराज्ञीः १२, ९२-९३
 याः कलिनीर्वा अकला १२, ८९
 याः सेना अमोत्सरीः ११, ७७
 या ते अग्नेऽयःशया ५, ८
 या ते धर्म दिव्या ३८, १८
 या ते धामानि परमणि १७, २१
 या ते धामानि हविषा ४, ३७
 या ते धामान्दुर्मसि ६, ३
 या ते द्र शिवा १६, २; ४३
 या ते हेतिर्माहुष्य १६, ११
 यामिधुं गिरिशन्त १६, ३
 यां मेधा देवगणाः ३२, १४
 यावती यावापृथिवी ३८, २६
 या वा कथा मधुमती ७, ११
 या वो देवाः सूर्ये १३, २३; १८, ४७
 या व्याघ्रं विवृचिकोर्मा १९, १०
 या शतेन प्रतनोषि १३, २१

याथेयमुपश्रवन्ति १२, ९४
 यास्ते आमे सूर्ये रुचो १३, २२; १८, ४६
 युक्तेन मनसा वयं ११, २
 युक्त्याय मविता देवान् ११, ३
 युक्त्वा हि केशिना हरी ८, ३४
 युक्त्वा हि देवहृतमौ १२, ३७; ३३, ४
 युजे वां ब्रह्म पूर्वं ११, ५
 युजते मन उत ५, १४; १६, ४; ३७, २
 युजन्ति ब्रह्मरुपं २३, ५
 युजन्त्यस्य काम्या २३, ६
 युजन्त्यां रासभं ११, १३
 युज्जानः प्रथमं मनः ११, १
 युनक्त सीरा वि १२, ६८
 युवं तमिन्द्रापूर्वता ८, ५३
 युवन् सुराममथिना १०, ३३; २०, ७६
 युष्मा इन्द्रोऽवृणीत १, १३
 युषवस्का उत ये २५, २९
 ये अग्निष्वात्ता १९, ६०
 ये चेह पितरो १९, ६७
 ये जनेषु मलिन्त्य ११, ७९
 ये तीर्थानि प्रचरन्ति १६, ६१
 ये ते पन्याः सवितः ३४, २७
 ये त्वाऽदिहले मघवन् ३३, ६३
 ये देवा अग्निनेत्राः ९, ३६
 ये देवा देवानां १७, १३
 ये देवा देवेष्वधि १७, १४
 ये देवासो दिव्येकादश ७, १९
 येन क्रपयस्तपसा १५, ४९
 येन कर्मोप्यपसो ३४, २
 येन धौरमा पृथिवी ३२, ६
 येन वटसि सदसं १५, ५५; १८, ६२
 ये नः पूर्वं पितरः १२, ५१
 ये नः सपत्ना अप ते ३४, ४६
 येना पावक चक्षमा ३३, ३२
 येना समस्तु सासदो १५, ४०
 येनेदं भूतं युवन् ३४, ४
 येऽपेषु विविशन्ति १६, ६२

ये पर्या पभिरक्षय १६, ६०
 ये भूतानामधिपतयो १६, ५९
 ये ह्यपि प्रति २, ३०
 ये वाजिनं परिपश्यन्ति २५, ३५
 ये वा मा रोचने दिवो-१३, ८
 ये वृक्षेषु शष्पिजरा १६, ५८
 येयामध्वेति प्रवसन्वेषु ३, ४२
 ये समानाः समनसाः १९, ४५-४६
 यो अग्निः कव्यवाहनः १९, ६५
 यो अग्निरग्नेरभ्यजायत १३, ४५
 यो अस्मभ्यमराती ११, ८०
 योगे-योगे तवस्तरं ११, १४
 यो देवभ्य आतपति ३१, २०
 यो नः पिता जनिता १७, २७
 यो भूतानामधिपतिः २०, ३२
 यो रेवान्यो अमीवहा ३, २९
 यो वः शिवतमो रथ १२, ५१; ३६, १५

रक्षसां भागोऽसि ६, १६
 रक्षोहणं बलगहनं ५, २३
 रक्षोहणो वो बलगहनः ५, २५
 रक्षोहा विश्वचर्षणिः २६, २६
 रजता हरिणीः सीसा २३, ३७
 रथवाटणः हविरस्य २९, ४५
 रथे तिष्ठजयति २९, ४३
 रथिश्च मे रायश्च १८, १०
 रथिना मत्याय सत्यं १५, २
 राजन्तमश्वराणां गोषाम् ३, २३
 राजपसि प्राची दिग् १४, १३; १५, १०
 रातिः सत्पति मदे २२, १३
 राया वयः ससवाः ७, १०
 राये तु यं जसत् २७, ४४
 रचं नो धेदि १८, ४८
 रचं दाम्ये जनयती ३१, ३१
 रसाः सप्तस्य पृथिवी ११, ५४
 रषेण वो ह्यससवाः ७, ४५
 रती ह्यो नि अरि १६, ७१

रेवती रमश्वम् ३, २१; ६, ८
 रोहितो धूमरोहितः २४, २

लाग्लं पवीरवत् १२, ७१
 लोकं पूण छिद्रं १९, ५४; १५, ५९
 लोमभ्यः स्वाहा ३९, १०
 लोमानि प्रयतिर्मम २०, १३

वृक्ष्यन्तीवेदा गनीगन्ति २९, ४०
 वनस्पतिरचसष्टो २०, ४५
 वनस्पतेऽव सृजा २७, २१
 वनस्पते वीड्वज्ञो २९, ५२
 वनेषु व्यन्तरिक्षं ४, ३१
 वयं ते अथ १८, ७५
 वयं नाम प्र ब्रवामा १७, ९०
 वयः सोम व्रते ३, ५६
 वयः हि त्वा प्रयति ८, २०
 वरुणः क्षत्रमिन्द्रियं २०, ७२
 वरुणः प्राविता भुवत् ३३, ४६
 वरुणस्योत्तम्भनमसि ४, ३६
 वरुत्री त्वष्टुर्वरुणस्य १३, ४४
 वर्षाभिर्ऋतुनाऽऽदित्वा २१, २५
 वर्षाहूर्ऋतुनामातुः २४, ३८
 वसन्ताय कपिन्जलान् २४, २०
 वसन्तेन ऋतुना देवा २१, २३
 वसवश्च्योदसाधरेण ९, ३४
 वसवस्त्वा कृणन्तु ११, ५८
 वसवस्त्वाऽऽसृजन्तु ११, ६५
 वसवस्त्वाऽऽसृजन्तु गयेन २३, ८
 वसवस्त्वा भूयन्तु ११, ३०
 वसु च मे वसिताय १८, १५
 वसुभ्य आदानाऽऽसृजन्तु २४, ३७
 वसुभ्यस्त्वा अरिः २, ३६
 वसुना भागोऽसि ६, १६
 वसेः वसिष्ठस्य १, ३
 वसेः वसिष्ठस्य ३, ३
 वसवस्त्वा ११, ५४
 वसवस्त्वा ११, ५४

वाचं ते शुन्धामि ६, १४
 वाचस्पतये पवस्व ७, १
 वाचस्पति विश्वकर्माणम् ८, ४५;
 १७, २३
 वाचे स्वाहा प्राणाय ३९, ३
 वाजः पुरस्ताद्भुत १८, ३४
 वाजश्च मे प्रसवश्च १८, १
 वाजस्य नु प्रसव आ ९, २५
 वाजस्य नु प्रसवे १८, ३०
 वाजस्य मा प्रसव १७, ६३
 वाजस्येमं प्रसवः ९, २३
 वाजस्येमां प्रसवः ९, २४
 वाजाय स्वाहा १८, २८; २२, ३२
 वाजेवाजेऽवन वाजिनो ९, १८;
 २१, ११
 वाजो नः सप्त प्रदिशः १८, ३२
 वाजो नो अथ १८, ३३
 वातं प्राणेनापात्नेन २५, २
 वातराहा मव वाजिन ९, ८
 वातस्य जूति वदणस्य १३, ४२
 वाताय स्वाहा धूमाय २०, २६
 वातो वा मनो वा ९, ७
 वामस्य सवितर्वांसु ८, ६
 वायुर्व्यवायुव्यान्यप्राति १९, २७
 वायुः पुनातु सविता ३५, ३
 वायुरभिगा यज्ञर्षीः २७, ३१
 वायुरनिजममृतम् ४०, १५
 वायुष्ट्वा पचनैरवतृ २३, १३
 वायोः दूतः पवित्रेण १९, ३
 वायो ये ते सद्दक्षिणे २७, ३०
 वायो शुक्रो अयामि २७, ३०
 व द्रहत्याय सवसे १८, ६८
 विद्विष्ट विलोहित १३, ५०
 विद्वेषं धनुः कपर्दिनो १३, १०
 विद्वेषं च मे देवो १८, ११
 विद्वेषो मरुता ३३, ५२
 विद्वेषं मे अनेन श्रिया १०, १९
 विद्वेषं च देवो च ४०, १४
 विद्वेषं मरुता ३३, ५२

विधेम ते परमे १७, ७५
 वि न इन्द्र मृधो ८, ४४; - १८, ७०
 वि पाजसा पृथुना ११, ४९
 विमक्कारं हवामहे ३०, ४
 विभूरसि प्रवाहणे ५, ३१
 विभूर्मात्रा प्रभूः पित्रा २२, १९
 विभ्राद् वृहस्पिवतु ३३, ३०
 विमान एष दिवो १७, ५९
 वि मुख्यध्वमध्या १२, ७३
 विराडसि दक्षिणा दिग् १५, ११
 विराड्ज्योतिरधारयत् १३, २४
 विवस्वलादित्येयते ८, ५
 विश्वकर्मेन हविषा ८, ४६; १७, २२;
 २४
 विश्वकर्मा त्वा यादयतु १४, २२; १४
 विश्वकर्मा विमना १७, २६
 विश्वकर्मा स्यजनिष्ट १७, ३२
 विश्वतश्चक्षुःश्रुत विश्वतो १७, १९
 विश्वरमे प्राणायामनाय १३, १९
 विश्वस्य केतुर्भुवनस्य १२, २३
 विश्वस्य दूतममृतं १५, ३३
 विश्वस्य मूर्ध्वजसि १८, ५५
 विश्वा आशा दक्षिण ३८, १०
 विश्वानि देव सवितः ३०, ३
 विश्वा रूपाणि प्रति १२, ३
 विश्वासां भुवां पते ३७, १८
 विश्वे अय मरुता १८, ३१; ३३, ५२
 विश्वे देवा अग्निषु ८, ५७
 विश्वे देवाः शृणुत ३३, ५३
 विश्वे देवाश्चमेषु ८, ५८
 विश्वे देवाय आ गत ७, ३४
 विश्वेभिः सोम्ये मधु ३३, १०
 विश्वेषामर्दतिः ३३, १६
 विश्वो देवस्य देवः ४, ८; ११, ६७;
 ३०, २१
 विश्वोः कर्मणि पश्यत ६, ४; १३, ३३
 विश्वोः कर्मणि मयमता १०, ५
 विश्वोः मयमता ५, ३१

विष्णोर्लुके वीर्याणि ५, १८
 वीतः हविः शमितः १७, ५७
 वीतिद्वेजं त्वा क्वे २, ४
 वृष्ण ऊर्मिर्गम १०, २
 वेदाहमस्य भुवनस्य २३, ६०
 वेदाहमेतं पुदयं ३१, १८
 वेदेन रूपे व्यपिवत् १९, ७८
 वेदांसि येन त्वं २, २१
 वेद्या वेदिः समाप्यते १९, १७
 वेनस्तस्यस्यजिहितं ३२, ८
 वेद्वेद्यो पुनती देव्या १९, ४४
 वेद्वानरस्य सुमतां २६, ७
 वेद्वानरो न ऊनये १८, ७०;
 २६, ८
 व्यचस्वतीर्द्विषा वि २९, ३०
 व्रतं क्षुण्तामिदंशो ४, ११
 व्रतं च मे श्रुतवश्च १८, २३
 व्रतेन दीक्षामाप्नोति १९, ३०
 व्रीहयश्च मे यत्राय १८, १२
 व्रीशीनां त्वा परमशा ८, ४८
 शं च मे मयस्य १८, ८
 शं ते परेष्यो गन्धिम्यः २३, ४४
 शं नो देवीरभिष्टय ३६, १२
 शं नो भवन्तु वाजिनो ९, १३;
 २१, १०
 शं नो मित्रः शं ३६, ९
 शं नो वातः पवता ३६, १०
 शं वातः शं हि ते ३५, ८
 शर्म वा शम्भु नामानि १२, ७६
 शर्मिष्ठु शरदो २५, २६
 शर्मिता नो वनस्पतिः २१, २१
 शर्म च शो वसे च ११, ३०
 शर्मोऽथवधृतः १, १४; १९
 शरदो दीपुश्चर्मो ४५, १
 शरदेन श्रुतुना देवा २१, ६६
 शरिं मे श्रीपेशो २०, ५
 शरिया वैश्वदेवो २४, ५
 शरित वनसा ५, ३६, ४

सहसा जातान् प्र णुदा १५, २
 सहस्तोमाः सहच्छन्दसः ३४, ४९
 सहस्रशीर्षा पुरुषः ३१, १
 सहस्रस्य प्रमांसि १५, ६५
 सहस्राणि सहस्रशो १६, ५३
 सहस्व मे अरातीः १२, ९९
 साकं यक्ष्म प्र पत १२, ८७
 सा विद्वायुः सा विश्व १, ४
 सिंध्यसि सपत्नसाही ५, १०
 सिंध्यसि स्वाहा ५, १२
 सिध्वति परि पिध्वन्ति २०, २८
 सिनीवालि पृथुष्टके ३४, १०
 सिनीवाली सुकपदा ११, ५६
 सिन्धोरिव प्राध्वने १७, ९५
 सीद त्वं मातुरस्या १२, १५
 सीद होतः स्व उ लोके ११, ३५
 सीरा युञ्जन्ति कवयो १२, ६७
 सीसेन तन्त्रं मनसा १९, ८०
 सुगव्यं नो वाजी स्वश्व्यं २५, ४५
 सुगा वो देवाः सदना ८, १८
 सुजातो ज्योतिषा सह ११, ४०
 सुत्रामाणं पृथिवीं २१, ६
 सुनावमा वृषेयम् २१, ७
 सुपर्णः पार्जन्य आति २४, ३४
 सुपर्ण वस्ते मृगो २९, ४८
 सुपर्णोऽसि गरुमान् १२, ४;
 १७, ७२
 सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन् ७, १८
 सुवर्हिर्मिः पूषणान् २१, १५
 सुभूः स्वयम्भूः प्रथमो २३, ६३
 सुमित्रिया न आप ३५, १२;
 ३६, २३; ३८, २३
 सुरावन्तं वर्हिषदं १९, ३२
 सुवारी वीरान् प्रजनयन् ७, १३
 सुपारधिरद्वानिव ३४, ६
 सुपुष्पः सूर्यरिमिः १८, ४०
 सुष्टुतिः सुमतीवृषो २२, १२
 सुसन्दसं त्वा वयं ३, ५२

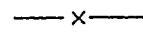
मूमभिद्राय श्रोत्रिणे ३, २
 मुपस्या अग देवो २१, ६०
 सूर्य एकाकी चरति २३, १०; ४६
 सूर्यत्वचम स्य राष्ट्रदा १०, ४
 सूर्यरिमिर्हरिकेशः १७, ५८
 सूर्यस्य चक्षुरारोह ४, ३२
 सो अप्रियो वसुर्मृणे १५, ४२
 सोमः राजानमवसे ९, २६
 सोमः पवते सोमः ७, २१
 सोममद्भयो व्यपिवत् १९, ७४
 सोम राजन विश्वास्त्वं ६, २६
 सोमस्य त्वा शुभ्रेन १०, १७
 सोमस्य त्विपरिमि १०, ५; १५
 सोमस्य रूपं क्रीनस्य १९, १५
 सोमानः स्वर्णं कृणुहि ३, २८
 सोमाय कुञ्ज आरण्यो २४, ३२
 सोमाय लवानालमते २४, २४
 सोमाय हस्वानालमते २४, २२
 सोमो घेनुः सोमो ३४, २१
 सोमो राजामृतं १९, ७२
 सौरी बलाका शार्गः २४, ३२
 स्तीर्णं बर्हिः सुष्टरोमा २९, ४
 स्तोक्रानामिन्दुं प्रति २०, ४६
 स्थिरो भव वाङ्मन ११, ४४
 स्थोना पृथिवि नो ३५, २१;
 ३६, २३
 स्थोनाऽसि सुपदाऽसि १०, २६
 सुचक्ष्मे चमसाश्च १८, २१
 स्वगा त्वा देवेभ्यः २२, ४
 स्वतवोश्च प्रघासो १७, ८५
 स्वयं वाजिस्तन्वं २३, १५
 स्वयंभूरसि श्रेष्ठो २, २६
 स्वराडसि सपत्नहा ५, २४
 स्वराडस्युदीची दिग् १५, १३
 स्वर्णं धर्मः स्वाहा १८, ५०
 स्वर्गन्तो नापेक्षन्त १७, ६८
 स्वस्ति न इन्द्रो २५, १९
 स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्यः ७, ३; ६

स्वादिष्टया मदिष्टया २६, २५
 स्वादुष्यन्मदः पितरो २९, ४६
 स्वाही त्वा स्वादुना १९, १
 स्वाहा पूषे शरमे ३८, १५
 स्वाहा प्रणिभ्यः साधि ३९, १
 स्वाहा मरुद्धिः परि ३७, १३
 स्वाहा यज्ञं मनसः ४, ६
 स्वाहा यज्ञं वरुणः २१, २२
 स्वाहा रुद्राय रुद्र ३८, १६
 स्वैर्दक्षैर्दक्षपितेह १४, ३
 ह्यसः शुचिपदसुः १०, २४;
 १२, १४
 हरयो घूमकेतवो ३३, २
 हविर्धानं यदधिना १९, १८
 हविष्मतीरिमा आपो ६, २३
 हस्त आघाय सविता ११, ११
 हिङ्गाराय स्वाहा २२, ७
 हिमस्य त्वा जरायुणा १७, ५
 हिरण्यमेन पात्रेण ४०, १७
 हिरण्यगर्भः समवर्तत १३, ४;
 २३, १; २५, १०
 हिरण्यपाणिः सविता ३४, २५
 हिरण्यपाणिमृतये २२, १०
 हिरण्यरूपा उपसो १०, १६
 हिरण्यश्रद्धोऽयो अस्य २९, २०
 हिरण्यहस्तो अक्षुरः ३४, २६
 हृदे त्वा मनसे त्वा ६, २५; ३७, १९
 हेमन्तेन ऋतुना देवा २१, २७
 होताऽध्वर्युरावया २५, २८
 होता यक्षत्तनूनपातम् २८, २; २५
 होता यक्षत्तनूनपात् २१, ३०
 होता यक्षत्तिन्नो देवीः २१, ३७;
 २८, ८
 होता यक्षत्पेशस्वतीः २८, ३१
 होता यक्षत्प्रचेतसा २८, ३०
 होता यक्षत्प्रजापतिः २३, ६४
 होता यक्षत्प्रष्टारम् २८, ९
 होता यक्षत्समिधाऽसिम् २१, २९

होता यक्षसमिधानं २८, २४
 होता यक्षसमिधेन्द्रम् २८, १
 होता यक्षसुरस्वती २१, ४४
 होता यक्षसुरेशसा २१, ३५;
 २८, २९
 होता यक्षसुवर्हिषं २८, २७
 होता यक्षसुरेतसम् २१, ३८;
 २८, ३०
 होता यक्षस्वाहाकृतीः २८, ३४

होता यक्षदमिः स्नाहा २१, ४०
 होता यक्षदमिः म्विष्ट २१, ४७
 होता यक्षदग्निनी २१, ४१-४३
 होता यक्षदिवाग्निः २८, ३
 होता यक्षदिदेहित २१, ३९
 होता यक्षदिन्द्रम् २१, ४५; २८, ११
 होता यक्षदीहन्यम् २८, २६
 होता यक्षदुगे २८, ६
 होता यक्षदोजो न २८, ५

होता यक्षदुदुरो विशः २१, ३४
 होता यक्षद्वैव्या होतारा २१, ३६;
 २८, ७
 होता यक्षद्वर्हिषणं २१, ३३
 होता यक्षद्वर्हिषीन्द्रं २८, ४
 होता यक्षद्वनस्पतिः २१, ३२, ४६;
 २८, १०; ३३
 होता यक्षद्वचस्वतीः २८, २८
 होता यक्षनराशस्सं २१, ३१

वाजसनेयि-माध्यन्दिन-शुक्ल

यजुर्वेद-संहिताऽध्यायानां सूची

अध्यायः	पृष्ठाङ्कः	अध्यायः	पृष्ठाङ्कः
१ प्रथमोऽध्यायः	१-४	२१ एकविंशोऽध्यायः	९३-९७
२ द्वितीयोऽध्यायः	४-६	२२ द्वाविंशोऽध्यायः	९७-१०१
३ तृतीयोऽध्यायः	७-१०	२३ त्रयोविंशोऽध्यायः	१०१-१०५
४ चतुर्थोऽध्यायः	१०-१३	२४ चतुर्विंशोऽध्यायः	१०५-१०८
५ पञ्चमोऽध्यायः	१३-१७	२५ षड्विंशोऽध्यायः	१०८-११२
६ षष्ठोऽध्यायः	१७-२०	२६ सप्तविंशोऽध्यायः	११२-११४
७ सप्तमोऽध्यायः	२१-२५	२७ अष्टविंशोऽध्यायः	११४-११७
८ अष्टमोऽध्यायः	२५-३०	२८ एकोनविंशोऽध्यायः	११७-१२०
९ नवमोऽध्यायः	३०-३४	२९ एकोनत्रिंशोऽध्यायः	१२०-१२५
१० दशमोऽध्यायः	३४-३७	३० त्रिंशोऽध्यायः	१२५-१२७
११ एकादशोऽध्यायः	३७-४२	३१ एकत्रिंशोऽध्यायः	१२८-१२९
१२ द्वादशोऽध्यायः	४२-४९	३२ द्वात्रिंशोऽध्यायः	१२९-१३०
१३ त्रयोदशोऽध्यायः	४९-५४	३३ त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः	१३०-१३७
१४ चतुर्दशोऽध्यायः	५४-५८	३४ चतुस्त्रिंशोऽध्यायः	१३७-१४१
१५ पञ्चदशोऽध्यायः	५८-६३	३५ षड्त्रिंशोऽध्यायः	१४१-१४२
१६ षोडशोऽध्यायः	६३-६८	३६ सप्तत्रिंशोऽध्यायः	१४२-१४४
१७ सप्तदशोऽध्यायः	६८-७५	३७ अष्टत्रिंशोऽध्यायः	१४४-१४६
१८ अष्टादशोऽध्यायः	७५-८१	३८ एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः	१४६-१४८
१९ एकान्विंशोऽध्यायः	८१-८६	३९ एकोनपञ्चविंशोऽध्यायः	१४८-१४९
२० विंशोऽध्यायः	८७-९२	४० चत्वारिंशोऽध्यायः	१५०

